MODERN KLASİKLER

WILLIAM FAULKNER

EMILY'YE BİR GÜL

SEÇME ÖYKÜLER

2. Baskı

YAPI KREDİ YAYINLARI

WILLIAM FAULKNER Emily'ye Bir Gül YKY

EMILY'YE BİR GÜL
Seçme Öyküler

William Faulkner 1897'de Mississippi, New Albany'de doğdu. Ailesinin onur, beyazların sosyal konumu, tarihi kahramanlıklar gibi konulara yaklaşımı Faulkner'a yapıtları için malzeme oluşturdu. 1915'te okuldan ayrıldı ve büyükbabasının bankasında çalışmaya başladı. 1918'de, çok kısa boylu olduğu için Amerikan Ordusu'na kabul edilmeyince Kanada Hava Kuvvetleri'ne başvurdu. Askeri eğitim gördüğü sırada savaş sona erdiği için aktif görevde bulunamadı. 1919'da askerden geri döndüğünde Mississippi Üniversitesi'ne girdi. Bir yıl sonra öğrenimini yarıda bırakıp New York'a gitti ve bir kitapçıda çalışmaya başladı. 1924'te şiirlerini bir araya getiren ilk kitabı *The Marble Faun*, New Orleans'ta yayımlandı. İlk romanı *Soldier's Pay*'i 1925'te New Orleans'ta yazdı ve bir yıl sonra yayımladı. Yazarlık hayatının en verimli dönemi 1929 yılında *Ses ve Öfke*'nin yayımlanmasıyla başladı ve *Döşeğimde Ölürken* (1930), *Ağustos Işığı* (1932), *Pylon* (1935), *Absalom, Absalom!* (1936), *Yenilmeyenler* (1938), Çılgın Palmiyeler (1939), *Köy* (1940) ve *Kurtar Halkımı Musa* (1942) ile devam etti. Bir dönem MGM, Twentieth Century-Fox ve Warner Brothers için senaryo yazarlığı yaparak geçimini sağladı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde ülkesinde romanlarının neredeyse hiçbirinin yeni basımı bulunamayan Faulkner, önce Fransız edebiyat dünyasında gördüğü ilgi, ardından da Malcolm Cowley'nin hazırladığı *The Portable Faulkner* başlıklı antoloji sayesinde yeniden keşfedildi. 1949 yılında, "Çağdaş Amerikan romanına yaptığı güçlü ve sanatsal açıdan eşsiz katkıdan dolayı" Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. 1955'te *A Fable*'la, 1962'de de *The Reivers*'la Pulitzer Ödülü'nü kazandı. Roman ve öykülerinin büyük bölümü ilhamını Mississippi'deki Lafayette County'den alan Yoknapatawpha County'de geçen William Faulkner, 1962'de geçirdiği kalp krizi sonucu öldü.

Türkçedeki kitapları: *Ses ve Öfke* (çev. Rasih Güran, YKY); *Döşeğimde Ölürken* (çev. Murat Belge, İletişim Yayınları); *Tapınak* (çev. Necla Aytür, YKY); *Ağustos Işığı* (çev. Murat Belge, İletişim Yayınları); *Ayı* (çev. Murat Belge, İletişim Yayınları); *Absalom, Absalom!* (çev. Aslı Biçen, YKY); *Kurtar Halkımı Musa* (çev. Necla Aytür, YKY); *Köy* (çev. Deniz Ilgaz, YKY); *Çılgın Palmiyeler* (Necla Aytür – Ünal Aytür, YKY); *Yenilmeyenler* (Necla Aytür – Ünal Aytür, YKY).

William Faulkner'ın
YKY'deki kitapları:

O Akşam Güneşi (1993)
Abşalom, Abşalom! (2000)
Kurtar Halkımı Musa (2002)
Köy (2004)
Ses ve Öfke (2004)
Tapınak (2007)
Çılgın Palmiyeler (2011)
Yenilmeyenler (2012)
Emily'ye Bir Gül (2019)

WILLIAM FAULKNER

Emily'ye Bir Gül

Seçme Öyküler

Hazırlayan
Güven Turan

Çevirenler
Aysun Arslan – Necla Aytür – Ünal Aytür
Ayberk Erkay – Gül Ülker Gül – Bilge Karasu
Ülkü Tamer – Güven Turan – Burcu Uğuz

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5486
Modern Klasikler
Edebiyat - 1570

Emily'ye Bir Gül - Seçme Öyküler / William Faulkner
Çevirenler: Aysun Arslan – Necla Aytür – Ünal Aytür – Ayberk Erkay
Gül Ülker Gül – Bilge Karasu – Ülkü Tamer – Güven Turan – Burcu Uğuz
Hazırlayan: Güven Turan

Kitap editörü: Darmin Hadzibegoviç
Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Davut Yücel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No: 36150

Çeviriye temel alınan baskı: *Collected Stories*, Vintage, New York, 1995
Bu kitapta yer alan öykülerden "Elly", "Dr. Martino" ve "Carcassonne" daha önce *Doktor Martino* adlı derlemede (çev. Bilge Karasu, Yenilik Yayınları, 1956), "Kuru Eylül", "O Akşam Güneşi", "Kırmızı Yapraklar" ve "Bir Adalet" ise daha önce *Kırmızı Yapraklar* adlı derlemede (çev. Ülkü Tamer, Ataç Kitabevi Yayınları, 1959) yer almıştır.
1. baskı: İstanbul, Kasım 2019
2. baskı: İstanbul, Ocak 2020
ISBN 978-975-08-4614-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2019
Sertifika No: 44719
Copyright 1934, 1950 by Random House, Inc. Copyright 1930, 1931, 1933, 1934, 1935, 1939, 1943, 1948 by William Faulkner. Copyright 1930 by Forum.
Copyright 1930, 1932, 1934, 1941, 1942, 1943 by Curtis Publishing Company.
Bu kitabın çevirisi Random House LLC'ye bağlı Random House izniyle yayımlanmıştır.
Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/YapiKrediKulturSanatYayincilik
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Ambar Kundakçısı • 7
Bir Ayı Avı • 27
İki Asker • 41
Emily'ye Bir Gül • 57
Kuru Eylül • 68
Elly • 80
Avludaki Katır • 95
O Akşam Güneşi • 110
Kırmızı Yapraklar • 127
Bir Adalet • 150
Dikkat! • 165
Şeref • 185
Dr. Martino • 198
Tilki Avı • 217
Bir Kraliçe Vardı • 234
Dağdaki Zafer • 250
Carcassonne • 279

Çevirmen biyografileri • 284

Yayın notu: "Elly", "Dr. Martino" ve "Carcassonne" adlı öykülerde, bu öyküleri çeviren Bilge Karasu'nun yazım tercihlerine sadık kalınmıştır.

Ambar Kundakçısı

Yöre Yargıcının davaya baktığı mağazanın içi peynir kokuyordu. Kalabalık odanın gerisindeki çivi varilinin üstüne çömelmiş oturan çocuk, peynir kokusu aldığını ve daha da fazlasını biliyordu: Oturduğu yerden sıra sıra rafları aralıksız tıka basa dolduran değişik boylardaki konserve kutularını görebiliyor, midesi bunların etiketlerini okuyordu, ama üstlerindeki, zihnine bir anlam ifade etmeyen yazılardan değil de, kıpkırmızı acı biberlerle gümüş rengi kıvrık balıklardan okuyordu; işte, duyduğunu bildiği bu peynir kokusu ile bağırsaklarının bir an kokladığına inandığı bu vakumlu et kokusunun yanında bir de ara sıra şiddetle yayılıp kaybolan, daha çok keder ve çaresizliğin doğurduğu sürekli bir korku duygusu, hafif bir korku kokusu vardı içinde – o köklü müthiş kan bağından gelen bir korkuydu bu. Yargıcın oturduğu, önünde babasıyla babasının düşmanının (*bizim düşmanımız* diye düşündü çaresizlik içinde; *bizim! Benim – babamla ikimizin! Babam o benim!*) ayakta durdukları masayı göremiyordu, ama seslerini, öbür ikisinin seslerini işitiyordu, çünkü babası tek söz etmemişti daha.

"Ama kanıtınız var mı Bay Harris?"

"Söyledim size. Domuz mısır tarlama girdi. Yakalayıp geri gönderdim. Hayvanı içinde tutacak çiti yok ki onun. Bunu kendisine söyleyip uyardım. Bir sonraki sefer domuzu benim ağıla kapattım. Geri almaya geldiğinde, ağılını onarsın diye yeteri kadar tel verdim ona. Bir sonrakinde ise domuzu ağıla koyup orda tuttum. Arabaya atlayıp evine gittim, kendisine verdiğim tel bahçede hâlâ sarılı duruyordu. Ceza olarak bana bir dolar öderse, domuzunu geri alabileceğini söyledim. Aynı akşam yabancı bir zenci parayı getirip domuzu aldı. 'Ona söğle didi bağa, tahta da saman da yanıbiliğ di, didi.' 'Ne?' dedim. 'Ona böğle di, didi bağa' dedi zenci. 'Tahta da saman da yanıbiliğmiş.' O gece ambarım yandı. Malları dışarı çıkardım ama ambar gitti."

"Nerde o zenci? Elinizde mi?"

"Yabancı bir zenciydi, söyledim size. Nereye kaybolmuş bilmiyorum."

"Ama kanıt değil ki bu. Kanıt olmadığını anlamıyor musunuz?"

"Şurdaki çocuğu getirin buraya. O biliyor." Harris, "Onu değil. Küçük oğlanı. Çocuğu" deyinceye kadar, çömeldiği yerden çocuk da bir an, adam ağabeyini kastediyor sandı; yaşından küçük gösteriyordu, ufak tefekti ve babası gibi sıskaydı; üstüne ona bile çok dar gelen, pamuklu, kaba bir kumaştan yapılmış yamalı bir pantolon giymişti; taranmamış kahverengi düz saçları vardı, gri gözleri fırtına bulutları gibi öfkeliydi; kendisiyle masa arasındaki adamların ayrılarak iki sıra haşin yüzlü dar bir yol açtıklarını gördü; yolun sonunda, el edip kendisini çağıran Yargıç oturuyordu – kılıksız, yakasız gömlekli, saçları kırlaşmaya başlamış gözlüklü bir adamdı. Çocuk çıplak ayaklarının bastığı yeri hissetmeden, kendisine çevrilmiş haşin yüzlerin somut ağırlığı altında yürüyordu sanki. Duruşma değil de taşınma nedeniyle giydiği siyah yabanlık ceketi içinde kaskatı duran babası bakmadı bile ona. Gene o çılgın keder ve çaresizlik içinde, *Yalan söğletcek bana*, diye düşündü çocuk. *Ben de söğlemek zorunda kalcam.*

"Adın ne senin, çocuk?" dedi Yargıç.

"Colonel Sartoris Snopes" diye fısıldadı.

"Ne? Daha yüksek sesle konuş" dedi Yargıç. "Colonel Sartoris ha? Sanırım bu yörelerde Colonel Sartoris adını taşıyan hiç kimse doğruyu söylemezlik edemez, öyle değil mi?" Çocuğun sesi çıkmadı. *Düşman! Düşman!* diye düşündü; gözleri bile bir an görmez olmuş, ne Yargıcın yüzündeki sevecenliği görebilmiş, ne de Harris adlı adama "Bu çocuğu sorguya çekmemi istiyor musunuz?" derken sesinin sıkıntılı olduğunu fark edebilmişti. Ama kulakları duyabiliyordu ve bundan sonraki upuzun saniyelerde o kalabalık küçük oda hafif ve gergin soluk alış verişler dışında derin bir sessizliğe gömülünce, sanki bir asma dalının ucunda kendini uçurumun üstünden salıncak gibi boşluğa salıvermiş, yükselip tam tepe noktasına ulaştığında da, yerçekiminin büyülenmişçesine taş kesildiği uzun bir an, zaman içinde ağırlıksız, öylece asılı kalakalmıştı.

Harris öfkeden patlarcasına, "Hayır!" dedi. "Lanet olsun! Gönderin gitsin şu adamı buralardan!" Şimdi zaman ve çevresindeki her şey birden gene hareketlendi, çocuğun altındaki boşluğu hızla

yeniden doldurdu; kulağına yeniden, peynir ve konserve et kokularının, korku, çaresizlik ve o köklü kan bağından doğan keder duygusunun içinden süzülerek insan sesleri gelmeye başladı:

"Dava kapanmıştır. Aleyhine bir delil bulamadım, Snopes; ama sana bir öğüdüm var. Buralardan çek git ve bir daha da gözümüze görünme."

Babası ilk kez konuştu; sesi soğuk ve sert, sakin ve tekdüzeydi: "Benim niyetim de bu. İnsanların... (burada belli birini kastetmeden, ağza alınmayacak çok çirkin bir şey söyledi) ... ettiği bir yerde kalmayı düşünmüyorum zaten" dedi.

"Bu kadarı yeter" dedi Yargıç. "Arabanı al, hava kararmadan buralardan gitmeye bak. Dava düşmüştür."

Babası dönüp yürüdü; çocuk da, o dimdik katı siyah ceketi, otuz yıl önce çalıntı bir atın üstünde, Güneyli bir inzibat subayının adamlarından birinin tüfeğinden topuğuna yediği kurşundan dolayı bir parça aksak yürüyen sıska bedeni takip etti; şimdi iki sırtın arkasından yürüyordu, çünkü ağabeyi kalabalığın içinde bir yerlerden çıkıp gelmişti; babasından uzun değildi ama daha iriydi, durmadan tütün çiğniyordu; iki sıra haşin suratlı adamın arasından geçerek mağazadan çıktılar, taban tahtaları aşınmış koridoru geçerek, bel vermiş basamaklardan aşağıya, mayıs ayının hafif tozları içine, köpeklerle yeniyetme oğlan çocuklarının arasına indiler; orayı geçtikleri sırada bir ses tıslar gibi bağırdı:

"Ambar kundakçısı!"

Çocuk hızla o yana dönerken gözleri gene görmez oldu; kızıl bir pus içinde, ay gibi, dolunaydan daha büyük bir yüz vardı karşısında; yüzün sahibi kendisinin gene yarı boyunda; kızıl pusun içinde o yüze doğru atıldı, başı yere çarptığında ne bir yumruk hissetmişti ne de bir sarsıntı; güçlükle doğrulup yeniden atıldı, bu kez de yumruk hissetmeden, ağzına kan tadı gelmeden doğrulunca, öteki oğlanın tabana kuvvet kaçtığını gördü, kovalamak için ileri fırlıyordu ki babasının eli çekip durdurdu; haşin, soğuk sesi tepesinden, "Git arabaya bin" dedi.

Araba yolun karşı tarafında, akasya ve dut ağaçlarının bulunduğu bir koruluktaydı. Yabanlık giysilerini giymiş hantal iki ablası ile sırtlarında basma fistanları, başlarında güneş başlıklarıyla annesiyle teyzesi arabada, çocuğun bile hatırladığı on, on beş taşınmadan

geriye kalan sefil ev eşyalarının –orası burası çökmüş bir soba, kırık dökük karyolalarla iskemleler, annesinin çeyizi olan, göçüp gitmiş ve unutulmuş bir tarih ve günün ikiyi on dört geçesinde durmuş sedef kakmalı bozuk duvar saati– üstlerinde, aralarında oturmuş bekliyorlardı. Annesi ağlıyordu, ama onu görünce koluyla yüzünü sildi ve arabadan inmeye başladı. Babası, "Yerine geç" dedi.

"Yaralanmış. Biraz su bulup yıkamam lazım yüzü—"

"Yerine geç diyorum sana" dedi babası. Kendisi de arka taraftan bindi. Ağabeyinin önceden gelip oturduğu yerdeki sürücü koltuğuna çıktı ve kabuğu soyulmuş söğüt dalıyla sıska katırlara şiddetli iki kırbaç indirdi, ama öfkelenmeden. Hayvanların canını yakmak bile değildi amacı; ileriki yıllarda torunları otomobillerini sürmeden önce nasıl gaza basıp motora yükleneceklerse, onun yaptığı da tıpkı bunun gibi bir şeydi – tek bir hareketle katırları hem kırbaçlıyor hem dizginliyordu sanki. Araba yola koyuldu; mağaza, haşin gözlerle olayı izleyen sessiz kalabalıkla birlikte geride kaldı, yoldaki bir dönemeçten sonra da görünmez oldu. *Sonsuza kadar*, diye düşündü çocuk. *Belki kanıksamıştır artık, belki artık hiç...* durdu, gerisini yüksek sesle kendi kendine bile söylememek için durdu. Annesi eliyle omzuna dokundu.

"Acıyor mu?" dedi.

"Yok" dedi çocuk. "Acımıyo. Rahat bırak beni."

"Kurumadan önce kanın birazını silemez misin?"

"Akşama yıkarım" dedi. "Rahat bırak beni diyom sana."

Araba yola devam ediyordu. Nereye gittiklerini bilmiyordu o. İçlerinden hiçbiri ne bilir ne de sorardı, çünkü her zaman bir yerlere varırlardı, bir günlük ya da iki, hatta üç günlük bir uzaklıkta kendilerini bekleyen iyi kötü bir ev olurdu her zaman. İhtimal babası şimdiden başka bir çiftlikte ekip biçecek bir toprak kiralamıştı, sonra da... Şimdi gene susup gerisini getirmedi. Babası hep başarırdı bunu. En azından çıkar çatışması olmayan durumlarda, babasının kurtları andıran başına buyrukluğunun, hatta cesur tavırlarının, yabancıları etkileyen bir yanı vardı; içinde yatan o hırçın bencillik bu insanlarda sanki ona karşı güven değil de, daha çok onun kendi yaptıklarının haklılığına olan şiddetli inancının çıkarlarının uyuştuğu herkes için yararlı olacağı yolunda bir duygu uyandırıyordu.

O gece, içinden dere akan bir meşe ve kayın koruluğunda kamp

kurdular. Geceler hâlâ serindi; bu yüzden, yakındaki bir çitten söktükleri kazıkları boylamasına keserek ufak, derli toplu, neredeyse kıt kanaat bir ateş yaktılar; babası dondurucu soğuklarda bile böyle odunu esirgeyerek tutumlu ateşler yakmayı bir huy, bir alışkanlık edinmişti. Daha ileri bir yaşta olsaydı, çocuk buna dikkat eder, neden daha büyük bir ateş yakmadığını anlamaya çalışırdı – yalnızca savaştaki savurganlığı ve yıkımı görmekle kalmayıp kanında kendisinin olmayan nesneleri hoyratça harcama eğilimi de taşıyan bir adam, neden önüne çıkan her şeyi yakmıyordu ki? Sonra belki bir adım daha ileri giderek şöyle düşünebilirdi: Cimrice yakılan bu ateşler, babasının o dört yıl boyunca yanında birbirine bağlı dizi dizi atlarla birlikte (düşmandan ele geçirilmiş atlar, diyordu o bunlara), Kuzeyli, Güneyli, tüm askerlerden kaçarak saklandığı ormanlarda geçirdiği gecelerden geriye kalan bir alışkanlıktı. Yaşı daha da ileri olsaydı, gerçek nedeni tahmin edebilirdi belki: Çelik ya da barut nasıl bazı kimselerin kişiliklerini korumak için başvurdukları tek silahsa, ateş de babasının bu uğurda tüm varlığıyla benimsediği bir güçtü, yoksa hayat yaşamaya değmezdi; bu yüzden ateşe saygı duyması ve onu dikkatli kullanması gerekiyordu.

Ancak şu anda çocuk bunları düşünmüyordu, ömür boyu hep aynı ölçekte küçük ateşler görmüştü o. Yaktıkları ateşin başında akşam yemeğini yedi şimdi; demir tabağının üstünde neredeyse uyuyup kalacaktı ki, babası çağırdı; bir kez daha onun dik sırtının, tutuk ve iyice aksayan ayağının ardından yürümeye başladı; bayırı tırmanıp yıldızların aydınlattığı yola vardıklarında başını kaldırınca, yıldızlara karşı babasını gördü, ama ne yüzü ne de derinliği vardı – kendisi için dikilmemiş olan o frak ceketinin demir kıvrımları içinde, sanki tenekeden kesilmiş, yalınkat, kara, kansız cansız bir görüntüydü; sesi teneke gibi sert, teneke kadar soğuktu:

"Anlatayım, diye düşündün. Söyleyecektin yargıca." Çocuk sesini çıkarmadı. Babası elinin tersiyle başının yan tarafına, sert ama öfkesiz bir tokat attı, tıpkı mağazanın orada iki katırı kırbaçladığı, tıpkı onlardan birine sırtındaki atsineğini öldürmek için sopayla vuracağı gibi, sesinde şiddet ya da öfke belirtisi olmadan. "Erkek oluyorsun sen artık. Öğrenmen gerek. Kendi kanından olanlara arka çıkmalısın, yoksa kendi kanından hiç kimse arka çıkmaz sana. Bu sabah o iki adamdan biri senden yana olur muydu sanıyorsun,

ya da bu sabah oradakilerden hiç kimse? Kendilerini alt ettiğimi bildiklerinden, onların tek derdi, bir fırsat yakalayıp beni köşeye sıkıştırmaktı, anlamadın mı? Ha?" Sonradan, yirmi yıl sonra, çocuk kendi kendine şöyle diyecekti: "Ona adamların yalnızca gerçeğin, adaletin peşinde olduklarını söyleseydim, bana bir tokat daha atardı." Ancak, şimdi sesini çıkarmadı. Ağlamıyor, orada öyle duruyordu. "Cevap ver bana" dedi babası.

"Anladım" diye fısıldadı. Babası arkasını döndü.

"Git yat şimdi. Yarın orda oluruz."

Yarın orada oldular. Öğleden sonra erken bir saatte araba iki odalı boyasız bir evin önünde durdu; daha önce, çocuğun on yıllık yaşamında bile, önünde durdukları bir düzine evin neredeyse aynısı olan bir evdi bu; gene öteki bir düzine seferdeki gibi, iki ablasıyla babası ve ağabeyi yerlerinden kımıldamadıkları halde, annesiyle teyzesi inip arabayı boşaltmaya başladılar.

Kızlardan biri, "Domuzu bilem bağlasan durmaz herhal" dedi.

"Öyle de olsa, alışacak, domuz gibi oturacaksınız burda ve beğeneceksiniz" dedi babası. "Hadi, şu iskemlelerden kalkın da yükleri boşaltmada ananıza yardım edin."

İki kız kardeş dalga dalga uçuşan ucuz kurdeleler içinde arabadan indiler, iri kıyım ve hantal; kızlardan biri, karmakarışık arabadan orası burası zedelenmiş bir fener çekip çıkardı; öteki ise eski püskü bir süpürge. Babası dizginleri büyük oğluna verip tutulan bacaklarıyla tekerleğin üstünden yere indi. "Araba boşalınca atları ambara götürüp yemlerini ver." Ardından, "Benimle gel" dediğinde, çocuk önce babasının hâlâ ağabeyiyle konuştuğunu sandı.

"Ben mi?" diye sordu.

"Evet" dedi babası. "Sen."

Annesi, "Abner" diye seslendi. Babası bir an durup, kırlaşan, gür, öfkeli kaşlarının altından o dik, sert bakışıyla arkasına baktı.

"Gideyim de, yarından sonra önümüzdeki sekiz ay boyunca bedenimi de ruhumu da sahiplenmek niyetinde olan şu adamla bir konuşayım diyorum."

Yeniden yola çıktılar. Bir hafta önce –daha doğrusu, dün akşamdan önce– olsa, çocuk babasına nereye gittiklerini sorardı, ama şimdi sormuyordu. Dün akşamdan önce de babasının ona vurduğu olmuştu, ama o zamana kadar durup nedenini hiç açıklamamıştı;

o tokat ve ardından gelen sakin, öfkeli ses sanki hâlâ kulaklarında çınlıyor, yankılanıyor, ama çocuk olmanın yarattığı korkunç engel ve küçük yaşının yetersiz kalan ağırlığı dışında ona hiçbir şey söylemiyordu – bu ağırlığın, ne havalanarak dünyanın kurulu düzeninden kurtulmasını sağlayacak ölçüde hafif, ne de o düzen içinde yere sağlam basmasına, düzene karşı çıkarak olayların gidiş yönünü değiştirmesine elverecek kadar güçlü olmadığı dışında hiçbir şey.

Çok geçmeden meşe ve sedirlerin, başka bazı çiçekli ağaçlarla çalıların bulunduğu koruyu gördü; ev orada olmalıydı, ama daha göremiyordu. Üstü hanımeli ve beyaz güllerle kaplı bir çitin yanından yürüyerek, tuğladan yapılma iki sütunun arasındaki tek kanatlı büyük bahçe kapısına geldiler; şimdi uzayıp giden geniş bir araba yolunun ötesinde evi ilk kez gördü ve o anda babasını da, o büyük korkusunu da, çaresizliğini de unuttu; yürümeye devam eden babasını yeniden hatırlayınca bile korkusuyla çaresizliği geri gelmedi. Çünkü, daha önceki on iki taşınmalarında hep yoksul bölgelerde, çiftliklerin, tarlaların, evlerin ufak olduğu yörelerde kalmışlardı; daha önce hiç bunun gibi bir ev görmemişti. İçinde birden kabaran ama yaşı çok küçük olduğundan nedenini sözcüklere dökemeyeceği bir huzur ve sevinçle sakin sakin, *Mahkeme salonu kadar büyükmüş*, diye düşündü. *Onlara bir şey yapamaz. Bu huzurlu ve saygın ortamın bir parçası olan insanlara erişemez onun kolu; onların gözünde vız vız eden bir yabanarısından farksızdır o: Bir an sokabilir belki, ama o kadar; şu huzur ve saygınlığın büyüsü, buradaki ambarları, ahırları, sığır ağıllarını bile, onun çıkarabileceği cılız alevlere karşı koruyacaktır* ... gözlerini yeniden babasının katı dik sırtına, kaskatı aksak ayağına, hiçbir yerde cüsseli görünmediğinden evin yanında da pek cüceleşmeyen ve şimdi de bu sakin, sütunlu arkaplana karşı kesinlikle eşkisinden daha da çok tenekeden hoyratça kesilmişe benzeyen, sanki derinliği olmadığından güneşe yanlamasına tutulsa gölge vermeyecek bir şeyi andıran bedenine çevirince, duyduğu bu huzur ve sevinç bir an zayıflar gibi oldu. Babasını izlerken, onun şaşmayan adımlarla dümdüz yürüdüğünü, derken aksak ayağının daha önce evin araba yolunda duran bir atın bıraktığı pisliğin üstüne –adımının yönünü biraz değiştirse kaçınabileceği bir küme taze at pisliğinin tam üstüne– indiğini gördü. Ancak huzur ve sevinci yalnızca bir an zayıflamıştı, ama evin büyüsü altında yürümeye devam

ederken aklından geçen şunlar da, çocuğun sözcüklere dökebileceği düşünceler değildi: Böyle bir eve sahip olmayı o da isteyebilirdi, ama kıskanmadan, kızıp içi yanmadan isteyebilirdi – asla önünde yürüyen şu demir gibi siyah ceketin, kendisinden habersiz, içinde barındırdığı açgözlü ve kıskanç öfkeyle değil: *Belki o da hisseder bunu. Belki bu duygu değiştirir bile onu, belki şimdi istemeden olduğundan başka bir insan yapar.*

Sundurmayı geçtiler. Babasının aksak ayağının döşeme tahtalarına indikçe çıkardığı, saat vuruşlarını andıran muntazam ve kararlı sesi işitebiliyordu şimdi; içinden çıktığı bedenle –sanki artık açgözlülük ve hırçınlığın alabileceği en küçük boyuta ulaştığından, önündeki beyaz kapı dahil hiçbir şeyin, yassı, geniş kenarlı siyah şapkanın, kumaşı bir zamanlar siyah olan ama şimdi eskilikten yaşlı karasineklerin yeşilimsi rengine dönmüş, yukarı kalkan kolları çok geniş, kolların içindeki elleri birer pençe gibi gösteren o resmî ceketin, hiçbir şeyin daha fazla cüceleştiremediği o bedenle– hiç orantılı olmayan bir sesti bu. Kapı öyle acele açıldı ki, çocuk önlerine dikilen keten ceketli, düzgünce taranmış kır saçlı Zenci uşağın baştan beri kendilerini gözetliyor olması gerektiğini düşündü. "Ayaklarını sil de içeri öğle gir, beyaz adam. Binbaşı evde değel" dedi Zenci.

Babası öfkelenmeden kapıyı da onu da iterek, "Çekil yolumdan zenci parçası" dedi, şapkası hâlâ başında içeri daldı. Çocuk şimdi aksak ayağın kapı eşiğinde bıraktığı izleri gördü; aynı izler, beden ağırlığının sanki iki katını taşıyan (ya da o ağırlığı yere aktaran) bu ayağın, açık renkli halının üstünde attığı makine gibi kararlı adımların gerisinde de beliriyordu. Zenci arkalarından, "Miss Lula! Miss Lula!" diye bağırdı; o sırada, halı döşeli merdivenin zarif kavisinin, tavandan sarkan avizelerin parıltısının ve altın çerçevelerin dilsiz ışıltısının ortalığa yaydığı sıcak bir selin içindeymiş gibi duran çocuk, hızla yaklaşan ayak seslerini işitti, sonra da kadını gördü; daha önce belki benzerini hiç görmediği kibar bir hanımdı bu; üstünde yakası dantelli gri bir elbise, belinde bir önlük, kollarını sıvamış, holde onlara doğru yürürken havluyla ellerine bulaşmış kek ya da kurabiye hamurlarını siliyor, bir yandan da babasına değil de, gözlerine inanamayan bir şaşkınlıkla, açık renk halıdaki ayak izlerine bakıyordu.

"Durdurmaya çalıştım" diye bağırdı Zenci. "Ona söğledim ayaklarını—"

Kadın titreyen bir sesle, "Lütfen çıkıp gider misiniz?" dedi. "Binbaşı De Spain evde değil. Lütfen gider misiniz?"

Babası o zamana kadar bir daha konuşmamıştı. Şimdi de konuşmadı. Hatta kadının yüzüne bile bakmadı. Başında şapkasıyla halının ortasında kımıldamadan dimdik durup, çakıl taşı rengindeki gözlerinin üstünde demir kırı gür kaşları hafifçe seğirirken, kısa bir süre acele etmeden dikkatle evi inceledi. Sonra gene acele etmeden dikkatle geriye döndü; çocuk onun sağlam ayağının ekseni etrafında dönerken aksak ayağıyla bir yay çizerek halıda uzun ve gitgide belirsizleşen son bir leke bıraktığını gördü. Babası o lekeye hiç bakmadı; gözlerini tek bir kez bile yere çevirip halıya bakmamıştı. Zenci uşak onlara kapıyı açtı. Kapı arkalarından kapandığı sırada kulaklarına belli belirsiz, öfkeden çılgına dönmüş bir kadının feryadı geliyordu. Babası en üst basamakta durdu, ayakkabısının altını basamağın ucuna sürterek temizledi. Bahçe kapısında bir daha durdu. Arkasına döndü, aksak ayağının üstünde dikilip yükselerek kısa bir süre eve baktı. "Güzel ve beyaz, değil mi?" dedi. "Alın teri bu. Zenci teri. Daha adamın dilediği kadar beyaz değil anlaşılan. İçine biraz da beyaz teri katmak istiyor belki de."

Aradan iki saat geçmişti, çocuk evin arkasında odun yarıyordu; içeride annesi, teyzesi ile iki ablası yemek hazırlamak için ocağı yakıyorlardı – hayır, biliyordu ki yalnız annesiyle teyzesi, ablaları değil; bu uzaklıktan ve duvarlar boğduğu halde bile, iki ablasının o cansız çığırtkan seslerinden her yere onulmaz bir uyuşukluk, bir tembellik yayılmaktaydı; o sırada kulağına nal sesleri geldi; derken, güzel, kızıl doru bir kısrağın sırtında, beyaz keten elbiseli adamı gördü; kim olduğunu daha, önünde sarılmış halı, tombul doru bir araba atıyla arkadan gelen Zenci delikanlıyı görmeden bile anlamıştı – adam kıpkırmızı, öfkeli bir yüzle atını hâlâ dörtnala sürerek, evin köşesinin ilerisinde, babasıyla ağabeyinin oturdukları arkaya yatık iskemlelere doğru gözden kayboldu; az sonra, çocuk neredeyse daha baltayı yere bırakmaya vakit bulamadan, nal seslerini yeniden işitti, kızıl doru kısrağın gene dörtnala bahçe kapısından çıkıp gittiğini gördü. Sonra babası bağırarak kızlardan birine ses-

lendi; hemen ardından ablası, sarılı duran halıyı bir ucundan geri geri sürüyerek mutfak kapısından çıktı, öteki ablası da halının arkasından geliyordu.

Kızlardan ilki, "Taşımayacağsan, get de çamaşır gazanını ocağa goy" dedi.

İkincisi, "Hey, Sarty! Get de çamaşır gazanını ocağa goy hadi!" diye bağırdı. Babası, omzunda annesinin kaygılı yüzü, içerideki sefalete açılan kapıda göründü, tıpkı daha önce kusursuz, ince bir zarafete açılan öbür kapıda durduğu gibi ve aynı kayıtsızlıkla.

"Hadi bakalım, tutup kaldırın şunu" dedi babası. İki kız kardeş, iri yarı, uyuşuk, eğildiler; eğilince de ortaya inanılmayacak kadar bol miktarda açık renkli bez ile dalga dalga göz alıcı zevksiz kurdeleler çıktı.

"Ben bi halıya taa Fransa'dan getirticek gadar değer virseydim, gelen gidenin ayak bascağı bi yere sermezdim" dedi birinci kız. Halıyı yerden aldılar.

Annesi, "Abner, bırak şu işi ben yapayım" dedi.

"Sen git yemeği hazırla" dedi babası. "Ben icabına bakarım."

Çocuk tüm ikindi vakti odun yığınının oradan onları gözledi – kaynayan çamaşır kazanının yanında, tozların üzerine yayılmış halıya doğru uyuşuk derin bir isteksizlikle eğilmiş iki ablasını, sırasıyla onların tepesinde dikilen, onları bir daha sesini yükseltmeden çalıştıran, asık suratlı, kararlı babasını. Kullandıkları ev yapımı küllü suyun keskin kokusunu duyuyordu; bir ara annesinin kapıya çıktığını, onlara doğru, artık kaygıyla değil de, neredeyse umutsuz bir ifadeyle baktığını gördü; babasının kendisine doğru döndüğünü fark edince baltayla yeniden işe koyuldu; göz ucuyla onun yerden yassıca bir kayrak taşı aldığını, taşı incelediğini, sonra gene kazanın başına gittiğini gördü; bu kez annesi ısrarlı üsteledi: "Abner, Abner. Yapma lütfen. Lütfen, Abner."

Derken çocuk da işini bitirdi. Hava neredeyse kararmış, çobanaldatan kuşları ötmeye başlamıştı. Az sonra oturup, ikindi vakti yedikleri yemekten arta kalan soğuk şeyleri yiyecekleri odadan kahve kokusu geliyordu; ama içeri girince, belki de şimdi ocakta hazır ateş olduğundan, herkesin gene kahve içtiğini gördü; halıyı, ateşin önüne çektikleri iki iskemlenin arkasına yaymışlardı. Babasının ayak izleri gitmişti. Onların yerlerinde şimdi, üstünde minik

bir çim biçme makinesi dolaşmış gibi uzun, bulanık su renginde, maden cürufunu andıran lekeler vardı.

Soğuk yiyeceklerini yedikleri ve yatmak için hiçbir plan yapmadan, istek belirtmeden evin iki odasına dağıldıkları, annesi sonradan babasının da yatacağı bir yatağa, ağabeyi öteki yatağa, kendisiyle teyzesi ve iki ablası yerdeki şiltelere yattıkları sırada, halı hâlâ orada serili duruyordu. Ama babası daha yatmamıştı. Çocuğun hatırladığı son şey, onun şapkasıyla ceketinin halıya doğru eğilen derinliksiz, keskin siluetiydi; şimdi gerisindeki ateş neredeyse sönmüş olan bu siluetin kendi tepesinde dikildiğini görünce, çocuğa öyle geldi ki, babası aksak ayağıyla dürtüp uyandırana kadar sanki gözlerini bile yummamıştı. "Git katırı getir" dedi babası.

Katırı alıp döndüğünde baba, sarılmış halıyı omzuna atmış, arka kapıda ayakta bekliyordu. "Sen binmeyecen mi?" dedi çocuk.

"Hayır. Uzat ayağını."

Çocuk dizini kırıp babasının avcuna koydu, bu avuçtan ağır ağır kendisine akan şaşırtıcı, çelik gibi bir güçle yükselerek katırın çıplak sırtına erişti (eskiden bir eyerleri olmuştu, ama ne zaman, nerede, hatırlayamıyordu); babası halıyı da aynı rahatlıkla savurup önüne yerleştirdi. O gün öğleden sonra geçtikleri, her yanını hanımeli sarmış tozlu yoldan şimdi yıldızların ışığı altında bir daha gittiler; bahçe kapısını, kara bir tüneli andıran araba yolunu geçip ışıksız eve vardılar; çocuk katırın sırtında oturduğu yerde, halının sert çözgülerinin bacaklarını sıyırarak aniden kaybolduğunu hissetti.

"Yardım edeyim mi?" diye fısıldadı. Babası bir şey demedi; çocuk şimdi aksak ayağın sundurmada çıkardığı saat vuruşlarını andıran, kararlı, boğuk tahta sesini, taşıdığı ağırlığın şaşırtıcı abartısını gene işitti. Babasının yere bırakmayıp omzundan aşağı savurduğu (karanlıkta bile çocuk anlıyordu bunu) halı, duvarla döşemeye gök gürler gibi inanılmaz bir gürültüyle çarptı; ardından gene o aksak ayağın acelesiz, olağanüstü yüksek sesi duyuldu; evde bir ışık yandı, çocuk katırın sırtında sakin sessiz, ama gergin, soluk soluğa bekledi; oysa şimdi basamakları inen aksak adımların hızı da, sesi de değişmemişti; çocuk babasını görebiliyordu artık.

"Şimdi binmek isten mi?" diye fısıldadı. "İki kişi binebilirik artık." Evdeki ışık değişiyor, bir parlayıp bir azalıyordu. Aklından,

Adam merdivenlerden aşağı kata iniyor şimdi, diye geçirdi. O sırada katırı binektaşının yanına sürmüştü; babası hemen arkasına atladı, çocuk dizginleri katlayıp katırın boynunda şaklattı, ama hayvan daha tırısa kalkamadan babasının sırım gibi kolu yandan dolandı, düğüm düğüm sert eli dizginleri çekip katırı yavaşlattı.

Güneşin ilk kızıl ışıklarıyla birlikte kendi arazilerine varmış, katırlara saban koşumları takıyorlardı. O kızıl doru kısrak bu kez çocuk daha hiçbir ses işitmeden göründü; binicisi, gömleği yakasız, hatta başı açık, sinirinden titriyor, daha önce evdeki kadının yaptığı gibi titreyen bir sesle konuşuyordu; babası kayışını bağladığı hamuta doğru yeniden eğilmeden önce başını kaldırıp ancak bir kez bakmıştı, bu yüzden kısrağın üstündeki adam onun öne eğik sırtına doğru, "Şunu bil ki, halıyı mahvetmişsin. Kimse yok muydu burada, kadınlardan biri..." dedi; sinirinden titreyerek sustu; çocuk onu izliyor, ağabeyi ahır kapısına yaslanmış tütün çiğniyor, görünürde hiçbir şeye bakmadan sürekli, ağır ağır gözlerini kırpıştırıyordu. "Yüz dolardı o halı. Ama senin hayatta yüz doların olmamıştır ki. Hiçbir zaman da olmayacak. Onun için hesabına yıllık mahsulünden yirmi kile mısır borç yazacağım. Bunu sözleşmene ekliyorum, mağazaya geldiğinde imzalarsın. Mrs. De Spain'in yatışmasına yetmeyecek ama, belki bir daha o eve girerken ayaklarını silmeyi öğretir bu ceza sana."

Sonra gitti. Çocuk babasına baktı, babası hiç konuşmamış, hatta bir daha başını bile kaldırmamıştı; şimdi de hamutu koşum kayışına bağlayan tahtayı düzeltiyordu.

"Baba" dedi. Babası ona baktı – yüzü ifadesiz, gür kaşlarının altından parıldayan gri gözleri soğuktu. Çocuk birden hızla ona yaklaştı, sonra gene birden durdu. "Sen elinden geleni yaptın!" diye haykırdı. "Başka türlü temizlensin istediyse, neden bekleyip de nasıl olcağını söğlemedi sana? Yirmi kile filan alamaz! Bir kile bilem! Mısırı toplar, saklarız! Ben gözet—"

"Domuzu sana dediğim gibi gene yerine kapattın mı?"

"Hayır efendim" dedi.

"Öyleyse hadi git kapat."

Çarşamba günü olmuştu bu. Haftanın kalan günlerinde çocuk gücünün yettiği –hatta bazen gücünü aşan– işlerde, hiç kimsenin zorlamasına ya da iki kez söylemesine gerek kalmadan, canla başla

sürekli çalıştı; annesi de böyleydi; şu farkla ki, kendisi hiç değilse yaptığı işlerden bazılarını seviyordu, örneğin annesiyle teyzesinin kazandıkları ya da bir şekilde biriktirdikleri parayla ona Noel armağanı olarak aldıkları küçük baltayla odun yarmak gibi işleri. Evin bu iki yetişkin kadınıyla (ve hatta bir öğleden sonra ablalarından biriyle) birlikte çalışarak, babasının çiftlik sahibiyle sözleşmesinde yer alan domuz yavrusu ve inek ağıllarını yaptı; bir gün öğleden sonra da, babası katırlardan birine binip bir yerlere kaybolduğunda, tarlada çalışmaya gitti.

Şimdi tarla sürüyorlardı; ağabeyi sabanı düz tutarken o da iyice zorlanan katırın yanıbaşında yürüyerek dizginleri idare ediyor, bereketli kara toprak yarıldıkça bastığı yerin ıslak serinliğini çıplak ayak bileklerinde hissediyordu; bu sırada içinden, *Belki bitti o iş artık. Eğer onu sonsuza kadar ve sürekli değiştirecekse, sırf bir halı için fazla ağır gibi görünen o yirmi kilenin ödenmesi bile aslında ucuz bir bedel olacak*, diye geçirdi; şimdi düşünüyor, hayallere dalıp gidiyordu, öyle ki ağabeyi katıra dikkat et diye sertçe uyarmak zorunda kaldı. *Adam o yirmi kileyi bile almaz belki. Belki hepsi –mısır, halı, yangın– bunların hepsi yan yana yazılınca, denkleşip birbirini götürecek; keder de, o büyük korku da, sanki iki ata bağlanıp iki ayrı yöne çekiliyormuş duygusu da yok olup gidecek – sonsuza, sonsuza kadar.*

Sonra cumartesi geldi; o sırada binek takımını hazırlıyordu; başını katırın altından kaldırınca, üstünde siyah ceketiyle şapkası, babasını gördü. "Onu değil, koşum takımlarını" dedi babası. İki saat sonra, arabada sürücü koltuğundaki babasıyla ağabeyinin arkasında otururken, katırlar son bir dönemeci alır almaz, karşısında, iyice eskiyip boyaları dökülmüş mağazayı gördü; mağazanın üstü kapalı balkonunun altında parça parça olmuş tütün ve kocakarı ilacı ilanlarını, bağlanmış arabaları, binek hayvanlarını gördü. Babasıyla ağabeyinin peşinden aşınmış basamakları çıktı; sessizce kendilerini seyreden iki sıra yüzün arasından geçtiler gene. Tahta masada oturan gözlüklü adamı gördü ve onun Yöre Yargıcı olduğunu hemen anladı; daha önce yalnızca iki kez, o da dörtnala koşan bir atın sırtında gördüğü, yakalı gömlekli ve kravatlı öbür adama, zafer kazanmış bir taraftar edasıyla meydan okurcasına sert bir bakış fırlattı; adamın yüzünde şimdi öfke değil de, gözlerine inanamayan insanların şaşkın ifadesi vardı; çocuk bunun, kendi

kiracılarından biri tarafından mahkemeye verilmek gibi inanılmaz bir durumdan ileri geldiğini bilemezdi; yürüyüp babasına sokuldu ve Yargıca doğru "O yapmadı! O yakmadı..." diye bağırdı.

"Sen arabaya git hadi" dedi babası.

Yargıç, "Yakmak mı?" dedi. "Yani, halı yakılmış mı üstelik?"

"Yandığını iddia eden kimse oldu mu ki burda?" dedi babası. "Sen doğru arabaya git hadi." Ama çocuk gitmedi, odanın arkasına çekildi –önceki gibi bu mağazanın içi de tıklım tıklım doluydu– ama bu kez oturmak için değil de, kımıldamadan duran adamların arasında bir yere sıkışıp söylenenleri ayakta dinlemek için.

"Demek halıya verdiğin zarar karşılığında yirmi kile mısırın fazla olduğunu iddia ediyorsun sen, öyle mi?"

"Halıyı bana getirdi, ayak izlerinin yıkanıp temizlenmesini istedi, ben de yıkayıp izleri çıkardım ve kendisine geri verdim."

"Ama halıyı ayaklarınla kirletmeden önceki durumuna getirmemişsin."

Babası yanıt vermedi; şimdi belki yarım dakika boyunca, soluk sesleri dışında –tam anlamıyla kulak kesilmiş dinleyen kimselerin hafif soluk alış verişleri dışında– odada çıt çıkmadı.

"Bu soruya cevap vermek istemiyorsun, öyle mi Mr. Snopes?" Babası gene sesini çıkarmadı. "Kararım aleyhte olacak, Mr. Snopes. Binbaşı De Spain'in halısının uğradığı zarardan dolayı seni kusurlu buluyor ve yasal bakımdan sorumlu sayıyorum. Ancak, yirmi kile mısır senin durumundaki bir kimse için biraz fazla geliyor bana. Binbaşı De Spain halının yüz dolar olduğunu söylüyor. Ekimde mısırın kilesi yarım dolar kadar edecek. Binbaşı De Spain peşin parayla aldığı bir eşyada doksan beş dolarlık bir kaybı sineye çekebilirse, sen de henüz kazanmadığın beş dolarlık bir kaybı kabullenebilirsin. Seni Binbaşı De Spain'in halısına verdiğin zarar yüzünden, sözleşmenizdeki şartlara ilaveten, hasat zamanında on kile mısır ödemeye mahkûm ediyorum. Duruşma bitmiştir."

Davanın görülmesi fazla bir vakit almamıştı, sabah neredeyse yeni başlıyordu. Çocuk eve, belki de tarlaya döneceklerini sanıyordu, çünkü geç kalmışlardı, öteki çiftçilerin çok gerisindeydiler. Ama babası yürüyüp arabanın arkasından dolandı, eliyle büyük oğluna arabayla peşinden gelmesini işaret ederek yolun karşı yanındaki demirci dükkânına yöneldi; çocuk babasının ardından hızla yürü-

yerek ona yetişti; konuşuyor, o yıpranmış şapkanın altındaki sert, sakin yüze doğru fısıldıyordu: "On kile de alamayacak. Tek bir kile bilem. Biz..." – babası başını kaldırıp tam anlamıyla sakin bir yüz ve kırçıl kaşlarının altından soğuk gözlerle bir an kendisine bakarak neredeyse tatlı, neredeyse yumuşak bir sesle "Öyle mi dersin? Eh, ekime kadar bekleyeceğiz zaten" diyene kadar konuştu.

Arabanın sorunu da (tekerlek parmaklarından bir ikisinin düzeltilmesi ile tekerlek lastiklerinin sıkıştırılması) fazla zaman almadı; lastik işi, arabayı dükkânın arkasındaki küçük dereye çekerek suyun içinde bekletmekle halledildi; katırlar ara sıra burunlarını suya daldırıp içiyor, elinde boş dizginlerle sürücü koltuğunda oturan çocuk, bayırdan yukarı, ağır ağır çekiç seslerinin geldiği barakanın isli bir tüneli andıran boşluğuna, bir servi kütüğünün üstüne kurulmuş, birileriyle konuşan ya da onları dinleyen babasına bakıyordu; çocuk arabayı suları damlaya damlaya dereden çıkarıp kapının önünde durdurduğunda babası hâlâ orada oturuyordu.

"Atları gölgeye çek ve bağla" dedi. Çocuk söyleneni yapıp geri geldi. Babası, demirci ve kapının iç tarafında bir yere çömelmiş oturan üçüncü bir adam, ekinler ve hayvanlar hakkında konuşuyorlardı; çocuk da yere çömeldi, amonyaklı toz, yontulmuş toynak ve pul pul pas parçaları içinde oturduğu yerden onlara kulak verdi; babası şimdi ağır ağır, daha ilk oğlu doğmadan önceki yıllara, ta at alım satımıyla uğraştığı döneme ait uzun bir hikâye anlatıyordu. Sonradan mağazanın öteki yanında, geçen yılın sirk afişinin önünde durmuş, kendinden geçmişçesine sessizce kızıl atlara, kıvrım kıvrım tüllere, inanılmaz cambazlık hareketlerine, bedene sımsıkı yapışan giysilere, palyaçoların boyalı yılışık suratlarına bakarken babası geldi, "Yemek vakti" dedi.

Ama evde değil. Ağabeyinin yanında, mağazanın ön duvarına yaslanıp çömeldiği yerden, babasının mağazadan çıkışını, bir kese kâğıdından peynir çıkarışını, çakısıyla peyniri dikkatle, özenle üçe bölüşünü ve aynı kese kâğıdından kraker çıkarışını izledi. Üçü birlikte sundurmanın altında yere çömelip konuşmadan, yavaş yavaş yiyeceklerini yediler; sonra yeniden mağazanın içinde, sedir ağacından yapılma bir kovadan teneke bir kepçeyle, sedir ve kayın ağacı kokan ılık sudan içtiler. Ondan sonra da eve dönmediler. Bu kez gittikleri yer bir at pazarıydı; yüksek kalaslardan yapılma çitin

üstünde oturan, çit boyunca ayakta duran adamlar vardı; atlar içeriden teker teker çıkarılıp yürütülür, tırısa kaldırılır, sonra da yolda ileri geri eşkin sürülürken, satın almalar, takaslar ağır ağır devam ediyordu; güneş iyice batıya doğru yatmaya başlamıştı; onlar –üçü birlikte– olanları seyrediyor, konuşulanları dinliyorlardı; büyük oğlan bulanık gözlerle ve sürekli tütün çiğneyerek, baba ara sıra bazı atlar hakkında ortaya yorumlarda bulunarak.

Eve vardıklarında güneş batmıştı. Lamba ışığında akşam yemeğini yediler; sonra, çocuk karanlık iyice çökene kadar kapının eşiğinde oturmuş, çobanaldatan kuşlarını ve kurbağaları dinlerken annesinin sesini işitti: "Hayır! Abner! Hayır! Aman Tanrım. Aman Tanrım. Abner!" Ayağa kalktı, hızla arkasına döndü ve kapı aralığından içerideki ışığın değiştiğini, masanın üstündeki bir şişenin ağzında şimdi iyice kısalmış bir mumun yandığını ve sanki sefil, törensel bir şiddet eylemi için özenle giyinip kuşanmış gibi üstünde hâlâ o resmî, aynı zamanda gülünç ceketiyle şapkası, babasının idare lambasındaki gazyağını beş galonluk tenekesine geri boşalttığını gördü; annesi koluna asılıp çekiştirirken babası lambayı öteki eline geçirdi, annesini şiddetle ya da hınçla değil de sertçe geri itti; annesi düşmemek için kollarını duvara uzattı; ağzı açık, yüzünde az önce sesinde duyduğu aynı umutsuz çaresizlik ifadesi vardı. O sırada babası onun kapı eşiğinde ayakta durduğunu gördü.

"Ambara git, arabayı yağladığımız o yağ tenekesini al buraya getir" dedi. Çocuk yerinden kımıldamadı. Sonra konuşabildi.

"Ne..." diye haykırdı. "Ne yapacan—"

"Git getir o yağı" dedi babası. "Git hadi."

Çocuk şimdi harekete geçti, eski bir alışkanlıkla dışarıya, ahıra doğru koşuyordu – seçme hakkına sahip olmadığı, ama ister istemez kendisine aktarılan, aktarılıncaya kadar da nice damarlarda uzun uzun dolaştığı sırada kim bilir ne öfkelerle, ne vahşetler, ne dayanılmaz arzularla beslenmiş bir kanın köklü bağından gelen bir alışkanlıkla koşuyordu. *İstesem durmadan koşabilirim*, diye düşündü. *Koşar, koşar, arkama dönüp bakmayabilir, onun yüzünü bir daha hiç görmeyebilirim. Ama yapamam bunu, yapamam*; şimdi paslı teneke elinde, içindeki gazyağı çalkalana çalkalana koşarak eve döndü, annesinin ağıt sesinin geldiği bitişik odaya girdi ve tenekeyi babasına uzattı.

"Bi zenci bilem göndermiyon mu?" diye bağırdı. "Eskiden hiç değelse bi zenci gönderirdin!"

Babası bu kez vurmadı ona. Eli önceki tokattan bile daha büyük bir hızla geldi – gazyağı tenekesini masanın üstüne neredeyse iç ezici bir dikkatle koyan o el şimdi, çocuk onun tenekeyi bıraktığını bile göremeden, şimşek gibi bir hızla gömleğinin sırtına yapışarak daha ne olduğunu anlamadan, onu ayak parmaklarının ucuna dikti; yüzünü cansız, donmuş bir şiddetle ona doğru eğdi; soğuk, kuru bir sesle, ötede masaya yaslanmış, ineklerin o tuhaf, yan yan çene hareketiyle durmadan tütün çiğneyen büyük oğlana, "Tenekeyi büyüğüne boşalt ve sen yola çık. Ben arkandan yetişirim" dedi.

Büyük oğlan, "İyisi mi karyolanın direğine bağla onu" diye seslendi.

"Git dediğimi yap sen" dedi babası. Derken çocuk hareket etmeye başladı; avuçlanan gömleği, kürek kemiklerinin arasındaki o sert, kemikli el ve yere azıcık değen ayak parmakları, hep birlikte odayı baştan sona katedip öteki odaya girdiler, soğuk ocağın başındaki iki iskemlede hantal baldırlarını yaymış oturan kız kardeşleri geçtiler, annesiyle kollarını onun omuzlarına dolamış duran teyzesinin yatağın üzerinde yan yana oturdukları odaya girdiler.

"Tut şunu" dedi babası. Teyzesi ileri atıldı. "Sen değil, o" dedi babası. "Lennie. Tut şu oğlanı. Tuttuğunu göreyim bir." Annesi çocuğu bileğinden tuttu. "Daha sıkı tut. Eğer kurtulursa, ne yapacağını biliyorsun, değil mi?" Başını yoldan yana uzatarak, "Doğru oraya koşacak" dedi. "Bağlasam daha iyi belki."

Annesi fısıldar gibi, "Ben tutarın" dedi.

"O zaman dikkatli ol." Sonra babası çıkıp gitti, aksak ayağının taban tahtaları üzerindeki ağır, düzgün adımları işitilmez oldu.

Çocuk şimdi çabalamaya başladı. Annesi her iki kolundan tutuyor, o ise çekiştirip silkinerek kurtulmaya çalışıyordu. Sonunda kendisinin daha güçlü çıkacağını biliyordu, ama bekleyecek vakti yoktu. "Bırak gidiğim!" diye bağırdı. "Sana vurmak zorunda kalmak istemiyom!"

"Bırak gitsin!" dedi teyzesi. "O gitmezse, yemin ederim, ben kendim gidip haber vereceğim!"

"Bırakamam, anlamıyor musun?" diye bağırdı annesi. "Sarty! Sarty! Hayır! Gidemezsin! Yardım et Lizzie!"

Sonra kurtuldu. Teyzesi tutmaya çalışmıştı ama çok geçti. Arkasını dönerek koşmaya başladı, annesi peşinden tökezleyip dizlerinin üstüne düştü, daha yakındaki kızına, "Tut şunu, Net! Tut!" diye bağırdı. Ama bu kez de çok geçti: Ablası (kızlar aynı zamanda doğmuş ikizlerdi, ama şimdi her biri insanda, aileden öteki herhangi iki kişinin toplamı kadar cüssesi, ağırlığı, eti budu varmış gibi bir izlenim uyandırıyordu) henüz iskemlesinden kalkmaya bile davranamayıp ancak başını o yana çevirebildiğinden, uçarcasına koşan çocuk arkasında herhangi bir şaşkınlık ve sıkıntı izi bile taşımayan, yalnızca inekler gibi donuk bir merakla bakan, şaşırtıcı genişlikte genç, dişi bir yüz görebilmişti, o kadar. Odadan, derken evden uzaklaşıyor, yıldızların aydınlattığı yolun yumuşak tozları içinde, hanımellerinin baygın kokusunun ağırlaştırdığı havada koşarken yolun o solgun şeridi ayaklarının altından korkunç bir yavaşlıkla geçip gidiyordu; sonunda bahçe kapısına ulaştı, bahçeye girdi, araba yolunda, yüreği çarpa çarpa, ciğerleri parçalanırcasına, ışıklı eve doğru, ışıklı kapıya doğru koştu. Kapıyı çalmadan, soluk soluğa içeri daldı, bir an konuşamadı; keten ceketli Zenci ne zaman kapıda göründü daha anlamadan onun şaşkın yüzüyle karşılaştı.

Soluğu kesilerek, "De Spain!" diye bağırdı. "Nerde—" sonra hole açılan beyaz bir kapıdan çıkan beyaz adamı da gördü. "Ambar!" diye haykırdı. "Ambar!"

"Ne?" dedi beyaz adam. "Ambar mı?"

"Evet!" diye bağırdı çocuk. "Ambar!"

"Yakala şunu!" diye bağırdı beyaz adam.

Ama bu kez de çok geçti. Zenci uşak gömleğine yapıştı, ama yıkana yıkana iyice yıpranmış gömleğin tüm bir kolu elinde kaldı; çocuk o kapıdan da çıkmış, araba yolundaydı gene ve aslında beyaz adamın yüzüne doğru haykırdığı sırada bile koşmaya devam etmişti.

Arkasında beyaz adam bağırıyordu, "Atımı! Git atımı getir!" Çocuk bir an evin koca bahçesini geçerek çite tırmanmayı, oradan da yola atlamayı aklından geçirdi, ama ne bahçeyi biliyordu ne de sarmaşıklarla kaplı çitin yüksekliğini; tehlikeyi göze almak istemedi. Araba yolundan bahçe kapısına doğru koştu, yüreği küt küt atıyor, soluğu hırıltılı çıkıyordu; az sonra gene yoldaydı, ama yolu göremiyordu. Bir şey duyduğu da yoktu; kısrak dörtnala gelip neredeyse tepesine dikilinceye kadar nal seslerini işitmedi; işitti-

ğinde bile, sanki çılgın kederiyle acil ihtiyacının az sonra kendisine kanat takmak zorunda kalacaklarını düşünerek yoldan sapmadı, kendini yol kenarındaki otlarla dolu hendeğe atmak için son saniyeye kadar bekledi; at şimşek gibi yanından geçip gitti; gözlerinin önünde yıldızlara karşı, ilkyaz akşamının sakin gökyüzüne karşı bir an çılgın bir siluet olarak belirmişti, ama daha atla binicisinin görüntüsü silinmeden, gökyüzü aniden şiddetle yükselerek yıldızları karartan koca bir lekeyle kaplandı; derken uzun, girdap gibi dönen bir uğultu duyuldu, inanılmaz ve derin; çocuk ayağa fırladı, sonra yolda koşmaya başladı gene; çok geç kaldığını bile bile, hatta silah sesini duyduktan sonra da koşuyordu, hemen ardından iki el silah daha duydu; şimdi koşmayı bıraktığını fark etmeden duruyor, "Baba! Baba!" diye bağırıyor, koşmaya başladığını anlamadan gene koşuyor, sendeliyor, ayağı bir şeye takılıyor, koşmaya devam ederken yeniden doğruluyor, ayağa kalkarken omzunun üstünden geriye, gökyüzündeki parlak aydınlığa bakıyor, karanlıkta görünmeyen ağaçların arasından soluk soluğa koşarak, "Baba! Baba!" diye hüngür hüngür ağlıyordu.

Gece yarısı bir tepenin üstünde oturdu. Gece yarısı olduğunu bilmiyordu, ne kadar yol geldiğini de bildiği yoktu. Ama arkasındaki parlak aydınlık artık kaybolmuştu; şimdi sırtını, dört gün süreyle evim dediği yere, yüzünü, soluğu yerine gelince yeniden içine dalacağı karanlık koruluğa dönmüş, ince, eski püskü gömleğinden geriye ne kaldıysa ona sarılarak, soğuk karanlıkta küçük bedeni titreye titreye oturuyordu; artık kederi de çaresizliği de bir dehşet ve korku kaynağı değil, yalnızca keder ve çaresizlikti. *Babam. Babam benim*, dedi içinden. Birden, alçak sesle, neredeyse fısıldayarak, "Cesurdu o!" diye haykırdı. "Evet, cesurdu! Savaşa katıldı! Albay Sartoris'in süvari alayında!" Bilmiyordu ki, babası o savaşa katılmıştı katılmasına ama kendi adına katılmıştı; üniformasız, kimsenin emrinde olmadan, kimseye ya da hiçbir orduya, bayrağa bağlı kalmadan, tıpkı Malbrouck'un da yaptığı gibi, sırf yağmacılık amacıyla – yağmaladığı şeyler düşmandan mıydı, kendi ordusundan mı, hiç mi hiç önemi yoktu onun için.

Gökte takımyıldızların çarkları ağır ağır dönüyordu. Şafak sökecek, ardından güneş doğacak, bir süre sonra da karnı acıkacaktı. Ama yarına kadar vakit vardı daha, şimdi yalnızca üşüyordu, bu da

yürüyünce geçerdi. Soluğu rahatlamıştı artık; kalkıp yola devam etmeye karar verdi, ama sonra baktı ki uyuyakalmış, çünkü gün neredeyse ağarmış, gece neredeyse sona ermişti. Çobanaldatan kuşlarından anlıyordu bunu. Aşağıdaki karanlık ağaçların arasında her yerden onların yükselip alçalan, durmak bilmez sesleri geliyordu; öyle ki, yerlerini gündüz kuşlarına bırakacakları an yaklaştıkça, gece ile gündüz kuşlarının ötüşleri arasında hiçbir kesinti, hiçbir duraklama olmadı. Ayağa kalktı. Her yanı biraz tutulmuştu, ama yürüyünce, üşümesi gibi bu da geçerdi; az sonra güneş doğacaktı. Tepeden aşağı, tatlı, cıvıl cıvıl kuş seslerinin yükseldiği karanlığa –bu bahar gecesinin şakıyıp duran heyecanlı yüreğinin soluk soluğa çarptığı karanlık koruluğa– doğru yürüdü. Ve arkasına hiç bakmadı.

Çeviren: Ünal Aytür

Bir Ayı Avı

Ratliff anlatıp duruyordu bunu. Dikiş makineleri acentasıydı; bölgede, tıkız, zayıf, birbiriyle hiç de uyumlu olmayan bir çift atın çektiği hafif, sağlam bir arabayla bizim taraflarda yolculuklar yaptığı zamanlardı o sıralar; şimdiyse tanıtım makinesini arka tarafında, köpek kulübesine benzeyen ve ev gibi boyanmış bir teneke kutu içinde taşımakta olduğu bir T Model Ford kullanıyor.

Ratliff'in her bir yerde ansızın ortaya çıkıvermesi kimseyi şaşırtmaz – hem satış yerlerinde hem çiftçi eşlerinin dikiş toplaşmalarında bulunan tek adamdır; köy kiliselerinde bütün gün ilahiler söyleyen kadınların da erkeklerin de arasında yer alır, güzel bir bariton sesle o da ilahiler söyler. Durmadan anlattığı ayı avında, Binbaşı De Spain'in kasabadan otuz kilometre uzakta, ırmağın aşağısındaki av kampında da bulunmuştu, gerçi orada makine satabileceği kimse yoktu, çünkü Mrs. De Spain'in, evlenen kızlarından birine vermediyse eğer, bir makinesi elbette zaten olmalıydı; bulaştığı ve yüzüyle başka organlarının hasara uğramasıyla ilişkisi olan öteki adam –Lucius Provine denen zat– ise, Ratliff vadesi belirsiz bir borç karşılığında satmadığı sürece istese de karısına bir tane alamazdı.

Provine da bölgenin yerleşiklerinden. Ama kırkına geldi, dişlerinin çoğu döküldü ve ölmüş erkek kardeşi ve diğer adamla, Jack Bonds adlı ölmüş ve unutulmuş çağdaşıyla sessiz kasabamızda Provine Çetesi diye tanınıp terör estirdiklerinden bu yana, yani pek de yaratıcı olmayan vahşi genç tarzıyla cumartesi geceleri geç bir saatte silah atarak ya da pazar sabahları telaşlı telaşlı kiliseye giden hanımların yolları üzerinde bağırış çağırış dörtnala at sürmelerinden bu yana yıllar geçti. Kasabanın genç yurttaşları ise, uzun boylu, besbelli güçlü ve sağlıklı, felaket tellalı gibi kara kara düşünüp aralarına girmesine izin verildiğinde de aylak aylak duran ama aslında hiçbir topluluk tarafından da pek iyi kabul görmeyen, ayrıca karısına ve üç çocuğuna bakma konusunda hiçbir çaba göstermeyen biri oluşu dışında pek tanımazlar onu.

Aramızda başka adamlar da var artık aileleri ihtiyaç içinde olan; bu adamlar belki de zaten çalışmazdı ama şimdi, son birkaç yıldır en azından, iş bulamıyorlar. Bütün hepsi, sürekli olarak, meydanın çevresinde ve sokaklarda küçük siyah eşantiyon çantaları taşırken, sabun, erkek bakım malzemesi ve mutfak ıvır zıvırı üreten küçük imalatçıların temsilcisi olarak görev yapıp biraz olsun saygınlık elde etmeye çalışırken görülüyorlar. Bir gün Provine da, bizi şaşkına çevirerek böyle bir çanta taşırken ortaya çıktıysa da, bir hafta geçmeden kasabanın emniyet mensupları çantanın içinde küçük viski şişeleri bulunduğunu keşfediverdi. Binbaşı De Spain sonunda bir şekilde kurtardı onu, ne de olsa Mrs. Provine'ın dikiş falan dikerek kazandığı parayı sağlayarak aileye destek olan kişi Binbaşı De Spain'di – Provine'ın zaman kırbacını üstünde denemeden önceki parlak kişiliğine yönelik bir Roma selamı ve vedasıydı belki de bu.

Kasap'ı, yani yirmi yıl önceki Provine'ı –bu takma adın ima ettiği tutkulu gözü pekliği dağınık geçmişinin bir yerlerinde yitirdi çoktan– o esprisiz, ama içinde kışkırtıcı bir soluk alma hazzı taşıyan, bunu ince bir çılgınlıkla gösteren, yani, belki de çoğunlukla alkolün etkisiyle bazen rezil, fevri işler de yapan –bunlardan biri de Zenci Pikniği hadisesiydi– çoktan yanıp tükenmiş genci tanıyan yaşlı adamlar var çünkü. Piknik, kasabanın birkaç kilometre dışındaki Zenci Kilisesi'nde yapılıyordu. Pikniğin tam ortasında, o iki Provine'la Jack Bonds, kasaba dışındaki bir danstan dönmekteydiler, tabancaları çekik, ağızlarında yeni yakılmış purolar, atlarının üstünde çıkagelmişlerdi ve zenci erkekleri teker teker tutup, o günlerde çok moda olan selüloit yakalıklarına purolarının yanan uçlarını değdirip her kurbanın boynunun çevresinde kömürden, acı vermeyen, belli belirsiz bir halka oluşturmuşlardı. Ratliff'in sözünü ettiği herif böyle biri işte.

Lafı Ratliff'e bırakabilmek için, burada sözü edilmesi gereken bir şey daha var. Binbaşı De Spain'in kampından ırmağın yedi sekiz kilometre aşağılarına doğru bir yerde, ırmağın sazlıklı ve kâfuru ağaçlı ve dikenli meşelikli balta girmemiş en yabani kesiminde, bir Kızılderili tümülüsü bulunur. Çok eski devirlerden kalmadır, dere boyunun düzlüğündeki yabani ormanın içinde tek yükselti olarak, meşum, gizemli bir heybetle durur. İçimizden bazıları için bile –gerçi çocuktuk biz ama gene de eğitimli, kentte yetişmiş ailelerden geliyorduk– gizli ve saldırgan bir kanın işaretlerini taşıyordu,

yabanıl ve birden kırıp dökmeye eğilimli; herkesten saklayarak, gizlice değiş tokuş ettiğimiz ucuz romanlardan edindiğimiz ve Kızılderililere atfettiğimiz baltalar ve haykırışlar, tıpkı meşum ve müphem bir hayvanın kanlı dişleriyle sessizce ve tembel tembel uyuklayışı gibi duran netameli bir karanlık gücün, biraz küçümser bir tavırla oralarda dolandığının ya da barındığının basit ve gelgeç görünüşleriydi sanki – bu, belki de, bir zamanların güçlü Chickasaw Kabilesi'nin bir klanından arta kalanların yakınlarda bir yerde devlet gözetiminde bulundukları gerçeğinden de kaynaklanıyor olabilirdi. Gerçi şimdi hepsinin Amerikalı adları vardı ve çevrelerine dağılmış beyazlar nasıl yaşıyorsa onlar da öyle yaşıyorlardı.

Gene de onları hiç görmezdik çünkü kendi özel yerleşim yerleri ve dükkânları olduğu için kasabaya hiç gelmezlerdi. Biraz daha büyüdüğümüzde onların beyazlardan ne daha yabani ne de daha az okur yazar olduklarını ve en büyük kuraldışına sapmalarının aslında –bu bizim ülkemizde özel bir sapma da sayılmazdı– bataklıklarda kaçak viski imal ettiklerinden biraz şüphelenilmesinden ileri geldiğini fark ettik. Gene de bize, biz çocuklara, biraz olağanüstü geliyorlardı; bataklığın içine gizlenmiş yaşamları karanlık tümülüsün yaşamından ayrılmaz değildi; bazılarımızın hiç görmediği ama hepimizin duyduğu bu tümülüsün koruyucuları olarak onları bazı karanlık güçler seçmişti sanki.

Dediğim gibi, bazılarımız hiç görmemişti o tümülüsü ama hepimiz söz edildiğini duymuştu ve bütün oğlan çocukları gibi hakkında konuşup durmuştuk. Tıpkı üzerinde yaşadığımız topraklar gibi, yitirilmiş İç Savaş gibi, Sherman'ın taarruzu gibi ya da bizim aile adımızı taşıyan, bizimle ekonomik rekabet içinde aramızda yaşayan bazı zencilerin olması gibi, yaşamımızın bir parçasıydı; sadece daha doğrudan, daha etkileyici ve canlıydı. On beş yaşımdayken, bir arkadaşımla birlikte, bir cesaret, tam da güneş batarken, tümülüse gittik bir gün. O Kızılderililerden bazılarını ilk kez o zaman gördük; onlardan yol sorduk ve tam gün batarken de tümülüsün tepesine ulaştık. Yanımızda kamp malzemelerimiz vardı ama ateş yakmadık. Hatta döşeklerimizi bile sermedik. Tümülüsün tepesinde öylece yan yana oturup anayola ulaşmamızı sağlayacak kadar ortalık aydınlandığında yola düştük. Hiç konuşmadık. Külrengi şafakta birbirimize baktığımızda yüzlerimiz de külrengi, donuk

ve çok ciddiydi. Kasabaya ulaştığımızda da konuşmadık. Öylece birbirimizden ayrıldık, eve gittik ve yatağa girdik. Tümülüsle ilgili düşündüğümüz, hissettiğimiz, işte buydu. Doğru, daha çocuktuk ama gene de kitap okuyan kişilerin çocuklarıydık, batıl inançlardan uzaktık ve akıldışı korkulardan etkilenmezdik – ya da öyle olmamız gerekirdi.

Şimdi de Ratliff, Lucius Provine ve hıçkırığını anlatıyor.

Kasabaya döndüğümde gördüğüm ilk şahıs dedi ki, "Ne oldu yüzüne Ratliff? De Spain tazıları yerine seni mi kullanıyor ayı avında?"

"Yok ulan" dedim ben. "Na bu kedi çırmıkı."

"Ne halt ediyordun ki onla Ratliff?" diye sordu bir herif de.

"Lan," dedim ben, "bişey biliyosam namerdim."

Hakikatten doğru söylüyordum. Luke Provine'ı üstümden çekip aldıklarından epey bir zaman sonra fark etmiştim bunu. Çünkü en az Luke kadar ben de İhtiyar Ash'in kim olduğunu bilmiyor, sadece Binbaşı'nın zencisi olduğunu, kampta ona buna yardım ettiğini biliyordum. Olayın başında bütün bildiğim, yaptığımı sandığım şeydi – belki de Luke'e yardım etmekti elbette ya da belki de onunla sadece eğleşmekti zarar vermeden veyahut hatta belki de Luke'u bir müddet kampın dışına çıkarıp Binbaşı'ya bir hizmet eylemekti. Ve sonra işte gece yarısına yakın, o bela herif çıkageldi dörtnala ürkmüş bir geyik gibi çılgınca ve daldı pokere oturmakta olanların arasına ve ben de dedim ki, "Hah, keyfin geldi mi? Pürüpak çıktın mı içinden tamamen?" Ve kirp diye kaldı ve deli şaşkınlığıyla gözünü dikti bana; oyunu durdurduklarının bile farkında değildi ve sonra göçen bir ahır gibi yıkıldı üzerime.

Helbet bu şak diye kesti pokeri. Üç dört kişi gerekti kaldırmak için üstümden herifi, Binbaşı elinde bir üçlüyle geriye döndü sandalyesinde, yumruklayıp masayı, sıralayıp küfrün bini bir para. Yaptıkları yardım da hani yüzüme, ellerime, ayaklarıma basmaları. Yangın yeri gibi – yıkımın çoğunu eli hortumlu herifler yapar ya hani.

Üç dört kişi Luke'ü tutarken, herif de bebeler gibi höykürürken, "Bu lanet olası şey de ne?" diye gürlüyor Binbaşı.

"Üstüme saldı onları!" diyor Luke. "Beni oraya o gönderdi, gebertecem onu!"

"Kimleri saldı üstüne?" diyor Binbaşı.

"Na şu Kızılderilileri!" diyor Luke, ağlarken. Sonra, savurup kollarını tutanları bez bebekler gibi, yeniden dalmaya çalıştı üstüme, Binbaşı küfür kıyamet tek durmasını söyleyene kadar. Erkek adamdır ha. Aldatmasın hiç sizi çalışamayacak kadar gücü takatı olmadığını söylemesi asla. Belkim içi tıraş sabunu ve pembe pantolon askısı dolu küçük siyah çantalardan birini yanı sıra oraya buraya götürüp getirmediği için gücünü tüketmemişti. Sonra sordu bana Binbaşı işin aslını ve ben de Luke'e hıçkırığını geçirmesine yardım etmeye nasıl çalıştığımı anlattım ona.

Ona acımıyorsam kahrolayım. Oradan öyle geçiyordum ve şöyle bi uğrayayım diye geçirdim aklımdan, bakayım şansları nasıl gidiyor ve gün batımına yakın vardım ve ilk gördüğüm şahıs Luke oldu. Şaşırmadım da, yörenin sürmekte olan en büyük erkek toplanma yeriydi, bırakalım bedava yiyip içmeyi, dedim ki, "Vay, kıyak bir karşılaşma oldu" ve cevaben dedi ki:

"Hiçk-hiyk! Hiyk-hiyk! Hiçk-hiyk! Hok! Hiyk – hey Tanrım!" Bir gece önceden, saatin dokuzundan beri başındaymış bu; Binbaşı ne zaman uzatsa ya da İhtiyar Ash bakmadığı zaman da kapıyormuş şişeyi hemen; iki gün önce Binbaşı bir ayı vurmuştu ve tahminimce Luke opossumla beslenmiş ayı etinden bir hayli yemiş –bunu bırak, lezzet versin diye et pişerken içine mutlaka birkaç rakun, birkaç sincap da katılmış olmalıydı yani– kaldıracağından fazla fazla yani, bir araba yani. İşte saatli bomba gibi aynen, dakikada üç kez sıralıyordu; amma velakin dinamit değil ayı eti ve viskiydi ve tam patlayıp da kurtulamıyordu bu dertten de.

Bana anlattılardı zaten bir gece önce nasıl herkezleri uyutmadığını ve Binbaşı'nın da tepesi atmış uyandığını ve Ash'in iki ayı avı köpeğini sürerken tüfeğini kapıp çıktıklarını ve Luke'ün –çaresizlikten düpedüz, diye sanıyorum, o da uyuyamamıştı elbette herkes gibi– sürekli "Hiçk-hiyk! Hiyk-hiyk! Hok! Hey Yarabbim!" diyerek Binbaşı'nın ardı sıra yürüdüğünü, ta ki Binbaşı'nın ona dönüp şöyle dediğini:

"Cehennem ol git şu geyik ardına düşen tüfeklilerle. Nasıl beklersin bir ayının üstüne yürüyeceğimi ya da köpekleri duyabileceğimi izi yakaladıklarında, ha? Motosiklette olsam daha iyi yani."

O zaman Luke gitmiş kütük düzlüğündeki geyikçilerin durduğu

yere. Zannımca kaybolmamış da uzaklaşmış sesi, tıpkı Binbaşı'nın sözünü ettiği motosiklet gibi. Hiç sesini kesmeyi denememiş bile. Zannımca biliyormuş bir çaresi olmadığını. Denememiş bile açıklıktan gitmeyi de. Zannımca çıkardığı sesten geyik olmadığını her salağın anlayacağını düşünmüş olmalı. Yok. Galiba öylesine bezmiş ki o zamana kadar başına gelmiş olandan, biri vursa diye ummuş olabilir belkim de. Kimseler denememiş bile ve gelmiş ilk bekleme yerine, Ike McCaslin Emmi'nin olduğu yere, oturmuş bir kütüğün üstüne, ardına Ike Emmi'nin, dirsekleri dizlerinde, yüzü ellerinin arasında, durmadan, "Hiçk-hiyk! Hiyk-hiyk! Hok!" diyerekten, dönüp diyene dek Ike Emmi:

"Lanet olsun evlat, çek git buradan. Dünyada bildiğin bir börtü böcek var mı balya makinasına kendi giren? Git bi su iç!"

"Çoktan yaptım bu dediğini" demiş Luke, kımıldamadan yerinden. "Öyle çok su içtim ki yere düşsem her tarafımdan artezyen gibi sular fışkıracak."

"İyi, aman, çek git gene de!" diyor buna Ike Emmi. "Hadi çekil buradan."

Bunun üzerine Luke kalkıyor ve yeniden tökezleye tökezleye düşüyor yola, ölüyor gibi, yeniden, üstünden şu tek silindirli benzin motorlulardan biri geçmiş gibi, sık sık görülmeye başladığı gibi, berbat bir halde. Gidiyor öteki bekleme yerindeki düzlüğe ve oradan da kovuyorlar bunu ve o da gidiyor bi sonrakine. Zannımca bu bekliyor ki biri acıyacak haline de vurup kurtaracak çünkü artık tam teslim olmuş çaresizliğine. Artık "Oy Tanrım!" faslına geldiğinde taa ana kamptan duyabiliyormuşsunuz onu. Tıpkı bir kuyuya sarkıtılmış şu hoparlörlerden birinden gelircesine ırmağın karşısındaki sazlıktan sesinin yankılandığının duyulduğunu söylüyorlardı. Diyorlardı ki iz peşine düşmüş köpekler bile kesmişti havlamayı ve sonunda hepsi toplanıp gelmiş ve onun da kampa gelmesini sağlamışlardı. Ben oraya vardığımda o da oradaydı işte. İhtiyar Ash de oradaydı, Binbaşı'yla birlikte gelmişlerdi, biraz kestirsin diye Binbaşı, ne ben ne Luke fark etmiştik onu, bir siyahtı işte, bir sürü siyahtan biri.

Budur yani. Hiçbirimiz ne tanıdık ne bildik onu. Belamı versin böyle olmuyorsa bazen, insan bir şaka yapmaya kalktığında bir başkasına yapmıyor aslında o şakayı; yani bir nevi bilinmezlikler içinde uyuyan büyük bir güce yapabiliyor farkına varmadan ve

her şey o gücün şakayı kaldırıp kaldıramayacağının ya da yapana toslayıp toslamayacağının elinde oluyor, aynı benim başıma geldiği gibi. Çünkü demiştim ki, "Dün dokuzdan beri mi böylesin yahu? Neredeyse yirmi dört saat. Bunu kesecek bir şey yapmalısın." Ve baktı bana karar verememiş gibi, üstüme atlayıp kafamı ısırıp koparsın mı yoksa kendi kafasını mı koparsın, "Hiçk! Hiyk! Hik! Huyk!" deyip durdu ağır ağır ve biteviye. Sonra dedi ki,

"Üstümden atmak istemiyorum ki. Hoşuma gidiyor. Ama senin başında olsaydı, senin ondan kurtulmana yardım ederdim. Nasıl biliyor musun?

"Nasıl?" dedim.

"Kafanı koparırdım. Hıçkıracak bişeyin kalmazdı. Canını da sıkmazdı. Senin için seve seve yapardım bunu."

"Anladım" dedim, baktım ona, mutfağın merdivenlerinde oturup durmaktaydı, yemekten sonraydı ama ağzına lokma koymamıştı, gırtlağı tek yönlü yola dönmüştü bir bakıma, durmadan "Hiçk! Hiçk! Huçk!" diyerekten, belli ki Binbaşı bir daha haykırırsa başına gelecekleri söylemişti sanırım. Aklımdan kötülük geçmedi hiç. Ayrıca, anlatmışlardı bana bir gece önce bütün gece hiç kimseyi uyutmadığını ve o çukurda bütün avı nasıl ürküttüğünü ve ayrıca yürümek vakit geçirmesine de yardım ederdi. Onun için dedim ki, "Galiba biliyorum bunu nasıl başından atacağını. Ama elbette, başından atmak istemiyorsan da..."

Ve diyor ki bana, "Tek istediğim birinin bunun nasıl olacağını bi anlatması. On dolar veriridim şurada bir dakika dursam çıkmadan ağzımdan 'Hiçk'..." Neyse, bu da başlattı elbette yeniden hıçkırtmaya. Sanki o âna kadar içi "Hiçk-huçk" deyip dururken mutlulukla ama sessizce, şimdi birdenbire, hatırlar hatırlamaz, sanki bir yaranın açılması gibi yeniden höykürmeye başladı "Hiçk-huyk, ah Tanrım!" diye, tıpkı geyik avındaki heriflerin onu alıp kampa getirdikleri zaman gibi ve Binbaşı'nın ayak sesleri de gelmeye başladı güm güm güm yürürken. Ayak sesleri bile çıldırmış gibiydi ve ben çabucak dedim ki,

"Susss! Yeniden Binbaşı'nın tepesinin tasını attırmayacaksın şimdi değil mi?"

Biraz kıstı sesini, oturdu mutfağın basamaklarına, İhtiyar Ash'le diğer zenciler mutfakta bir şeyler yapıp durmaktaydı ve dedi ki, "Ne

söylersen deneyeceğim, söz. Ben bildiğim her şeyi ve herkesin her söylediğini denedim. Soluğumu tuttum ve nah şurdaki büyük otomobil lastikleri reklamındaki gibi şişirdim içimi suyla, dizlerimden asılıp baş aşağı sarktım on beş dakika ve böyle baş aşağıyken yarım litre su içtim ve biri iri saçma yutmamı söyledi ve onu bile yaptım. Nah, işte hâlâ başımda. Sen biliyor musun, ne yapmalıyım, ha?"

"Şey," dedim, "sen yapar mısın bilmem. Ama ben olsam şu tümülüse gider ve İhtiyar John Basket'tan beni iyileştirmesini isterdim."

Birden doğruldu ve ağır ağır döndü, bana baktı ve Allah belamı versin, bir dakika hıçkırmadı bile. "John Basket mı?" dedi.

"He ya" dedim. "Şu Kızılderililer beyaz doktorların duymadıkları daha pek çok tür numara bilirler. Zevkle bu kadarcık bir yardımları da olsun isterler bir Beyaza, şu fukara yerliler ister bunu çünkü Beyaz heriflerin onlara pek çok yardımı dokunmuştur – şu artık kimsenin istemediği toprak yığınını ellerinde tuttuklarından değil sadece, bizimkine benzer adlar kullanmalarına izin verdiğimiz ve bir Beyazın ödeyeceğinden biraz fazla kârla da olsa onlara un, şeker, tarım aracı sattığımız için de. Hatta diyebilirim ki çok yakın bir zamanda, haftada bir kasabaya gelmeye de başlayabilecekler. İhtiyar Basket şu senin hıçkırığı seve seve tedavi eder yani."

"John Basket," diyor, "şu Kızılderililer" diyor, birbiri ardına, usulca, olabildiğince sessizce hıçkırırken. Sonra aniden "Yaparsam Tanrı cezamı versin!" diyor. Tanrı cezamı versin bunu ağlıyor gibi söylemediyse. Fırladı ayağa sonra ve sövüp saymaya başladı, ağlıyor gibiydi. "Bir tek adam yok şurada acıyan bana, Beyaz ya da Siyah. Nah burada acı çekiyorum, yirmi dört saatten fazladır acı çekiyorum yiyip içmeden, uyumadan ve bir tek it oğlu it bana ne yardım ediyor ne acıyor!"

"Eh, ben yardım etmeye çalışıyorum işte" diyorum. "Benim başımda değil ki bu şey. Düşündüm ki, hiçbir Beyaz yardım etmediğine, yaptığın bunca şey seni bir yere götürmediğine göre diye düşünmüştüm bunu. Tabii seni oraya götürecek ve ondan seni kurtaracak bir kanun yok." Sonra da oradan gidiyor gibi yaptım. Mutfağın arkasına dolandım ve yeniden merdivenlere oturuşunu izledim, durmadan "Hiçk-hiyk! Hiçk-huk!" derken ağır ağır ve yeniden sessizce ve o zaman, mutfağın penceresinden, İhtiyar Ash'in tam kapı aralığında, kıpırdamadan, bir şey dinliyor gibi

başını eğmiş durduğunu gördüm. Gene de hiçbir şeyden şüphelenmedim. Bir süre sonra Luke'ün birden ama sessizce ayağa kalktığını, pencereden ahalinin ve pokercilerin durduğu yere bir dakika baktığını, aşağıya, çukura inen yolun karanlıklarına gözlerini çevirdiğini gördüğümde de bir şeyden şüphelenmedim. Sonra eve girdi sessizce ve yanan bir fener ve bir tüfekle çıktı bir dakika sonra. Kimin tüfeğiydi bilmiyorum ve sanırım o da bilmiyor, hatta umursamıyordu. Öylece, sessizce ve kararlı bir şekilde çıkmıştı evden ve koyulmuştu yola. Fenerin ışığını görüyordum ama fener gözden kaybolduktan epeyce sonra bile onu duymaya devam ettim. Mutfağın arkasından dolanıp tekrar öne geldim ve sessiz çukurun derinlerinde iyice kaybolana dek dinledim sesini, ardımdan İhtiyar Ash diyesiye:

"Gidiyo mu oraya?"

"Nereye?" diyorum ben.

"O tümülüse" diyor bu.

"Biliyosam ne olayım!" diyorum. "Onunla en son konuştuğumda bir yere gitmeye kararlı görünmüyordu. Belki de yürüyüş yapmaya karar verdi. Ne bileyim? Belki işine yarar; belki uyumasını sağlar bu gece ve belki yarın sabah kahvaltıda iştahı yerine gelir. Sen ne diyosun?"

Ama Ash hiçbir şey söylemedi. Dönüp yeniden mutfağa girdi. Ben hâlâ hiçbir şeyden kuşkulanmıyordum. Nasıl kuşkulanayım ki? O günlerde daha Jefferson'ı görmemiştim. Bir çift ayakkabı bile görmemiştim, bırak yan yana iki dükkânı ya da ark lambasını.

Sonra poker oyununun sürdüğü yere gittim ve dedim ki "Evet, baylar, sanırım bu gece biraz uyuyabileceğiz." Ve onlara olup biteni anlattım çünkü elbette ki karanlıkta yedi sekiz kilometre yürümektense, gün doğana kadar orada kalması çok daha ihtimal dahilindeydi; ayrıca belki de şu Kızılderililer birinin hıçkırmasına beyazlar kadar fazla aldırış etmeyeceklerdi. Binbaşı birden diklenmediyse ne olayım!

"Lanet olsun Ratliff" diyor. "Bunu ona yapmayacaktın."

"Şey, sadece şaka olsun diye tavsiye ettim bunu ona Binbaşı" diyorum. "Ona sadece İhtiyar Basket'ın bir nevi doktor olduğunu söyledim. Belki de oraya gitmiyordur. Belki de bir rakunun ardına düşmüştür."

Ama çoğunluk benim gibi düşünüyordu. "Bırak gitsin" dedi Mr. Fraser. "Umarım bütün gece yürür durur. Dün bütün gece gözümü kırptımsa Tanrı cezamı versin. Hadi dağıt kâğıtları Ike Emmi."

"Onu artık durduramayız, yolu yok" diyor Ike Emmi, kartları dağıtırken. "Hem belki John Basket hıçkırığına bir çare bulabilir. Lanet salak, öyle yedi içti ki ne konuşacak ne bir şey yutacak hale soktu kendini. Bu sabah arkamdaki bir kütüğe oturmuş, çırçır makinesi gibi ses çıkarıp durdu. Kurtulayım şunu vurup da diye geçirdim aklımdan bir defasında... Kız çeyreğe yükseltir beyler."

Sonra oturup oraya, onları seyretmeye başladım, arada sırada aklıma o zavallı geliyordu, ormanın içinde tüfeği ve feneriyle tökezleye serpeleye, karanlıkta hıçkırığını geçirtmek için yol alan, bütün haşerat onu seyrediyor ve ne tür bir iki ayaklı haşerenin böyle sesler çıkarttığını düşünüyordu ve şu tümülüsteki Kızılderililerin arasına yürüyüp geldiğinde Luke ve... Neredeyse gülecektim Binbaşı deyince, "Lanet herif, ne mırmırlanıp kıkırdıyorsun?"

"Hiiiç" dedim. "Tanıdığım biri aklıma geldi de."

"Lanet olsun, sen de onun yanında olmalıydın şimdi" diyor Binbaşı. Ve sonra içki zamanının geldiğine karar verip sesleniyor kuvvetlice Ash'e. Sonra da ben kapıya çıkıp mutfak tarafına seslendim Ash'e ama bir başka Zenci karşılık verdi sesime. Yarımlık ve ıvır zıvırla içeri girdiğinde Binbaşı, başını kaldırıp "Ash nerede?" diyor.

"Getti, hee" diyor Zenci.

"Gitti mi?" diyor Binbaşı. "Nereye gitti?"

"Tümülüse gittiğini söyledi" diyor Zenci. Ve ben hâlâ farkında değilim, hâlâ şüphelenmiyorum. Kendi kendime diyorum ki, "Şu yaşlı Zenci birden yumuşak kalpli oluverdi, Luke Provine'ın tek başına karanlıkta yürümesinden endişelendi. Belki de Ash hoşlanıyordu hıçkırık dinlemekten" diye de geçti aklımdan.

"Tümülüse mi gitti?" diyor Binbaşı. "Hay Tanrım, buraya John Basket'ın beyin oyan viskisiyle dönerse, yüzerim onun derisini canlı canlı."

"Nereye gittiğini demedi" diyor Zenci. "Tek dediği giderkene, şu tümülüse kadar gideceği ve gün ışıyanda döneceği."

"Dönse iyi yapar" diyor Binbaşı. "Ayık olsa kendi yararına."

Ardından yerleştik yerlerimize ve onlar oyuna döndü ve ben de saf bir salak gibi onları izlemeye başladım, hiçbir şeyden şüphe-

lenmeyerek, kafamdan geçmekteydi şu lanet ihtiyar Zencinin araya girip Luke işini bozacağı, saat on bire doğru yatağa gitmekten söz etmeye başladılar hepsi ertesi sabah ayaklanacakları için ve tam o zaman duyduk sesi. Şu yoldan bir yaban atı sürüsü geliyordu adeta ve daha kapıya yeni dönmüştük, sormaktaydık biribirimize bu lanet şey de ne ola ki diyerekten ki, tam da Binbaşı diyesi ki "Ne olmakta böyle..." bir kasırga gibi sundurmadan sürüp geldi bu ve holü geçti ve kapı yıkılır gibi açıldı ve Luke belirdi orada. Ne tüfek vardı elinde ne fener ve giysileri parçalanmıştı ve yüzü Jackson tımarhanesinden kaçmış bir delininki gibi vahşiydi. Ama o anda fark ettim artık hıçkırmadığını. Ama bu defa da avaz avaz bağırıyordu.

"Beni öldürmeye kalkıştılar!" diyordu. "Beni yakıp öldüreceklerdi! Beni yargıladılar, bir odun yığının üstüne bağladılar ve biri de elinde meşaleyle geliyordu ki üstümü çözüp kaçmayı başardım!"

"Kim?" diyor Binbaşı. "Neden söz ediyorsun Tanrı aşkına?"

"Şu Kızılderililer!" diyor Luke. "Davrandılardı beni..."

"Ne be?" diye haykırıyor Binbaşı. "Hay canına rahmet! Ne?"

Tam o zaman araya girdim ben. O zamana dek beni görmemişti bile. "İyi ama bak hıçkırığını geçirmişler" diyorum.

O zaman durakaldı. Beni görmemişti ama o zaman gördü. Kıpırdamadan durdu ve Jackson'dan yeni kaçmış, bir an önce yeniden yakalanması gereken birinin vahşi ifadesi yüzünde, bana baktı.

"Ne?" diyor.

"İşte, kurtulmuşsun şu hıçkırığın tesirinden işte" diyorum ben.

Efendime söyleyeyim, tam bir dakika orada öylece kalakaldı. Gözleri boş boş bakıyordu ve başı hafifçe omzuna kaykılmıştı, içini dinliyor gibiydi. Hıçkırıklarının geçtiğinin ilk kez farkına varmış gibiydi. Tam bir dakika daha şaşkınlıktan donakalmış bir ifadeyle durdu. Sonra üstüme atıldı. Ben hâlâ sandalyemde oturuyordum ve o an tavan başıma yıkıldı sanmadıysam ne olayım.

Sonracığıma benim üstümden aldılar onu nihayet ve sakinleştirdiler ve sonra benim yüzümü falan yıkadılar ve bir içki verdiler ve kendimi daha iyi hissettim. O içkiye rağmen kendimi o kadar da iyi hissetmiyordum gerçi ama hissettiğim, şerefim ve namusum adına onu –hani derler ya– arka avluya çağırmaktı. Hayır efendim. Ben bir yamuk yaptım mı ve tahminimde yanıldım mı, bunu bilirim; sadece Binbaşı De Spain değildi o avda bir ayı yakalamış olan, hayır

efendim. Ne olayım, aydınlık olsaydı ortalık atlardım Ford'uma ve çeker giderdim oradan. Ama gece yarısıydı ve ayrıca da şu Zenci, Ash, aklımı kurcalıyordu. Kuşkulanmaya başlamıştım göze görülenin ötesinde bir iş olduğundan. Ve zaman uygun değildi mutfağa gidip ona bunu sormak için de çünkü Luke mutfaktaydı. Binbaşı ona da bir içki vermişti, o da oraya gitmişti ve iki gündür bir şey yemediği için şimdi bir şeyler yiyordu ve ad vermeden, orospu çocukları falan filan bir daha şaka yapmaya kalkarsa başına neler getireceğini söylüyordu açık açık, ama ilgilenmesem de esasen yeni bir hıçkırık krizi hazırlıyordu kendine.

Sonracığıma, gün ışıyana, şu Zenciler mutfakta kıpırdanmaya başlayana dek bekledim ve gittim oraya. İhtiyar Ash oradaydı, her zamanki gibi görünüyordu, Binbaşı'nın çizmelerini yağlıyor ve sobanın ardına koyuyordu ve sonra Binbaşı'nın tüfeğini alıyor ve tüfeği doldurmaya başlıyordu. Yüzüme yalnızca bir kere, içeri girdiğimde baktı ve sonra tüfeğe fişek basmaya devam etti.

"Demek dün gece tümülüse gittin" diyorum ben. Bir göz attı bana çabucak ve sonra işine döndü. Ama hiçbir şey demedi, kıvır kıvır saçlı lanet bir maymuna benziyordu. "Oradaki adamların bazılarını tanıyor olmalısın" diyorum ben.

"Bazılarını tanırım" diyor tüfeğe fişek doldururken.

"İhtiyar John Basket'ı tanır mısın?" diyorum.

"Bazılarını tanırım" diyor bakmadan bana.

"Dün gece onu gördün mü?" diyorum. Hiçbir şey söylemiyor. Sonra ses tonumu değiştiriyorum, bir Zenciden laf almaya kararlı gibi. "Bak buraya" diyorum. "Bana bak." Bana bakıyor. "Dün gece orada ne işler çevirdin?"

"Kim, ben mi?" diyor.

"Hadi ama" diyorum. "Bitti gitti işte. Mr. Provine'ın hıçkırığı geçti ve her ikimiz de dün gece döndüğünde olup bitenleri unutabiliriz. Dün gece oraya laf olsun diye gitmiş olamazsın. Yahut, belki de onlara, İhtiyar Basket'a bir şey söyledin orada. Ne dedin?" Yüzüme bakmamayı sürdürüyor ve o tüfeğe fişek basmaya devam ediyordu. Hızla iki yana baktı. "Hadi ama" diyorum. "Orada ne olduğunu bana anlatmak istemiyor musun, yoksa benim de Mr. Provine'a bu olaya bir şekilde karışmış olduğunu anlatmamı mı istiyorsun?" Bırakmadı tüfeği doldurmayı ve bana da bakmadı ama

kafasının vızır vızır işlediğini görmüyorduysam ne olayım. "Hadi ama" diyorum. "Dün gece orada ne işler çevirdin?"

İşte o zaman anlattı bana. Saklamaya çalışmasının bir işe yaramayacağının farkına vardı sanırım; Luke'e söylemesem bile Binbaşı'ya söyleyebilirdim. "Onu aşıp, ondan önce oraya vardım ve onun yeni tahsilat memuru olduğunu ve bu gece oraya geleceğini ve orada bütün gün kalmaması gerektiğini, yapmaları gerekenin onu bir güzel korkutmaları olduğunu, bunun onu kaçıracağını söyledim. Ve onlar da öyle yaptılar, o da öyle yaptı."

"Vaay!" diyorum. "Vaay! Ben kendimi iyi şakacı sanırdım" diyorum. "Sen beni geride bıraktın. Ne oldu?" diyorum. "Sen de gördün mü?"

"Pek bir şey olmadı" diyor. "Yol boyu biraz gittiler ve o geliyordu işte hıçkıra tıksıra yoldan aşağa bir süre sonra feneri ve tüfeğiyle. Elinden aldılar fenerini ve tüfeğini ve tümülüsün tepesine çıkarttılar ve ona Kızılderili diliyle bir süre bir şeyler söylediler. Sonra odunları yığıp onu üstüne yerleştirdiler, öyle ki bir dakikada kendini çözüp kaçabilsin ve sonra da biri elinde ateşle geldi ve o da bekleneni yaptı."

"Vaay!" diyorum. "Vaay yahu Şeytan canımı alsın!" Ve sonra birden dank ediyor bana. Tam dönmüş giderken dank etti ve durdum ve dönüp dedim ki, "Bir şey daha bilmek istiyorum. Neden yaptın bunu?"

Orada tahta sandığa oturmuş tüfeği eliyle sıvazlarken bakmıyordu bana gene. "Hıçkırıktan kurtulmasına yardım ediyordum sadece."

"Hadi oradan" diyorum. "Amacın bu değildi. Neydi? Unutma, bu defa hem Mr. Provine'a hem Binbaşı'ya söylerim. Aklıma geldi de, Binbaşı ne yapar bilmem ama Mr. Provine'a söylediğimde ne yapacağını biliyorum."

Ve orada oturuyordu o, eliyle oğuşturarak tüfeği. Düşünüyor gibi gözlerini yere dikmişti. Bana söyleyip söylememeye karar vermeye çalışıyor gibi değildi, daha çok, çok eskiden kalmış bir şeyi hatırlar gibiydi. Tam da böyleymiş, çünkü şöyle söylüyor:

"Bilsin diye korkutturmadım. Bir gün bir piknik vardı. Çok zaman önce, neredeyse yirmi yıl önce. O zamanlar çok gençti, pikniğin ortasında onunlan kardeşi, bir de bir başka Beyaz adam

–adını unuttum– atlarını sürüp geldi, tabancalarını çekmişler, biz Zencileri teker teker tutup yakalıklarımızı ateşe verdiler. Benimkini yakan oydu."

"Ve sen bunca yıl bekledin ve bunca sıkıntıya katlandın ödeşebilmek için onunla, ha?" diyorum.

"O öyle deel" diyor, ovalarken eliyle tüfeği. "Yakalıktı önemlisi. O günlerde usta bir Zenci işçi haftada iki dolar kazanırdı. O yakalığa ben bi dörtlük bayılmıştım. Maviydi, fırdolayı Natchez'len Robert E. Lee'nin yarışı resimliydi, kırmızıynan. Yaktı onu. Şimdi haftada on dolar kazanıyorum. Yarısıyla öyle bir yakalık alabileceğim yeri bilmek isterdim. Hakkatten."

Çeviren: Güven Turan

İki Asker

Pete ve ben İhtiyar Killegrew'nun evinin duvarına sokulur, radyosuna kulak misafiri olurduk. Evde akşam yemeğinin sona ermesini, etrafın iyice kararmasını bekler, sonra salonun penceresinin altına yanaşır, İhtiyar Killegrew'nun, karısı sağır olduğu için radyonun sesini sonuna kadar açmasından faydalanır, pencereye kapalı denk geldiğimizde bile, dışarıda, ayakta durduğumuz yerde, radyonun sesini en az İhtiyar Killegrew'nun karısının duyabildiği kadar net bir biçimde duyardık.

O gece dedim ki: "Ne? Japonlar mı? Limanda inciler mi varmış?[1]" Pete dedi ki: "Sus."

Orada dikilmiş duruyorduk, hava soğuktu, kulağımız radyoda konuşan adamdaydı ve ben adamın söylediklerine hiçbir anlam veremiyordum. Sonra adam haberlerin şimdilik bu kadar olduğunu söyledi ve Pete ve ben eve doğru yürümeye başladık ve Pete bana neler olduğunu anlattı. Çünkü o yirmisine yaklaşmıştı, geçen haziran kasabadaki okulu bitirmişti ve bir sürü şey biliyordu; bu bildiklerine, Japonların Pearl Harbor'a bir sürü bomba attığı ve Pearl Harbor'ın suyun karşı tarafında olduğu da dahildi.

"Suyun karşı tarafında mı?" diye sordum. "Oxford'daki o barajın karşı tarafında mı?"

"Değil" dedi Pete. "Büyük suyun karşı tarafında. Pasifik Okyanusu'nun."

Eve döndük. Annemle babam çoktan uyumuşlardı, Pete ve ben yatağa uzandık, ben hâlâ adamın nereden bahsettiğini anlamaya çalışıyordum, Pete de tekrar anlattı – Pasifik Okyanusu.

"Senin derdin ne?" dedi Pete. "Dokuz oldun sayılır. Eylülden beri okula gidiyorsun. Daha hiçbir şey öğrenmedin mi?

"Sanıyorum Pasifik Okyanusu'na daha gelmedik" dedim.

---

1 Pearl Harbor saldırısından söz ediliyor. Üssün adı "İnci Limanı" diye çevrilebilir. (ed. n.)

Kasımın on beşine kadar çoktan bitirmiş olmamız gerekirken hâlâ bakla ekiyorduk çünkü babam, Pete ve ben onu tanıdığımız günden beri olduğu gibi yine işleri geciktirmişti. İçeri taşımamız gereken odunlar da vardı fakat her gece Pete ve ben İhtiyar Killegrew'nun evine gidiyor, soğukta, salonunun penceresinin önünde dikiliyor ve radyosunu dinliyorduk; sonra eve dönüyor, yatağa uzanıyorduk ve Pete bana neler olduğunu anlatıyordu. Daha doğrusu, önceleri anlatıyordu. Sonraları bıraktı. Artık bu konu hakkında konuşmak istemiyor gibiydi. Bana susmamı, çünkü uyumak istediğini söylüyordu, oysa hiç uyumak istemezdi.

Öylece uzanmış yatıyordu, uyurken bile böyle kaskatı kesilmezdi ve bu bir şeylerin habercisiydi, bir sıkıntısı olduğunu hissediyordum, belki bana kızmış bile olabilirdi ama o sırada aklından beni geçirmediğini biliyordum, ya da belki canı bir şeylere sıkılmıştı ama bu da olamazdı çünkü canı hiçbir zaman hiçbir şeye sıkılmazdı. Babamın aksine işini vaktinde halleder, asla geride kalmazdı. Okuldan mezun olunca babam ona on dönüm toprak vermişti ve Pete ve ben, babamın en azından on dönüm topraktan kurtulmaktan ve tek başına ilgilenmesi gereken toprağın azalmasından dolayı çok mutlu olduğunu düşünüyorduk; Pete on dönüm toprağının hepsine bakla ekmişti, fideler boy vermişti ve kışa kadar dokunulmayacaktı, dolayısıyla canını sıkan bu da olamazdı. Ama bir derdi vardı. Ve biz hâlâ her gece İhtiyar Killegrew'nun penceresine gidiyor, radyo dinliyorduk, şimdi Japonlar Filipinler'deydi ama General MacArthur onlara geçit vermiyordu. Sonra yine eve dönüyor, yatağa uzanıyorduk ama Pete ne bana bir şey anlatıyor, ne de benimle konuşuyordu. Pusuda bekler gibi öylece yatıyordu, ne zaman ona dokunacak olsam, göğsünün ya da bacağının demir gibi sert ve kaskatı olduğunu hissediyor, sonra da çok geçmeden uykuya dalıyordum.

Sonra bir gece –odun için ayırdığımız ağaçtan yeteri kadar odun kesmediğim için beni haşlamak haricinde ağzını açmadığı ilk geceydi– "Gitmem lazım" dedi.

"Nereye gitmen lazım?" dedim.

"Şu savaşa" dedi Pete.

"Odunları bitirmeden mi?"

"Odunların canı cehenneme" dedi Pete.

"Peki" dedim. "Ne zaman gidiyoruz?"

Ama dinlemiyordu bile. Öylece uzanmış yatıyordu, karanlığın içinde demir gibi sert ve kaskatı. "Gitmem lazım" dedi. "Kimsenin Birleşik Devletler'e böyle davranmasına göz yumamam."

"Evet" dedim. "Odunumuz olsa ne, olmasa ne, bence de gitmemiz lazım."

Bu defa beni duydu. Halen uzanmış yatıyordu fakat bu defa farklıydı.

"Sen mi?" dedi. "Savaşa mı?"

"Sen büyük olanları pataklarsın, ben de küçük olanları" dedim.

Sonra benim gidemeyeceğimi söyledi. Başta peşine takılmamı istemediğini düşündüm, Tull'ın yerine kız tavlamaya giderken yanında gitmeme izin vermezdi, onun gibi bir şey sandım. Sonra Ordu'nun gitmeme müsaade etmeyeceğini çünkü çok küçük olduğumu söyledi ve işte o zaman söylediği şeyi gerçekten kastettiğini, gitmemin kesinlikle mümkün olmadığını anladım. Yine de, nedendir bilmem, o âna kadar tek başına gideceğine inanmamıştım fakat artık gerçekten tek başına gideceğini ve onunla beraber gitmeme katiyen izin vermeyeceğini biliyordum.

"Odun keserim, su çekerim sizin için!" dedim. "Oduna ve suya ihtiyacınız olacak!"

En azından artık beni dinliyordu. Demir gibi değildi artık.

Yan döndü ve elini göğsüme koydu, çünkü bu defa sırtüstü, dümdüz ve kaskatı yatan bendim.

"Hayır" dedi. "Senin burada kalman ve babama yardım etmen lazım."

"Neyine yardım edeceğim?" dedim. "Nasılsa yetiştiremeyecek. Daha fazla gecikmesi mümkün değil. Sen ve ben Japonları pataklarken bu minicik çiftlikle başa çıkabileceğine eminim. Benim de gitmem lazım. Senin gitmen lazımsa, benim de gitmem lazım."

"Hayır" dedi Pete. "Sus artık. Sus." Gerçekten susmamı istiyordu ve bunu istediğini biliyordum. Yalnızca onun ağzından duyarak emin olmak istemiştim. Vazgeçtim.

"O halde gelemiyorum yani" dedim.

"Hayır" dedi Pete. "Gelemiyorsun. Bir kere, daha çok küçüksün, ayrıca—"

"Pekâlâ" dedim. "O halde sus da uyuyayım."

Bunun üzerine sustu ve tekrar sırtüstü uzandı. Sanki uyumuş gibi kıpırdamadan yattım. Pete çok geçmeden uykuya daldı; canını sıkan ve uykusunu kaçıran şeyin savaşa gitmek istemesi olduğunu öğrenmiştim, artık gitmeye karar vermişti ve o yüzden canını sıkan bir şey kalmamıştı.

Ertesi sabah anneme ve babama söyledi. Annem makul karşıladı. Ağladı.

"Hayır," dedi ağlayarak, "gitmesini istemiyorum. Elimden gelse yerine ben giderdim. Ülkeyi kurtarmak istemiyorum. O Japonlar çok istiyorlarsa gelip alsınlar, yeter ki beni ve ailemi ve çocuklarımı rahat bıraksınlar. Ama öteki savaşa kardeşim Marsh'ın gidişini de hatırlıyorum. Daha on dokuz yaşındayken onun da savaşa gitmesi gerekmişti ve şimdi ben nasıl anlamıyorsam, annemiz de o zaman anlamamıştı. Ama Marsh'a, gitmesi gerekiyorsa gitmek zorunda olduğunu söyledi. O yüzden, eğer Pete'in bu savaşa gitmesi gerekiyorsa, o zaman gitmek zorunda. Yeter ki bunu anlamamı istemeyin benden."

Ama iş babamda bitiyordu. Patron oydu. "Savaşa mı?" dedi. "Gidip de ne yapacaksın, ne işe yarayacak? Askere alınacak yaşta değilsin, üstelik ülkeyi istila etmeye falan gelmediler. Başkanımız başkent Washington'da durumu değerlendiriyor ve bizlere bilgi verecek. Hani annenin biraz önce bahsettiği savaş var ya, o savaşta beni askere aldılar ve doğruca Texas'a yollayıp orada sekiz ay tuttular, zaten o sırada da savaşmayı bıraktılar. Bana sorarsan, Fransa'daki harp meydanlarında yaralanan dayın Marsh'la birlikte, kendim ve ailem adına ülkemizi korumak için yeteri kadar fedakârlıkta bulunduk, en azından bu ömür için. Hem sen gidersen tek başıma nasıl halledeceğim çiftliğin işlerini? Çok geri kalacağım çok."

"Kendimi bildim bileli geridesin" dedi Pete. "Her neyse, ben gidiyorum. Gitmek zorundayım."

"Tabii ki gitmesi lazım" dedim. "O Japonlar—"

"Sen sakın ağzını açayım deme!" dedi annem ağlayarak. "Sana soran olmadı! Git odun getir çabuk! Yapabileceğin işi yap!"

Bunun üzerine gidip odun getirdim. Ertesi gün de Pete, ben ve babam, sabahtan akşama kadar, içeri taşıyabileceğimiz kadar odun taşıdık, çünkü Pete'in söylediğine göre babamın çok odun istiflemekten anladığı şey, annemin henüz ateşe atmadığı, duvara

dayalı duran bir tane odundu; biz odunları böyle içeri taşırken, annem Pete'in yolculuğu için hazırlık yapıyordu. Elbiselerini yıkadı, yamaladı ve ona bir ayakkabı kutusu dolusu erzak hazırladı. O gece Pete ve ben yatağa uzandık ve annemin Pete'in eşyalarını istiflerken ağlayışını dinledik, bir süre sonra Pete üzerinde geceliğiyle yataktan kalktı ve onun yanına gitti, konuşmalarını duyabiliyordum, annem dedi ki, "Gitmen lazım, o yüzden gitmeni istiyorum. Ama bunu anlamıyorum ve asla anlamayacağım, o yüzden benden anlamamı bekleme." Sonra Pete geri geldi, tekrar yatağa girdi ve yine demir gibi sert ve kaskatı halde sırtüstü uzandı, sonra "Gitmem lazım. Gitmem lazım, o kadar" dedi, o sırada benimle konuşmuyordu, kimseyle konuşmuyordu.

"Tabii ki gitmen lazım" dedim. "O Japonlar—" Bana doğru döndü, daha çok da kabaran bir dalga gibi yan yattı, karanlıkta bana bakıyordu.

"Neyse ki sen sorun çıkarmadın" dedi. "Diğerlerini halleder, seninle uğraşırım diye düşünüyordum."

"Galiba benim de engel olmam mümkün değil" dedim. "Ama belki savaş birkaç yıl daha sürer, o zaman ben de yanına gelebilirim. Belki günün birinde gelir karşına çıkıveririm."

"Umarım dediğin olmaz" dedi Pete. "İnsanlar savaşa eğlence olsun diye gitmez. Bir erkek ağlayan annesini eğlence olsun diye geride bırakmaz."

"O zaman niye gidiyorsun?" diye sordum.

"Gitmem lazım" dedi. "Gitmem lazım işte. Senin de artık uyuman lazım. Sabah otobüs erken gelecek, onu yakalamam lazım."

"Peki" dedim. "Memphis'in büyük bir yer olduğunu duydum. Orduyu nasıl bulacaksın orada?"

"Nerede yazılacağımı birilerine sorarım" dedi Pete. "Uyu artık."

"Soracağın şey bu mu? Orduya nerede yazılacağını mı soracaksın?" dedim.

"Evet" dedi Pete. Tekrar arkasını döndü. "Sus da uyu artık."

Uyuduk. Ertesi sabah kahvaltıyı lambanın ışığında yaptık çünkü otobüs saat altıda geçecekti. Annem artık ağlamıyordu. Sadece suratı asıktı, meşgul görünüyor, biz bir yandan atıştırırken masaya kahvaltılıkları koyuyordu. Sonra Pete'in paketini hazırlamayı bitirdi, gerçi Pete savaşa elinde erzakla gitmek istemiyordu fakat annem

terbiye görmüş bir insanın hiçbir yere, savaşa bile, yanında yedek kıyafeti ve o kıyafetleri içine koyacak bir şey olmadan gidemeyeceğini söyledi. Bir ayakkabı kutusunun içine kızarmış tavuk koydu, ekmek koydu, sonra bir de Kutsal Kitap koydu ve işte artık yola çıkma zamanı gelmişti. O âna kadar annemin bizimle durağa kadar gelmeyeceğini bilmiyorduk. Pete'in şapkasını ve paltosunu kapıya getirmekle yetindi, hâlâ ağlamamıştı, ellerini Pete'in omuzlarına koyup orada öylece durdu ve hiç hareket etmedi, ellerini omuzlarından çekmeden Pete'in gözlerinin içine öylesine bir şiddetle bakmaya başladı ki, Pete'in önceki gece yatakta bana doğru dönüp, sorun çıkarmadığımdan memnun olduğunu söylerkenki bakışlarından aşağı kalır yanı yoktu.

"Bana ve aileme dokunmadıkları müddetçe alsınlar bu ülkeyi, onların olsun" dedi. Sonra dedi ki, "Kim olduğunu asla unutma. Sen zengin değilsin ve Frenchman's Bend'in ötesinde seni tanıyan kimseyi bulamayacaksın. Ama taşıdığın kan, başkalarının taşıdığı kan kadar kıymetli, bunu sakın unutma."

Sonra onu öptü, sonra da evden ayrıldık, babam Pete'in erzağını taşıyordu ve Pete'in bunu isteyip istememesinin bir önemi yoktu. Henüz gün doğmamıştı ve biz anayolda, posta kutusunun yanında beklerken de doğmadı. Sonra uzaklardan gelen otobüsün ışıklarını gördük, ben otobüs yaklaşana ve Pete elini kaldırana kadar otobüsü izledim ve işte o sırada gün doğdu – ben otobüsü izlemeye başlamadan evvel doğmaya başlamış olmalıydı. Pete ve ben, daha önce Marsh Dayı'nın Fransa'da yaralanmasının ve kendisinin 1918'de Texas'a yaptığı gezinin 1942'de Birleşik Devletler'i kurtarmaya yetmesi gerektiğini söyleyen babamın yine bunun gibi aptalca bir şey söylemesini bekliyorduk ama söylemedi. İyi idare etti. Yalnızca "Hoşça kal oğlum. Annenin sana söylediklerini asla unutma ve her fırsat bulduğunda ona yaz" dedi. Sonra Pete'in elini sıktı ve Pete bir dakika boyunca bana baktı, elini başıma koydu ve boynumu yerinden çıkaracak kadar sertçe başımı ovaladı, sonra otobüse atladı, adam kapıyı kapattı ve otobüs uğuldamaya başladı; gidiyordu işte otobüs, uğulduyor, gıcırdıyor, inliyordu ve giderek artıyordu gürültüsü; hızlı gidiyordu, arkasında yanan iki küçük kırmızı ışığın giderek küçülmeye hiç niyeti yok gibiydi, sanki birbirlerine dokunup tek bir ışık oluncaya kadar yan yana, birlikte

uzaklaşacak gibi bir halleri vardı. Ama öyle olmadı ve otobüs gitti ve ben aslında hüngür hüngür ağlayabilirdim, nihayetinde neredeyse dokuz yaşındaydım.

Babam ve ben eve döndük. Bütün gün boyunca ağaç kestik, o yüzden gün içinde aradığım fırsatı bir türlü bulamadım. Nihayet akşamüstüne doğru gidip sapanımı aldım, aslında bütün kuş yumurtalarımı da almak isterdim çünkü Pete koleksiyonunu bana vermişti ve benimkine de yardım etmişti, kutunun yanında olmasını isterdi ve neredeyse yirmi yaşında olmasına rağmen en az benim kadar iyi bakardı onlara. Ama kutu o kadar uzun bir yol boyunca taşınamayacak ve göz kulak olunamayacak kadar büyüktü, ben de o yüzden sadece yeşil balıkçıl yumurtasını aldım çünkü o en iyisiydi, onu sarıp sarmalayıp bir kibrit kutusunun içine güzelce yerleştirdim ve sapanımla birlikte ambarın bir köşesine sakladım. Sonra akşam yemeğini yedik ve yatağa gittik ve ben o odada ve o yatakta bir gece daha geçirmek zorunda kalırsam buna dayanamayacağımı düşündüm. Sonra babamın horladığını duydum ama annemden hiç ses gelmiyordu, belki uyuyor, belki de uyumuyordu ama ben uyuduğunu sanmıyorum. Bunun üzerine ayakkabılarımı aldım ve pencereden aşağı fırlattım, sonra Pete'in on yedi yaşındayken ve zamparalık yapmak için daha küçük olduğu gerekçesiyle babamdan izin koparamadığı zamanlar yaptığı gibi pencereden dışarı tutunarak çıktım ve aşağıda ayakkabılarımı giydim, sonra ambara gittim, sapanımı aldım, yeşil balıkçıl yumurtasını aldım ve otoyola çıktım.

Hava soğuk değildi ama zifiri bir karanlık vardı ve üzerinde kimselerin olmadığı otoyol önümde uzayıp gidiyordu, bir insanın yatağa uzandığı zaman boyunun uzaması gibi sanki iyice uzamıştı, o yüzden ilk başlarda, yirmi iki millik yolu yürüyüp Jefferson'a varana kadar güneşin tam tepeye çıkıp beni yakalayacağını düşündüm. Ama öyle olmadı. Şehrin girişindeki tepeyi tırmanırken güneş yeni yeni doğuyordu. Kulübelerde hazırlanan kahvaltıların kokusu burnuma geliyordu ve keşke yanıma ekmek alsaydım diyordum ama artık çok geçti. Pete bana Memphis'in Jefferson'dan azıcık ileride olduğunu söylemişti ama ben arada seksen mil olduğunu katiyen bilmiyordum. Bunun üzerine oracıkta, o boş meydanın orta yerinde durdum, gün ışığı giderek meydanı kaplıyor, sokak lambaları hâlâ yanıyor ve o kanun adamı gözlerini dikmiş bana bakıyordu ve ben

hâlâ Memphis'ten seksen mil uzaktaydım, bütün gece yürüyüp yalnızca yirmi iki mil yol katetmiştim ve bu hızla yürümeye devam edersem, Memphis'e vardığımda hiç kuşkusuz Pete çoktan Pearl Harbor'a doğru yola çıkmış olacaktı.

"Sen nereden geliyorsun?" diye sordu kanun adamı.

En başından anlattım. "Memphis'e gitmem lazım. Abim orada."

"Yani buralarda hiç tanıdığın yok mu?" diye sordu kanun adamı. "Sadece abin mi var? Abin Memphis'teyse senin burada ne işin var?"

Sonra en başından bir kez daha anlattım. "Memphis'e gitmem lazım. Bunun hakkında konuşarak harcayacak zamanım yok ve yürüyerek yetişmem mümkün değil. Bugün orada olmam lazım."

"Gel bakalım" dedi kanun adamı.

Başka bir sokağa girdik. Orada, önceki sabah Pete'in bindiğine çok benzeyen bir otobüs vardı ama bunun ışıkları o sırada yanmıyordu ve içinde hiç kimse yoktu. Tren istasyonuna benzeyen sıradan bir otobüs istasyonuna gelmiştik, bir bilet gişesi ve gişede duran bir adam vardı, kanun adamı bana "Otur şuraya" dedi ve banka oturdum, kanun adamı "Telefonunu kullanmak istiyorum" dedi ve telefonda bir dakika konuştu, sonra telefonu kapattı ve bilet gişesindeki adama "Şuna göz kulak ol. Mrs. Habersham hazırlanıp çıksın, hemen geleceğim" dedi. Dışarı çıktı. Ayağa kalktım ve bilet gişesine gittim.

"Memphis'e gitmek istiyorum" dedim.

"Bak sen" dedi adam. "Git bankta otur. Mr. Foote birazdan dönecek."

"Ben Mr. Foote falan tanımıyorum" dedim. "Bu otobüsle Memphis'e gitmek istiyorum."

"Paran var mı?" diye sordu adam. "Yetmiş iki sente patlar."

Kibrit kutusunu çıkardım ve yeşil balıkçıl yumurtasının örtüsünü açtım. "Bir Memphis bileti karşılığında bunu seninle takas ederim" dedim.

"Bu ne?" diye sordu.

"Yeşil balıkçıl yumurtası" dedim. "Bunun gibisini ömründe göremezsin. Değeri bir dolar. Ama yetmiş iki sente veririm."

"Olmaz" dedi. "Otobüsün sahibi olan adamlar nakit para istiyor. Biletleri kuş yumurtasıyla, besi hayvanlarıyla falan takas etmeye

başlarsam beni kapının önüne koyarlar. Şimdi git ve banka otur, tıpkı Mr. Foote'un—"

Hızla kapıya doğru yöneldim ama beni yakaladı, tek elini bilet gişesine koyup üzerinden atladı, bana yetişti ve elini uzatıp beni gömleğimden yakaladı. Cebimden çakımı çıkarıp açtım.

"Bana elini sürersen seni doğrarım" dedim.

Onu savuşturmaya ve kapıya doğru kaçmaya çalıştım ama o güne dek gördüğüm bütün yetişkin adamlardan daha hızlı hareket etti, neredeyse Pete kadar hızlıydı. Yolumu kesti, sırtını kapıya yasladı, bir ayağını hafifçe kaldırdı ve böylece kaçacak bir yer kalmadı. "Banka dön ve orada kal" dedi.

Bütün çıkışlar tutulmuştu. Sırtını kapıya yaslamış kıpırdamadan duruyordu. Ben de banka döndüm. Döndüğümde istasyon bir sürü insanla dolmuş gibi göründü gözüme. Kanun adamı dönmüştü, yanında kürk mantolu, yüzleri epeyce boyalı iki kadın vardı, kadınların aceleyle çıkmış ve bu durumdan hiç memnun değillermiş gibi bir halleri vardı, biri yaşlı, diğeri gençti ve bana bakıyorlardı.

"Paltosu da yok!" dedi yaşlı olan. "Kendi başına nasıl gelmiş buraya bu böyle?"

"Öğrenmesi size kalmış" dedi kanun adamı. "Abisi Memphis'teymiş ve oraya gitmek zorundaymış, bunların dışında ağzından tek kelime alamadım."

"Doğru" dedim. "Bugün Memphis'e gitmem lazım."

"Tabii ki gitmen lazım" dedi yaşlı olan kadın. "Peki Memphis'e vardığın zaman abini bulabileceğinden emin misin?"

"Sanıyorum yapabilirim" dedim. "Alt tarafı bir tane abim var ve onu doğduğumdan beri tanıyorum. Herhalde tekrar görünce tanırım."

Yaşlı olan kadın bana baktı. "Bana hiç Memphis'te yaşıyormuş gibi gelmedi" dedi.

"Muhtemelen orada yaşamıyor" dedi kanun adamı. "Tabii emin olamayız. Herhangi bir yerde yaşıyor olabilir, millet artık sabah başka yerde, akşam başka yerde; kim hangi ce— yani nerede belli değil. Ufacık oğlanı da böyle, kızı da, bıraksan daha yürümeyi öğrenmeden gitmeye kalkacaklar. Kim bilir bu da daha dün belki Missouri'deydi, belki Texas'ta. Ama abisinin Memphis'te olduğundan emin gibi görünüyor. Ben derim ki en iyisi gönderelim, orada arasın abisini."

"Evet" dedi yaşlı olan kadın.

Genç olan kadın banka gelip yanıma oturdu ve el çantasını açtı, içinden birkaç kâğıtla bir tane dolmakalem çıkardı.

"Şimdi tatlım," dedi yaşlı olan kadın, "abini bulmanla sonra ilgileneceğiz, fakat öncelikle kayıtlarımız için bir tutanak tutmamız gerekiyor. Senin ve abinin adını öğrenmek istiyoruz, nerede doğduğunu ve anne babanın ne zaman öldüğünü de."

"Benim tutanağa falan ihtiyacım yok" dedim. "Sadece Memphis'e gitmek istiyorum. Bugün orada olmam lazım."

"Gördünüz mü?" dedi kanun adamı. Bunu söylerken büyük keyif almış gibi bir hali vardı. "Size söylemiştim."

"Bu defa şansınız var Mrs. Habersham" dedi otobüsçü adam. "Tabanca taşıdığını falan zannetmiyorum, ha ama bir bıçak çekişi var, değme ser– yani koca adam sanırsınız."

Yaşlı kadın bana bakarak öylece durdu.

"Pekâlâ" dedi. "Pekâlâ. Gerçekten ne yapacağımı bilmiyorum."

"Ben biliyorum" dedi otobüsçü adam. "Şirketimizin adının kanlı bir hadiseyle anılmaması için ona kendi cebimden bir bilet alacağım ve Mr. Foote bu yaptığımı şehir meclisinde anlatacak, sonra olay ses getirecek ve beni ödüllendirmekle kalmayıp göğsüme madalya bile takacaklar. Değil mi Mr. Foote?"

Ama kimse ona aldırış etmedi. Yaşlı kadın hâlâ öylece durmuş bana bakıyordu. "Pekâlâ" dedi bir kez daha. Sonra para kesesinden bir dolar çıkardı ve otobüsçü adama verdi. "İndirimli biletle yolculuk etmesinde bir mahsur yok sanırım, öyle değil mi?"

"Öyle diyorsanız öyledir" dedi otobüsçü adam. "Mevzuata göre ne yapmak gerek bilmiyorum ama bana kalırsa onu bir sandığa koyup üzerine de zehirli madde yazmadığım için beni işten atacaklar. Neyse, riski göze alacağım."

Sonra gittiler. Sonra kanun adamı elinde bir sandviçle geri geldi ve onu bana verdi.

"Abini bulabileceğine emin misin?" dedi.

"Neden bulamayacağımı hâlâ anlamış değilim" dedim. "Olur da önce ben Pete'i görmezsem, o beni görür. O da beni tanıyor."

Sonra kanun adamı geri dönmemek üzere gitti, ben de sandviçi yedim. Sonra başka insanlar geldi, bilet aldılar, sonra otobüsçü adam gitme vaktinin geldiğini söyledi ve ben de tıpkı Pete'in yaptığı gibi otobüse bindim ve nihayet yola çıktık.

Bütün kasabaları gördüm. Hepsini gördüm. Otobüs son sürat giderken gözümden uyku aktığını fark ettim ama daha önce hiç görmediğim çok ama çok fazla kasaba vardı. Jefferson'dan çıktık ve tarlaları ve ormanları geçtik, sonra başka bir kasabaya girip oradan da çıktık ve yine tarlaları ve ormanları geçtik ve sonra başka bir kasabaya girdik, dükkânlar vardı bu kasabada, çırçır makineleri ve su depoları vardı, sonra bir süre demiryolunun yanından geçtik ve sinyal direğinin yukarı kalktığını gördüm ve sonra treni gördüm ve sonra bir sürü kasaba daha gördüm ve artık gözüm kapanmak üzereydi ama hiçbir şeyi kaçırmayı göze alamazdım. Sonra Memphis başladı. Miller boyunca sonu gelmeyecek gibi geldi bana. Birkaç dükkân geçtik ve ben geldiğimize, hatta otobüsün duracağına emin oldum. Ama henüz Memphis'e gelmemiştik, sonra yine su depolarının ve değirmenlerin üzerine kondurulmuş bacaların yanından geçtik ve sonra bir sürü çırçır makinesi ve kereste fabrikası gördüm ama dünyada bu kadar fazla çırçır makinesi ve kereste fabrikası olduğunu katiyen bilmiyordum, bu kadar büyük olanlarını hiç görmemiştim ve bunlara yetecek kadar pamuğu ve kütüğü nereden buldukları konusunda en ufak bir fikrim yoktu.

Sonra Memphis'i gördüm. Bu defa haklı olduğumu biliyordum. Göğe doğru yükseliyordu. Jefferson'dan daha büyük on küsur tane kasabanın toplamı bir tarlanın köşesine kondurulmuş gibi görünüyordu, bütün Yoknapatawpha County'deki tepelerden bile daha yüksekti. Sonra şehrin içine girdik, otobüs adım başı duruyordu sanki ve iki yanımızdan süratle geçen arabaları ve ülkenin dört bir yanından gelmiş yığınla insanın doldurduğu sokakları gördükçe, geride bırakın tutanak tutmayı, bana Mississippi'ye otobüs bileti satacak adamın nasıl kalabildiğini bile anlayamadım. Sonra otobüs durdu. Başka bir otobüs istasyonuna gelmiştik, Jefferson'daki istasyondan çok daha büyüktü burası ve dedim ki, "Pekâlâ. Orduya nerede kayıt oluyor insanlar?"

"Ne?" dedi otobüsçü adam.

Sonra yine dedim ki, "Orduya nerede kayıt oluyor insanlar?"

"Ha" dedi. Sonra bana oraya nasıl gideceğimi anlattı. İlk başta Memphis gibi büyük bir şehirde yolumu bulamayacağımı düşünüp korkuya kapıldım. Ama neticede iyi iş çıkardım. Yalnızca iki defa daha sormak zorunda kaldım. Nihayetinde oraya vardım, deli gibi giden bütün o arabalardan ve yerinde durmayan insanlardan ve o çılgın karmaşadan bir süreliğine kurtulduğum için çok mutluydum, işimi

halletmenin fazla uzun sürmeyeceğini ve orduya dışarıdaki kadar büyük bir kalabalık yazılmışsa, önce benim Pete'i değil, Pete'in beni görmesinin daha olası olduğunu düşündüm. Sonra odaya girdim. Ama Pete orada değildi.

Orada da değildi. Gömleğinin koluna kocaman bir ok başı işlenmiş olan bir asker vardı, bir şeyler yazıyordu ve hemen önünde iki adam ayakta duruyordu ve sanıyorum odada daha başkaları da vardı. Orada daha bir sürü insan olduğunu hatırlıyor gibiyim.

Askerin yazı yazdığı masanın başına gittim ve "Pete nerede?" diye sordum, asker başını kaldırdı ve ben dedim ki, "Abim. Pete Grier. Nerede?"

"Ne?" dedi asker. "Kim?"

Sonra ona tekrar söyledim. "Dün orduya katıldı. Pearl Harbor'a gidiyor. Ben de gideceğim. Ona yetişmek istiyorum. Nereye gönderdiniz onu şimdi?" Odadaki herkes bana bakmaya başlamıştı ama hiçbirine aldırmadım. "Haydi" dedim. "Nerede o?"

Asker yazmayı bıraktı. Uzattığı kolları masadan dışarı taştı. "Bak sen şuna" dedi. "Sen de gidiyorsun demek?"

"Evet" dedim. "Oduna ve suya ihtiyaçları olacak. Odun kesip su çekebilirim. Haydi artık. Pete nerede?"

Asker ayağa kalktı. "Kim içeri aldı seni?" dedi. "Yürü işine. Bas git."

"Bok ye" dedim. "Bana Pete'in nerede olduğunu—"

Otobüsçü adamdan bile daha hızlı hareket etmediyse köpek olayım. Masanın üzerinden atlamaya bile tenezzül etmedi, etrafından dolaştı, daha ben anlayamadan tepemde bitti ama ben son anda geriye sıçramayı başardım, cebimden çakımı çıkarıp açtım ve bir tane salladım, sonra adam böğürdü ve geri sıçradı, bir eliyle öbür elini tuttu ve olduğu yerde küfürler savurmaya ve böğürmeye başladı.

Öbür adamlardan biri beni arkamdan yakaladı, çakımı ona doğru savurdum ama kolum yetişmedi.

Sonra ikisi bir olup beni arkamdan yakaladılar ve o sırada başka bir asker arka taraftaki kapıdan çıkarak içeri girdi. Omzundan inen bir kayış, belindeki kemere bağlanmıştı.

"Ne oluyor burada?" dedi.

"Bu velet bıçakla elimi kesti!" diye böğürdü ilk asker. O böyle söyleyince tekrar saldırmaya çalıştım, ama o ikisi beni tuttu, ki bu

ikiye karşı bir demekti, bunun üzerine kayışlı asker dedi ki: "Tamam, tamam. Bıçağını kaldır bakalım dostum. Hiçbirimiz silahlı değiliz. Bir erkek, silahsız birine bıçak çekmez." Artık ona kulak vermeye başlayabilirdim. Tıpkı Pete'in benimle konuştuğu gibi konuşuyordu. "Bırakın" dedi. Beni bıraktılar. "Anlat bakalım nedir bu hadisenin sebebi." Ben de anlattım. "Anladım" dedi. "Sen de gitmeden önce iyi olup olmadığını görmeye geldin?"

"Hayır" dedim. "Ben–"

Ama daha cümlemi tamamlayamadan, mendiliyle elini sarmakta olan o ilk askere doğru dönmüştü bile.

"Kaydı alınmış mı?" diye sordu. Asker masanın başına döndü ve bazı kâğıtlara baktı.

"Burada" dedi. "Dün yazılmış. Bu sabah Little Rock'a giden bir müfrezede görünüyor." Koluna sarılı bir saat vardı. Ona baktı. "Tren elli dakikaya kalkıyor. Kasabalı çocukları tanıyorsam, şimdi hepsi istasyondadır."

"Getirin onu buraya" dedi kayışlı olanı. "İstasyona telefon et. Yükçüye bir taksi bulmasını söyle. Sen de benimle gel" dedi.

Odanın arka tarafında başka bir oda daha ve o odanın içinde yalnızca bir masa ve birkaç sandalye vardı. Orada oturup beklemeye başladık, asker bir yandan sigarasını içiyordu; fazla uzun sürmedi, Pete'in adımlarını duyar duymaz tanıdım. Sonra ilk asker kapıyı açtı ve Pete içeri girdi. Üzerinde asker üniforması yoktu. Önceki sabah otobüse nasıl bindiyse o haldeydi fakat bana o zamandan bu yana bir hafta geçmiş gibi geliyordu, bir sürü şey olmuş, dünya kadar yol tepmem gerekmişti. İçeri girdi ve işte nihayet karşımdaydı, sanki evden hiç ayrılmamış gibi bana bakıyordu ama Memphis'teydik, Pearl Harbor'a gidiyorduk.

"Senin burada ne işin var?" dedi.

Ve ona anlattım. "Yemek yapmak için oduna ve suya ihtiyacınız olacak. Ben hepiniz için odun kesebilir, su çekebilirim."

"Hayır" dedi Pete. "Eve dönüyorsun."

"Hayır Pete" dedim. "Benim de gitmem lazım. Gitmem lazım işte. Üzülüyorum Pete."

"Hayır" dedi Pete. Askere baktı. "Niye böyle bir şey yaptığını gerçekten bilmiyorum teğmenim" dedi. "Hayatı boyunca kimseye bıçak çekmişliği yoktur." Bana baktı. "Niye yaptın bunu?"

"Bilmem" dedim. "Yapmam gerekiyordu. Buraya gelmem gerekiyordu. Seni bulmam gerekiyordu."

"Pekâlâ, bunu bir daha asla yapmayacaksın, duydun mu beni?" dedi Pete. "O bıçağı cebine sok ve sakın bir daha çıkarma. Eğer bir daha başkasına bıçak çektiğini duyacak olursam, dünyanın neresinde olursam olayım gelirim ve kafanı koparırım. Beni anladın mı?"

"Eğer yanıma gelmeni sağlayacaksa, birinin boğazını da kesebilirim" dedim. "Pete" dedim. "Pete."

"Hayır" dedi Pete. Sesindeki kızgınlık ve telaş kaybolmuştu, aksine sakince konuşuyordu ve artık fikrini asla değiştiremeyeceğimi biliyordum. "Eve dönmen lazım. Anneme bakman lazım, ayrıca on dönümümü sana emanet ettim. Eve dönmeni istiyorum. Bugün. Anladın mı?"

"Anladım" dedim.

"Kendi başına dönebilir mi?" diye sordu asker.

"Buraya kendi başına gelmiş" dedi Pete.

"Sanıyorum geri dönebilirim" dedim. "Bir tanecik yerde yaşıyorum. Oranın da başka yere gittiğini sanmam."

Pete cebinden bir dolar çıkardı ve bana verdi. "Bununla biletini alır, bizim posta kutusunun önüne kadar gidersin" dedi. "Teğmenin sözünü dinlemeni istiyorum. Seni otobüse götürecek. Sen de eve döneceksin, anneme bakacaksın, on dönümüme göz kulak olacaksın ve o lanet çakıyı cebinden çıkarmayacaksın. Anlaşıldı mı?"

"Evet, Pete" dedim.

"Güzel" dedi Pete. "Şimdi gitmem lazım." Elini tekrar başıma koydu. Ama bu defa boynumu hiç sarsmadı. Bir dakika boyunca elini başımda gezdirdi ve sonra, yalan söylüyorsam köpek olayım, eğilip beni öptü, sonra uzaklaşan adımlarını duydum, sonra kapının kapandığını duydum ve hiç kafamı kaldırmadım ve işte bu kadardı, orada öylece oturuyor, Pete'in beni öptüğü yeri inceliyordum, asker koltuğuna yaslandı, pencereden dışarı bakıyor ve öksürüyordu. Elini cebine götürdü ve başını çevirmeden bana bir şey uzattı. Bir parça sakızdı.

"Çok teşekkür ederim" dedim. "Pekâlâ, sanıyorum artık tekrar yola çıkabilirim. Gitmem gereken bayağı bir yol var."

"Bekle" dedi asker. Sonra yine telefon etti, ben yine yola çıkabileceğimi söyledim ve o yine "Bekle. Pete'in sana ne söylediğini unutma" dedi.

Ve bekledik, sonra başka bir hanımefendi içeri girdi, bu hanımefendi de yaşlıydı, kürk mantoluydu ama güzel kokuyordu ve dolmakalemi ya da tutanağı falan yoktu. İçeri girdi, asker ayağa kalktı, hanımefendi beni görene kadar bakışlarını süratle odada gezdirdi, sonra yanıma geldi ve elini tıpkı annemin yaptığı gibi sabırsızca ama hafifçe ve usulca omzuma koydu.

"Gel bakalım" dedi. "Eve gidip akşam yemeği yiyelim."

"Olmaz" dedim. "Jefferson'a giden otobüse yetişmem lazım."

"Biliyorum. Daha çok vakit var. Önce eve gidip yemek yiyelim."

Arabası vardı. Şimdi bütün o öbür arabaların arasında biz de yerimizi almıştık. Otobüslerin neredeyse altına giriyorduk, yığınlar halinde sokakta dolaşan insanlara o kadar yakındık ki tanıyor olsam onlarla konuşabilirdim. Bir süre gittikten sonra arabayı durdurdu. "İşte geldik" dedi, eve baktım ve bütün o ev onun evi idiyse kesinlikle çok büyük bir ailesi var demekti. Ama bütün ev onun değildi. İçinde büyüyen ağaçlar olan bir salonu geçtik ve öbür askerlerden daha parlak bir üniforması olan bir zencinin beklediği küçük bir odaya girdik, sonra zenci kapıyı kapattı ve ben "Dikkat!" diye bağırdım ve tuttum, her şey yolundaydı; bu küçük odadan dosdoğru ilerleyip yukarıya çıktık, sonra durduk, kapı açıldı ve başka bir salona girdik, hanımefendi bir kapıyı anahtarla açtı ve içeri girdik, orada başka bir asker vardı, yaşlı bir adamdı, onun da kayışı vardı ama buna ilaveten her iki omzuna gümüş renkli birer kuş işlenmişti.

"İşte geldik" dedi hanımefendi. "Bu, Albay McKellogg. Şimdi söyle bakalım, akşam yemeği için ne istersin?"

"Sanıyorum jambon, yumurta ve kahve alacağım" dedim.

Ahizeyi kaldırmak için davrandı. Sonra durdu. "Kahve mi?" dedi. "Sen ne zaman kahve içmeye başladın?"

"Bilmiyorum" dedim. "Sanıyorum hatırlayabildiğimden daha önce."

"Sekiz yaşında var mısın sen?" diye sordu.

"Hayır" dedim. "Sekiz yıl, on aylığım. On bir ayı doldurmak üzereyim."

Sonra telefon etti. Sonra oturduk ve o sabah Pete'in Pearl Harbor'a gitmek için evden ayrıldığını ve benim de onunla birlikte gitmek için yola çıktığımı ama anneme bakmak ve Pete'in on dönümüyle ilgilenmek için eve dönmek zorunda olduğumu anlattım,

hanımefendi ise kendilerinin de benim boylarımda bir oğulları olduğunu ve Batı'daki bir okulda okuduğunu söyledi. Sonra bir zenci, üzerinde kuyruklu kısa bir ceket olan başka bir tanesi, tekerlekli bir masayı sürerek içeri girdi. Masanın üzerinde jambonum ve yumurtalarım duruyordu, ayrıca bir bardak süt ve bir dilim de kek vardı; karnımın acıktığını düşündüm. Ama daha ilk ısırığı alır almaz boğazımdan geçmeyeceğini anladım ve birden ayağa kalktım.

"Gitmem lazım" dedim.

"Bekle" dedi hanımefendi.

"Gitmem lazım" dedim.

"Bir dakikacık daha dur" dedi. "Araba için telefon ettim bile. Bir dakikaya kalmaz burada olur. En azından sütünü içsen? İstersen kahvenden iç biraz?"

"Olmaz" dedim. "Aç değilim. Eve varınca yerim." Sonra telefon çaldı. Açmaya lüzum görmedi.

"İşte" dedi. "Araba geldi." Sonra süslü zencinin beklediği küçük odadan geçerek tekrar aşağıya indik. Bu defa büyük bir araba gelmişti ve bir asker kullanıyordu. Ön tarafa, yanına oturdum. Hanımefendi askere bir dolar verdi. "Karnı acıkabilir" dedi. "İyi bir yere götür."

"Emredersiniz Mrs. McKellogg" dedi asker.

Sonra tekrar yola çıktık. Şimdi bütün Memphis'i bütün çıplaklığıyla görebiliyordum, biz etrafından dolanırken güneşin altında parlıyordu. Otobüsün sabah gittiği otoyoldan geri döndüğümüzü hemen fark ettim ama dükkânlar ve çırçır makineleri ve değirmenler ve miller boyunca uzanan Memphis bu defa daha başlamadan bitmiş gibi geldi bana. Sonra yeniden tarlaların ve ormanların arasından geçmeye başladık, hızlı gidiyorduk, ama yanımdaki askeri saymazsak Memphis'e hiç gitmemiş gibiydim. Hızlı gidiyorduk artık. Bu hızla gitmeye devam edersek göz açıp kapayıncaya kadar evde olacağız demekti ve işte tam o sırada, bir askerin kullandığı kocaman bir arabanın ön koltuğunda Frenchman's Bend'e doğru yol aldığımı düşündüm ve birden ağlamaya başladım. Hiç aklıma gelmezdi böyle olacağı ama kendime engel olamıyordum. Oracıkta, askerin yanında oturmuş ağlıyordum. Hızlı gidiyorduk.

Çeviren: Ayberk Erkay

Emily'ye Bir Gül

Miss Emily Grierson öldüğünde, tüm kasaba halkı, hepimiz cenazesine gittik: Erkekler yıkılan bir anıta duydukları sevgiyle karışık saygı yüzünden, kadınlarsa daha çok, hem bahçıvan hem aşçı olan yaşlı bir uşak dışında hiç kimsenin en az on yıldır görmediği evinin içini merak ettiklerinden.

Bir zamanlar beyaz olan, dört köşeye yakın, yarı ahşap, büyük bir evdi; kasabanın eskiden en seçkin caddesinde, 1870'li yılların aşırı gösterişli üslubunda yapılmış kubbeleri, sivri kuleleri, kıvrım kıvrım ferforje balkonları vardı. Ama otomobil garajları, çırçır fabrikaları oraları ağır ağır kaplamış, mahalledeki en saygın ailelerin adlarını silip yok etmişti; geride bir tek Miss Emily'nin, pamuk yüklü arabalarla benzin pompalarının tepesinden inatla, işveyle bakan harap evi kalmıştı – çirkinlikler arasında bir çirkinlik. Şimdi Miss Emily de, servilerle kaplı o sessiz mezarlıkta, Jefferson meydan savaşında ölen Kuzeyli ve Güneyli askerlerin sıra sıra adsız mezarları arasında yatan bu saygın ailelerin temsilcilerine katılmıştı.

Miss Emily hayattayken, kasaba halkı için bir gelenek, bir görev, bir baş derdiydi; geçmişten gelen bir tür yükümlülüktü; bu yükümlülük, belediye başkanı Albay Sartoris'in (aynı belediye başkanı, zenci kadınların sokağa önlüksüz çıkmalarını yasaklamıştı) 1894 yılında babasının ölümünün ardından Miss Emily'yi sonsuza kadar vergiden muaf tuttuğu gün başlamıştı. Miss Emily böyle bir yardımı kabul etmezdi. Ama Albay Sartoris uzun bir hikâye uydurdu; buna göre Emily'nin babası belediyeye borç para vermiş, belediye yetkilileri de, hesaplarına öyle uygun düştüğünden, borcu kızından vergi almayarak ödemeyi tercih etmişti. Böyle bir hikâyeyi ancak Albay Sartoris'in kuşağından olup onun gibi düşünen kimseler uydurabilir ve buna da ancak bir kadın inanabilirdi.

Bir sonraki kuşak, belediye başkanı ve meclis üyeleri olarak daha modern fikirlerle göreve gelince, bu uygulama biraz hoşnutsuzluk yarattı. Yılın başında postayla Miss Emily'ye bir vergi ihbarnamesi

gönderdiler. Şubat oldu, ondan hiç ses çıkmadı. Resmî bir yazı yazıp, uygun bir zamanında şerifin yazıhanesine gelmesini söylediler. Bir hafta sonra belediye başkanının kendisi bir mektup yazdı; Miss Emily'nin evine uğramayı ya da arabasını gönderip onu aldırmayı teklif etti; karşılık olarak, eski moda bir kâğıda soluk mürekkeple, ince düzgün bir elyazısıyla yazılmış bir not aldı; notta Miss Emily artık hiç sokağa çıkmadığını bildiriyordu. Herhangi bir yorumda bulunmadan, zarfın içine vergi ihbarnamesini de koymuştu.

Belediye Meclisi özel bir toplantı yaptı. Miss Emily'ye bir heyet gitti; sekiz on yıl önce porselen boyama dersleri vermeyi bıraktığı günden beri hiç kimsenin girmediği evin kapısını çaldılar. Yaşlı Zenci uşak onları loş bir hole aldı; holden yukarıdaki daha da koyu karanlığa çıkan bir merdiven vardı. İçerisi havasızlıktan toz ve küf kokuyordu. Zenci uşak heyeti salona götürdü. Salon, deri kaplı ağır eşyalarla döşenmişti. Uşak pencerelerden birinin perdesini açınca, derilerin çatlamış olduğunu gördüler; oturdukları zaman, pencereden giren tek ışık huzmesinde, zerrecikleri adamların uyluklarının etrafında ağır ağır dönen hafif bir toz bulutu yükseldi. Şöminenin önünde, yaldızı solmuş bir resim sehpasında, Miss Emily'nin babasının mum boyayla yapılmış bir portresi duruyordu.

Miss Emily içeri girince ayağa kalktılar – siyah giysiler içinde ufak tefek, şişman bir kadındı; boynunda beline doğru inip kemerinde kaybolan ince altın bir zincir vardı; altın sapı donuklaşmış abanoz bir bastona dayanarak yürüyordu. İskeleti ufak, ince kemikliydi, belki de bu yüzden, bir başkasında tombulluk sayılabilecek şey, onda aşırı şişmanlık gibi duruyordu. Uzun süre durgun bir suda kalıp şişmiş bir cesetti sanki, rengi de ceset gibi solgundu. Yüzünün dolgun kıvrımları arasında kaybolan gözleri, geliş nedenlerini açıklayan ziyaretçilerin birinden ötekine dolaşırken, bir topak hamurun içine gömülmüş iki kömür parçasını andırıyordu.

Onlara oturun demedi. Kapıda öyle durdu, sözcüleri kekeleyip susuncaya kadar onu sessizce dinledi. Şimdi altın zincirin ucundaki görünmeyen saatin tik-taklarını duyabiliyorlardı.

Miss Emily'nin sesi kayıtsız ve soğuktu: "Jefferson'da vergi borcum yok benim. Albay Sartoris bana nedenini anlattı. İçinizden biri belki belediyenin kayıtlarına ulaşabilir, o zaman ikna olursunuz."

"Kayıtlara baktık. Belediyenin yetkili kişileri biziz, Miss Emily. Şeriften kendi imzasıyla yolladığı bir beyanname almadınız mı siz?"

"Bir yazı aldım, evet" dedi Miss Emily. "Belki kendini şerif sayıyor o... Jefferson'da vergi borcum yok benim."

"Ama bakın, kayıtlarda bunu gösteren hiçbir şey yok. Biz belgelere göre hareket etmek—"

"Albay Sartoris'e gidin. Jefferson'da vergi borcum yok benim."

"Ama, Miss Emily—"

"Albay Sartoris'e gidin." (Albay Sartoris öleli neredeyse on yıl olmuştu.) "Jefferson'da vergi borcum yok benim. Tobe!" Zenci uşak geldi. "Bu beylere yolu göster."

II

Böylece onları (süvari, piyade, tümünü) yenilgiye uğrattı – tıpkı otuz yıl önce koku konusunda babalarını yenilgiye uğrattığı gibi. Bu, kendi babasının ölümünden iki yıl, sevgilisinin (onunla evleneceğine inandığımız kişinin) onu terk etmesinden kısa bir süre sonraydı. Miss Emily, babası öldükten sonra sokağa pek çıkmadı; sevgilisi gittikten sonra ise ortada hiç görünmedi. Birkaç hanım cesaretlerini toplayıp ziyaretine gittiler, ama içeri alınmadılar; evdeki tek hayat belirtisi, kolunda alışveriş sepetiyle girip çıkan –ve o zamanlar genç bir adam olan– Zenci uşaktı.

Hanımlar, "Sanki bir erkek –kim olursa olsun– mutfak işlerini doğru dürüst yapabilirmiş gibi" diyorlardı; dolayısıyla, koku artınca buna hiç şaşmadılar. Kaba saba, kalabalık dış dünyayla kudretli, yüce Grierson'lar arasında bir başka çekişme de işte bu yüzden oldu.

Komşu kadınlardan biri, seksen yaşındaki belediye başkanı Yargıç Stevens'a şikâyette bulundu.

"Benim ne yapmamı istiyorsunuz, hanımefendi?" dedi Başkan.

"Haber yollayın, kessin şu kokuyu" dedi kadın. "Öyle bir yasa yok mu?"

Yargıç Stevens, "Eminim buna gerek kalmayacak" dedi. "Muhtemelen o Zenci uşağın bahçede öldürdüğü bir yılan ya da sıçandandır. Ben konuşurum onunla."

Ertesi gün Yargıç iki şikâyet daha aldı; bunlardan biri, şikâyetini çekingen bir tavırla dile getiren bir adamdandı. "Gerçekten bir şey yapmak zorundayız, Başkanım. Miss Emily'yi rahatsız etmek hiç istemem, ama bir şeyler yapmalıyız." O akşam Belediye Meclisi toplandı – üç aksakallı üye ile daha genç ve yeni kuşaktan biri.

"Kolayı var" dedi genç adam. "Haber gönderin, evini iyice temizletsin. Kendisine belli bir süre tanıyın, temizletmezse..."

"Olacak şey mi efendim," dedi Yargıç Stevens, "bir hanımı yüzüne karşı kötü kokmakla mı suçlayacaksınız?"

Böylece ertesi gece, gece yarısından sonra, dört kişi Miss Emily'nin ön bahçesinin çimlerini geçip hırsızlar gibi evin çevresinde gizli gizli dolaşarak duvar diplerini, bodrum pencerelerini kokladılar; bu sırada içlerinden biri de, durmadan elini omzunda asılı bir torbaya sokup çıkararak tohum saçar gibi bir hareket yapıyordu. Bodrum kapısını kırıp oraya ve arkadaki tüm kulübelere kireç serptiler. Onlar çimlerin üstünden geri giderlerken, daha önce karanlık olup şimdi aydınlanan bir pencerede Miss Emily göründü; arkasından vuran ışıkta belden yukarısı bir put gibi hareketsiz, dimdik oturuyordu. Adamlar çıt çıkarmadan çimleri geçip, yolun iki yanındaki akasya ağaçlarının karanlığına ulaştılar. Bir iki hafta sonra koku kesildi.

İnsanların ona gerçekten acımaya başladıkları sırada olmuştu bu. Kasaba halkı, Miss Emily'nin büyük halası yaşlı Wyatt Hanım'ın sonunda aklını nasıl tamamen kaçırdığını anımsadıkları için, Grierson'ların kendilerini aslında olduklarından biraz daha üstün gördükleri inancındaydılar. Grierson'lara göre, kasabadaki hiçbir genç, Miss Emily ile onun düzeyindeki kızlara uygun bir eş olamazdı. Biz onları yıllarca bir resim olarak canlandırmıştık zihnimizde: Arka planda Miss Emily, beyazlar içinde ince bir genç kız; önde babası, sırtını kızına vermiş, bacaklarını iki yana açmış, elinde bir kamçıyla duruyor, en geride de evin sokak kapısı ikisini birden çerçeve içine alıyordu. Bu yüzden, Miss Emily otuzuna gelip hâlâ evlenmeyince, bizler sevindik demeyeyim ama, intikamımız alınmış gibi hissettik; ailedeki deliliğe karşın bile, önüne gerçekten fırsat çıkmış olsaydı, bunların tümünü geri çevirecek kadar akılsız olamazdı Miss Emily.

Babası öldüğünde, Miss Emily'ye bir tek o evin kaldığı anlaşıldı ve insanlar bir bakıma sevindiler buna. Sonunda ona acıyabileceklerdi. Yalnız kalıp yoksul düşünce, Miss Emily insanlaşmıştı.

Şimdi artık o da, cebinde üç beş kuruş fazla ya da az parası olmanın yaratacağı o büyük sevinç ya da derin kederi tadabilecekti.

Babasının öldüğü günün ertesinde, kasabanın hanımları hazırlanıp, geleneklerimize göre başsağlığı dilemek ve yardım teklifinde bulunmak için ziyaretine gittiler. Miss Emily onları kapıda karşıladı; her zamanki gibi giyinmişti ve yüzünde kederden eser yoktu. Hanımlara babasının ölmediğini söyledi. Üç gün boyunca evine gelen din adamlarına ve kendisini babasının gömülmesine izin vermesi için ikna etmeye çalışan doktorlara da aynı şeyi söyledi. Tam yasal yola başvurup zor kullanacaklardı ki, direnci kırıldı; babasını çarçabuk gömdüler.

O sırada, Miss Emily aklını kaçırmış, demedik. Böyle davranması gerektiğine inanıyorduk. Babasının kapıdan uzaklaştırdığı delikanlıları anımsadıkça anlıyorduk ki, elinde hiçbir şey kalmayan herkesin yapacağı gibi, o da kendisini bu duruma düşürene dört elle sarılmak zorundaydı.

III

Uzun süre hasta yattı. Onu yeniden gördüğümüzde, saçları kısa kesilmiş, bir genç kız görüntüsü almıştı; kilise pencerelerinin vitraylarındaki melekleri andırıyordu hafifçe – biraz hüzünlü ve sakin.

Tam o sıralar belediye, kaldırımları döşetmek için sözleşme yapmıştı; Miss Emily'nin babasının ölümünden sonraki yaz işe başlandı. İnşaat şirketi, zenci işçiler, katırlar ve makinelerle geldi; başlarında Homer Barron adında iri yarı, esmer, Kuzeyli biri vardı – yüksek sesle konuşan, gözleri yüzünden daha açık renkli bir adam. Küçük oğlan çocukları toplanıyor, onun zencilere sövüp saymasını duymak ve zencilerin inip kalkan kazmaların temposuna uyarak söyledikleri şarkıları dinlemek için peşlerine takılıyorlardı. Çok geçmeden Homer Barron'ın kasabada tanımadığı kimse kalmadı. Kasabanın meydanında herhangi bir yerden ne zaman kahkaha sesleri yükselse, topluluğun ortasında hep o bulunurdu. Kısa bir süre sonra, pazar günleri öğleden sonraları onu bir çift doru atın çektiği, iki kişilik, sarı tekerlekli, kiralık bir arabada Miss Emily ile birlikte görmeye başladık.

Başlarda Miss Emily'nin birine ilgi duyması sevindirmişti bizi, çünkü kasabanın hanımları, "Grierson adını taşıyan bir kadın, bir Kuzeyliyi, gündelikle çalışan bir işçiyi ciddiye almaz elbette" diyorlardı. Ama çektiği acıların bile, gerçek bir hanımefendiye *noblesse oblige* ilkesini unutturmaması gerektiğini söyleyen daha yaşlı insanlar da vardı aramızda. Onlar, *noblesse oblige* sözünü kullanmadan, yalnızca, "Zavallı Emily. Aileden birileri gelip uyarmalı onu" diyorlardı. Alabama'da bazı akrabaları vardı; ama yıllar önce o kaçık yaşlı bayan Wyatt'ın malı mülkü yüzünden babasının onlarla arası açılmış, iki aile birbiriyle görüşmez olmuştu. Babasının cenazesine bile hiçbiri gelmemişti.

Ve yaşlılar "Zavallı Emily" demeye başlar başlamaz, fısıltılar da başladı. Herkes birbirine, "Gerçekten öyle mi dersiniz?" diye soruyordu. "Elbette. Başka ne olabilir ki..." Bu sözler, pazar günü ikindi vakti, dışarıdan hızla geçen doru atların hafif tıkıdık-tıkıdıkları duyulduğunda, güneşe karşı kapanan jaluzilerin gerisinde ipek ve saten hışırtıları arasında, ağızlar ellerin arkasına gizlenerek fısıldanıyordu: "Zavallı Emily."

Miss Emily başını dik tutuyordu – biz onun yoldan çıktığına artık inandığımız zaman bile. Grierson'ların hayattaki son üyesi olarak asaletinin her zamankinden daha çok tanınmasını istiyor gibiydi şimdi; yüceliğinin yeniden onaylanması için üstüne biraz çamur bulaşması gerekmişti sanki. Şu sıçan zehrini –arseniği– satın aldığı zaman olduğu gibi. İnsanların "Zavallı Emily" demeye başlamalarından bir yılı aşkın bir süre sonra, kuzeni iki kadının onu görmeye geldiği günlerde olmuştu bu.

Eczacıya, "Biraz zehir istiyorum" dedi. O sırada otuzunu geçmişti; gene ince yapılı bir kadındı, ama her zamankinden zayıftı; insanın deniz feneri bekçilerinde olması gerektiğini hayal ettiği türden, etleri şakaklarıyla gözçukurları çevresinde gergin duran bir yüzü ve tepeden bakan, soğuk, kara gözleri vardı. "Biraz zehir istiyorum" dedi.

"Peki, Miss Emily. Ne tür bir zehir? Sıçanlar falan için mi? Benim size tavsi—"

"Elinizdeki en kuvvetli zehirden. Ne tür olduğu önemli değil."

Eczacı birkaç zehir adı saydı. "Fili bile öldürür bunlar. Ama size gereken—"

"Arsenik" dedi Miss Emily. "İyi bir zehir midir?"

"Arsenik... mi? Evet efendim. Ama size gereken—"

"Arsenik istiyorum."

Eczacı tepesinden ona baktı. O da karşısında dimdik durup eczacıya baktı; yüzü gergin bir bayrak gibiydi. "Peki, tamam" dedi eczacı. "İstediğiniz oysa. Ama yasaya göre ne için kullanacağınızı bildirmeniz gerekiyor."

Miss Emily başını arkaya atarak eczacının gözlerinin içine baktı, eczacı bakışlarını kaçırana kadar da gözlerini ondan ayırmadı; sonunda adam gitti, arseniği alıp paketledi. Dağıtım işlerini yapan zenci çırak, paketi Miss Emily'ye getirdi; eczacının kendisi geri gelmedi. Miss Emily evde paketi açınca, kutunun üstündeki kurukafayla kemiklerin altına "Sıçanlar için" diye yazılmış olduğunu gördü.

IV

Bunun üzerine ertesi gün hepimiz, "Kendi canına kıyacak" dedik; ayrıca, en iyisi de zaten bu, dedik. Homer Barron'la birlikte görülmeye ilk başladığında, "Evlenecek bu adamla" demiştik. Sonra, "Eninde sonunda evlenmeye razı edecektir onu" dedik, çünkü Homer bir ara kendisinin evlenecek tipte biri olmadığını söylemişti; erkeklerden hoşlanırdı o, Elks Kulübünde genç delikanlılarla içki içtiğini biliyorduk. Daha sonra, pazar günleri ikindi vakti Miss Emily başı dimdik, Homer Barron şapkasını geriye atmış, dişlerinin arasında bir puro, sarı eldivenli elinde dizginler ve kamçı, o pırıl pırıl arabanın içinde yoldan geçerlerken, bizler jaluzilerin gerisinden "Zavallı Miss Emily" diyorduk.

Sonra bazı hanımlar, bu durumun kasaba için bir yüz karası, gençler için de kötü bir örnek olduğunu söylemeye başladılar. Kasabanın erkekleri müdahale etmek istemiyorlardı, ama sonunda hanımlar zorlayıp Baptist rahibi –Miss Emily'nin ailesi Episkopal mezhebindendi– onunla görüşmeye gönderdiler. Rahip bu görüşmede neler olup bittiğini hiçbir zaman açıklamadı, ama bir daha gitmeyeceğini söyledi. Ertesi pazar gene arabayla sokaklarda dolaştılar; pazartesi günü rahibin karısı, Miss Emily'nin Alabama'daki akrabalarına bir mektup yazdı.

Böylece akrabalar gene geldi, bizler de arkamıza yaslanıp gelişmeleri izlemeye koyulduk. İlkin hiçbir şey olmadı. Bunun üzerine, kesinlikle evlenecek bunlar diye düşündük. Miss Emily'nin kuyumcuya gidip her parçasında H.B. harfleri yazılı gümüş bir erkek tuvalet takımı ısmarladığını öğrendik. İki gün sonra, gecelik gömleği dahil, her şeyi tastamam bir erkek kıyafeti satın aldığını öğrendik; bu kez, "Evlendi bunlar" dedik. Gerçekten sevinmiştik. Sevinmiştik, çünkü kuzeni iki hanım, Miss Emily'den kat kat daha koyu Grierson çıkmışlardı.

Bu yüzden, Homer Barron kasabayı terk edince –sokakların döşenmesi çoktan bitmişti– buna şaşmadık. Herkesin gözü önünde bir tartışma geçmediğinden biraz hayal kırıklığına uğradık; ama biz onun, Miss Emily'nin gelişine hazırlık yapmak için önden gittiğine inanıyorduk, ya da belki kuzenlerinden kurtulmasına bir fırsat vermek istemişti. (O sırada artık hepimiz birlik olmuş, kuzenleri atlatması için Miss Emily'ye yardım ediyorduk.) Gerçekten de, kuzenler bir hafta sonra ayrıldılar. Bundan üç gün sonra da, baştan beri beklediğimiz gibi, Homer Barron kasabaya geri geldi. Komşulardan biri, bir akşam alacakaranlıkta Zenci uşağın onu mutfak kapısından içeri aldığını gördü.

O günden sonra Homer Barron'ı bir daha görmedik. Bir süre Miss Emily de ortalıkta görünmedi. Zenci uşak kolunda alışveriş sepetiyle eve girip çıkıyordu, ama sokak kapısı hep kapalıydı. Ara sıra, adamların kireç serptikleri o geceki gibi, Miss Emily'yi pencerelerden birinde bir an görüyorduk, ama neredeyse altı ay sokaklarda görünmedi. O zaman, bunun da beklenecek bir şey olduğu sonucuna vardık: Vaktiyle Miss Emily'nin kadın olarak hayatını yaşamasını defalarca engelleyen babasındaki o nitelik, kendisiyle birlikte ölmeyecek kadar güçlüymüş meğer, diye düşünüyorduk.

Miss Emily'yi yeniden gördüğümüzde, iyice şişmanlamıştı; saçları kırlaşıyordu. Sonraki birkaç yılda beyazları gitgide artarak tamamen demir kırı bir renk aldı. Yetmiş dört yaşında öldüğünde ise, güçlü kuvvetli bir erkek saçı gibi, hâlâ o eski canlı demir kırı rengini koruyordu.

O günden sonra, kırk yaşlarındayken porselen boyama dersleri verdiği altı yedi yıl dışında, evin sokak kapısı hep kapalı kaldı. Aşağı

kattaki bir odayı stüdyo yapmıştı; Albay Sartoris'in yaşındakiler, kızlarını, kız torunlarını her pazar günü ellerinde yardım kutusuna atılacak yirmi beş sentle kiliseye gönderdikleri gibi, aynı düşüncelerle ve gene hiç aksatmadan Miss Emily'ye de gönderiyorlardı. Bu arada vergiden de muaf tutulmuştu.

Derken, kasabanın temel direği olarak, düşünceleri, duyguları belirleyen yeni bir kuşak ortaya çıktı; porselen boyama öğrencileri büyüyüp dağıldı; yeni kuşak anne babalar çocuklarının ellerine boya kutuları, bir sürü fırça, kadın dergilerinden kesilmiş resimler verip Miss Emily'ye göndermediler. Sokak kapısı son öğrencinin ardından kapandı, bir daha da açılmadı. Posta idaresi kentimizde mektupları evlere ücretsiz dağıtmaya başladığında, bir tek Miss Emily evinin kapısına madenî bir numara çakılmasına ve posta kutusu konmasına karşı çıktı. Ne söyledilerse dinlemedi.

Günler, aylar, yıllar boyunca, gitgide kırlaşan, beli bükülen Zenci uşağın, kolunda alışveriş sepetiyle eve girip çıktığını görüyorduk. Her aralık ayında Miss Emily'ye bir vergi ihbarnamesi gönderdik; her seferinde bir hafta sonra, ihbarname kabul edilmeyip postayla geri geldi. Ara sıra onu alt kattaki pencerelerden birinde görüyorduk (anlaşılan evin üst katını tümüyle kapamıştı), nişindeki bir putun gövdesi gibi duruyordu; bize bakıyor muydu, bakmıyor muydu, hiçbir zaman anlayamadık. Böylece Miss Emily, sevilen, görmezden gelinemeyen, laf anlamaz, sessiz, huysuz bir kişi olarak, bir kuşaktan ötekine kalan bir miras gibi, aramızda yaşamaya devam etti.

Ve sonra öldü. O tozlu, karanlık evde hasta düşmüştü; ayakta zor durabilen yaşlı Zenci uşaktan başka bakacak kimsesi yoktu. Hastalandığını bile bilmiyorduk. Zenciden bir şeyler öğrenmeye çalışmayı çoktan bırakmıştık. Kimseyle, belki Miss Emily'yle bile konuşmuyordu, çünkü sesi kullanılmamaktan tarazlanmış, paslanmıştı sanki.

Aşağı kattaki odalardan birinde, perdeli, ağır bir ceviz karyolada öldü; kır saçlı başı, güneş yüzü görmemekten, eskilikten sararıp küflenmiş bir yastığa dayalıydı.

V

Zenci uşak, ilk gelen hanımları sokak kapısında karşılayıp içeri aldı; hanımlar ince kısık seslerle konuşur, meraklı bakışlarla çevreyi hızla süzerken, ortadan kayboldu. Evi boydan boya geçerek arka kapıdan çıkıp gitti ve onu bir daha gören olmadı.

O iki kuzen hanım hemen geldiler. İkinci gün cenaze töreni yaptılar; kasaba halkı, satın alınma çiçekler altında yatan Miss Emily'yi görmeye geldi; açık tabutun tepesindeki duvarda babasının mum boyayla yapılmış yüzü derin derin düşünüyor, hanımlar ölü gibi yüzlerle fısıldaşıyordu; çok yaşlı erkekler –bazıları, iyice fırçalanmış Güneyli asker üniformaları içinde– verandada ve ön bahçenin çimleri üstünde durmuş, Miss Emily'den kendi yaşıtlarıymış gibi söz ediyor, onunla dans ettiklerine ve hatta belki de ona kur yaptıklarına inanıyorlardı; tüm yaşlılar gibi onların kafaları da zaman konusunda karışıktı; çünkü yaşlı insanlar için tüm geçmiş, matematiksel bir düzen içinde gitgide uzaklaşan bir yol değil, en çetin kışlardan bile pek etkilenmeyen ve şimdi artık kendilerinden son on yılın darboğazıyla ayrılmış bulunan koskoca bir çayırlıktır.

Merdivenlerin yukarısındaki katta kırk yıldır hiç kimsenin görmediği bir oda olduğunu ve kapısını açmak için zorlamak gerekeceğini biliyorduk. Odayı açmadan önce Miss Emily'nin usulünce toprağa verilmesi beklendi.

Kapının zorlanıp kırılmasıyla, odanın her yanını toz doldurdu sanki. Bir gelin odası olarak döşenip süslenen bu odada toz, ince, acı bir tabut örtüsü gibi, her yanı kaplamıştı – soluk gül rengi, süslü, ağır perdeleri, gül rengi abajurları, tuvalet masasını, masanın üstüne ince bir zevkle dizilmiş kristalleri, gümüş sırtları kararmış erkek tuvalet takımını (gümüşler öyle kararmıştı ki, ismin baş harfleri okunmaz olmuştu) – her şeyi. Erkek eşyaları arasında, sanki az önce çıkarılmış gibi duran bir gömlek yakası ile kravat vardı; bunları kaldırınca, masanın üstünde soluk bir hilal izi kaldı. Bir iskemlenin üstünde, dikkatle katlanmış bir takım elbise asılıydı; altında, suskun bir çift ayakkabı ile yere atılmış çoraplar.

Adamın kendisi yatakta yatıyordu.

Orada öylece durup, uzun bir süre onun derin, etsiz sırıtışına baktık. Bedeni bir zamanlar kucaklaşır gibi yatıyordu anlaşılan;

ama şimdi, aşktan daha dayanıklı çıkıp aşk acısını bile yenen o uzun uyku, boynuz takmıştı ona. Bedeninden geriye ne kaldıysa, gecelik gömleğinden geriye kalanların altında çürümüş, içinde yattığı yataktan ayrılmaz hale gelmişti. Adam da, yanındaki yastık da, o sabırlı ve kalıcı toz tabakasıyla kaplıydı.

Sonra ikinci yastıkta bir başın yol açtığı çöküntüyü fark ettik. İçimizden biri oradan bir şey aldı; burun deliklerimizde o görünmez ince tozun kuru, acı kokusuyla ileriye doğru eğilince, demir kırı renginde uzun bir tutam saç gördük.

Çevirenler: Necla Aytür – Ünal Aytür

Kuru Eylül

Kanlı eylül alacakaranlığıyla yağmursuz altmış iki günün biçilmiş çayırlarından, kuru otlarda bir ateş gibi geçmişti o – söylenti mi, hikâye mi, neyse. Miss Minnie Cooper'la bir Zenciye dair. Saldırılmış, kirletilmiş, korkutulmuş: O cumartesi akşamı, tavanında –bozulmuş havayı, bir de ara sıra dalgalanan eskimiş merhemle kolonyada kendi bayat soluklarının kokularını tazelemeden üstlerine gönderen– fırıldaklı yelpazenin döndüğü berber dükkânında hiçbiri ne olduğunu tam olarak bilmiyordu.

"Will Mayes'in olmadığından başka" dedi bir berber. Orta yaşlı bir adamdı; müşterisini tıraş eden, uysal yüzlü, zayıf, kum renkli bir adam. "Will Mayes'i bilirim ben. İyi bir zencidir. Miss Minnie Cooper'ı da bilirim."

"Ona dair ne biliyorsun?" dedi ikinci berber.

"Kim o?" dedi müşteri. "Genç bir kız mı?"

"Hayır" dedi berber. "Kırk yaşlarında galiba. Evli değil. Onun için hiç de inanasım—"

"Cehennemin dibine inan!" dedi terle boyanmış ipekli bir gömleğin içindeki hantal delikanlı. "Beyaz bir kadının mı, yoksa bir zencinin mi sözüne inanacaksın?"

"Will Mayes'in yapmış olduğunu sanmıyorum" dedi berber. "Will Mayes'i bilirim ben."

"Kimin yaptığını biliyorsundur belki de. Belki de şimdiye kadar onu şehirden kaçırmışsındır, Allahın belası zenci dostu seni."

"Kimsenin bir şey yaptığını sanmıyorum. Bir şey olduğunu sanmıyorum ben. Eğer evlenmeden o kadar yaşlanan kadınların erkeklerde bulunmayan bazı eğilimleri olmadığını sanıyorsanız—"

"Öyleyse Allahın belası bir beyazsın sen" dedi müşteri. Örtünün altında kımıldadı. Delikanlı ayağa fırlamıştı.

"Sanmıyor musun?" dedi. "Beyaz bir kadını yalancılıkla mı suçluyorsun?"

Berber, usturasını yarı kalkmış müşterisinin hemen üstünde tuttu. Çevresine bakamadı o da.

"Hepsi şu berbat hava yüzünden" dedi bir başkası. "Her şeyi yaptırır bir erkeğe. İsterse karşındaki o kadın olsun."

Kimse gülmedi. Berber uysal, inatçı sesiyle dedi ki: "Kimseyi suçlamıyorum ben. Siz de benim gibi bilirsiniz ki, hiç evlenmemiş bir kadın—"

"Allahın belası zenci dostu seni!" dedi delikanlı.

"Kes artık, Butch" dedi bir başkası. "Delilleri toplayıp da harekete geçinceye kadar çok zamanımız var daha."

"Kim? Kim toplayacak ki?" dedi delikanlı. "Delilmiş; cehennemin dibine! Ben—"

"Doğrusu iyi bir beyazmışsın sen" dedi müşteri. "Değil mi?" Köpüklü sakalıyla filmlerdeki tarla farelerine benziyordu. "Söyle onlara, Jack" dedi delikanlıya. "Bu şehirde hiç beyaz yoksa bile bana güvenebilirsin; satıcının biri, yabancının biri bile olsam burada."

"Doğrusu bu, çocuklar" dedi berber. "Önce işin aslını anlayın. Will Mayes'i bilirim ben."

"Aman yarabbi" diye haykırdı delikanlı. "Şu şehirde bir beyaz olsun da—"

"Kes artık, Butch" dedi ikinci konuşan: "Çok zamanımız var daha."

Müşteri kalkarak konuşana baktı. "Yani beyaz bir kadına saldıran bir zenci bağışlanabilir mi demek istiyorsun? Beyaz bir adam olduğun halde böyle davranacağını mı söylemek istiyorsun? Geldiğin yere, Kuzey'e gitsen daha iyi olur. Güney senin gibilerini istemez."

"Ne Kuzey'i?" dedi ikinci. "Ben bu şehirde doğup büyüdüm."

"Aman yarabbim!" dedi delikanlı. Ne söylemek ya da ne yapmak istediğini hatırlamaya çalışıyormuş gibi kendini zorlayarak, şaşırmış bir şekilde çevresine baktı. Gömleğinin kolunu terli yüzüne götürdü. "Eğer beyaz bir kadını bırakırsam—"

"Söyle onlara, Jack" dedi satıcı. "Eğer—"

Kafesli kapı kırılırcasına açıldı. Ayakları ayrılmış, ağır gövdesi rahatça dengeli bir adam dikildi. Beyaz gömleği boğazında açılmıştı; bir şapka vardı başında. Sıcak, cesur bakışı bütün topluluğu taradı. Adı McLendon'dı. Fransa'da cephede bölüklere komuta etmiş, cesareti için madalya almıştı.

"Eee" dedi. "Orada öyle oturup Jefferson sokaklarında kara bir piçin beyaz bir kadına saldırmasına göz mü yumacaksınız?"

Butch ayağa fırladı yeniden. Gömleğinin ipeklisi toplu omuzlarına iyice yapışmıştı. Koltukaltlarında karanlık birer yarım ay vardı. "Deminden beri bunu söylüyorum onlara! Onlara—"

"Sahiden oldu mu bu iş?" dedi bir üçüncü. "Hawkshaw'un dediği gibi, ilk korkuttuğu adam bu değil. Bir yıl önce de mutfağın çatısında soyunmasını gözetleyen bir adama dair neler uydurmuştu."

"Ne?" dedi müşteri. "O da nesi?" Berber onu iskemleye itmeye çalışıyordu usulca; hâlâ iterken, o, başı kalkık, arkasına iyice yaslandı.

Üçüncü konuşanın üstüne yürüdü McLendon. "Olmuş, olmamış ne çıkar bundan? İçlerinden biri bu işi gerçekten yapıncaya kadar bu kara piçleri böyle bırakacak mısınız?"

"Deminden beri bunu söylüyorum onlara!" diye bağırdı Butch. Uzun, kesin, amaçsız küfretti.

"Hey, hey" dedi bir dördüncü. "O kadar yüksek değil. Yüksek sesle konuşma öyle."

"Öyle ya" dedi McLendon. "Konuşmak gereksiz. Ben konuştum konuşacağım kadar. Kim geliyor benimle?" Ayak parmaklarında dikilip bakışını üstlerinde gezdirdi.

Berber satıcının başını usturanın hemen altında tutuyordu. "Delilleri toplayın önce. Will Mayes'i bilirim ben. O değildir. Komiseri bulup doğru dürüst yapalım şu işi."

McLendon öfkeli, katı yüzünü ona dikti. Bakışlarını kaçırmadı berber. Değişik soyların adamlarıymış gibi görünüyorlardı. Müşterilerinin baş uçlarında duruyordu öteki berberler de. "Bana," dedi McLendon, "beyaz bir kadının değil de bir zencinin sözüne inandığını mı söylemek istiyorsun? Seni Allahın belası zenci dostu—"

Üçüncü konuşan kalkıp McLendon'ın kolunu yakaladı; o da bir askerdi zamanında. "Dur biraz. İyice anlayalım bir kere. Gerçekten ne olduğunu kim biliyor ki?"

"Cehennemin dibini anla!" McLendon silkerek kolunu kurtardı. "Benimle olanlar yerlerinden kalksın. Olmayanlarsa—" Koluyla yüzünü silerek bakışlarını gezdirdi.

Adamlardan üçü kalktı. Satıcı da dikildi iskemlesinde. Boynundaki bezi silkerek, "Hey" dedi. "Çıkar şu paçavrayı. Ben de onunlayım. Burada oturmuyorum ama, eğer annelerimiz, karılarımız, kardeşlerimiz—" Beze yüzünü silerek yere fırlattı. McLendon dikilmiş ötekilere küfrediyordu. Başka biri daha kalkıp ona doğru yürüdü. Geri kalanlar, rahatsız, birbirlerine bakmadan oturdular; teker teker kalkıp ona katıldılar sonra da.

Berber yerden bezi aldı. Titizce katlamaya başladı: "Yapmayın çocuklar. Will Mayes'in işi değil bu. Biliyorum."

"Haydi" dedi McLendon. Fırladı. Arka cebinde ağır, otomatik bir tabancanın kabzası görünüyordu. Çıktılar. Kafesli kapı ölü havada yankılanarak, arkalarından hızla kapandı.

Berber dikkatle, hızla sildi usturayı, kaldırdı; arkaya koşup duvardan şapkasını aldı. "Hemen gelirim" dedi öteki berberlere. "Bırakamam—" Koşarak çıktı. Öteki iki berber peşinden gittiler kapıya, kapanırken yakaladılar, eğilerek arkasından sokağa baktılar. Hava düz ve ölüydü. Dilin üstünde madeni bir tat bırakıyordu.

"Ne yapabilir?" dedi ilki. İkinci "Aman yarabbim" diyordu soluğuyla. "McLendon'ı kızdırdıktan sonra ha Will Mayes olmuşun, ha da Hawk, hepsi bir."

"Aman yarabbim" diye fısıldadı ikinci.

"Bu işi sahiden yapmış mıdır acaba?" dedi ilki.

II

Otuz sekiz, otuz dokuz yaşlarındaydı. Zayıf, soluk yüzlü, canlı halası ve hasta annesiyle ahşap bir evde oturur, her sabah saat onla on bir arası, kenarları oyalı şapkasıyla, öğleye kadar salıncakta sallanmak üzere sundurmaya çıkardı. Öğle yemeklerinden sonra, ikindi serinlemeye başlayıncaya kadar bir süre yatardı. Sonra her yaz yaptırdığı üç dört yeni, pamuklu elbisesinden birini giyer, ikindiyi öteki hanımlarla birlikte, satın alma amaçları olmadan eşyalara bakıp soğuk, hazır seslerle pazarlık ettikleri mağazalarda geçirmek için şehre inerdi.

Rahat kişilerdendi – Jefferson'da en iyisi değildi, ama iyilerdendi yine de; parlak, biraz bitkin hali ve elbisesiyle, sıradan ama hâlâ

ince bir görünüşü vardı. Genç olduğu zamanlar, sınıf bilincinin farkına varamayacak kadar çocuk olan yaşıtlarıyla birlikte, kilise toplulukları, okul çayları, eğlenceleri gibi, şehirdeki toplum yaşayışının tepesinde bulunmasını mümkün kılan bir çeşit katı canlılığı ve zayıf, sinirli bir gövdesi vardı.

Gittikçe gözden düştüğünü en son anlayan kendisi oldu; içlerinde en zekisi, en ateşlisi o olduğu halde ötekiler kendini beğenmenin (bunlar erkeklerdi) ve intikam almanın (bunlar da kadınlardı) tadına daha önce varmışlardı. Yüzü o parlak, biraz bitkin haline o zamanlar bürünmeye başlamıştı. Bu yüzü, gözlerinde gerçeği çılgıncasına tanımayışın aldatışıyla, bir maske, bir bayrak gibi, gölgeli bahçeler ve yaz çimenlerindeki eğlencelere taşıyordu hâlâ. Bir akşam, eğlencenin birinde okul arkadaşı olan bir erkekle iki kızın konuşmalarını duydu. Başka hiçbir çağrıyı kabul etmedi sonra.

Birlikte büyüdüğü kızların evlenip çoluk çocuğa karıştıklarını gördü, ama birkaç yıldır, "teyzeciğim" diye çağrılıncaya, anneler çocuklarına Minnie Teyze'nin gençken ne kadar gözde olduğunu parlak seslerle anlatıncaya kadar hiçbir erkek sürekli arkadaşlık yapmadı onunla. Sonra şehirliler pazar günleri öğleden sonra bankadaki veznedarla, otomobille gezintiye çıktığını görmeye başladılar. Her zaman berber ya da viski kokan, kırmızı yüzlü, dul bir adamdı. Şehirdeki ilk otomobil olan kırmızı araba onundu; ilk otomobil başlığıyla peçesini de Minnie giymişti. "Zavallı Minnie" demeye başladı şehirliler sonra. "Ne yaptığını bilecek kadar yaşlı" dedi ötekiler. Eski okul arkadaşlarına, çocuklarına kendisini "teyze" yerine "abla" diye çağırmalarını tembih etmelerini istediği zamanlardı.

Toplumun yargısına göre erkeklerle düşüp kalkanlar arasına katılalı on iki, veznedar da bir Memphis bankasına gideli –her Noel bir günlüğüne ırmaktaki avcılık kulübünde yıllık bekârlar eğlencesine katılmaya geliyordu– sekiz yıl olmuştu. Perdelerinin gerisinden komşular eğlenceyi gözetler; veznedarın Noel ziyareti boyunca, Minnie'nin parlak, bitkin yüzüne ışıklı, saklı gözlerle bakarak veznedarı, ne kadar yakışıklı göründüğünü, şehirdeki yaşayışının yolunda olduğunu nasıl duyduklarını anlatırlardı. O zaman Minnie'nin soluğunda viski kokusu olurdu çoğu kereler. Gazinoda çalışan bir delikanlı getirirdi içkisini: "Tabii, kocakarıya içkisini ben alıyorum. Onun da biraz eğlenmeye hakkı var."

Annesi odasına çekilmişti artık; zayıf hala yönetiyordu evi. Böyle bir fonda, Minnie'nin parlak elbiselerinin, aylak, boş günlerinin çılgıncasına gerçek olmayan bir niteliği vardı. Akşamları sinemaya yalnız kadınlarla, komşularıyla gidiyordu artık. Her ikindi yeni elbiselerinden birini giyip, akşama doğru "kardeşleri" narin, ipekli başları, çelimsiz kolları, bilinçli kalçalarıyla birbirlerinin kolunda gezinirken ya da gazinoda toplanmış delikanlılarla kıkırdaşıp küçük çığlıklar atarken, kapılarında artık onu gözleriyle bile takip etmeyen erkeklerin oturup dinlendiği kalabalık dükkânlara bir başına iniyordu.

III

Yaşantısız havaya katı, zorlu bir şekilde asılı, içinde böceklerin fırıl fırıl döndüğü seyrek ışıkların parıldadığı sokağa hızla fırladı berber. Tozdan bir örtüyle ölmüştü gün; karanlık alanın üstünde bitkin tozların kefenlediği gökyüzü pirinç bir çanın içi kadar duruydu. İki kat büyümüş ayın söylentisi vardı doğuda.

Onlara yetiştiği zaman McLendon'la öteki üç kişi, dar sokakta duran bir otomobile biniyorlardı. McLendon kalın kafasını aşağıdan uzattı. "Düşüncelerini değiştirdin, değil mi?" dedi. "İyi halt ettin şimdi; bu gece nasıl konuştuğunu yarın şehirde bir duysunlar da—"

Öteki asker, "Dur bakalım" dedi. "İyi adamdır Hawkshaw. Gel bakalım, Hawk; atla."

"Will Mayes yapmamıştır bu işi çocuklar" dedi berber. "Kimse yaptıysa tabii. Hiçbir şehirde bizimkilerden iyi zenci olmadığını siz de benim kadar bilirsiniz. Sebep filan olmasa bile bir kadının erkekler hakkında neler düşünebileceğini de bilirsiniz; zaten Miss Minnie—"

"Tabii, tabii" dedi asker. "Onunla biraz konuşacağız, o kadar."

"Cehennemin dibine konuş!" dedi Butch. "Şu işimizi bitirince—"

"Allah aşkına kes artık!" dedi asker. "Şehirdeki herkesin—"

"Söyle onlara!" dedi McLendon. "O piçlerin hepsine, beyaz bir kadının—"

"Hadi gidelim, işte öteki araba." İkinci araba sokağın ağzındaki toz bulutundan gıcırdayarak çıktı. Arabasını hareket ettirip başa

geçti McLendon. Tozlar sis gibi uzanmıştı yolda. Sokak ışıkları, sanki sudaymış gibi, bir ışık çemberi içinde asılıydı. Şehirden çıktılar.

Tekerlek izleriyle dolu olan dar yol dik açılarla kıvrılıyordu. Toz vardı üstünde, bütün toprağın üstünde toz vardı. Zenci Mayes'in gece bekçiliğini yaptığı buzevinin karanlık, büyük görüntüsü göğe karşı yükseliyordu. "Burada dursak iyi olur, değil mi?" dedi asker. McLendon karşılık vermedi. Hızlandırdı arabayı, ansızın durdurdu sonra; farları boş duvarda parladı.

"Dinleyin çocuklar" dedi berber. "Eğer buradaysa bu işi onun yapmadığı belli olmaz mı? Olmaz mı? O olsaydı kaçardı. Anlamıyor musunuz, kaçardı." İkinci araba da gelip durdu. McLendon indi; Butch da fırladı yanına. "Dinleyin çocuklar" dedi berber.

"Söndürün ışıkları" dedi McLendon. Soluksuz karanlık kapladı ortalığı. Karanlıkta, iki aydır içinde yaşadıkları kavrulmuş tozda hava arayan ciğerlerinden başka ses yoktu; sonra McLendon'la Butch'un ayaklarının azalan çatırtıları, arkasından da McLendon'ın sesi:

"Will!.. Will!"

Doğuda solgun kanayışı çoğaldı ayın. Havayı, tozu gümüşleyerek bayırdan yükseldi; erimiş kurşunla dolu bir kapta soluk alıyor, yaşıyor gibiydiler. Arabaların üstündeki buruşan madenin usulca tıkırdamasıyla soluklarından başka bir ses –ne gece kuşlarının ne de böceklerin sesi– yoktu. Gövdelerinin birbirine değdiği yerlerde kuru kuru terliyorlardı, damlalar çıkmıyordu çünkü. "Tanrım!" dedi bir ses. "Gidelim buradan."

Ama ilerdeki karanlıktan belirsiz sesler büyüyünceye kadar kımıldamadılar; çıktılar sonra, soluksuz karanlıkta beklediler. Başka bir ses daha vardı: Bir vuruş, fısıltıyla bırakılan bir soluk, McLendon'ın alçak sesle küfredişi. Bir an durdular, ileriye atıldılar sonra. Bir şey kaçırıyorlarmış gibi, sendeleyen bir küme halinde koştular. "Gebert, gebert piçi" diye fısıldadı biri. McLendon geri çevirdi onları.

"Burada olmaz" dedi. "Arabaya atın." "Gebert, gebert kara piçi!" diye mırıldandı ses. Zenciyi arabaya sürüklediler. Berber arabanın yanında beklemişti. Terlediğini duyuyordu, midesinden hastalanacağını da biliyordu.

"Ne oldu, efendiler?" dedi Zenci. "Bir şey yapmadım ben. Yemin ederim Mr. John." Biri kelepçe çıkardı. Zencinin çevresinde –sanki

bir sırıkmış gibi– sessiz, dikkatli, birbirlerinin önüne geçerek çalıştılar. Hızlı, değişmez bakışlarla donuk yüzleri inceleyerek kendini kelepçelere bıraktı Zenci. Terli kokusuyla soluğu duyulabilecek kadar eğilip yüzlerine bakarak, "Kim var burada, efendiler?" dedi. Birkaç ad söyledi. "Ben ne yaptım ki Mr. John?"

Arabanın kapısını hızla açtı McLendon. "Gir içeri!" dedi.

Zenci kımıldamadı. "Ne yapacaksınız bana Mr. John? Bir şey yapmadım ben. Beyazlar, efendiler, bir şey yapmadım ben; yemin ederim." Bir ad daha söyledi.

"Gir içeri!" dedi McLendon. Zenciye vurdu. Ötekiler soluklarını kuru bir fısıltıyla bıraktılar, rastgele vuruşlarla dövdüler onu; kıvrılıp küfretti Zenci, kelepçeli ellerini yüzlerine savurup berberin ağzına vurdu, berber de yumruk atmaya başladı. "İçeri sokun onu" dedi McLendon. İttiler. Çabalamayı bırakarak içeri girdi Zenci; ötekiler yerlerini alırlarken sessizce oturdu. Gözleri hızlı, değişmez bakışlarla yüzden yüze giderken, yanındakilere dokunmamak için göğsünü içine çekerek berberle askerin arasına oturdu. Basamağa sıçradı Butch. Araba hareket etti. Berber, mendilini ağzına bastırmıştı.

"Ne oldu Hawk?" dedi asker.

"Hiçbir şey" dedi berber. Şoseye çıkıp şehirden uzaklaşmaya başladılar. İkinci araba geride, tozun dışındaydı. Hızlanarak devam ettiler; son evlerin saçakları da arkalarda kaldı.

"Allah kahretsin, kokuyor bu!" dedi asker.

Önde, McLendon'ın yanında oturan satıcı, "Çaresine bakarız" dedi. Butch basamakta kızgın hava akımına doğru küfretti. Berber ansızın ileriye eğilerek koluna dokundu McLendon'ın.

"Bırak ineyim, John" dedi.

Başını çevirmeden, "Atla, zenci dostu seni" dedi McLendon. Hızla sürüyordu arabayı. Arkalarında, ikinci arabanın kaynaksız ışıkları tozda parlıyordu. Dar bir yola saptı McLendon. Kullanılmaya kullanılmaya tümseklerle kaplanmıştı. Bırakılmış bir tuğla ocağına gidiyordu – kırmızıya çalan toprak yığınlarıyla yabani otların, asmaların kapladığı dipsiz kuyulara. Bir zamanlar, sahibi katırlarından birini kaybedinceye kadar, otlak diye kullanılmıştı. Kuyulara dikkatle uzun bir sırık uzattığı halde diplerini bulamamıştı adam.

"John" dedi berber.

Arabayı tümseklerden geçirerek, "Atla öyleyse" dedi McLendon. Berberin yanından Zenci konuştu:

"Mr. Henry."

Berber ileriye eğilmiş oturuyordu. Yoldaki dar geçit hızla geldi, geçti. Eski bir fırın rüzgârı gibiydi kıpırtıları: Daha serin, ama bütün bütüne ölü. Tümsekten tümseğe çarpıyordu araba.

"Mr. Henry" dedi Zenci.

Berber çılgıncasına açmaya çalıştı kapıyı. "Dikkat et!" dedi asker; ama o, tekmeyle kapıyı açıp basamağa fırlamıştı. Zencinin üstünden eğilip onu yakalamaya çalıştı asker, ama berber atlamıştı bile. Hızına aldırmadan yoluna devam etti araba.

Hız, berberi tozla örtülmüş yabani otların arasından hendeğe fırlattı. Toz yükseldi çevresinde; özsüz köklerin ince, kötü çatırtısı içinde ikinci araba geçip kaybolunca kadar boğazı tıkalı, öğürerek kaldı. Ayağa kalktı sonra; elleriyle elbisesini fırçalayarak, şoseye çıkıp yüzünü şehre çevirinceye kadar topalladı. Ay daha yüksekteydi şimdi; yukarda, tozun üstünde parlıyordu; biraz sonra da şehir tozun ötesinden ışımaya başladı. Topallayarak devam etti. Araba sesleri duydu ansızın; arkasında, tozda parıltılar büyüdü, o da yolu bırakıp, onlar geçinceye kadar yabani otların arasına eğildi yeniden. McLendon'ın arabası daha arkadaydı şimdi. Dört kişi vardı içinde; Butch da basamakta değildi.

Gittiler; toz onları yuttu; ışık da ses de kayboldu sonra. Tozları bir süre asılı kaldı, ama sonsuz toz yeniden içine aldı onları. Yola tırmandı berber, şehre doğru topallamaya başladı.

IV

O cumartesi akşamı yemek için giyinirken Minnie'nin cildi ateş gibiydi. Kopçalarla gözler arasında titriyordu elleri, gözleri ateşle bakıyor, saçları tarağın altında dalgalanıyor, çıtırdıyordu. Daha giyinirken arkadaşları geldi; o, en ince çamaşırlarını, çoraplarını, yeni pamuklu elbisesini giyerken oturup beklediler. "Sokağa çıkabilecek kadar güçlü hissediyor musun kendini?" dediler ona, gözleri koyu bir pırıltıyla ışıyordu. "Şu sarsıntıdan kurtulduğun zaman neler olduğunu anlatmalısın bize. Ne dediğini, ne yaptığını; hepsini."

Yapraklı karanlıkta, alana doğru yürürlerken, titremesi duruncaya kadar, dalmaya hazırlanan bir yüzücü gibi derin derin soluk aldı; öteki dört kişi korkunç sıcaktan, bir de onun için duydukları endişeden ağır ağır yürüyorlardı. Alana yaklaşırlarken yeniden titremeye başladı; başı yukarda, elleri iki yanına yapışık yürüyordu; çevresinde, gözlerinin o ateşli, ışıklı nitelikleriyle ötekilerin ona dair mırıltılı sesleri.

Topluluğun ortasında o, taze elbisesinin içinde narin, alana geldiler. Daha çok titriyordu. Çocuklar dondurma yerlerken başı yukarda, gözleri yüzünün o bitkin görünüşünde parlak, ağır ağır yürüyerek oteli, kaldırımlardaki iskemlelerde oturup ona bakan ceketsiz satıcıları geçti: "İşte o, gördün mü? Ortadaki pembeli." "O mu? Zenciye ne yaptılar? Yoksa—?" "Tabii. İşi tamam." "Tamam, ha?" "Tabii. Küçük bir yolculuğa çıktı." Sonra, kapısında oturmuş dinlenen delikanlıların bile şapkalarını itip gözleriyle o geçerken kalçalarının, bacaklarının hareketini seyrettikleri gazino.

Beylerin kalkan şapkalarını, ansızın susan saygılı, koruyucu sesleri geçtiler. "Görüyor musun?" dedi arkadaşları. Sesleri fısıltılı bir övünmenin uzun, dolambaçlı iç çekişleri gibiydi. "Bir tek zenci bile yok alanda. Bir tek bile."

Sinemaya geldiler. Işıklı salonu, korkunç ve güzel değişikliklerinde yakalanan renkli hayat resimleriyle küçük bir masal ülkesi gibiydi. Dudakları sızlamaya başladı. Karanlıkta, film başladığı zaman geçerdi; o kadar çabuk, hemen harcanmaması için gülmesini tutabilirdi biraz. Çevrilen yüzler, şaşkınlık fısıltıları önünde acele etti; gümüş pırıltıda yansıyan koridoru ve ikişer ikişer gelen delikanlılarla kızları görebildiği her zamanki yerlerine oturdular.

Işıklar söndü; perde gümüş gibi parladı; sırtları narin, düzgün gölgeler halinde, yarı karanlıkta kokulu, hışırtılı delikanlılarla kızlar, ince, hızlı gövdeleri biçimsiz, tanrısal bir gençlikle hâlâ girerlerken hayat –güzel, arzulu, üzgün– açılmaya başladı; kaçınılmaz gümüş rüya birikti ötelerinde. Ansızın gülmeye başladı Minnie. Durmaya çalışırken daha çok ses çıkarıyordu; başlar döndü. Hâlâ gülerken arkadaşları kalkıp dışarıya çıkardılar onu; bir taksi gelip içine oturtuluncaya kadar kaldırımda dikilip yüksek sesle güldü.

Pembe pamukluyu, ince çamaşırlarla çorapları çıkarıp yatağa yatırdılar onu; şakaklarına koymak için buz kırdılar, sonra haber gönderdiler doktora. Ama nerde olduğunu bulamadılar, onun için bir yandan buzu yenileyip bir yandan onu yelpazeleyerek kendileri susturmaya çalıştılar çığlıkları. Buz daha taze ve soğukken gülmeyi kesip hafifçe inleyerek, dalgın yattı bir süre. Ama yeniden fışkırdı kahkahaları; çığlıkları yeniden yükseldi.

Buzu tazeleyip saçlarını düzelterek, beyazlıkları görmek için inceleyerek, "Şşşşşşşşş! Şşşşşşşşş!" dediler. "Zavallı kız!" Sonra koyu, saklı, arzulu, parlayan gözleriyle, birbirlerine: "Sahiden bir şey oldu mu dersin? Şşşşşşşşş! Zavallı kız! Zavallı Minnie!"

V

McLendon yeni evine geldiğinde gece yarısıydı. Bir kuş yuvası gibi güzel ve tazeydi ev; temiz, yeşil-beyaz boyasıyla bir o kadar da küçük görünüyordu. Arabayı kilitledi, sundurmaya çıkıp içeri girdi. Okuma lambasının yanındaki koltuktan kalktı karısı. McLendon dikilip, kadın gözlerini yere indirinceye kadar ona baktı.

Kolunu kaldırıp göstererek, "Şu saate bak" dedi. Elinde bir dergi, yüzü inik, öylece durdu kadın. Soluktu yüzü, gergindi, yorgun görünüyordu. "Sana böyle oturup durmamanı, ne zaman geleceğimi görmek için beklememeni söylemedim mi?"

"John" dedi kadın. Dergiyi bıraktı. Ayak parmaklarının ucunda durup terli yüzü, sıcak gözleriyle baktı adam.

"Söylemedim mi sana?" Ona doğru yürüdü. Yukarı baktı karısı. Onun omuzlarını yakaladı McLendon. Kocasına bakarak, çekingen, durdu kadın.

"Yapma, John. Uyuyamadım... Sıcak, öyle ki... N'olur, John. Canımı yakıyorsun."

"Söylemedim mi sana?" McLendon bıraktı; yarı vuruş, yarı fırlatışla koltuğa attı onu; orada kalıp kocasının odadan çıkmasını sessizce seyretti kadın.

Gömleğini sıyırarak yürüdü McLendon; karanlık, kafesli sundurmanın arkasında dikilip başını, omuzlarını sildi gömlekle, sonra fırlatıp attı. Arka cebinden tabancayı çıkarıp yatağın yanındaki

masanın üstüne koydu; yatağa oturup ayakkabılarını, sonra da kalkıp pantolonunu çıkardı. Yine terlemeye başlamıştı bile; eğildi, çılgıncasına gömleğini aradı. Sonunda bulup gövdesini sildi yeniden; tozlu kafese yaslanarak soludu. Hiçbir kıpırtı, ses, böcek bile yoktu. Karanlık dünya, soğuk ayla kapaksız yıldızlar arasında vurulmuş gibi yatıyordu.

Çeviren: Ülkü Tamer

Elly

Dimdik uçurumun kıyısını sınırlayan tahta parmaklık bir çocuk oyuncağı gibi duruyordu. Dönemeçli yolu iplikçesine bir sarınışla çiziyor, arabanın yanından gerilere doğru, incecik bir bulanıklık haline gelerek kaçıveriyordu. Sonra da bir makasın kestiği gergin bir şerit gibi titreyip kayboluyordu arkalarında.

Sonra bir yol işaretinin yanından geçtiler, ilk işaretti bu: Mills City, 6 mil. Elly düşünceli, saplantılı bir hayretle, 'Vardık sayılır, İş işten geçti artık' diye geçirdi aklından. Yanıbaşında oturan, elleri direksiyonda, gözünü arkaya doğru kayan yola dikmiş, yüzü yandan görünen Paul'e bakıyordu. "Söyle," dedi, "benimle evlenmen için daha ne yapayım?" 'Koruluktan çıktığımızda,' diye geçirdi içinden, 'tarlada çalışan bir adam vardı, gözünü bize dikmiş bakıyordu. Paul elinde otomobilin örtüsünü tutuyordu, binip gittik sonra.' Fakat bunları düşünürken telaşsızdı, bir uzaklık, bir dikkatsizlik vardı üzerinde, aklını yoran, çelen daha önemli bir şey vardı çünkü. 'Unutmuş olduğum birşey, korkunç birşey' diye düşündü; sayısı durmadan artan, geriye hızla kayıveren, Mills City'yi gitgide yaklaştıran işaretlere bakıyordu. 'Az sonra hatırlayacağım müthiş bir şey' diye düşünürken, sesi heyecansız, soruyordu: "Artık yapabileceğim başka birşey kalmadı değil mi?"

Paul hâlâ yüzüne bakmıyordu. "Hayır," dedi, "yapacak birşey kalmadı."

Unutmuş olduğu şeyi Elly o zaman hatırladı. Ninesi aklına gelmişti; bütün seslere sağır kulakları, kaçınılamaz buz gibi gözleriyle Mills City'de bekleyen yaşlı kadını, kamaşmış, dingin bir umutsuzlukla düşündü: 'Nasıl da unutabildim onu? Nasıl olur? Nasıl?'

Onsekiz yaşındaydı. İkiyüz mil ötede, Jefferson'da, büyükçe bir evde babası, annesi, ninesiyle birlikte otururdu. Evin asmalarla çevrili, lambaları olmayan büyük bir taraçası vardı. Bu loşlukta hemen her gece, başka başka erkeklerle düşüp kalkardı. Önceleri şehrin delikanlıları, gençleriydi bunlar; ama sonraları, üstübaşı düzgün

olmak şartıyla, hemen herkesle, küçük şehre uğrayıp kendisiyle gerek tesadüfen gerekse sözleşerek buluşan hemen herkesle düşüp kalktı. Gece oldu mu, bunların yanına, arabalarına binmezdi hiç. Hepsi de bunun nedenini bildiğini sanıyor, gene de umutlarını hemen kesmiyorlardı – adliyenin saati onbiri vuruncaya değin. O zaman, bir saat yahut bir saatten fazla, hemen hemen konuşmadan oturmuş olan çift, heyecanla bir beş dakika daha fısıldaşırdı:

"Gitmelisin artık."

"Yoo. Gitmem daha."

"Hemen şimdi gitmelisin."

"Neden o?"

"Yoruldum da ondan. Gidip yatacağım."

"Ya, öyle demek! Bu kadarı iyi hoş ama gebe kalmak işine gelmiyor, bildim mi?"

"Belki de."

Uyanmış, karanlığın içinde kendine gelmiştir artık, soğumuştur; yerinden kımıldamadan, gülüşünün ardına gizlenmiş, kaçmıştır oradan. Adam gider, o da karanlık eve girer, üst katı aydınlatan bir tek ışık dörtgenine bakarken değişiverir. Şimdi de yorgun, yaşlı bir kadın adımının ağırlığıyla merdivenden çıkıp, ninesinin dimdik, yüzü merdivenden yana dönmüş, elinde açık bir kitap tutarak oturmakta olduğu, ışığı yanan odanın kapısı önünden geçecektir. Elly, çoğu zaman, odanın önünden geçerken içeri bakmazdı. Arada bir bakacağı tutardı ama. O zaman bir an biribirilerinin gözü içine bakarlardı: Yaşlı kadın buz gibi, delici, bıçak gibi gözlerle; kızsa yorgun, bitkin, yüzünde, irileşmiş kara gözlerinde güçsüz bir nefretle. Sonra odasına girer, girince de kapıya dayanır, biraz bekler, arkasından ninesinin ışığını söndürdüğünü duyardı; ağlardı arasıra, sessiz, umutsuz, "Köpek karı, köpek karı" diye mırıldanırdı. Sonra geçerdi bu hali. Soyunur, aynanın karşısına geçer, boyası solmuş, ağırlaşmış dudaklarını incelerdi; öpüşmenin yassılttığı (ona öyle gelirdi), yorduğu, uyuşturduğu dudaklarını... İçinden 'Tanrım' derdi, 'Neden yapıyorum bunu sanki? Ne oluyor bana?' Ertesi gün, dudaklarında çürük gibi duran gecenin izleri, içinde baskı duygusunun doğurduğu öfkeden de köklü olan hayatın anlamsızlığı, boşluğu duygusuyla nasıl da yeniden o yaşlı kadının karşısına çıkacağını düşünürdü.

Fakat bir ikindi, bir kız arkadaşının evinde Paul de Montigny ile tanıştı. Adam gittikten sonra iki kız başbaşa kalmıştı. Sessizce, ellerinde meç bulunan sinsi iki döğüşçü gibi bakışıyorlardı.

"Hoşuna gitti demek, öyle mi?" dediydi arkadaşı. "Pek tuhafsındır, bilirim."

"Kim bu hoşuma giden? Kim demek istiyorsun, pek anlamadım."

"Öyle mi efendim? Saçına dikkat etmemişsin anlaşılan. Yün takkeler gibi. Ya dudakları? Deve dudağı gibi nerdeyse." Elly arkadaşına baktı.

"Ne söyleniyorsun allahaşkına?" dedi.

"Hiç" diye karşılık verdi öteki. Sofaya bir göz attıktan sonra elbiselerinin ön cebinden bir cigara çıkarıp yaktı. "Benim bildiğim bir şey yok," dedi, "günahı söyleyenin boynuna, ben de başkasından duydum. Güya bunun amcası, damarlarında zenci kanı var diye kendisini suçlandıran birini çekip vurmuş."

"Yalan bunlar!" dedi Elly.

Öteki, cigarasının dumanını savurdu. "Pekâlâ, öyle olsun. Ailesini ninene bir soruver, görürsün. O da Louisiana'lı değil mi?"

"Sana ne demeli peki?" dedi Elly. "Onu evine çağıran sensin."

"Elbise dolabına kapanıp onunla öpüşen ben değilim ama."

"Öyle mi? Belki de elinden gelmezdi bunu yapmak."

"Belki. Sen arada oldukça pek yapamam herhalde" dedi öteki.

O gece, asmaların dört bir yandan örttüğü loş taraçada Paul'le birlikte oturdular. Saat onbir olunca bu kez heyecan içinde yalvarmağa başlayan Elly oldu: "Olmaz, olmaz, rica ederim yapma!"

"Haydi canım, korkacak ne var bunda."

"Öyle işte. Korkuyorum. Git, ne olursun, git."

"Yarına o halde."

"Yok, yok. Ne yarın ne de başka bir gün."

"Evet, yarına."

Bu kez, ninesinin kapısının önünden geçerken içeriye bakmadı. Kapıya da dayanıp ağlamadı. Soluk soluğa, kapıya karşı, yüksek sesle, zavallı bir coşkunlukla, "Zenci," diyordu, "bir zenci. Ninem duysa ne derdi acaba?"

Ertesi gün ikindi vakti, Paul taraçaya geldi. Elly salıncağa, ninesi yanıbaşındaki bir iskemleye oturmuşlardı. Elly, Paul'ü yerinden kalkıp basamaklarda karşıladı. "Neden geldin?" dedi. "Neden?"

Sonra döndü, hayaletlerin dolaştığı o gizli yerde, ezici iffeti içinde dimdik oturan o incecik kadına doğru kendi kendini seyrediyormuşcasına yürürken, herhangi bir ânın ele gelmez, adlandırılamaz, pekâlâ aynı ağza sahip olabilecek herhangi bir Elly'si gibiydi. Eğildi, "Nine, Mr. De Montigny geldi" diye bağırdı.

"Efendim?"

"Mr. De Montigny! Louisiana'lı kendisi" diye gene bağırdı; ninesinin, atılıp sokmağa hazır bir yılan gibi, belden aşağısını oynatmadan kuvvetle kendini geri atıp doğrulduğunu gördü. Bunlar ikindileyin oluyordu. O gece Elly ilk olarak taraçadan uzaklaştı. Çimenliğin bir köşesinde, sık bir çalılığın içinde Paul'ün yanına oturdu; o vahşi, yoğun karanlığın içinde Elly bir an yitti, kanı umutsuzlukla, coşkunlukla, öç alma tutkusuyla uğulduyordu; kendini bırakmanın hemen sınırında kanı, bir ses gibi yükselmiş, konuşuyordu içinde: "Burada olsa da görse, olsa da görse!" Fakat birdenbire ona sanki bir şey seslenmişti –hiçbir ses duyulmamıştı oysa– delicesine bir hareket yaparak toparlanmak istedi. Ninesi arkalarında, tepelerine dikilmiş duruyordu. Ne zaman gelmişti, ne denli durmuştu orada, hiçbiri bilemiyordu. Paul'ün acelesiz kalkıp gittiği, Elly'nin durup aptal aptal 'Günah işlemeğe daha vakit bulamadan suçüstü yakalandım' diye düşündüğü o heyecan ânından sonra uzayıp duran zamanın içinde, bir şey söylemeden duruyordu orada. Sonra odasındaydı, kapısına dayanmış, soluğunu dindirmeğe çalışıyor, ninesinin merdivenden çıkmasını dinliyor, babasının odasına gitmesini bekliyordu. Yaşlı kadının ayak sesleri kendi odasının önünde kesildi ama. Elly yatağına gitti, soyunmadan uzandı, hâlâ soluk soluğa, kanı hâlâ uğultular içinde. 'Demek,' diye düşündü, 'yarına kaldı. Yarın sabah söyleyecek babama.' Sonra da yatağın üzerinde kıvranmağa, kendini bir yandan bir yana hafif hafif atmağa başladı. İçinde, soluyan, şaşkın bir pişmanlık, 'Günah işlemeğe vakit bile bulamadım' diye düşündü. 'O işi yaptığımı sanıyor ninem, yaptığımı söyleyecek de, oysa bakireyim hâlâ. Bu işe beni o sürükledi, son dakikada gene o engel oldu.' Daha sonra baştan ayağa giyinik, gözlerine güneş dolmuş, yatıyordu yatağında. Uyuşuk uyuşuk. 'Bugün olacak demek, bu sabah' diye düşündü. 'Tanrım. Nasıl yaptım bunu? Nasıl yapabildim? Erkek yüzü bile görmek istemiyorum, hiçbir şey istemiyorum.'

Babası kahvaltı etmeğe indiği zaman, Elly yemek odasında bekliyordu. Hiçbir şey söylemedi adam, hiçbir şeyden haberi yok gibiydi. Elly, 'Anneme söyledi belki' diye düşündü. Biraz sonra annesi de göründü ama çarşıya çıkmak üzereydi, bir şey söylemedi. Elly merdivenlerden çıkarken, 'Demek söylemedi daha' diye düşünüyordu. Ninesinin oda kapısı kapalıydı. Açtığında, yaşlı kadını yatağında dimdik oturuyor, gazete okuyor buldu; ninesi başını kaldırıp buz gibi, hareketsiz, amansız baktığında Elly bomboş evin içinde bağırıyordu: "Bu küçük, ölü, umutsuz kasabada başka ne yapabilirim? Çalışacağım. Öyle işsiz güçsüz duramam. Bir iş olsun da ne olursa olsun, nerede olursa olsun, yeter ki Jefferson adını bir daha duymağa mecbur olmayacak denli uzakta bulunayım." Adını, ninesinin adına uyarak Ailanthia koymuşlardı ama yaşlı kadın, hemen hemen onbeş yıldır, Elly'nin şimdi yaptığı gibi, haykırılmadıkça, ne kendi adını, ne torununun adını, ne de herhangi bir başkasının adını duyabilmişti. "Gece, birşeycikler olmadı bile. İnanmıyor musun yoksa? İşte öyle. Birşeycikler olmamıştı daha. Hiç değilse bir şey çıkardı, bir şey..." Öteki ise, sağırların o soğuk, saplanan, oynamayan, kaçınılmaz bakışıyla bakıyordu. "Pekâlâ öyleyse," diye bağırdı Elly, "evlenirim. Memnun musun?"

O günün ikindisi, çarşıda Paul'e rastladı. "Gece herşey yolunda gitti mi?" diye sordu. "Ne, yoksa bir şey..."

"Yok. Evlen benimle Paul." Eczanenin gerisinde duruyorlardı, reçete gişesi onları bir parça gizliyordu ama her an biri çıkıp gelebilir, onları görebilirdi. Elly, Paul'e sokuldu; boyalı ağzı, soluk, gergin, çökük yüzünün üzerinde yırtıcı bir yara izi gibi... "Al beni. İş işten geçmeden, Paul."

"Evlenmem ben" dedi Paul. "Haydi toparla kendini."

Paul'e sokuluyordu, vaat doluydu. Sesi bezgin, zorlayıcıydı. "Dün gece az daha oluyordu. Benimle evlenirsen, istediğin olur."

"Olur ha? Önce mi sonra mı?"

"Evet. Şimdi. Ne zaman istersen."

"Yazık," dedi Paul, "ama..."

"İstediğini şimdi yapsam da mı olmaz?"

"Haydi haydi, toparlan bakalım."

"Söylediklerini anlıyorum pekâlâ. Ama inanamıyorum sana. Seni sınayıp sözlerini sağlamaktan da korkuyorum." Ağlamağa başladı. İnce, gitgide artan bir cansıkıntısıyla Paul söylendi:

"Kes şu zırıltıyı."

"Peki peki, kestim. Evlenmeyeceksin demek ha? Söyledim ama sana, iş işten geçmiş olur sonra..."

"Yok canım! Dedim sana evlenmem diye..."

"Peki öyleyse. Allahaısmarladık. Ömrümüzce görüşmemek üzere."

"Böyle olması bana da uygun. Canın öyle istiyorsa öyle olsun. Seni bir daha görmenin ne demek olacağını biliyorsun. Evlenme lafı etme ama. Bir dahasına da seyircimiz olmamasına dikkat edeceğim."

"Bir dahası olmayacak bunun" dedi Elly.

Adam ertesi gün gitti. Bir hafta sonra Memphis gazeteleri Elly'nin nişanlandığını bildiriyordu. Nişanlısı, çocukluk arkadaşlarından bir delikanlıydı. Bankada kasadar yardımcısıydı ama bir gün o bankanın müdürü olacağını söylüyorlardı. Ciddi, ağırbaşlı, kusursuz bir karakter, kusursuz huyları olan bir delikanlıydı bu; bir yıla yakın bir zamandan beri, Elly'yi bir çeşit yumuşak, sakin resmiyetle gider görürdü. Her pazar gecesi yemeğe onlarda kalır, gezici tiyatro toplulukları arada bir uğrayınca, kendine, Elly'ye, Elly'nin annesine bilet alırdı. Nişanlandıkları bildirildikten sonra bile, Elly'yi görmeğe geldiğinde, karanlığın içinde duran salıncağa hiç oturmadılar. Karanlıkta, oraya başkalarının oturmuş olduğunu nişanlısı belki de bilmiyordu. Şimdi kimseler oturmuyordu salıncağa; Elly renksiz günlerinin dizisini donuk bir dinginlik içinde geçiriyordu. Geceleri, arasıra, ama yalnız arasıra, bir parça ağladığı oluyordu; kimi zaman da aynada ağzına bakıp, ses çıkarmayan bir umutsuzluk, bir kabulleniş içinde sessizce ağlıyordu. 'Nasıl olsa artık gürültüsüz patırtısız yaşayabilirim,' diye düşünüyordu, 'hiç değilse ölü hayatımın bundan sonraki günlerini, şimdiden ölmüşçesine yaşayabilirim.'

Sonra bir gün, habersizce, o da bu ateş kesmeyi, bu yenilgiyi kabul etmişçesine, ninesi, Mills City'de oturan oğlunu görmeğe gitti. Onun gidişiyle ev, Elly'nin gözüne olduğundan da büyük, daha boş göründü; evde kendinden başka yalnız ninesi yaşıyordu sanki. Eve şimdi her gün dikiş diken kadınlar doluyordu, çeyizini hazırlıyorlardı. Gene de sessiz, amaçsız, düşünceyle duygunun bulunmadığı bir boşluk içinde bir boş odadan bir başka boş odaya geçiyormuş gibi geliyordu Elly'ye; bu odaların biribirinin tıpatıp

eşi görünüşü artık üzüntü vermeyecek ölçüde alışılmış, dingin bir şeydi. Şimdi saatler saati annesinin yatak odasının penceresinde duruyor, akasyanın güç seçilen filizlerinin ağır ağır, olgunlaşan yazla birlikte önce çerçevelere, sonra da taraçanın çatısına tırmanışını seyrediyordu. Öylece iki ay geçti, üç haftaya kadar evlenecekti. Sonra günlerden bir gün annesi, "Ninen pazar gününe gelmek istiyor. Philip'le Mills City'ye gidip, cumartesi gecesini amcanlarda geçirir, nineni pazar günü getirirsiniz, olmaz mı?" dedi. Beş dakika sonra aynanın karşısında Elly, korkunç bir tehlike atlatmış birine bakar gibi bakıyordu kendikendine. 'Tanrım' diye düşündü. 'Ne yapacaktım ben? *Ne yapacaktım ben?*'

Hemen sonra, heyecanının elverdiği ölçüde gizlenme tedbirleri alarak evden çıkmış, Paul'ü telefonla aramıştı.

Paul, "Cumartesi sabahı mı?" demişti.

"Evet. Anneme Phi... onun erkenden, yola gün ağarırken çıkmamızı istediğini söyleyeceğim. Ne seni tanıyabilirler ne de arabanı. Hazırlanmış olurum, hemen yola çıkarız."

"Olur." Teli, uzaklığı duyabiliyordu; bir coşkunluk, bir kaçış duygusu vardı içinde. "Ama bir daha görüşmemizin ne demek olacağını biliyorsun, söylemiştim sana."

"Korkmuyorum ki. Sana gene de inanmıyorum ama, şimdi bunu denemekten korkmuyorum artık."

Gene telin sesi geldi: "Seninle evlenecek değilim Elly."

"Peki canım. Bu işten artık korkmadığımı söyledim ya sana. Gün ağarırken o halde. Bekleyeceğim seni."

Bankaya gitti. Biraz sonra Philip'in işi bitti. Kızın, boyanın altında gerilmiş, çökük yüzü, parlak, katı gözleriyle onu beklediği yere gelebildi. "Bir şey istiyorum senden," dedi Elly, "hatırım için yapacaksın. İstemesi güç, yapılması da güç olacak sanıyorum."

"Elbet yaparım. Nedir istediğin?"

"Ninem pazara eve gelmek istiyor. Annem, cumartesi gecesi gidip onu almamızı söyledi."

"Olur tabii. Cumartesi günü gelebilirim."

"Evet. Dedim ya sana, istemesi güç olacak diye. Gelmeni istemiyorum."

"İstemiyor musun?.." Philip kızın parlayan, neredeyse bitkin denebilecek yüzüne baktı. "Yalnız mı gitmek istiyorsun?" Elly,

gözlerini Philip'e dikmiş, cevap vermedi. Birden çok alışmış olduğu, düşüncenin karışmadığı bir hareketle yaklaştı, ona sokuldu. Kollarından birini alıp beline doladı. "Ha," dedi Philip, "anladım. Başka biriyle gitmek istiyorsun."

"Evet. Anlatamam şimdi. Daha sonra anlatırım ama. Annem anlayamaz bunu. Senden başkasıyla yollamaz beni."

"Anlıyorum" dedi Philip. Kolu cansızdı; kız onu hâlâ belinde tutuyordu. "Başka bir erkekle gitmek istiyorsun sen."

Elly güldü, ne sesli ne de uzun uzun. "Saçmalama. Evet. Başka bir erkek var. Tanımadığın kimseler, evlenmeden önce de onlarla bir daha karşılaşacağımı sanmıyorum. Ama annem anlamaz bunu. Onun için sana sormam gerekti, senden istedim bunu. Yapar mısın?"

"Peki. Olur. Biribirimize güvenemedikten sonra evlenmemizin de manası kalmaz ki."

"Öyle. Güvenmeliyiz biribirimize." Elly, Philip'in, belinde tuttuğu kolunu salıverdi. Gözlerinin içine düşünceli düşünceli, garip, soğuk bir küçümseyişle bakıyordu. "Annemin haberi olmayacak..."

"Bana güvenebilirsin. Biliyorsun..."

"Bilirim tabii." Elini uzattı ansızın. "Allahaısmarladık."

"Allahaısmarladık mı?"

Elly gene Philip'e sokuldu. Onu öptü. "Dikkat et," dedi Philip, "birisi görebilir..."

"Tabii. Haydi. Başka bir gün anlatırım." Geri çekildi. Philip'e boş, düşünceli bir bakışla baktı. "Sana vereceğim son sıkıntı bu olacak sanırım. Sıkıntıya değer, değil mi? Allahaısmarladık."

Bu işler perşembe günü, ikindi vakti oldu. Cumartesi sabahı tan yeri ağarırken, Paul arabasını karanlık içinde duran evin önüne çektiği zaman, Elly birden karanlıktan sıyrılarak çimenliğin üzerinde koştu. Paul inip kapıyı açmağa vakit bulamadan Elly arabaya atladı, bir anaforcasına çöktü oturdu, acelesinin, kaçışının bütün gerginliğiyle bir hayvan gibi ileriye doğru eğildi. "Çabuk!" dedi. "Çabuk! Çabuk! Çabuk!"

Paul'se arabayı biraz daha bekletti. "Hatırlıyorsun değil mi, dediklerimi? Bir daha görüşmemiz ne demekti biliyorsun. Anlaştık mı?"

"Biliyorum. Artık bu tehlikeyi göze almaktan da korkmadığımı söylemiştim sana. Haydi, çabuk!"

Fakat, şimdi, aradan on saat geçtikten sonra, Mills City'nin işaretleri kaçınılmaz bir eksilme içinde çoğalırken Elly, "Demek benimle evlenmeyeceksin," diye soruyordu, "evlenmeyeceksin ha?"

"Sana hep bunu söyleyip durdum ya."

"Evet. Söylüyordun ama inanmıyordum sana. Ben... şeyden sonra... sanıyordum ki... Demek yapabileceğim başka bir şey kalmadı artık, öyle mi?"

"Hayır" dedi Paul.

Elly, "Hayır" dedi bir daha. Gülmeye başladı sonra. Sesi gitgide yükseliyordu.

"Elly!" dedi Paul. "Kes artık!"

"Pekâlâ" dedi Elly. "Ninem geliverdi aklıma. Unutmuştum onu."

Elly, merdivenin dirseğinde durmuş, aşağıda, oturma odasında, Paul'ün, amcasının, yengesinin konuşmalarını duyabiliyordu. Hareketsiz, handiyse düşünceli denebilecek bir durumda, bir rahibe gibi, bakirlik içinde, durgun, nereden geldiğini, nereye gittiğini unutup şimdilik bir yere sığınmış gibi duruyordu. Sonra aşağıda bir saat onbiri vurdu, Elly kıpırdadı. Merdivenlerden gene sessizce çıktı, o gece amcasının kızının odasında yatacaktı, odaya giderek içeri girdi. Ninesi, üzeri genç bir kızın bütün ipe sapa gelmez eşyasıyla, şişeler, ponponlar, resimler, aynanın çerçevesine sokulu bir dizi dans programı ile yüklü tuvalet masasının yanında alçacık bir iskemleye oturmuştu. Elly durdu. Birbirlerinin gözü içine baktılar baktılar, neden sonra yaşlı kadın konuşmağa başladı: "Anneni babanı, arkadaşlarını aldatman yetmiyormuş gibi oğlumun evine misafir diye bir zenci getiriyorsun üstelik."

"Nine!" dedi Elly.

"Beni bir zenci ile aynı sofraya oturtmak ha!"

"Nine!" diye o incecik fısıltısıyla bağırdı Elly, yüzü sapsarı, uzamış, ekşimiş... Dışarısını dinledi. Adım sesleri, yengesiyle Paul'ün sesleri geliyordu yukarıya doğru. "Sus!" diye bağırdı Elly. "Sus."

"Ne? Ne dedin?"

Elly iskemleye doğru koştu, eğildi, parmaklarını yaşlı kadının incecik, kansız dudaklarına bastırdı; Elly'nin eli aralarında, biri azgıncasına kızgın, öteki azgıncasına amansız, adımlarla sesler kapının önünden geçip susuncaya değin, biribirilerinin gözleri

içine bakakaldılar. Elly elini çekti. Aynanın çerçevesine sokulmuş diziden, ipek kordonlu, ufacık manasız kalemli programlardan birini çekti. Arkasına yazdı: *Zenci değil Virginiaya Harvarda bir sürü yerlere gitti.*

Ninesi kâğıdı okudu. Gözlerini kaldırdı, baktı. "Harvard'ı anlarım ama Virginia'ya gitmiş olamaz. Kanmak istiyorsan, saçına bak, tırnaklarına bak. Benim öyle kanıta ihtiyacım yok. Ailesinin dört kuşak boyunca hangi adla anıldığını bilirim." Kâğıdı Elly'ye uzattı. "Bu adam, bu çatının altında uyumamalı."

Elly, eline başka bir program alarak acele acele karaladı. *Uyuyacak. Benim misafirim o. Onu buraya ben çağırdım. Ninemsin sen, değil bir misafirime, bir köpeğe bile böyle muamele etmemi istemezsin.*

Ninesi bunları okudu. Kâğıt elinde, oturuyordu. "Jefferson'a bunun arabasında gitmem. Arabasına ayak basmam ben, sen de basmayacaksın. Trene binip gideriz eve. Benim soyum, onun yanında yola gitmez bir daha."

Elly başka bir programı koparırcasına çekti, öfkeyle karaladı. *Ben giderim. Bana engel olamazsın. Engel olabilir misin, bak bakalım.*

Ninesi yazıyı okudu. Elly'ye baktı. Dik dik bakıştılar. "Babana söylemeğe mecbur olacağım o halde."

Elly yeniden yazmağa başlamıştı bile. Kalemi daha durmadan kâğıdı ninesinin önüne attı, sonra aynı hızla geri almağa yeltendi. Ama ninesi kâğıdın bir köşesini yakalamıştı, dik dik bakışıyorlardı, kâğıt aralarında garip bir göbekbağı gibi, birleştirici, duruyordu. "Bırak!" diye bağırıyordu Elly, "Bırak!"

"Sen bırak!" dedi ninesi.

Elly, "Dur!" diye bağırdı, ince bir sesle fısıldayarak, kâğıda asılarak, onu burarak... "Yanlış yazdım. Bir..." Elly kâğıdı kapmağa çalışırken, ninesi şaşırtıcı bir hareketle birden çekti aldı onu.

"Haa" dedi, sonra yüksek sesle okumağa başladı: *Söyle bakalım. Ne biliyorsun ki?* "Öyle demek, bitirmedin yazını, anlıyorum. Öyle ya, ne biliyorum ki..."

"Evet ya" dedi Elly. Sonra öfkeli bir fısıltıyla konuşmağa başladı: "Söyle haydi! Söyle, bu sabah bir koruluğa girip iki saat kaldığımızı. Yetiştir hemen!" Ninesi kâğıdı dikkatle, ağır ağır katladı. Yerinden kalktı. Elly bağırdı: "Nine!"

"Bastonumu ver," dedi ninesi, "orada, duvara dayalı."

Ninesi çıkınca, Elly kapıya gitti, mandalı çevirdi, eski yerine döndü. Telaşsız yürüyordu; dolaptan kuzininin bir sabahlığını aldı, arada bir korkunç bir şekilde esnemek için duraklayarak ağır ağır soyundu. Esnerken, "Tanrım, nasıl da yorulmuşum" dedi yüksek sesle. Tuvalet masasının önüne oturup kuzininin takımıyla tırnaklarını düzeltmeğe, boyamağa başladı. Masanın üzerinde fildişi kaplı küçük bir saat vardı. Arada bir ona bir göz atıyordu.

Daha sonra, aşağı kattaki saat gece yarısını vurdu. Başını, parlayan tırnaklarının üzerinden kaldırarak son vuruşu uzun uzun dinledi. Sonra da yanıbaşındaki fildişi saate baktı, 'Sana bakıp trene yetişmeğe kalkmak feci bir şey olurdu' diye düşündü. Saate bakarken, öğle sonrasının bezgin umutsuzluğu yeniden yüzüne vurmağa başladı. Kapıya gitti, sonra da karanlık koridora çıktı. Yalınayak, başı önüne düşmüş, duruyordu karanlıkta; sersemce, çocukça bir acınma ile hafif hafif hıçkırıyordu. 'Her şey düşman bana!' diye düşündü. 'Herkes.' Yürüdüğünde ayakları hiç ses çıkarmadı. Kollarını karanlığa doğru uzatmış, ilerliyordu. Birşeyler görebilme çabasıyla gözlerinin gözçukurlarında döndüğünü, kafatasına gömüldüğünü duyuyordu sanki. Banyoya girdi, kapısını kitledi. Sonra birden heyecana, aceleye kapıldı. Duvarın köşesine, ötesinde konuk odasının bulunduğu köşesine koştu, eğildi, sesini duvar köşesiyle avuçları arasına alarak fısıldadı, "Paul! Paul!", ölgün, uyarıcı fısıltısı soğuk sıvaya yenilirken soluğunu tutuyordu. Eğildi, yabancı sabahlığın içinde tedirgin, karanlıkta kör gözleri hâlâ canlı, ileri atılan bir umutsuzlukla dolu. Musluğa koştu, onu karanlıkta buldu, suyun akıntısını hafif fakat içe işleyici bir tekseslilige ayarladı. Ondan sonra da kapıyı açtı, aralıkta durdu. Aşağıdaki saatin yarımı vurduğunu duydu. Biri vurduğunda yerinden kıpırdamamıştı daha, üşümüşçesine hafif hafif titriyor, ürperiyordu.

Konuk odasından çıkan Paul'ü daha kapıdan çıkarken duydu. Koridorda kendisine doğru ilerlediğini duydu, elinin elektrik düğmesini aradığını duydu. Düğme çevrilince gözlerini yummuş olduğunun farkına vardı.

"Nedir bu?" dedi Paul. Amcasının pijamalarından birini giymişti. "Ne allahın belası..."

Elly, "Kapıyı kilitle" diye fısıldadı.

"Kapının da kilidinin de... Çılgın seni. Zır deli."

"Paul!" Kaçacağından korkuyormuş gibi sarılmıştı ona. Kapıyı, Paul'ü bırakmadan el yordamıyla kapadı, mandalını ararken Paul onu bileğinden yakaladı.

"Bırak, çıkayım" diye fısıldadı.

Elly ona sokuldu, hafif hafif titriyordu, sarıldı ona. Gözlerinin yalnız akı görünüyordu. "Babama söyleyecek. Yarın babama söyleyecek. Paul!" Fısıltıların arasını suyun telaşsız, bükkün sesi dolduruyordu.

"Neyi söyleyecek? Ne biliyor ki?"

"Kollarını dola bana Paul!"

"Dur yahu! Bırak beni! Hele şuradan bir çıkalım da..."

"Belki birşeyler yapabilirsin sen. Babama söylemesine engel olabilirsin."

"Ne yapabilirmişim? Haydi oradan, bırak gideyim."

"Gene söyler ama, o zaman önemi olmaz. Söz ver. Paul. Yapacağım de, ne olur!"

"Seninle evleneyim mi? Bunu mu demeğe getiriyorsun? Sana dün de söyledim evlenmeyeceğimi. Bırak beni. Haydi."

"Pekâlâ, pekalâ!" Fısıltısı canlanmıştı şimdi. "İnanıyorum şimdi sana. Önceleri inanmıyordum ama şimdi inanıyorum. Beni alman şart değil o halde. Beni almadan da istediğimi yapabilirsin." Asılıyordu ona; saçı, vücudu şehvetli, baygın bir vaatle dolu... "Beni almasan da olur. Yapacak mısın?"

"Neyi yapacağım?"

"Dinle bak. Hani uçurumun pek derinleştiği, dikleştiği bir dirseği var ya yolun, hani kenarını küçük, beyaz boyalı bir parmaklığın sınırladığı bir dirsek var ya... Hani bir araba oradan aşağı yuvarlanırsa..."

"Eee, ne oluyor bu dirseğe?"

"Dinle. Arabaya onunla sen binersiniz. Bilmeyecek o, aklına getirecek vakit bile bulmayacak. Hem o küçük parmaklık pek dayanıksızdır, herkes kaza deyip çıkar. Yaşlı o, uzun sürmez onunki; korkusu bile yeter belki, sense gençsin, sana belki de hiçbir... Paul! Paul!" Ağzından çıkan her kelimeyle sesi daha baygınlaşıyor, sönüyordu; telaşıyla umutsuzluğunun içinden ölgün bir sönüşle konuşuyordu; Paul'se kızın solgun benzine, umutsuz, şehvetli bir vaatle dolu gözlerine bakıyordu. "Paul!"

"Ya sen nerelerde olacaksın bütün bunlar olup biterken?" Elly kıpırdamadı, yüzü bir uykudagezerinki gibiydi. "Ha, anladım, trene binip gideceksin evine. Öyle mi?"

O uzayan, sönen fısıltısıyla Elly, "Paul," dedi, "Paul!"

Onu tam tokatlayacakken Paul'ün eli, kendi iradesiyle bu işi yapmayı reddetmişçesine açıldı. Elly'nin yüzünde uzun, titrek bir hareketle okşarcasına gezindi. Bu kez, ensekökünden yakalayıp dövmeğe yeltendi. Gene de eli, yahut her neyse başka bir şey engel oldu ona. Onu silkip attığında kız geri geri gitti, duvarın dibine yığıldı. Sonra Paul'ün ayakları ses çıkarmaz oldu, su, sürekli, telaşsız sesiyle sessizliği doldurdu. Az sonra, aşağıdaki saat ikiyi vurdu. Kız ağır, bitkin, kalkıp musluğu kapadı.

Fakat su sesi kesilmedi sanki. Sanki yatağında kaskatı, sırtüstü, uyumaksızın, hatta düşünmeksizin yatarken bile su, sessizliğin içine hâlâ akıp duruyordu. Ağrıyan yüzünün donmuş çatıklığıyla kahvaltının, sonra da gidişin alışılmış hareketlerini yaparken, arabanın tek kanepesine ninesini aralarına alarak Paul'le otururlarken bile su hâlâ akıp duruyordu. Ne olduğunu birdenbire anlayıncaya değin arabanın gürültüsü bile bu sesi boğamadı. Anladı. Geriye doğru kaçışlarındaki azalmaya bakarak, 'Yol işaretlerinin işi' diye düşündü. 'Şuradakini hatırlıyorum hatta. Aşağı yukarı iki mil kaldı şimdi. Bundan sonrakine gelinceye değin bekleyeceğim; o zaman... Tamam. Şimdi.' "Paul!" dedi. Paul başını çevirmedi. "Alacak mısın beni?"

"Hayır." Elly de Paul'ün yüzüne bakmıyordu. Direksiyonu sürekli olarak, sağa sola hafif hafif çeviren ellerine bakıyordu. Aralarında ninesi oturuyordu, dimdik, kaskatı, eski moda siyah başlığı başında, deriden kesilmiş bir profil gibi bakışlarını karşıya dikmiş.

"Bir daha soracağım Paul. O zaman iş işten geçmiş olacak. İş işten geçecek diyorum Paul... Paul?"

"Dedim ya hayır diye. Sen beni sevmiyorsun. Ben de seni sevmiyorum. Birbirimizi sevdiğimizi söylemedik hiç!"

"Pekâlâ. Birbirimizi sevmeyelim. Aşksız da olsa, benimle evlenmiyor musun? Unutma bak dediğimi, iş işten geçer sonra."

"Hayır, evlenmeyeceğim."

"Peki neden? Neden Paul?" Paul cevap vermedi. Araba koşuyordu. Geliş yolunda ilk fark ettiği işareti geçmişlerdi şimdi; Elly

dingin, 'Geldik demektir. Bundan sonraki dirsek, o dirsek' diye düşündü. Aralarında oturmuş yaşlı kadının sağırlığını aşarak konuştu: "Neden olmasın Paul? Seni düşündüren o zenci kanı meselesiyse, inanmıyorum zaten. Umurumda değil o." 'Evet,' diye düşündü, 'işte bu dirsek.' Yol burada kıvrılıyor, bayır aşağı iniyordu. Arkasına dayandı, o zaman ninesinin, kendisine gözlerini dikmiş bakmakta olduğunu gördü. Fakat ne yüzünü ne de gözlerini kaçırmağa çalışıyordu artık, sesini gizlemeğe çalışmadığı gibi. "Ya bir çocuğum olursa?"

"Olursa olur. Elimden bir şey gelmez artık. Bunu daha önce düşünseydin. Unutma, beni sen çağırdın, gelmek isteyen ben değildim ya."

"Öyle. Gelmek isteyen sen değildin. Seni ben çağırdım. Ben kandırdım. Ama bu son soruşum. Evleniyor musun? Çabuk söyle!"

"Hayır."

"Pekâlâ" dedi Elly. Arkasına yaslandı; o anda yol, uçurum boyunca, dik bayırdan aşağı inmeğe başlamadan önce, durur, havada asılı kalır gibi oldu; beyaz boyalı parmaklık geriye doğru kaçmağa başladı. Elly, örtüyü dizlerinden atınca ninesinin kendisine hâlâ bakmakta olduğunu gördü. Yaşlı kadının dizleri üzerinden ileriye atıldı, gözgöze geldiler, dik dik bakıştılar –çökmüş, umutsuz kızla işitme duyusunu çoktan yitirmiş ama gözünden hiçbir şeyin kaçmadığı yaşlı kadın– umutsuzluğun sınırına varmışlığın, aman vermez bir reddetmenin biribirine karıştığı dipsiz bir an içinde... "Geber öyleyse!" diye bağırdı kadının yüzüne karşı, Paul onu itmeğe, atmağa çabalarken direksiyona asılarak, "Geber!" dedi. Fakat bütün ağırlığını verdiği dirseğini, Elly, direksiyonun çubukları arasına sokmanın yolunu bulmuştu; vücudu ninesinin dizleri üzerine düşmüş, yayılmıştı; Paul yumruğuyla ağzına vururken o bütün kuvvetiyle direksiyona asılıyordu. "Haa," diye haykırdı, "vuruyorsun demek, *vuruyorsun ha!*" Araba parmaklığa çarpınca Elly kurtuldu, havalanacak bir kuş gibi, tüy hafifliğinde, bir an için Paul'ün göğsü üzerinde, ağzı, gözleri, donduran bir hayretle yusyuvarlak açılmış, yattı. "Vurdun ha!" diye inledi. Sonra tam bir boşluk içindeymiş gibi, bütün, dalgalanmayan bir sessizlik içinde düşmeğe başladı. Paul'ün yüzü, ninesi, araba, hepsi, büyü yapılmışçasına yitmiş, kalkmıştı ortadan; beyaz boyalı parmaklığın gözlerine koşut parça-

lanmış uçları, uçurumun, tozun mırıldanmakta olan bir parçasının bir çocuk balonu gibi silik, asılı durmakta olduğu dağılan kenarı, hep birden dilsizlik içinde, hızla göğe ağıyordu.

Başının üzerinden bir yerden bir gürültü aktı, uzaklarda söndü – bir motorun horultusu, lastiklerin kumların üzerinde uzun uzun gıcırdayışıydı bu; sonra rüzgâr dalların içinde yeniden iç çekti, ağaç tepelerini göğe karşı soğuktan titretti. Araba, ağaç gövdelerinden bir tanesinin dibinde, içinden çıkılmaz bir karışıklık, bir seçilmezlikle yatıyordu; Elly, bir cam kırığı yığınının ortasına oturmuş, boş gözlerle arabaya bakıyordu. "Birşeyler oldu" diye hıçkırdı. "Dövdü beni. Şimdiyse ikisi de ölü; benim canım yandı, kimse yardımıma gelmiyor." Biraz inledi, hıçkırdı. Sonra, yüzünde kamaşmış bir şaşkınlık, elini kaldırdı. Avucu kıpkırmızıydı, yaştı. Hafif hafif hıçkırarak oturuyor, bön bön avucunu karıştırıyordu. "Cam kırıkları dolmuş, seçemiyorum üstelik" dedi, hıçkırdı, sıcak kanı etekliğini ağır ağır kızartırken gözlerini avucuna dikmiş bakıyordu. Başının üzerinden, çok yükseklerden, gene o gürültü geçti hızla, uzaklarda söndü. Başını kaldırıp baktı, sesi gözleriyle izledi. "İşte bir tanesi daha geçti" diye hıçkırdı. "Halimi sormak için durmuyorlar bile."

Çeviren: Bilge Karasu

Avludaki Katır

Ocak ayının sonlarında kurşunî bir gündü, ama sis yüzünden hava soğuk değildi. Yoksullar evinden daha o sırada gelip içeri giren yaşlı Het, neşeli, mutlu, güçlü bir sesle bağırarak holden mutfağa doğru koştu. Yetmiş yaşlarında bir kadındı belki, ama kendi hesabına göre –kasabada çocukluklarında baktığını iddia ettiği yeni gelinlerden büyükannelere kadar değişik ev kadınlarının yaşlarına dayanarak yapılmış bir hesaptı bu– yaşının yüzün de üstünde olması gerekiyordu. Uzun boylu, zayıf, sis nedeniyle eli yüzü boncuk boncuk ıslak, ayağında lastik ayakkabılar, sırtında kol uçları, etekleri kırk elli yıl önce kürk olduğu anlaşılan parçalarla süslenmiş sıçan rengi uzun bir manto, başında örtüsünün üstüne taktığı, modaya uygun ama iyice eski, mor bir şapka ve kolunda alışveriş torbasıyla (bir zamanlar her hafta iş gördüğü mutfakları sırayla dolaşırken sırma işlemeli ipekli kumaştan yapılma bir heybesi vardı, ama ucuzcu mağazalar açılalı beri, onların müşterilerine birkaç kuruş karşılığında verdikleri o elverişli kâğıt torbaları kullanır olmuştu) koşarak mutfağa girdi ve çocukça bir sevinçle, avaz avaz, "Miss Mannie! Avluda gatır vağ!" diye bağırdı.

O sırada ocağa eğilmiş, kömür kovasına küllenmiş korlar doldurun Mrs. Mannie Hait birden doğruldu; kovayı sımsıkı tutarak, yaşlı Het'e dik dik baktı; ardından o da var gücüyle, "İt oğlu itler" dedi. Elinde kömür kovası, tam anlamıyla koşarak değil de, çılgınca bir hızla mutfaktan çıktı. Kırkını geçmiş, orta kıyım bir kadındı; yüzünde, unutamadığı acı bir kayba uğramış olduğu halde, o kaybın nedeni sanki bir kadınmış –üstelik pek de değer vermediği bir kadınmış– gibi, rahatlamış bir ifade vardı. Üstüne basma bir sabahlık ve uzun bir kazak giymiş; başına, kasaba halkının on yıl önce ölen kocasına ait olduğunu bildiği bir fötr şapka takmıştı. Ama ayaklarındaki erkek ayakkabıları kocasından kalma değildi. Bunlar, kasabadaki herkesin, onun kendisine yeni olarak aldığını bildikleri, düğmeli, burunları ufak lale soğanlarını andıran, yüksek

topuklu ayakkabılardı. Mrs. Hait'le yaşlı Het koşarak mutfak merdivenlerinden inip sisin içine daldılar. Havanın soğuk olmaması bu yüzdendi: Uzun kış gecesi boyunca karanlık, kapalı odalarına çekilmiş bulunan tüm kasaba halkının uyurken ve uyanıkkenki sıcak nefesleri, sanki yerle sis arasında hapis kalarak, termostatlı bir ısı kaynağı gibi havayı yumuşatmıştı. İşte o sis şimdi basamakları, bodrum katının ahşap girişini ve avlunun bir köşesindeki barakaya giden tahta döşeli dar yolu, soğuk makine yağı cürufunu andıran bir tabakayla kaplamıştı. Hâlâ elinden bırakmadığı o küllenmiş kor dolu kovayla tahtaların üstünde koşarken Mrs. Hait çok kötü kaydı.

Yaşlı Het, lastik tabanlı ayakkabılarının verdiği güven içinde mutlu bir sesle, "Dikkat et!" diye bağırdı ona. "Ön tarftalağ!" Mrs. Hait düşmedi. Hatta bir an duraklamadı bile. Durumu tek bir soğuk bakışta kavramış, yeniden koşuyordu ki, evin köşesine gelince gözlerinin önünde, sanki sisin kendisi o anda doğurmuş gibi, aniden bir katır belirdi. Boyu bir zürafanınkinden daha uzun duruyordu. Kafası uzundu; makası andıran kulaklarının çevresinde bir yular uçuşuyordu; katır, bir hayaletin hızıyla ve çılgınca kadınların üzerlerine atıldı.

Yaşlı Het alışveriş torbasını sallayarak, "Lanet oğsun!" dedi. Mrs. Hait hızla geriye döndü. Katırla yan yana barakaya doğru koşarlarken, ayağı yağ kaplı tahtalarda gene şiddetle kaydı. Barakanın açık kapısından dışarı bir ineğin hareketsiz şaşkın yüzü uzanıyordu şimdi. İnek, sisin doğurduğu bu katırı kuşkusuz bir zürafadan daha uzun ve ondan bile daha inanılmaz derecede beklenmedik bir şey olarak görüyor ve anlaşılan onun, samandan yapılmış ya da sırf bir serap diye baktığı barakaya saldırmaya, içinden geçip gitmeye karar verdiğini düşünüyordu. İneğin kafasının da aynı sihirli şekilde aniden görünme ve kaybolma becerisi vardı. Şimdi birden gözden kayboldu, kibrit alevi gibi aniden karanlığa gömüldü; ama zihin biliyor ve akıl ısrarla belirtiyordu ki, inek barakanın içine çekilmişti ve bunu kanıtlarcasına şimdi oradan, barakayla hayvanın birlikte çıkardıkları, tellerine büyük bir şiddetle vurulmuş bir lirin ya da arpın çıkardığı sese benzeyen, anlatması imkânsız, dehşetli bir gümbürtü yükseldi. Mrs. Hait sırf içgüdüsel bir hareketle, sanki dişiler arasında, katırlarla erkeklerden oluşan bir dünyaya karşı amansız bir savaş anlaşması varmış gibi, hemen bu gürültüye doğru

atıldı. Katıra fırlatmak için havaya kaldırdığı ağır kömür kovası elinde, peşisıra doludizgin koşarak barakanın önünde ona yetişti. Tüm kovalamaca bu kadar uzun sürmemişti elbette; ayrıca, katır şimdi daha ileri gitmekten vazgeçip geri döndü ve elinde alışveriş torbasıyla soba borusu gibi upuzun dikilmiş ve hâlâ "Lanet oğsun! Lanet oğsun!" diye bağıran yaşlı Het'e doğru koştu; yanından hızla geçerken, yaşlı Het torbasını onun üstüne üstüne salladı; ama katır bir anda, kendisini doğuran sisin içine sessizce yeniden gömülerek, evin öteki köşesinde gözden kayboldu.

Mrs. Hait o telaşsız, olağanüstü hızıyla çark edip, kömür kovasını kilerin girişindeki tuğla duvarın üstüne koydu; yaşlı Het'le birlikte evin köşesini döndüler; şimdi bir hayaleti andıran katırın yoluna, tam o sırada evin altından huysuz suratlı bir horozla sekiz Rhode Island Kırmızı tavuğunun çıktığını gördüler. Derken hayvanın çevresi bir anda bir tür kutsama töreninin süslü görüntüsüne dönüştü: Cehennemden doğan ve cehenneme geri dönmekte olan katır, sislere gömülürken sanki birden havaya yükseliyor ve ufak, kanatlı ecinnilerin sırtında ve onların ortasında, güneşsiz, boyutsuz bir ortamın içinde gözden kayboluyordu.

Yaşlı Het, "Önde daha çok vağ!" diye bağırdı.

Mrs. Hait bunu beklermiş gibi, kızıp öfkelenmeden, gene o sert sesiyle, "İt oğlu itler" dedi. Katırları, hatta katırların sahibini bile kastetmiyordu bu sözle. On yıl öncenin o nisan sabahında, kasabanın hemen dışında, demiryolunun ileriyi göremeden kıvrıldığı yerde, beş katırın ezilmiş parçalarıyla bir buçuk iki metre boyunda yepyeni ipler arasından kocası Hait'ten geriye ne kalmışsa onların seçilip bir araya toplandığı tarihten beri, kasabada geçirdiği günlerin tümünü –evinin bulunduğu yeri, o katırları, onların sahibini, ölen kocasını, kaybedip acısını çektiği şeylerin hepsini– anlatıyordu. Katırların sahibinin adı Snopes'tu; kasaba halkı da tanırdı onu: Çiftlik hayvanlarını Memphis panayırından satın aldığını ve Jefferson'a getirip orada çiftçilere, dul kadınlara, siyah, beyaz yetim çocuklara, belli bir rakamın üstünde tutturabildiği fiyatlara sattığını; araba atlarının, hatta ufak çiftlik hayvanı sürülerinin (genellikle ölü kış aylarında) birbirlerine ikişer ikişer, bazen kenevirden yapılma yepyeni iplerle (Snopes daha sonra hasar tespiti yaptığında bunları da listeye eklerdi) bağlandıkları meradaki etrafı

çitle çevrili yerlerinden nasıl kaçtıklarını ve daha sonra Hait'in bu dünyadan göçeceği yer olan o aynı kör dönemeçte yük trenlerinin altında nasıl can verdiklerini bilirlerdi; bir keresinde kasabadan şakacı bir adam ona postayla bölgenin basılı bir tren tarifesini göndermişti. Yıllarca bir baltaya sap olamamış, solgun yüzlü, tıknaz bir adamdı Snopes; yüzünde sürekli gergin ve yılgın bir ifade vardı; belli tarihlerde hayvanlarıyla toz toprak ve gürültü içinde, o sessiz sakin, uykulu kasabayı boydan boya geçerdi; sürünün kasabaya yaklaştığı bağrış çağrışlardan anlaşılır; kasabayı geçişine, geriye savrulan testi şeklindeki kafalarla, takırdayan toynaklar ve sürüyü güdenlerin hep aynı ciddi, mutsuz bağrışlarıyla dolu sarı bir bulut eşlik ederdi; en sonda da, toz bulutunun iyice gerisinden, yılgın ve hızlı adımlarla Snopes'un kendisi gelirdi, çünkü kasabada onun büyük bir beceriyle alıp sattığı bu hayvanlardan ölesiye korktuğu söyleniyordu.

Tren istasyonundan kendi merasına gitmek için izlemesi gereken yol, kasabanın kenarından, Hait'in evinin yakınında bir yerden geçiyordu. Hait'le Mrs. Hait bu eve taşınalı daha bir hafta olmamıştı ki, bir sabah uyandıklarında evin çevresinin dörtnala koşan katırlarla kuşatıldığını ve havanın, katırları güdenlerin bağrış çağrışlarıyla çınladığını gördüler. Ama kasabalıların, Hait'le Snopes ve Snopes'un katırları arasında, Hait'in belirli aralıklarla katırları kendi ön avlusundan çıkarmakta Snopes'a yardım etmesinden daha yakın bir ilişki olduğundan kuşkulanmaları, bundan ancak birkaç yıl sonra, o nisan ayının şafak vaktinde kaza yerine ulaşanların ezilmiş katırlar ve yepyeni ip parçaları arasında yabancı madde denebilecek birtakım şeyler buldukları zaman başladı. Sonradan o kuşkular kesin bir inanca dönüştü; üç gün süren bir ilgi, şaşkınlık ve merak döneminin ardından, Snopes acaba Hait'in ölümünden dolayı da tazminat almaya çalışacak mı diye beklediler.

Ama şirket görevlisinin tazminat konusunu yalnız Mrs. Hait'le görüştüğünü ve kısa bir süre sonra da Mrs. Hait'in bankada sekiz bin beş yüz dolarlık bir çek bozdurduğunu öğrendiler – çünkü o günler, şirketlerin kendilerinin bile güneydeki şubelerine ve bölge temsilciliklerine, oralarda yaşayan herkesin meşru arpalığı diye baktıkları bir barış ve bereket dönemiydi. Mrs. Hait parayı aldı; üstünde uzun kazağı, başında bir hafta önce o ölümcül sabah

Hait'in taktığı şapka, ayakta durup, veznedar parayı sayarken ve banka şefi kendisine önce tahvil almanın, sonra tasarruf hesabı, sonra da çek hesabı açtırmanın yararlarını anlatmaya çalışırken, onları soğuk bir tavırla sessizce dinledi ve bir tuz torbasının içine koyup önlüğünün altına soktuğu parayla bankadan ayrıldı; bir süre sonra da, sanki duygusallık ederek ya da (bazılarına göre) şirkete minnettarlığından dolayı, evini tren istasyonunun o elverişli ve dayanıklı rengine boyattı.

Şirket görevlisi, Snopes'la da görüştü; ama Snopes o görüşmeden her zamankinden daha yılgın bir halde çıkmakla kalmadı, o günden sonra yüzüne, bir damga gibi oradan hiç silinmeyecek bir şaşkınlık ve keder ifadesi yerleşti; ayrıca, merasını çeviren çit, bundan böyle gecenin bir yarısında, birbirlerine (her zaman yeni olmasa da) yeterli uzunlukta iplerle üçer dörder bağlanmış katırlarının üzerine bir daha asla anlaşılmaz bir şekilde yıkılmadı. Sonra, katırların kendileri de, tıpkı Memphis'teki mezatta açık artırma sırasında, yularları takılıyken bile Snopes'un kendilerinden korktuğunu sezdikleri gibi, bu yeni durumu da anlamış gibiydiler. Şimdi, yılda üç dört kez ve sanki aralarında iblisçe bir anlaşma varmışçasına ve kendilerini taşıyan trenin yük vagonundan indirilir indirilmez, tüm o gürültü patırtı –keskin bağrışlarla, itilip kakılan, korku içinde çılgınca ileri atılan şeytansı şekillerle dolu o toz bulutu– denetim altına alınamayan, azgın, tek bir şiddet eylemi şeklinde, zamanın, uzayın ya da yeryüzünün herhangi bir müdahalesi olmadan, sükûn içindeki şaşkın kasabayı geçerek Mrs. Hait'in avlusuna giriyordu. Snopes orada, fiziksel korkuyu bile anında yok eden talihsiz bir çaresizlik içinde, evin –kasaba halkına bakılırsa, o çok dayanıklı boyasının ücretini kendisinin ödediğini ve en azından bir kısmının kesinlikle kendisinin hakkı olduğunu düşündüğü bir parayla sahibesine kraliçeler gibi rahat, aylak bir hayat yaşattığı o evin– etrafında kıyametler koparan hayvanların arasında eğilerek, önlerinden kaçarak kendini korumaya çalışıyor; bu sırada sokağın ve mahallenin insanlarının (bigudili saçları ve sabah başlıklarıyla ev kadınlarının, okula giden çocukların, aylak Zenciler ve beyazların), olup bitenleri bitişikteki pencerelerin perde arkalarından, kafesli ya da açık verandalardan, kaldırımlardan, hatta sokaktan geçerken duran atlı arabalardan seyretmek isteyenlerin sayıları gitgide artıyordu.

Mrs. Hait, elinde eski bir süpürge sapı, peşinde yaşlı Het'le ilk köşeden "ön avlum" dediği mendil büyüklüğündeki toprak parçasına koştuğu sırada, bu insanların hepsi oradaydı. Avlu gerçekten küçüktü; koşarak tek adımda bir buçuk metre atlayabilen bir insan ya da hayvan, iki adımda bir ucundan ötekine ulaşabilirdi; ama o sırada, belki de sisin uzağı göstermeme ve şekilleri bozma niteliği yüzünden, her yanı, tıpkı mikroskop altındaki bir damla su gibi, inanılmaz derecede hareketli bir yaşamla dolup taşıyordu. Ancak Mrs. Hait şimdi de tereddüt edip duraklamadı. Elinde sımsıkı tuttuğu süpürge ve anlaşılan kendisine bir şey olmayacağına duyduğu yüce bir inançla, yularlı katırın peşinden koşmaya devam etti; katır az önce dokuz tavuğu, bir otomobilin arkasında bıraktığı ani rüzgârda savrulan buruşturulmuş kâğıt parçaları gibi sıçratıp dağıtarak, dehşet içinde yolundan kaçan adamla birlikte geride bırakmış, şimdi hayaleti andıran o görünüşüyle soluk soluğa sislere karışıp kaybolmak üzereydi. Adam, Snopes'tu; aklı başından gitmişti sanki; boncuk boncuk terli yüzünün köşelerinden sakalı, yılların biriktirdiği tütün kalıntılarını andıran iki kalın çizgi şeklinde iniyordu; ağzı açık bakarken, bağırmaktan kısılmış bir sesle Mrs. Hait'e acı acı, "Tanrı aşkına, Miz Hait! Elimden gelen her şeyi yaptım ben!" diye haykırdı.

Mrs. Hait yüzünü çevirip ona bakmadı bile. Soluğu kesilmiş gibi çıkan o soğuk sesiyle, "Yular takılı şu koca katırı yakala sen. Çıkar onu burdan" dedi.

"Tamam!" diye haykırdı Snopes. "Hemen üstlerine gitmeyin. Hayvanları heyecanlandırmayın şimdi."

Yaşlı Het, "Dikkat!" diye bağırdı. "Gine arkeye doğru gidiyo!"

Mrs. Hait bir yandan koşarken, "İpi getir!" dedi.

Snopes dönüp yaşlı Het'e dik dik baktı. "Tanrı aşkına, nerde şu ip?" diye bağırdı.

Yaşlı Het, "Mahizende!" diye bağırdı; o da koşuyordu. "Öteki yoldan dolaş da, önnü kes." O ve Mrs. Hait köşeyi döner dönmez, hâlâ gözden tam kaybolmayan yularlı katırın, havaya saçtığı tavuk bulutunun ortasında bir kez daha ileri doğru uçmakta olduğunu gördüler; tavuklar evin altından geçerek hemen geri geldikleri için, evin etrafından dolanmak zorunda olan katırla gene karşılaşmışlardı. Yaşlı Het'le Mrs. Hait bir sonraki köşeyi dönünce, yeniden arka avluya vardılar.

Yaşlı Het, "Tanrı aşkına! İneğe bişey yapcak bu gatır!" diye haykırdı. Katır durduğu için, ona yetişmişlerdi şimdi. Aslında köşeyi döndüklerinde önlerinde şöyle bir sahne buldular: İnek şimdi avlunun ortasında katırla karşı karşıya duruyordu; aralarında bir buçuk, iki metre mesafe vardı. Başları öne eğik, ön ayakları gerilmiş, hareketsiz, iki kitap desteğine –sanki, köy hayatını seven bir kimse tarafından satın alınmış olabilecek, apayrı üsluptaki iki çift kitap desteğini yangından kurtaran bir çocuğun yanlış eşleştirip sonradan öylece unuttuğu iki kitap desteğine– benziyorlardı. Mahzenin girişinde, kömür kovasının hâlâ üstünde durduğu meyilli duvarın tepesinden kolları ve omuzları görünen Snopes da orada, sanki koltukaltlarına kadar toprağa gömülmüş yakılmayı bekleyen İspanyol-Hintli-Amerikalı bir dul eş gibi ayaktaydı. Ama gene bu sahne de o kadar uzun sürmedi. Tam bir sahne de değildi aslında; insan belleğinin sonradan, evet böyle bir şey oldu, diyebilmekte yetersiz kalacağı görüntülerden biriydi. Şimdi de adam, inek ve katır arka arkaya bir sonraki köşeyi dönüp gözden kayboldular; bu kez elinde bir iple Snopes öndeydi; ardından da, bir sandalın kıç gönderi gibi hafifçe meyilli şekilde havaya diktiği kuyruğuyla inek gidiyordu. Mrs. Hait'le yaşlı Het koşmaya devam ettiler; kapısı açık duran mahzenin önünden geçerken, hayretler içinde, oradaki ihtiyaç maddelerine ve dulluk yılları boyunca birikmiş eşyalara –yakılacak tahta kutulara, eski kâğıtlara ve dergilere, hiçbir kadının atmadığı, eskimiş, kırık mobilyalara, aletlere, kap kacağa, bir kömür yığınına ve bir demet çıraya– baktılar. Koşmaya devam edip bir sonraki köşeyi dönünce, adam, inek ve katırın hep birlikte, evin altından bir kez daha geçerek gene karşılarına çıkan tavuk bulutunun –sanki havadan hiç eksilmeyen o çılgın bulutun– içinde kaybolduklarını gördüler. Mrs. Hait, yorulmak bilmez, korkunç bir sessizlikle; yaşlı Het, bir çocuğun mutlu şaşkınlık ve hevesiyle, koşmaya devam ettiler. Ancak yeniden ön avluya ulaştıklarında orada bir tek Snopes vardı. Karın üstü yerde yatıyordu; iki yana uzanan kollarından aldığı destek sayesinde başı ve omuzları havadaydı; düşmenin şiddetiyle ceketinin bir kuyruğu geriye savrulup başına gelmişti; öyle ki, karikatürü yapılmış bir rahibenin gülünç yüzünü andıran sarkık çeneli yüzü, o kuyruğun altında çılgınca bir sükûnet içinde derin düşüncelere dalmış gibiydi.

Yaşlı Het ona, "Nerye gettiler?" diye bağırdı. Snopes yanıt vermeyince,

"Dönmeçlerde sıkışcaklar!" dedi. "Gine ağka avluya vağmışlar bilem!" Gerçekten de oradaydılar. İnek koşup barakaya girecekmiş gibi yaptı, ama belki de hızının çok fazla olduğunu hesaplayıp, çaresizliğin verdiği son bir cesaretle katıra doğru döndü. Ama kadınlar bunu görmediler; ineği geçmek için birden yolundan sapınca, mahzenin açık kapısında bir şeye çarpıp bir an bocaladıktan sonra ileri atılan katırı da görmediler. Onlar oraya geldiklerinde, katır gitmişti. Kömür kovası da gitmişti, ama bunu fark etmediler; yalnızca, avlunun ortasında daha önceki gibi, ön ayaklarını kaskatı germiş, başını öne eğmiş, soluk soluğa duran ineği gördüler; karşısında hiçbir şey yoktu şimdi; çocuk sanki geri gelmiş ve o iki kitap desteğinden birini başka bir amaç ya da oyun için alıp götürmüştü. Koşmaya devam ettiler. Mrs. Hait şimdi ağzı bir karış açık, yüzü camcı macunu renginde, bir elini böğrüne bastırmış, büyük bir güçlükle koşuyordu. O kadar yavaş ilerliyorlardı ki, katır evin etrafını üçüncü kez dönüşünde arkalarından onlara yetişti ve hızını azaltmadan yanlarından uçarcasına geçti, ardında kıyamet kopmuş gibi kısa bir gürültü ve aniden söylenen alaycı bir söz kadar keskin bir ter ve tatlı bir amonyak kokusu bırakarak gözden kayboldu. Onlar gene de inatla koşup bir sonraki köşeyi döndüler ve sonunda katırın sisler içinde kaybolmayı başardığını görüp, onun taş döşeli sokakta gittikçe zayıflayan, kısa, kesik kesik, alaycı ayak seslerini işittiler.

Yaşlı Het durdu ve "Oğdu işte!" dedi. Mutlu mutlu soluyordu. "Beyler, susun! Çoh eğlinceli bi—" Birden taş kesilmiş gibi sustu; başını ağır ağır o yana çevirdi; havaya diktiği burun delikleri kabarıp iniyordu; bir an için gözlerinin önüne mahzenin açık kapısı ve son geçtikleri sırada orada olmayan kömür kovası gelmişti belki de. "Tanrı aşkna, burnuma duman gokusu gelyoğ!" dedi. "Goş sen, goş da paranı gurtar."

Vakit hâlâ erkendi, saat on bile değildi. Daha öğlen olmadan ev yanıp yerle bir olmuştu. Tarım malzemeleri satan bir dükkân vardı; Snopes genellikle orada bulunurdu; o zamana kadar birkaç kişi gidip onu orada bulmuştu. Ona, itfaiye arabasıyla bir yığın insan olay yerine vardığında Mrs. Hait'in, peşinden bir elinde

alışveriş torbasını, ötekinde Mr. Hait'in çerçeveli bir resmini taşıyarak gelen yaşlı Het'le birlikte nasıl ortaya çıktığını; Mrs. Hait'in elinde bir şemsiye, üstünde posta vasıtasıyla ısmarlanmış toprak renginde yeni bir ceket, ceketin bir cebinde içi düzgünce sarılmış banknotlarla dolu bir reçel kavanozu, öteki cebinde nikel kaplı ağır bir tabanca olduğunu; ikisinin yolu geçip karşıdaki eve girdiklerini, verandada birer salıncaklı sandalyeye yan yana oturduklarını, o saatten beri o sandalyelerde sallanıp durduklarını, Mrs. Hait'in ne düşündüğünü bilmediklerini ama korkunç göründüğünü, bu sırada boğuk sesli birtakım adamların durup dinlenmeden evdeki eşyaları, tabakları, yatakları, yorganları sokağa attıklarını anlattılar.

"Bunları neden söğlüyonuz ki bana?" dedi Snopes. "Ateş dolu o kömür kovasını ordan ilk geçecek birinin çarparak mahzenin içine yuvarlayacağı bi yere ben koymadım ki."

"O mahzenin kapısını sen açmışsın ama."

"Tamam da. Niye açtım? İpi almak için – bana söğlediği yirden onun kendi ipini almak için açtım."

"Kendi katırını yakalamak için aldın o ipi sen; kadının mülküne tecavüzdür bu. Bu sefer cezadan kurtulamazsın, I.O. Snopes. Ülkedeki hangi jüri olsa, Mrs. Hait'in lehine karar verir."

"Evet. Hangi jüri olsa. Sırf kadın diye. Sebep bu işte. Sırf lanet bir kadın diye. Tamam. Getsin, lanet jürisine başvursun. Benim de ağzım dilim var yani; benim de o jüriye söğleycek şeylerim vardır herhalde—" Sustu. Ona bakıyorlardı.

"Ne? Jüriye ne söyleyecekmişsin?"

"Heçbi şey. Jüriye getmeycek bu iş çünkü. Onunla benim aramda bir jüri ha? Benle Mannie Hait arasında? Siz eğer hiç kimsenin önleyemeyeceği bi kaza yüzünden onun mesele çıkaracağını sanıyosanız, onu heç tanımıyonuz demektir. Söğleyim ben size, tüm bu bölgede Miz Mannie Hait'ten daha dürüst, daha eyi bi kadın yoktur. Keşkem bir fırsatını bulup kendisine de söğleyebilsem bunu." O fırsat hemen çıktı: Yaşlı Het elinde alışveriş torbasıyla Mrs. Hait'in arkasındaydı. Mrs. Hait, çevresinde merakla mırıldanarak kendisini selamlayanlara karşılık vermeden, yüzlerine sessizce şöyle bir baktı. Snope'a da pek uzun bakmadı; onunla da uzun konuşmadı.

"Şu katırı satın almaya geldim" dedi ona.

"Hangi katırı?" Birbirlerine baktılar. "O katırı almak istiyonuz, öğle mi?" Mrs. Hait ona baktı. "Size yüz elliye mal olur, Miz Mannie" dedi Snopes.

"Dolar mı, demek istiyorsun?"

"On sentlerden, beş sentlerden söz ediyor değliz herhalde, Miz Mannie."

"Demek dolar" dedi Mrs. Hait. "Hait hayattayken katırlar bu kadar pahalı satılmıyordu."

"Hait'in zamanından beri çok şey değeşti. Sizinle ben de dahil."

"Öyle oldu sanırım" dedi Mrs. Hait. Sonra tek söz etmeden arkasını döndü; yaşlı Het onu takip etti.

"Bu sabah baktığnız öteki katırlardan biri uygundur belki size" dedi Snopes. Mrs. Hait yanıt vermedi. Yaşlı Het'le oradan ayrıldı.

Adamlardan biri, "Ben olsam o son söylediğini söylemezdim ona" dedi.

"Nedenmiş? Niyeti o yangın karşılığında benden bi şeyler koparmak olsaydı, gelip bana o katır için para ödemeyi teklif ider miydi sence?" dedi Snopes. Bu sırada saat aşağı yukarı birdi. Saat dört sularında, ucuzcu bir bakkal dükkânının önündeki Zenci kalabalığının arasından ite kaka geçerken, birinin adıyla kendisine seslendiğini işitti. Yaşlı Het'ti bu; iyice dolup şişmiş torbası kolunda, bir kese kâğıdından çıkardığı muzu yiyordu.

"Tanrı aşkna, ben de şu anda seni arıyodum" dedi. Muzu yanındaki bir kadına uzattı ve elini alışveriş torbasına daldırdı; torbayı karıştırıyor, içinde bir şeyler arıyordu; derken Snopes'a bir banknot uzattı. "Miz Mannie bunu sağa virmem eçin virdi bağa; ben de galdığın yire gelcektim tam. Al işte."

Snopes parayı aldı. "Ne ki bu? Miz Hait'ten, ha?"

"Gatır eçinmiş." Banknot on dolardı. "Makbuz filan virmene gerek yoh. Parayı sağa virdiğme şaitlik iderim ben."

"On dolar mı? O katır için on dolar ha? Ben yüz elli dolar dimiştim ona."

"Buğu onunla gendin halledecen gayrı. Gatırı almaya getmeden önce sağa vireyim deyi bağa bunu virdi işte."

"Almaya gitmeden önce ha? Demek orya kendisi getti ve benim meramdan benim katırımı aldı, öyle mi?"

"He," dedi yaşlı Het, "Miz Mannie gatırdan gorkmaz kim. Buğu ögrenmedin mi sen daha?"

Derken, o kısa kış günü vakit iyice ilerlemiş; kış günlerinin kısalığı yüzünden, yaşlı Het günbatımında ufka karşı çıplak duran o iki bacayı görebildiği noktaya geldiğinde, akşam karanlığı çökmeye başlamıştı. Ama daha inek barakasının görüş alanına girmeden bile, pişen jambonun kokusunu alabiliyordu; gene de, tuğlaların üzerine konmuş demir bir tavanın altında yanan ateşi ve ateşin yanı başında ineği sağan Mrs. Hait'i ancak ön tarafa geldiği zaman görebildi. Yaşlı Het ona, "Eh, bayağ yerleşmişe benziyon, öğle değel mi?" dedi. Barakanın içine baktı; odaya çeki düzen verilmiş, tabanı tırmıklanmış, hatta süpürülmüş, şimdi taze samanla kaplanmıştı. Bir sandığın üstünde temiz yeni bir fener yanıyordu; fenerin yanında, gece samanların üstüne düzgünce serilerek yatmak üzere özenle katlanmış bir ot şilte duruyordu. Sevinçli bir şaşkınlık içinde, "Bakıyom her şeyi yolna komuşsun" dedi Het. İçeride bir mutfak iskemlesi vardı. Onu dışarı çıkarıp tavanın yanı başına oturdu ve şişkin alışveriş torbasını yere, ayağının dibine koydu.

"Sen süt sağarken ben ete bakcam. Yaşadığınız bunca hiyecandan sonram bu gadar yorlup güçden guvvetten düşmüş olmasam, senin yerne ineği ben sağmayı tiklif iderdim sağa" dedi. Çevresine bakındı. "Emme, senin şu yeni gatırı hiçbi yirde göremiyom ben" diye ekledi. Mrs. Hait homurdandı; başı ineğin böğrüne dayalıydı. Bir an durduktan sonra,

"Parayı verdin mi ona?" dedi.

"Virdim. Öncem şaşırmış gibi yaptı; senin bu gadar çabuk hariket ideceğni düşünmediğinden belkim. İşin ayrıntılarını gendiyle hallit didim oğa. Emme parayı aldığna göre, önceden ağnaşmışınız dimek." Mrs. Hait bir kez daha homurdandı. Yaşlı Het tavadaki jambonu çevirdi. Tavanın hemen yanındaki kahve demliği fokurduyor, havaya buharlar saçıyordu. "Kağve de güzel gokyo" dedi. "Senlerdir heç iştahım yok. Yidiklerimle bi guş bilem yaşaymaz. Emme burnuma bi kağve goksu geldi mi, iştahım hep bi parça artıyo sankim. Bak şimdik, eğer sen bu jambondan ufak bi parça daha— Tanrı aşkna, şimdiden bi misafirin gelmiş." Ama Mrs. Hait yediğini bitirinceye kadar başını kaldırıp bakmadı bile. Sonra üstünde oturduğu sandıktan kalkmadan arkasına döndü.

"Senle ben biraz konuşsak iyi olacak zannederim" dedi Snopes. "Bende sana ait bi şey var; duyduğuma göre sende de benim olan bi şey varmış." Yaşlı Het onu izlerken, o hızla ve kayıtsızca etrafa şöyle bir baktı. Sonra Het'e doğru döndü. "Sen bizi yalnız bırak teyze. Burda durup bizi dinlemek istemezsin zannederim."

"Beni heç düşünme sen, evlat" dedi Yaşlı Het. "Benim başımdan öğle çok sıkıntı geçti kim, oturup heç dert itmeden başka kimselerinkileri de dinleyebilirim ben. Sen hadi ne gonuşacaksan gonuş; ben burda oturur, cambona bakarım."

Snopes, Mrs. Hait'e baktı. "Burdan uzaklaştırmayacak mısın onu?" dedi.

"Neden ki? Şimdiye kadar bu avluya istediği zaman gelen, istediğinde giden ya da kalan ilk kişi ya da hayvan o değel zannedersem" dedi Mrs. Hait. Snopes kısa süren sinirli bir hareket yaptı, ama ardından hemen kendini tutarak, "Eh, öyle olsun" dedi. "Katırı aldın demek."

"Parasını ödedim. Parayı vermiş ya sana."

"On dolar. Yüz elli dolarlık bir katıra karşı on dolar."

"Yüz elli dolarlık katır filan bilmem ben. Benim katırlar hakkında tek bildiğim, demiryolunun ödediği miktardır."

Snopes tam bir dakika boyunca ona baktı. "Ne demek bu yani?"

"Demiryolu sana o zamanlar katır başına altmış dolar ödüyordu; yani seninle Hait'in birlikte—"

"Sus, tamam" dedi Snopes; gene hızla, bu kez uzun uzun etrafa baktı. "Tamam da, atmış dolar desek bile, sen sadece on göndermişin bana."

"Evet. Aradaki farkı gönderdim ben sana." Snopes hiç kımıldamadan ona bakıyordu. "O katırla senin Hait'e borcun arasındaki farkı."

"Hait'e borcum—"

"O beş katırı tren raylarına götürmesinin—"

"Sus! Sus!" diye bağırdı Snopes.

Mrs. Hait o soğuk, sert ve tek düze sesiyle devam etti. "Sana ettiği yardımın karşılığı. Sen ona her seferinde elli dolar ödüyordun; demiryolu da sana katır başına altmış dolar ödüyordu. Doğru değel mi?" Snopes dikkatle ona bakıyordu. "Son seferinde ona hiçbir ödeme yapmadın. Bu yüzden ben de o katırı aldım. Ve de sana aradaki on dolarlık farkı yolladım."

Snopes derin bir akıl karışıklığı içinde sakin sakin, "Evet" dedi; sonra bağırdı: "Ama dur! Bir yağnışın var. Aramızdaki anlaşmaya göre ben parayı ona ancak katırlar—"

"Şimdi sen sussan iyi edersin" dedi Mrs. Hait.

"—iş bittikten sonra verecektim. Ve o sefer, iş bittiğinde, benim hiç kimseye borcum filan kalmadı, çünkü ortada o borcu ödeycek olduğum bi adam yoktu artık. Anladın mı?" diye bir zafer edasıyla haykırdı Snopes. Sandığın üstünde kımıldamadan oturmuş yere bakan Mrs. Hait düşünüyor gibiydi. "Onun için, sen şu on dolarını geri al şimdi ve katırımın nerde olduğunu söyle bana, biz de yeniden başa dönüp eskisi gibi eyi iki dost olalım. Tanrı şahit, şu yangın işine herkesten çok ben üzüldüm—"

"Tanrı aşkına! Nağdar böyük bi yangındı, değel mi?" dedi yaşlı Het.

"—ama, ihtimal baştan beri elindeki o demiryolu parasıyla hep yeni bi ev yapmaya fırsat arayıp duruyoğdun sen zaten. İşte paran. Al bakalım." Parayı Mrs. Hait'in avcuna bıraktı. "Katırım nerde?"

Ama Mrs. Hait yerinden kımıldamadan, "Parayı geri vermek istiyorsun, öyle mi?" dedi.

"Elbette. Sizinle ilişkilerimiz hep dostça olmuştu; şimdi yeniden o günlere dönmüş olcağız sadece. Benim sana bir kinim, garezim yok; senin de bana karşı öfken, kinin olmasın. Katırı nerye sakladın?"

"Spilmer'in çiftliğinin arkasındaki derin vadinin ucundaki tepeye."

"Orayı biliyorum elbette. Yakında bir ahır olmadığına göre, korunaklı, iyi bir yer. Yalnız, eğer meraya bıraksaydın ikimizi de zahmetten kurtarırdın. Gene de kızıp öfkelenecek bi şey değil. Bu yüzden sana iyi geceler diliyom. Görüyorum ki, burda her bi şeyi yoluna komuşsun sen. Ev filan yapmaya kalkışmaycak olursan, biraz daha para biriktirebilirsin zannederim."

"Evet, biriktirebilirim zannedersem" dedi Mrs. Hait. Ama Snopes gitmişti.

"Gatırı neden orda bıraktın ki?" dedi yaşlı Het.

Mrs. Hait, "Orası yeterince uzak bir yer diye düşündüm" dedi.

"Yetrince uzak mı didin?" Ama Mrs. Hait gelip tavanın içine bakınca, yaşlı Het, "Bu cambon hakgında sen mi bişey söğlemiştin,

yoğsa ben miydim o?" diye devam etti. Onlar böylece yemeklerini yerlerken, daha alacakaranlık olmadan Snopes geri geldi. Sessizce yaklaştı; hava soğuk olmadığı halde, ellerini ateşe tutarak durdu. Şimdi kadınların ikisine de bakmıyordu.

"Zannederim şu on doları kabul edeceğem ben" dedi.

"Hangi on doları?" dedi Mrs. Hait. Snopes gözlerini ateşe dikmiş, derin derin düşünüyor gibiydi. Mrs. Hait'le yaşlı Het sessizce lokmalarını çiğniyor, Snopes'u yalnız yaşlı Het izliyordu.

"Geri vermeğceksin, öğle mi?" dedi Snopes.

"Sen kendin yeniden en başa dönelim dedindi ya" dedi Mrs. Hait.

Yaşlı Het, "Tanrı aşkna, böğle didindi; doğru söylüyo" dedi.

Snopes ateşe bakıp düşünüyordu; düşünceli, şaşkın, ümitsiz bir sesle konuşarak, "Senelerdir işin kahrını, tehlikesini, her türlü yükünü ben üstleniyor, ama altmış dolar alıyorum. Sense, heç sıkıntıya girmeden, tehlikeye atılmadan, hatta böğle bi para alacağnı bile bilmeden, sekiz bin beş yüz dolara konuyorsun. Aslında bunu heç çok görmedim ben sana; kocan sana çalışmadığı ve sen onun nerde, ne işi yaptığını bile bilmediğin halde o parayı senin alman biraz garip olsa da, heç kimse ağzını açıp da bana 'Hayır, çok gördün' diyemez; o parayı sen heçbi şey yapmadan, sırf onunla evli olduğun için aldın. Ve şimdi ben on yıl boyunca o parayı sana çok görmemişken, sen tutup benim en iyi katırımı aldın ve karşılığında on dolar bile vermiyon bana. Doğru değel senin bu yaptığın. Heç adaletli değel" dedi.

"Gatırını geri aldın, gine de tatmin olmuyon sen. Daha ne istiyon ki?" dedi yaşlı Het.

Snopes şimdi Mrs. Hait'e baktı ve "Son defa soruyorum. Geri verecek misin, vermeyecek misin?" dedi.

"Neyi geri verecek miyim?" dedi Mrs. Hait. Snopes arkasını döndü. Ayağı bir şeye –yaşlı Het'in alışveriş torbasına– takılıp tökezledi, ama doğruldu ve yürümeye devam etti. Şimdi onu ancak, ağır ağır karanlığa bürünen günbatımının oluşturduğu arka plana karşı, is tutmuş iki bacanın çerçevelediği bir karartı şeklinde görüyorlardı; tamamen gözden kaybolmadan önce ise, yumruk yaptığı ellerini, tevekkül ve çaresizlik ifade eden, neredeyse Fransızvari bir hareketle havaya savurduğunu fark ettiler. Yaşlı Het şimdi dikkatle Mrs. Hait'e bakıyordu,

"Gatırı n'aptın, şekerim?" dedi. Mrs. Hait ateşe doğru eğildi. Tabağında bayat bir çörek vardı; tavayı kaldırdı, jambonun piştiği yağı çöreğin üstüne döktü.

"Kurşunu sıkıp öldürdüm" dedi.

"N'aptın, n'aptın?" dedi yaşlı Het. Mrs. Hait çöreği yemeye başladı. Yaşlı Het mutlu mutlu, "Eh" dedi. "Gatır evi yakdı, sen de gatıra gurşunu sıhtın. Adelet dirim ben buğa." Şimdi hızla karanlık çöküyordu ve önünde yoksullar evine kadar yürüyeceği üç millik yol vardı. Ancak ocak ayında gece karanlığı uzun sürerdi, yoksullar evi de hemen kaçıp gidecek değildi. Yorgun ve mutlu bir gevşeme duygusuyla derin bir nefes alarak, "Beyler, susun! Çoh eğlinceli bi gün oğdu bu!" dedi.

Çeviren: Ünal Aytür

O Akşam Güneşi

Artık pazartesi, haftanın öteki günlerinden değişik değil Jefferson'da. Sokaklar taşla döşeli artık; telefon, elektrik şirketleri şişmiş, ölgün, kansız üzüm salkımlarıyla yüklü demir direklere yer açmak için gölgeli ağaçları –meşeleri, işfendanları, akasyaları, karaağaçları– durmadan kesiyorlar; pazartesi sabahları dolaşıp çamaşır bohçalarını toplayarak, özel olarak yapılmış, parlak renkli otomobillere dolduran şehir çamaşırhanemiz var: Bütün bir haftanın kirli giyimleri, uzaklarda bir ipeklinin yırtılışı gibi azalan lastik ve asfalt sesleriyle, tetikte, sinirli kornaların gerisinde belirsiz bir şekilde gözden kayboluyor artık, geleneği sürdürerek beyazların çamaşırlarını yıkayan zenci kadınlar bile onları otomobillerle toplayıp dağıtıyorlar.

Ama on beş yıl önce pazartesi sabahları sessiz, tozlu, gölgeli sokaklar, dik, sarıklı başlarının üstünde, beyaz evin mutfak kapısıyla Zenci Mahallesi'nde bir kulübenin yanındaki kararmış leğen arasında hiç el değmeden taşınan, pamuk balyaları kadar büyük, çarşaflara sarılmış bohçalar götüren zenci kadınlarla dolu olurdu.

Nancy bohçasını başının üstüne koyar, onun üstüne de yaz kış giydiği kara, hasır denizci şapkasını yerleştirirdi. Uzun boyluydu; dişlerinin olmadığı yerde biraz çökük görünen kibirli, üzgün bir yüzü vardı. Hendeğe atlayıp öteki yanından tırmanırken ve çitin altından sürünürken bile hiç kımıldamayan dengeli bohçayla şapkayı görmek için, patikadan ara sıra onunla iner, çayırı birlikte geçerdik. Elleriyle dizlerinin üstüne çöker, dik, kalkık başı, bir kaya ya da bir balon gibi hiç oynamayan bohçasıyla geçitten sürünerek geçer, yeniden ayağa kalkar, devam ederdi.

Ara sıra kirlileri çamaşırcı kadınların kocaları toplar, dağıtırdı; ama Jesus, babam ona evden uzak durmasını söylemeden önce bile, Dilsey hastalanıp da Nancy bize yemek pişirmeye gelmeden önce bile, karısı için yapmazdı bunu.

Sonra belki zamanımızın yarısını patikadan Nancy'nin kulübesine giderek, ona gelip kahvaltı hazırlamasını söylemekle geçirirdik.

Hendekte dururduk, çünkü babam hiç uğraşmamamızı tembihlemişti Jesus'la –yüzünde bir ustura izi olan, kısa boylu, kara bir adamdı–, Nancy, elbisesiz, kapıdan başını uzatarak görününceye kadar evini taşlardık.

"N'apıyorsunuz böyle, evimi taşlayıp?" derdi Nancy. "N'apıyorsunuz böyle, başbelaları sizi?"

"Babam eve gelip kahvaltıyı hazırlamanı söylüyor" derdi Caddy. "Yarım saati geçti diyor, hemen gelmelisin."

"Kahvaltı filan olmaz, hazırlamam ben" derdi Nancy. "Uykumu alacağım ben."

"Yine sarhoşsundur" derdi Jason. "Babam sarhoş olduğunu söylüyor. Sarhoş musun, Nancy?"

"Kim demiş ben sarhoşum?" derdi Nancy. "Uykumu alacağım ben; kahvaltı filan da olmaz, hazırlamam ben."

Biz de bir süre sonra kulübeyi taşlamayı bırakır, eve dönerdik. Geldiği zaman da artık okula gitmem için geç olurdu. Onu yeniden yakaladıkları güne kadar viskidir diye düşündük; cezaevine götürüyorlardı onu, Mr. Stovall'ın yanından geçtiler. Bankada veznedar, Baptist kilisesinde de papaz yardımcısıydı; Nancy başladı konuşmaya:

"Ne zaman vereceksin paramı beyaz adam? Ne zaman vereceksin paramı beyaz adam? Üç keredir bir kuruş bile vermedin—" Mr. Stovall yere serdi onu, ama o, Mr. Stovall ökçesiyle ağzına bir tekme atıncaya, komiser de Mr. Stovall'ı tutup Nancy'yi sokakta uzanmış, gülerek, bırakıncaya kadar, "Ne zaman vereceksin paramı beyaz adam? Üç keredir bir kuruş—" diye devam etti. Başını çevirdi sonra, biraz kanla diş tükürdü, "Üç keredir bir kuruş bile vermedi bana" dedi.

Böyle kaybetti dişlerini; bütün gün Nancy'yle Mr. Stovall'ı konuştular; geceleyin cezaevinin yanından geçenler bağırıp çağırmasını, şarkılarını dinlediler Nancy'nin. Penceredeki çubuklara yapışan ellerini görebiliyorlardı; çoğu çit boyunca onu, ve onu durdurmaya çalışan gardiyanı dinlemek için durdu. Aşağı yukarı gün ışığına kadar kesmedi sesini; gardiyan ansızın vuruş ve kazıma sesleri duydu yukarıdan; koştu, pencere çubuklarına asılı buldu Nancy'yi. Viski değil, kokain olduğunu söyledi, kokainle dolmadan hiçbir zenci intihar etmezdi çünkü, çünkü kokainle dolu bir zenci artık zenci değildi.

Gardiyan indirip kurtardı onu; sonra dövdü, kamçıladı. Kendini entarisiyle asmıştı. İyi ayarlamıştı her şeyi, ama onu yakaladıkları zaman yalnız entari vardı üstünde; onun için ellerini bağlayacak bir şey bulamamış, pencere pervazını da bir türlü bırakamamıştı. Gardiyan da gürültüyü duyup yukarıya koşmuş, Nancy'yi çırılçıplak, karnı küçük bir balon gibi biraz şişmeye başlamış, pencereden sallanırken bulmuştu.

Dilsey kulübesinde hasta yattığı zaman Nancy bize yemek pişirirken önlüğünün biraz şişkin olduğunu görebiliyorduk; babamın Jesus'a evden uzak durmasını söylediğinden önceydi bu. Jesus mutfaktaydı; kara yüzünde kirli bir ip parçası gibi ustura izi, ocağın gerisinde oturuyordu. Entarinin altındaki şeyin kavun olduğunu söyledi.

"Senin asmandan koparılmamış ama" dedi Nancy.

"Ne asması?" dedi Caddy.

"Onun koparıldığı asmayı bir kesersem görürsün" dedi Jesus.

"Bu çocukların önünde neden böyle konuşuyorsun?" dedi Nancy. "Neden işine bakmıyorsun? Yaptın yapacağını. Mr. Jason'ın gelip seni mutfağında, başıboş, bu çocukların önünde böyle konuşurken yakalamasını mı istiyorsun?"

"Ne biçim konuşurken?" dedi Caddy. "Ne asması?"

"Beyaz adamın mutfağında dolaşamam ben" dedi Jesus. "Ama beyaz adam benimkinde dolaşır. Beyaz adam evime girer benim, onu durduramam. Beyaz adam evime girmek istediği zaman evim yoktur benim. Durduramam onu, ama o da beni dışarı atamaz. Yapamaz bunu."

Dilsey hâlâ hasta yatıyordu kulübesinde. Babam, Jesus'a evimizden uzak durmasını söyledi. Hâlâ hastaydı Dilsey. Uzun bir zaman sonraydı. Akşam yemeğinden sonra kitaplıktaydık.

"Nancy mutfakta işini bitirmedi mi?" dedi annem. "Bulaşıkların şimdiye kadar tamamlanması gerekirdi."

"Quentin gidip baksın" dedi babam. "Nancy işini bitirmiş mi, git bak Quentin. Evine gidebilir artık."

Mutfağa gittim. Nancy işini bitirmişti. Bulaşıklar kaldırılmış, ateş söndürülmüştü. Nancy, soğuk ocağın yanında bir iskemlede oturuyordu. Bana baktı.

"İşini bitirip bitirmediğini soruyor annem" dedim.

"Evet" dedi Nancy. Bana baktı. "Bitirdim." Bana baktı.

"Neyin var?" dedim. "Neyin var?"

"Bir zenciden başka bir şey değilim ben" dedi Nancy. "Benim suçum değil bu."

Soğuk ocağın yanındaki iskemleye oturmuş, başında denizci şapkasıyla bana baktı. Kitaplığa döndüm. Soğuk bir ocaktı yalnız, mutfağı ılık, meşgul, neşeli düşününce. Soğuk bir ocakla kaldırılmış bulaşıklar, kimsenin yemek istemediği bir saatte.

"Bitirmiş mi?" dedi annem.

"Evet" dedim.

"Ne yapıyor?" dedi annem.

"Bir şey yapmıyor. Bitirmiş."

"Gidip bakayım" dedi babam.

"Belki de Jesus'ın gelip kendisini eve götürmesini bekliyordur" dedi Caddy.

"Jesus gitti" dedim. Nancy bir sabah uyanıp da Jesus'ın gitmiş olduğunun nasıl farkına vardığını anlatmıştı.

"Terk etti beni" demişti Nancy. "Memphis'e gitmiştir, öyle sanıyorum. Polisten kaçıyor bir süre, öyle sanıyorum."

"İyi ki defoldu" demişti babam. "İnşallah orada kalır."

"Nancy karanlıktan korkuyor" dedi Jason.

"Sen de" dedi Caddy.

"Korkmuyorum ben" dedi Jason.

"Korkak kaz" dedi Caddy.

"Değilim" dedi Jason.

"Hey, Candace!" dedi annem. Babam döndü.

"Patikayı birlikte geçeceğiz Nancy'yle" dedi. "Jesus'ın döndüğünü söylüyor."

"Görmüş mü onu?" dedi annem.

"Hayır. Bazı zenciler yeniden şehre geldiğini söylemişler. Gecikmem."

"Nancy'yi eve götürmek için beni yalnız mı bırakacaksın?" dedi annem. "Onun esenliği senin için benimkinden daha mı değerli?"

"Gecikmem" dedi babam.

"Etrafta o zenci varken bu çocukları koruyucusuz mu bırakacaksın?"

"Ben de gidiyorum" dedi Caddy. "Bırak, ben de geleyim baba."

"Onları yakalayacak kadar talihsiz olsa bile ne yapabilir ki?" dedi babam.

"Ben de gitmek istiyorum" dedi Jason.

"Jason!" dedi annem. Babama sesleniyordu. Söyleyişinden öyle anlaşılıyordu. Babamın bütün gün, kendisinin hiç hoşuna gitmeyecek bir şey yapmak için düşündüğüne inanıyor, her zaman da eninde sonunda böyle bir şeyi bulduğunu biliyordu annem. Ses çıkarmadan duruyordum; annemin, eğer o anda aklına gelirse, yanında kalmamı isteyeceğini babam da ben de biliyorduk. Onun için hiç bana bakmadı babam. En büyükleri bendim. Dokuz yaşındaydım, Caddy yedisinde, Jason da beşindeydi.

"Saçma" dedi babam. "Gecikmeyiz."

Nancy'nin şapkası başındaydı. Patikaya geldik. "Bana karşı her zaman iyiydi Jesus" dedi Nancy. "İki doları olsa biri benimdi." Patikadan yürümeye başladık. "Şu patikadan bir geçebilsem" dedi Nancy. "Bir şeyim kalmaz o zaman."

Patika her zaman karanlıktı. "Bayramda Jason'ın korktuğu yer burası işte" dedi Caddy.

"Korkmamıştım" dedi Jason.

"Rachel Hala bir şey yapamaz mı?" dedi babam. Rachel Hala yaşlıydı. Nancy'ninkinin ötesinde bir kulübede yaşardı yalnız başına. Beyaz saçları vardı, kapıda gün boyunca piposunu içerdi; çalışmıyordu artık. Jesus'ın annesi olduğunu söylerlerdi. Kendi de öyle derdi bazen, bazen de Jesus'la hiçbir hısımlığı olmadığını anlatırdı.

"Korkmuştun işte" dedi Caddy. "Frony'den daha çok korkmuştun. T. P.'den bile daha çok korkmuştun. Zencilerden bile."

"Kimse bir şey yapamaz ona" dedi Nancy. "İçindeki şeytanı uyandırmışım, öyle diyor, yalnız bir şey yatıştırabilirmiş onu."

"Neyse, gitti ya artık" dedi babam. "Artık korkacak bir şey yok. Yalnız beyazlara sataşma da sen."

"Hangi beyazlara sataşmasın?" dedi Caddy. "Nasıl sataşmasın?"

"Bir yere gitmedi" dedi Nancy. "Duyuyorum onu. Onu şimdi, bu patikada duyuyorum. Konuşmamızı işitiyor, her kelimeyi; bir yana saklanmış, bekliyor. Görmedim onu, artık görmeyeceğim de; yalnız bir kere, ağzında o usturayla göreceğim, o kadar. Sırtında, gömleğinin içinde bir ipte sallanan o usturayla. Şaşırmayacağım bile o zaman."

"Korkmamıştım" dedi Jason.

"Aklını başına toplasaydın bunlar olmazdı" dedi babam. "Ama korkacak bir şey yok artık. Şimdi herhalde St. Louis'dedir. Yeni bir karı alıp seni unutmuştur bile."

"Eğer öyleyse duymayayım daha iyi" dedi Nancy. "Tepelerine dikilir, o kadını her kucaklayışında kolunu keserdim. Başını keserdim, ötekinin de karnını yarar—"

"Şşşt" dedi babam.

"Kimin karnını yarardın?" dedi Caddy.

"Korkmamıştım" dedi Jason. "Bu patikadan kendi başıma bile geçebilirim."

"Yok canım" dedi Caddy. "Eğer biz burada olmasaydık adımını bile atamazdın."

II

Dilsey hâlâ hastaydı; onun için annem, "Bu daha ne kadar sürecek böyle? Siz korkak bir zenciyi evine götürürken ben bu koca evde hep bir başıma mı kalacağım?" deyinceye kadar Nancy'yi her gece evine götürdük.

Mutfakta bir şilte serdik ona. Bir gece sesi duyarak uyandık. Şarkı değildi, ağlayış da değildi; karanlık merdivenlerden geliyordu. Annemin odasında ışık vardı; koridordan inişini duyduk babamın, arka merdivenlerden inişini; Caddy'yle ben de koridora indik sonra. Döşeme soğuktu. Ayak parmaklarımız yukarı doğru kıvrılıyordu biz sesi dinlerken. Zencilerin çıkardığı seslere benziyordu. Şarkıya benziyordu, şarkıya benzemiyordu hiç.

Kesildi sonra; babamın inişini duyduk arka merdivenlerden, merdiven başına gittik. Sonra ses yeniden başladı, yüksek değildi; merdivenlerin yarısında, duvara karşı, gözlerini görebiliyorduk Nancy'nin. Kedilerin gözlerine benziyordu, duvara karşı kocaman bir kedi gibi gözetliyordu bizi. Basamaklardan onun olduğu yere inince ses yeniden kesildi; babam, elinde tabancasıyla, mutfaktan dönünceye kadar orada durduk. Aşağı indiler Nancy'yle, şilteyi alıp döndüler.

Odamıza serdik şilteyi. Annemin odasındaki ışık sönünce ye-

niden görebildik Nancy'nin gözlerini. "Nancy" diye fısıldadı Caddy. "Uyuyor musun, Nancy?"

Nancy bir şeyler fısıldadı. Hangisi bilmiyorum, ya ooh ya da yoo dedi. Kimse seslenmemiş gibi, sesi bir yerden gelmemiş, bir yere gitmemiş gibi, Nancy orada hiç yokmuş gibi oluncaya kadar; merdivenlerde öyle uzun bakmıştım ki gözlerine, gözbebeklerime yapışmıştı; güneşin yaptığı gibi, gözlerini kapadığın ve güneşin olmadığı zamanki gibi. "Jesus" diye fısıldadı Nancy. "Jesus."

"Jesus mıydı?" dedi Caddy. "Mutfağa mı girmek istedi?"

"Jesus" dedi Nancy. Şöyle: Jeeeeeeeeeeeeeeesus, bir kibrit ya da bir mum gibi kesilinceye kadar sesi.

"Öteki Jesus bu" dedim.[1]

"Bizi görebiliyor musun, Nancy?" diye fısıldadı Caddy. "Gözlerimizi de görebiliyor musun?"

"Bir zenciden başka bir şey değilim ben" dedi Nancy. "Tanrı biliyor. Tanrı biliyor."

"Aşağıda, mutfakta ne gördün?" diye fısıldadı Caddy. "Kim girmek istedi içeriye?"

"Tanrı biliyor" dedi Nancy. Gözlerini görebiliyorduk. "Tanrı biliyor."

Dilsey iyileşti. Öğle yemeğini o pişirdi. "Birkaç gün daha kal yatakta" dedi babam.

"Neden?" dedi Dilsey. "Bir gün gecikseymişim iyice yıkılacakmış ortalık. Çıkın bakalım buradan da mutfağımı düzene sokayım."

Dilsey akşam yemeğini de pişirdi. O gece, karanlık basmadan biraz önce, Nancy geldi mutfağa.

"Nereden biliyorsun döndüğünü?" dedi Dilsey. "Onu görmedin ki."

"Jesus zenci" dedi Jason.

"Duyuyorum onu" dedi Nancy. "Orada hendekte yattığını duyuyorum."

"Bu gece?" dedi Dilsey. "Bu gece de orada mı?"

"Dilsey de zenci" dedi Jason.

"Bir şeyler yemeye çalış" dedi Dilsey.

"Bir şey istemiyorum" dedi Nancy.

"Ben zenci değilim" dedi Jason.

---

1 İsa. (ç. n.)

"Kahve iç biraz" dedi Dilsey. Bir fincan kahve doldurup verdi Nancy'ye. "Bu gece orada saklandığını biliyor musun? Nereden biliyorsun bu gece olduğunu?"

"Biliyorum" dedi Nancy. "Orada, bekliyor. Biliyorum. O kadar yaşadım onunla. Kendinden bile önce bilirim ne yapmak istediğini."

"Kahve iç biraz" dedi Dilsey. Nancy eline aldı fincanı, içine üfledi. Kahveye dudaklarının rengini de üflemiş gibi, yayılan bir engereğinki gibi büzüldü ağzı, lastik bir ağız gibi.

"Ben zenci değilim" dedi Jason. "Sen zenci misin, Nancy?"

"Allahın belasıyım ben, oğlum" dedi Nancy. "Bir şey olmayacağım yakında. Yakında geldiğim yere gideceğim."

III

Kahvesini içmeye koyuldu. Fincanı iki eliyle tutup içerken o sesi yeniden çıkarmaya başladı. Fincana doğru çıkardı sesi; kahve, elleriyle entarisinin üstüne sıçradı. Gözleri bize bakıyordu; orada, dirsekleri dizlerine dayalı, fincanı iki eliyle tutmuş, ıslak fincanın gerisinden bakarak bize, o sesi çıkararak, oturuyordu. "Nancy'ye bak" dedi Jason. "Nancy yemek pişiremez bize artık. Dilsey iyileşti artık."

"Kes sesini" dedi Dilsey. Nancy iki eliyle tutuyordu fincanı, o sesi çıkarırken, bakarken bize; iki kişiydi sanki: Biri bize bakıyor, öteki de o sesi çıkarıyordu. "Bari bırak da Mr. Jason komisere telefon etsin" dedi Dilsey. O zaman, fincanı uzun, kahverengi ellerinde tutarak durdu Nancy. Biraz kahve içmek için çabaladı yeniden, ama ellerine, entarisine sıçratınca fincanı bıraktı. Jason gözetliyordu onu.

"Yutamıyorum" dedi Nancy. "Yutuyorum ama boğazımdan inmiyor."

"Kulübeye git" dedi Dilsey. "Frony bir yatak yapsın sana; birazdan ben de gelirim."

"Hiçbir zenci durduramaz onu" dedi Nancy.

"Ben zenci değilim" dedi Jason. "Zenci miyim, Dilsey?"

"Değilsin" dedi Dilsey. Nancy'ye baktı. "Sanmıyorum. Ne yapacaksın öyleyse?"

Bize baktı Nancy. Gözleri, yerlerinden kımıldamadan, bakacak zamanı kalmamasından korkuyormuşçasına, hızla işledi. Bize, üçümüze birden aynı anda baktı. "Odanızda kaldığım geceyi hatırlıyor musunuz?" dedi. Ertesi sabah erkenden nasıl uyanıp oynadığımızı anlattı. Babam uyanıp da kahvaltı zamanı gelinceye kadar şiltesinin üstünde ses çıkarmadan oynamak zorunda kalmıştık. "Gidin, söyleyin annenize de bu gece burada kalayım" dedi Nancy. "Şilte filan da istemem. Yine oynarız."

Caddy anneme sordu. Jason da gitti. "Zenci filan istemem yatak odasında" dedi annem. Jason ağladı. Annem, eğer susmazsa üç gün tatlı vermeyeceğini söyleyinceye kadar ağladı. Jason da, eğer Dilsey çikolatalı pasta yaparsa susacağını söyledi. Babam oradaydı.

"Niye bir şeyler yapmıyorsun?" dedi annem. "Polisler ne güne duruyor?"

"Nancy neden korkuyor Jesus'tan?" dedi Caddy. "Sen de babamdan korkuyor musun, anne?"

"Polisler ne yapabilir ki?" dedi babam. "Onu Nancy bile görmemişse polisler nasıl bulabilir?"

"Öyleyse neden korkuyor?" dedi annem.

"Orada olduğunu söylüyor. Bu gece orada olduğunu biliyormuş, öyle diyor."

"Bir de tutup vergi veriyoruz" dedi annem. "Sen zenci bir kadını evine götürürken ben bu koca evde yalnız başıma beklemek zorunda kalıyorum."

"Bir usturayla dışarılarda dolaşmadığımı biliyorsun" dedi babam.

"Dilsey çikolatalı pasta yaparsa susarım" dedi Jason. Annem dışarı çıkmamızı, babam da Jason'ın çikolatalı pasta yiyip yemeyeceğini bilmediğini, ama şimdi ne yiyeceğini bildiğini söyledi. Mutfağa dönüp Nancy'ye anlattık.

"Babam eve gidip kapıyı kilitlemeni söyledi, bir şey olmazmış" dedi Caddy. "Yoksa ne olacak, Nancy? Jesus kızgın mı sana?" Nancy kahve fincanını ellerine almıştı yine, dirsekleri dizlerinin üstünde, fincanı tutan elleri de dizlerinin arasındaydı. Fincana bakıyordu. "Jesus'ı kızdıracak ne yaptın?" dedi Caddy. Nancy fincanı bıraktı. Yere düşünce kırılmadı, ama kahve döküldü; Nancy, elleri hâlâ fincan biçiminde, oturuyordu. Yeniden başladı o sesi çıkarmaya, yüksek değildi. Şarkı değildi, şarkıydı da. Onu gözetliyorduk.

"Hişt" dedi Dilsey. "Kes şunu artık. Biraz kendini tut. Bekle burada. Gidip Versh'ü bulayım da eve götürsün seni." Dilsey çıktı.

Nancy'ye baktık. Omuzları hâlâ titriyordu, sesi çıkarmayı kesmişti ama. Onu gözetliyorduk. "Jesus ne yapacak sana?" dedi Caddy. "O gitti."

Bize baktı Nancy. "Odanızda kaldığım gece eğlenmiştik, değil mi?"

"Eğlenmemiştim" dedi Jason. "Ben hiç eğlenmemiştim."

"Sen annemin odasında uyuyordun" dedi Caddy. "Sen yoktun ki."

"Hadi bizim eve gidip biraz daha eğlenelim" dedi Nancy.

"Annem bırakmaz" dedim. "Çok geç oldu."

"Hiç rahatsız etmeyin onu" dedi Nancy. "Sabah olunca söyleriz. Aldırmaz."

"Bırakmaz bizi" dedim.

"Şimdi sormayın ona" dedi Nancy. "Şimdi rahatsız etmeyin onu."

"Gidemeyeceğimizi söylemedi" dedi Caddy.

"Sormadık ki" dedim.

"Giderseniz söylerim" dedi Jason.

"Eğleneceğiz" dedi Nancy. "Aldırmazlar bile; benim evime gideceğiz yalnız. Uzun zamandır sizin için çalışıyorum. Aldırmazlar."

"Gitmeye korkmuyorum ben" dedi Caddy. "Korkan Jason. O söyler."

"Korkmuyorum" dedi Jason.

"Korkuyorsun" dedi Caddy. "Söylersin."

"Söylemem" dedi Jason. "Korkmuyorum."

"Jason benimle gitmeye korkmaz" dedi Nancy. "Öyle değil mi Jason?"

"Jason söyleyecek" dedi Caddy. Patika karanlıktı. Bahçe kapısını geçtik. "Şimdi şu kapının arkasından bir şey sıçrasa Jason bağırırdı."

"Bağırmazdım" dedi Jason. Patikadan inmeye başladık. Nancy yüksek sesle konuşuyordu.

"Neden bu kadar yüksek sesle konuşuyorsun Nancy?" dedi Caddy.

"Kim; ben mi?" dedi Nancy. "Yüksek sesle konuştuğumu söyleyen Quentin'e, Caddy'ye, Jason'a bakın hele."

"Sanki beş kişiymişiz gibi konuşuyorsun" dedi Caddy, "Babam da buradaymış gibi konuşuyorsun."

"Kim; ben mi yüksek sesle konuşuyorum Mr. Jason?" dedi Nancy.

"Nancy 'Mister' diye seslendi Jason'a" dedi Caddy.

"Caddy, Quentin, Jason nasıl konuşuyorlar, bakın hele" dedi Nancy.

"Yüksek sesle konuşmuyoruz biz" dedi Caddy. "Babam da buradaymış gibi konuşan sensin."

"Şşşt" dedi Nancy. "Şşşt, Mr. Jason."

"Nancy yine 'Mister' diye seslendi Jason'a."

"Şşşt" dedi Nancy. Hendeği ve başında çamaşırlarla çitin altından süründüğü yeri geçerken hep yüksek sesle konuşuyordu. Evine geldik sonra. Hızlı gitmiştik. Kapıyı açtı. Bir lambanınkine benziyordu evin kokusu, Nancy'nin kokusu da bir fitilinkine; ikisi de önce karşısındakinin kokmaya başlamasını bekliyordu sanki. Lambayı yaktı Nancy, kapıyı kapayıp sürgüledi. Yüksek sesle konuşmayı bırakarak bize baktı.

"Ne yapacağız?" dedi Caddy.

"Ne yapmak istiyorsunuz?" dedi Nancy.

"Eğleneceğimizi söylemiştim" dedi Caddy.

Bir şeyler vardı Nancy'nin evinde, Nancy'yle evinin yanı sıra kokan başka bir şey vardı. Jason bile kokusunu duydu onun. "Kalmak istemiyorum burada" dedi. "Eve gitmek istiyorum."

"Git öyleyse" dedi Caddy.

"Tek başıma gitmek istemiyorum" dedi Jason.

"Eğleneceğiz" dedi Nancy.

"Nasıl?" dedi Caddy.

Nancy kapının yanına dikilmişti. Bize bakıyordu, sanki gözlerini boşaltmıştı, onları kullanmayı bırakmıştı sanki. "Ne yapmak istiyorsunuz?" dedi.

"Masal anlat bize" dedi Caddy. "Masal anlatabilir misin?"

"Evet" dedi Nancy.

"Anlat öyleyse" dedi Caddy. Nancy'ye baktık. "Masal bilmezsin ki sen."

"Hayır" dedi Nancy. "Hayır, bilirim."

Gelip ocağın önündeki bir iskemleye oturdu. Biraz ateş vardı. İçerisi o kadar sıcakken Nancy iyice yaktı ocağı. İyice tutuştu ocak. Bir masal anlattı. Gözlerinin baktığı gibi anlattı, bizi gözetleyen gözleri ve bizimle konuşan sesi kendinin değilmiş gibi. Başka bir yerde yaşıyordu sanki, başka bir yerde bekliyordu. Kulübenin dı-

şındaydı. Sesi içerdeydi yalnız, bir de biçimi; başında, ağırlığı olmayan, o balon gibi dengeli çamaşır bohçasıyla dikenli çitin altından geçebilen Nancy'ydi oradaki. Hepsi o kadardı ama. "Kraliçe kötü adamın saklandığı hendeğe yaklaşıyordu. Hendeği geçerken 'Şu hendeği bir geçebilsem' diyordu kendi kendine..."

"Hangi hendeği?" dedi Caddy. "Bizim geçtiğimiz gibi bir hendek mi? Bir kraliçe neden hendeği geçmek istesin?"

"Evine gitmek için" dedi Nancy. Bize baktı. "Evine çabucak gidip kapıyı kilitleyebilmek için hendeği geçmesi gerekiyordu."

"Neden evine gidip kapıyı kilitlemek istiyordu?" dedi Caddy.

IV

Nancy bize baktı. Sesini kesti. Bize baktı. Jason'ın bacakları, Nancy'nin kucağına oturduğu yerde dimdik uzanmıştı paçalarından. "Hiç de iyi bir masal değil" dedi. "Eve gitmek istiyorum."

"Gitsek iyi olur" dedi Caddy. Yerden kalktı. "Şimdi bizi arıyorlardır herhalde." Kapıya doğru yürüdü.

"Yok" dedi Nancy. "Açma onu." Hızla kalkıp geçti Caddy'yi. Kapıya, tahta sürgüye dokunmadı.

"Neden açmayayım?" dedi Caddy.

"Lambanın yanına gel" dedi Nancy. "Eğleneceğiz. Gitmek zorunda değilsiniz ki."

"Gitmeliyiz" dedi Caddy. "Eğlenemezsek tabii." Nancy'yle birlikte ateşin, lambanın yanına geldiler.

"Eve gitmek istiyorum" dedi Jason. "Söyleyeceğim de."

"Başka bir masal biliyorum" dedi Nancy. Lambanın hemen yanında dikiliyordu. Burunda durdurulan dengeli bir değneğe nasıl bakılırsa öyle baktı Caddy'ye. Caddy'yi görmek için aşağı bakmak zorundaydı, ama gözleri öyle görünüyordu, insan burnunda bir değneği dengede tutarken nasıl görünürlerse öyle.

"Dinlemeyeceğim" dedi Jason. "Tepineceğim işte."

"Ama iyi bir masal bu" dedi Nancy. "Ötekinden daha iyi."

"Neye dair?" dedi Caddy. Nancy lambanın yanında dikiliyordu. Eli lambanın üstünde, uzun, kahverengi ışığa karşıydı.

"Elin o sıcak camın üstünde duruyor" dedi Caddy. "Yakmıyor mu elini?"

Lamba şişesinin üstündeki eline baktı Nancy. Usulca çekti onu. Orada, Caddy'ye bakarak, uzun elini sanki bir iple bileğine bağlanmış gibi bükerek, durdu.

"Başka bir şey yapalım" dedi Caddy.

"Evet gitmek istiyorum" dedi Jason.

"Biraz mısır var bende" dedi Nancy. Caddy'ye, sonra Jason'a, sonra bana, sonra yine Caddy'ye baktı. "Biraz mısır var bende."

"Patlamış mısırı sevmem ben" dedi Jason. "Şeker daha iyi."

Nancy, Jason'a baktı. "Kalburu sen tutarsın." Hâlâ büküyordu elini; gevşek, kahverengi, uzundu.

"Peki" dedi Jason. "Eğer kalburu ben tutarsam biraz daha kalırım. Caddy tutamaz. Eğer kalburu Caddy tutarsa eve giderim."

Nancy ateşi yaktı. "Bak, Nancy ellerini nasıl ateşe sokuyor" dedi Caddy. "Ne oluyorsun, Nancy?"

"Mısır var bende" dedi Nancy. "Biraz var." Yatağın altından kalburu çıkardı. Kırıktı. Ağlamaya başladı Jason.

"Mısır patlatamayacağız" dedi.

"Nasıl olsa eve gidecektik" dedi Caddy. "Hadi Quentin."

"Bekle" dedi Nancy. "Bekle biraz. Şimdi onarırım. Yardım etmeyecek misin bana?"

"İstemiyorum zaten" dedi Caddy. "Çok geç oldu."

"Sen yardım et Jason" dedi Nancy. "Yardım etmeyecek misin?"

"Hayır" dedi Jason. "Eve gitmek istiyorum ben."

"Şşşt" dedi Nancy. "Şşşt. Bak. Bak bana. Şimdi onarırım kalburu; Jason da onu tutup mısır patlatır." Bir parça tel alıp kalburu onardı.

"Sağlam olmadı" dedi Caddy.

"Oldu" dedi Nancy. "Sen gör şimdi. Yardım edin de taneleri koçandan ayıralım."

Mısır da yatağın altındaydı. Taneleri ayırıp kalbura döktük; Nancy, Jason'ın kalburu ateşte tutmasına yardım etti.

"Patlamıyor" dedi Jason. "Eve gitmek istiyorum ben."

"Bekle" dedi Nancy. "Şimdi patlamaya başlar. Eğleniriz o zaman." Ateşin hemen yanında oturuyordu. Lambayı sonuna kadar açtığından tütmeye başlamıştı.

"Neden kısmıyorsun biraz?" dedim.

"Zararı yok" dedi Nancy. "Şimdi temizlerim onu. Bekleyin azıcık. Bir dakikaya kalmaz, patlamaya başlar."

"Başlayacağını hiç sanmıyorum" dedi Caddy. "Eve gitmeliyiz nasıl olsa. Merak ederler."

"Etmezler" dedi Nancy. "Patlayacak. Dilsey benimle olduğunuzu söyler onlara. Uzun zamandır sizin için çalışıyorum. Benim evimde olunca bir şey demezler. Bekleyin azıcık. Şimdi patlamaya başlar."

Sonra duman kaçtı Jason'ın gözlerine; ağlamaya başladı. Kalburu ateşe düşürdü. Islak bir paçavra alarak Jason'ın yüzünü sildi Nancy; ama ağlayış kesilmedi.

"Şşşt" dedi. "Şşşt." Durmadı ama. Caddy kalburu ateşten çıkardı.

"Yanmış" dedi. "Biraz daha mısır getirmen gerekecek Nancy."

"Hepsini koymuş muydun içine?" dedi Nancy.

"Evet" dedi Caddy. Nancy, Caddy'ye baktı. Kalburu aldı sonra, açtı, önlüğüne döktü yanmış mısırları; biz ona bakarken kahverengi, uzun elleriyle taneleri ayıklamaya başladı.

"Başka yok mu?" dedi Caddy.

"Var" dedi Nancy. "Var. Bak. Bu yanmamış işte. Şimdi bütün yapacağımız şey—"

"Eve gitmek istiyorum ben" dedi Jason. "Söyleyeceğim."

"Şşşt" dedi Nancy. Hepimiz dinledik. Gözleri lambanın kırmızı ışığıyla dolu, Nancy'nin başı sürgülü kapıya çevrilmişti. "Biri geliyor" dedi Caddy.

Sonra dizlerinin arasında sarkan elleriyle orada, ateşin yanında oturarak o sesi çıkarmaya başladı Nancy, yüksek değildi; ansızın kocaman su taneleri belirmeye başladı yüzünde; aşağıya doğru, çenesinden düşünceye kadar akarken, kıvılcım gibi, dönen küçük birer ateş topu taşıyordu her biri. "Ağlamıyor" dedim.

"Ağlamıyorum" dedi Nancy. Gözleri kapalıydı. "Ağlamıyorum. Kim o?"

"Bilmiyorum" dedi Caddy. Kapıya gidip dışarı baktı. "Gitmek zorundayız artık" dedi. "İşte babam geliyor."

"Söyleyeceğim" dedi Jason. "Siz getirdiniz beni buraya."

Hâlâ su akıyordu Nancy'nin yüzünden. İskemlesinde döndü. "Dinleyin. Söyleyin ona. Eğleneceğimizi söyleyin. Sabaha kadar iyi bakarım size, söyleyin. Sizinle gelip yerde yatmama izin vermesini söyleyin. Söyleyin, şilte filan da istemem. Eğleniriz. Geçen sefer nasıl eğlenmiştik, hatırlıyor musunuz?"

"Eğlenmemiştim" dedi Jason. "Canımı yakıyorsun benim. Gözlerime duman kaçırıyorsun. Söyleyeceğim."

V

Babam girdi. Bize baktı. Nancy kalkmadı.

"Söyleyin ona" dedi Nancy.

"Bizi buraya Caddy getirdi" dedi Jason. "Ben istemiyordum."

Ateşe yaklaştı babam. Nancy ona baktı. "Rachel Hala'ya gidip kalamaz mısın?" dedi babam. Elleri dizlerinin arasında, ona baktı Nancy. "Burada değil" dedi babam. "Görürdüm yoksa. Ortalıkta in cin yok."

"Hendekte o" dedi Nancy. "Orada, hendekte bekliyor."

"Saçma" dedi babam. Nancy'ye baktı. "Biliyor musun orada olduğunu?"

"Belirtiyi gördüm" dedi Nancy.

"Ne belirtisi?"

"Gördüm. Geldiğimde masanın üstünde duruyordu. Lambanın yanındaydı, üstünde hâlâ kanlı etiyle o domuz kemiği. Dışarda o. Siz kapıdan çıkınca ben de gitmiş olacağım."

"Nereye gitmiş olacaksın Nancy?" dedi Caddy.

"Boşboğaz değilim ben" dedi Jason.

"Saçma" dedi babam.

"Dışarda o" dedi Nancy. "Şu anda pencereden bakarak gitmenizi bekliyor. Ben de gideceğim sonra."

"Saçma" dedi babam. "Kilitle evini de Rachel Hala'ya götürelim seni."

"Faydası yok" dedi Nancy. Babama bakmıyordu artık, ama babam ona, uzun, gevşek, kımıldayan ellerine bakıyordu. "Geciktirmenin faydası yok."

"Ne yapmak istiyorsun öyleyse?" dedi babam.

"Bilmiyorum" dedi Nancy. "Bir şey yapamam. Geciktirebilirim yalnız. Onun da faydası yok. Benim olduğunu sanıyorum onun. Benden başka kimsenin değil o gelecek olan."

"Gelecek olan ne?" dedi Caddy. "Senin olan ne?"

"Hiçbir şey" dedi babam. "Yatmalısınız artık."

"Caddy getirdi beni buraya" dedi Jason.

"Rachel Hala'ya git" dedi babam.

"Faydası yok" dedi Nancy. Dirsekleri dizlerinin üstünde, uzun elleri dizlerinin arasında, ateşin önünde oturuyordu. "Sizin kendi

mutfağınız bile olsa faydasız. Sizin çocuklarınızla bir odada, yerde bile uyusam ertesi sabah bulurdunuz beni, bütün kanla—"

"Şşşt" dedi babam. "Kilitle kapıyı, lambayı da söndür yat."

"Korkuyorum karanlıktan" dedi Nancy. "Karanlıkta olacak diye korkuyorum."

"Burada böyle yanık lambayla mı oturacaksın?" dedi babam. Sonra Nancy, ateşin önünde oturmuş, uzun elleri dizlerinin arasında, o sesi çıkarmaya başladı. "Allah kahretsin" dedi babam. "Gelin çocuklar. Yatma zamanınız geçti."

"Siz eve gidince ben de gitmiş olacağım" dedi Nancy. Daha durgun konuşuyordu şimdi, yüzü de elleri gibi durgun görünüyordu. "Zararı yok, cenaze paramı Mr. Lovelady'de biriktirdim." Mr. Lovelady, her cumartesi sabahı kulübeleri, mutfakları dolaşarak zencilerin sigorta paralarını, on beşer sentlerini toplayan kısa boylu, kirli bir adamdı. Karısı intihar etmişti bir sabah. Bir çocukları, küçük bir kızları vardı. Çocukla birlikte çekip gitmiş, birkaç hafta sonra da tek başına dönmüştü. Cumartesi sabahları patikalardan, arka sokaklardan geçtiğini görürdük onun.

"Saçma" dedi babam. "Yarın sabah mutfakta ilk göreceğim kişi sen olacaksın."

"Göreceğini göreceksin nasıl olsa" dedi Nancy. "Ama ne olacağını Tanrı bilir."

IV

Onu ateşin önünde oturur bıraktık.

"Gel de sürgüle kapıyı" dedi babam. Ama kımıldamadı. Lambayla ateşin arasında otururken bize yeniden bakmadı bile. Biraz uzaklaşınca, patikada, arkamıza bakıp açık kapıdan görebiliyorduk onu.

"Ne var, baba?" dedi Caddy. "Ne olacak?"

"Hiçbir şey" dedi babam. Jason babamın sırtına binmişti, onun için en uzunumuz oydu. Hendeğe indik. Baktım, sessizdi. Ayışığıyla gölgelerin karıştığı yerde pek bir şey göremedim.

"Jesus buraya saklanmışsa bizi görebilir, değil mi?" dedi Caddy.

"Burada değil" dedi babam. "Uzun zaman önce çekip gitti."

"Sen getirdin beni" dedi Jason, uzundu; göğe doğru, babamın bir küçük bir de büyük iki başı varmış gibi görünüyordu. "Ben istememiştim."

Hendekten çıktık. Nancy'nin evini, açık kapıyı hâlâ görebiliyorduk; ama kapısı açık, ateşin önünde oturan Nancy görünmüyordu, yorulmuştu çünkü. "Bittim yorgunluktan" demişti. "Bir zenciyim ben. Benim suçum değil bu."

Ama duyabiliyorduk onu, biz hendeği geçtikten hemen sonra şarkıya benzemeyen o şarkı gibi sesi çıkarmaya başlamıştı çünkü. "Çamaşırları kim yıkayacak artık baba?" dedim.

"Zenci değilim ben" dedi Jason; uzundu, başına iyice yakındı babamın.

"Daha kötüsün" dedi Caddy. "Boşboğazsın. Şimdi bir şey sıçrasa zencilerden daha çok korkardın."

"Korkmazdım" dedi Jason.

"Ağlardın" dedi Caddy.

"Caddy" dedi babam.

"Ağlamazdım!" dedi Jason.

"Korkak kaz" dedi Caddy.

"Candace!" dedi babam.

Çeviren: Ülkü Tamer

Kırmızı Yapraklar

İki Kızılderili, çiftliği geçip köle mahallesine doğru yürüdüler. Topluluktaki kölelerin oturduğu iki sıra ev –beyaz badanayla tertemiz, fırınlanmış yumuşak tuğladan–, çıplak ayak izleri ve toprakta sessizce duran elişi oyuncaklarla kaplanmış yolun uysal gölgesinde karşı karşıya sıralanmıştı. Hiçbir yaşama belirtisi yoktu ortalıkta.

"Ne bulacağımızı biliyorum" dedi ilk Kızılderili.

"Ne bulamayacağımızı" dedi ikinci. Öğle olduğu halde yol tenhaydı, kulübelerin kapıları boş, sessiz; sıvanmış, çatlak bacaların hiçbirinden yemek dumanı yükselmiyordu.

"Evet. Şimdiki Adam'ın babası ölünce de böyle olmuştu."

"Eskiden Adam olanın demek istiyorsun."

"Evet."

İlk Kızılderili'nin adı Three Basket'tı.[1] Altmış yaşındaydı belki. İkisi de bodur adamlardı, topluca, şehirliler gibi, göbekli; Siam ya da Sumatra'daki yıkık bir duvara oyulmuş, sisten çıkarmışçasına görünen kafalar gibi kocaman kafaları, bulanık bir sessizliğe bürünmüş toprak renkli yüzleri vardı. Güneş yapmıştı bunu, zorlu güneş, zorlu gölge. Yanık topraktaki sazlara benziyordu saçları. Three Basket kulağına tutturulmuş mineli bir enfiye kutusu taşıyordu.

"Bunun iyi bir yol olmadığını her zaman söyledim. Eski zamanlarda mahalleler yoktu, Zenciler yoktu. İnsanın zamanı kendinindi. Zamanı vardı. Şimdi insan, onun çoğunu terlemeyi çalışmaya üstün tutanlara iş aramakla geçiriyor."

"Atlar, köpekler gibi onlar."

"Bu akla uygun dünyada bir hiç gibi onlar. Terden başka hiçbir şey onları kandırmıyor. Beyazlardan da kötüler."

"Sanki Adam'ın kendisi onlara iş bulmak zorunda değilmiş gibi."

"Doğru söyledin. Köleliği sevmem. İyi yol değil. Geçmiş günlerde iyi yol vardı. Şimdi yok."

---

1 (İng.) Üç sepet. (ç. n.)

"Eski yolu da hatırlamıyorsun ama."

"Hatırlayanları dinledim. Bu yolu da denedim sonra. İnsan terlemek için yaratılmadı."

"Öyle. Bak, ter ne yapmış etlerine."

"Evet. Kara. Tadı da acı."

"Yedin mi?"

"Eskiden. Gençtim o zamanlar; iştah bakımından daha cesurdum. Değiştim şimdi."

"Evet. Yenilemeyecek kadar değerliler şimdi."

"Etlerinde hoşlanmadığım acı bir tat var."

"Ne olursa olsun, beyazlar onların yerine at verirken yenilemeyecek kadar değerliler."

Yola saptılar. Sessiz, çelimsiz oyuncaklar –tahtalar, paçavralar, tüylerden yapılmış tanrı putlarına benzeyen nesneler– paslı eşiklerin yanında, kemikler ve sukabağından yapılmış kırık kaplar arasında toprağa uzanmıştı. Ama hiç ses yoktu kulübelerde, kapılarda hiçbir surat; dünden, Issetibbeha öldüğünden beri olmamıştı. Ama ne bulacaklarını biliyorlardı onlar.

Ayın belirli bazı durumlarında Zenciler, gece inip de davulları sakladıkları dereye gitmeden önce, törenlerine başlamak için ortadaki kulübede –ötekilerden biraz daha büyük bir ev– toplanırlardı. Daha önemsiz takımlarını, anlaşılmaz süslerini, kırmızı balçıkla üstlerine simgeler çizilmiş sopalardan meydana gelen tören araçlarını bu odada saklarlardı. Çatıdaki bir deliğin altında, döşemenin ortasında, bir ocakla soğumuş odun külleri ve sarkıtılmış demir bir kap vardı. Panjurları kapalıydı pencerelerin; iki Kızılderili girince, parlak gün ışığından sonra bir kıpırtı, gözlerin oynadığı koyuluktan başka bir şey göremediler; odanın Zencilerle dolu olduğu anlaşılıyordu. İki Kızılderili eşikte durdu.

"Evet" dedi Basket. "Bunun iyi bir yol olmadığını söyledim."

"Burada kalmak istemiyorum" dedi ikinci.

"Kara adamın korkusudur bu kokladığın. Bizimki gibi kokmaz."

"Burada kalmak istemiyorum."

"Senin korkunun da bir kokusu var."

"Kokladığımız Issetibbeha'dır belki de."

"Evet. O bilir. Burada ne bulacağımızı bilir o. Öldüğü zaman, bugün burada ne bulacağımızı biliyordu." Odanın ağır alacaka-

ranlığından Zencilerin gözleriyle kokuları sarmıştı onları. "Ben, bildiğiniz Three Basket'ım" dedi Basket odaya. "Adam'dan geliyoruz. Aradığımız gitti mi?" Hiçbir şey söylemedi Zenciler. Kokuları, gövdelerinin kokuları, durgun sıcak havada dalgalanıyor gibiydi. Sanki tek kişiymiş gibi uzak, anlaşılmaz bir şeyi düşünerek dalmışlardı. Tek bir ahtapot gibiydiler. Kocaman bir ağacın ortaya çıkarılan kökleri ve ışıksız, çirkin yaşayışının bükülmüş, kalın, pis kokulu kıvrımları ansızın bölünen toprak gibi. "Hadi" dedi Basket. "Ödevimizi biliyorsunuz. Aradığımız gitti mi?"

"Bir şey düşünüyorlar" dedi ikinci. "Burada kalmak istemiyorum."

"Bir şey biliyorlar" dedi Basket.

"Onu saklıyorlar, öyle mi sanıyorsun?"

"Hayır. O gitti. Dün geceden beri yok, gitti. Şimdiki Adam'ın büyükbabası ölünce de böyle olmuştu. Üç günümüzü almıştı onu yakalamak. Doom[2] tam üç gün yerde, 'Atımla köpeğimi görüyorum. Kölemi görmüyorum ama. Ona ne yaptınız ki sessizce yatmama izin vermiyorsunuz?' diyerek yatmıştı."

"Ölmek hoşlarına gitmiyor."

"Evet. Sarılıyorlar. Her zaman zorluk çıkarıyor bu bize. Onursuz, uygunsuz insanlar. Her zaman zorluk."

"Hoşlanmıyorum buradan."

"Ben de. Ama yabani onlar; törenleri hiçe sayıyorlar. Bunun için bu yolun kötü olduğunu söylüyorum."

"Evet. Sarılıyorlar. Güneşte çalışmayı, bir kabile reisiyle toprağa girmekten üstün tutuyorlar. Ama gitmiş o."

Bir şey söylememişti Zenciler; hiç ses çıkarmamışlardı. Beyaz gözleri, yabani, yatışmış, yuvarlanıyordu; ağırdı koku, pisti. "Evet, korkuyorlar" dedi ikinci. "Ne yapacağız şimdi?"

"Gidip Adam'la konuşalım."

"Moketubbe dinler mi?"

"Ne yapabilir? Hoşlanmaz bundan. Ama Adam o şimdi."

"Evet. Adam o. Kırmızı topuklu ayakkabıları her zaman giyebilir artık." Dönüp çıktılar. Kapının çerçevesinde kapı yoktu. Kulübelerin hiçbirinde kapı yoktu.

"Zaten giyiyordu" dedi Basket.

---

2 (İng.) Kıyamet, yargı, ölüm. (ç. n.)

"Issetibbeha'nın görmediği zamanlar. Ama Adam o olduğu için ayakkabılar onun artık."

"Evet. Issetibbeha'nın hoşuna gitmezdi. İşitirdim. Moketubbe'ye söylediğini biliyorum: 'Adam olduğun zaman, ayakkabılarım senin olacak. Ama o zamana dek onlar benim ayakkabılarım.' Ama Moketubbe Adam şimdi; onları giyebilir."

"Evet" dedi ikinci. "Adam o şimdi. Issetibbeha'nın görmediği zamanlar giyerdi onları; Issetibbeha'nın da bunu bilip bilmediği belli değildi. Sonra, yaşlı olmayan Issetibbeha ölü oldu; ayakkabılar Moketubbe'nin şimdi, çünkü Adam o. Ne dersin buna?"

"Bir şey demem" dedi Basket. "Ya sen?"

"Ben de" dedi ikinci.

"İyi" dedi Basket. "Akıllısın."

II

Ev, meşe ağaçlarıyla çevrili bir tepeciğin üstündeydi. Kıyıya vuran buharlı bir geminin güvertesindeki –Issetibbeha'nın babası Doom'un köleleriyle birlikte söküp yuvarlak servi gövdeleri üstünde on iki mil boyunca kendi toprağına çektiği– kamaradan meydana gelen önü bir kat yükseklikteydi. Beş ay sürmüştü kamaranın taşınması. O zamanlar evi yalnız tuğladan bir duvardı. Gemiyi duvara, şimdi süslü kornişlerdeki sıyrılmış yaldız kaplamaların kafesli kapılar ve altın harflerle yazılı kamara adları üstünde kemerlendiği yere dayamıştı.

Üç çocuktan biri olan Doom, ailenin anne yanından bir Mingo, bir kabile reisi adayı olarak doğmuştu. Bir gemiyle Kuzey Mississippi'den, toplumdaki yeri kendininkine paralel olan bir adamla, Chevalier Soeur Blonde de Vitry'yle tanıştığı New Orleans'a –delikanlıydı o zamanlar, New Orleans da bir Avrupa şehriydi– kadar yolculuk etmişti. New Orleans'da, ırmağın üstünde kumarcılar, katiller arasında Doom, efendisinin koruyuculuğu altında, bir kabile reisi, bir Adam, ailenin erkekler yanından kalacak toprağın mirasçısı olarak göstermişti kendini; onu *du homme*[3], dolayısıyla Doom olarak adlandıran da Chevalier de Vitry'ydi.

3 (Fr.) Adam. (ç. n.)

Her yerde birlikte görünüyorlardı – cesur, anlaşılmaz, melez yüzlü bodur Kızılderiliyle Carondelet'nin arkadaşı, General Wilkinson'ın yakını olduğu söylenen Parisli göçmen. Arkalarında, Doom'un kazandığına inanılan paraların efsanesiyle, gidişlerinden sonra bir süre kardeşi tabancayla dolaştığı yerlerde Doom'u arayan genç bir kadına, oldukça zengin bir Batı Kızılderili ailesinin kızına dair söylentiler bırakarak eski, belirsiz çevrelerinden kayboldular ikisi de.

Altı ay sonra kadının kendi de, yanındaki Zenci hizmetçiyle birlikte ağaçlık bir yerde indikleri St. Louis gemisine binerek kayboldu. Bir at ve arabayla dört Kızılderili karşıladı onu; artık Doom'u kabilesinin reisi olarak bulduğu çiftliğe, ağır ağır yolculuk ederek –çünkü karnındaki çocuk büyümüştü– üç günde vardılar. Dayısıyla oğlunun ansızın öldüğünden başka bir şey söylemedi Doom, nasıl kabile reisi olduğunu anlatmadı. Geyiklerin sığır gibi otladıkları, parka benzeyen kırk beş dönümlük eşsiz ormanın ortasına beceriksiz kölelerin kurduğu tuğla bir duvarla, ona yaslanan, odalara bölünmüş, kemik ve süprüntülerle dolu, eğik çatısı sazlarla, yapraklarla kaplı birkaç sırıktan meydana gelmişti evi. Doom'la kadın, Issetibbeha doğmadan kısa bir zaman önce, semerine üç galonluk bir viski damacanasıyla pamuktan bir şemsiye bağlı bir katırın üstünde gelen, gezgin papazla köle satıcısı karışımı bir adam tarafından evlendirildiler. Ondan sonra, beyazların yaptığı gibi, daha çok köle alıp toprağının bazı yerlerini ekmeye başladı Doom. Ama hiçbir zaman yeteri kadar iş bulamıyordu Zencilere. Çoğunluğu, tam bir tembellik içinde, bazı zamanlar konukları eğlendirirken Doom'un onları köpeklerle yarıştırması hariç, Afrika ormanlarından getirilmiş bir yaşayışı sürdürüyorlardı.

Doom öldüğünde Issetibbeha, oğlu, on dokuzundaydı. Toprağın ve kendisine hiç faydası dokunmayan, beş kat artmış karalar sürüsünün sahibi oldu. Kendisi Adam unvanına sahip olduğu halde, topluluğu yönetenler amcalar, amcaoğullarıydı; sonunda Zencilerin durumunu görüşmek için toplandılar; geminin kapıları üstündeki altın adlar altında, düşünceli, toplandılar.

"Onları yiyemeyiz" dedi biri.

"Neden?"

"Çoklar da ondan."

"Doğru" dedi bir üçüncü. "Bir kere başlayınca hepsini yememiz gerekecek. O kadar et de insan için iyi değildir."

"Geyik eti gibidir belki de. O zaman insana zararı dokunmaz."

"Birkaçını öldürüp de yemesek" dedi Issetibbeha.

Bir süre ona baktılar. "Neden?" dedi biri.

"Doğru" dedi bir ikinci. "Yapamayız bunu. Çok değerliler; kendilerine yapacak iş bulmak için bizi ne kadar tedirgin ettiklerini hatırlayın. Beyazların yaptığı gibi yapmalıyız."

"Nasıl?" dedi Issetibbeha.

"Onları beslemek için toprağı temizleyip mısır yetiştirmek, sonra da üretip satmak. Toprağı temizleyip yiyecek yetiştirelim, sonra Zencileri üretip parayla beyazlara satalım."

"Ama parayla ne yapacağız?" dedi bir üçüncü.

"Bakalım" dedi ilki.

Düşünceli, ağır, oturdular.

"İş demektir bu" dedi üçüncü.

"Zenciler yapsın" dedi ilki.

"Evet. Onlar yapsın. Terlemek kötüdür. Nemlidir. Gözenekleri açar."

"Gece havası girer sonra."

"Evet. Zenciler yapsın. Terlemeyi sever gibi görünüyorlar."

Böylece Zencilerle toprağı temizleyip tohum ektiler. O zamana kadar köleler, köşesine eğik bir çatı kurulmuş, domuz ağılı gibi bir ağılda oturuyorlardı. Ama konutlar, kulübeler kurmaya, genç Zencileri birleşmeleri için çiftler halinde kulübelere bırakmaya başlamışlardı artık; beş yıl sonra Issetibbeha, Memphis'li bir tüccara kırk baş sattı; parayı alarak, New Orleans'lı dayısının yönetiminde denizaşırı bir yolculuğa çıktı. O sıralarda derincesine trajik, tuhaf bir ekşimede yerleşen dikkatli, dişsiz yüzüyle perukalı, korseli Chevalier Soeur Blonde de Vitry yaşlı bir adamdı Paris'te. Issetibbeha'dan üç yüz dolar ödünç aldı, karşılığında da bazı çevrelere soktu onu; bir yıl sonra Issetibbeha yaldızlı bir karyola, ışığında Pompadour'un, Louis onun pudralı omuzundan aynadaki suratına sırıtırken saçlarını yaptığı söylenen iki şamdanla, kırmızı topuklu bir çift terlik getirdi evine. Terlikler ayaklarına küçük geldi, denizaşırı yolculuğunda New Orleans'a kadar ayakkabı giymemişti çünkü.

Terlikleri eve ince bir kâğıda sarılı getirip, oğlu Moketubbe'nin oynaması için çıkardığı zamanların dışında, sedir ağacı talaşlarıyla dolu olan bir heybenin boş gözünde sakladı. Üç yaşındayken Moketubbe'nin, terliklerle karşılaşıncıya kadar derin, ölçüsüz bir uyuşukluk içinde görünen geniş, düz, Moğolumsu bir yüzü vardı.

Güzel bir kadındı Moketubbe'nin annesi; bir gün Issetibbeha onu kavun tarlasında çalışırken görmüştü. Durup geniş, sert kalçalarını, kusursuz sırtını, duru yüzünü seyretmişti bir süre. Dereye balık avlamıya gidiyordu o gün, ama durdu; orada, habersiz kızı seyrederken kendi annesini, o şehir kadınını, yelpazeleri, oyaları, Zenci kanıyla o kaçağı, o üzücü olayın bayağılığını hatırlıyordu belki de. O yıl Moketubbe doğdu; üç yaşındayken bile ayakları terliklere sığmıyordu. O durgun, sıcak ikindilerde –gerçeği korkunç bir biçimde reddederek– terliklerle boğuşurken, Issetibbeha kendi kendine sessizce gülerdi. Birkaç yıl Moketubbe'yle ayakkabılara güldü, Moketubbe on altı yaşına gelinceye kadar onları giymeye çalışmaktan vazgeçmedi çünkü. Sonra bıraktı. Ya da Issetibbeha öyle sanıyordu. Ama Issetibbeha'nın karşısında denemeyi bırakmıştı yalnız. En yeni karısı Issetibbeha'ya, Moketubbe'nin ayakkabıları çalıp sakladığını söyledi. Issetibbeha gülmeyi bıraktı o zaman; kadını gönderdi; yalnızdı artık. "Evet" dedi. "Ben de yaşamaktan hoşlanıyorum anlaşılan." Moketubbe'yi çağırttı sonra. "Sana veriyorum onları" dedi.

Moketubbe yirmi beşindeydi o sıralar, bekârdı. Issetibbeha uzun boylu değildi, ama on beş santim daha uzundu oğlundan, kırk beş kilo kadar da hafif. Solgun, geniş, tembel yüzü ve su toplamış elleri, ayaklarıyla Moketubbe etle kaplanmıştı şimdiden. Ona bakarak, "Artık onlar senin" dedi Issetibbeha. Girdiği zaman Moketubbe ona bir kere bakmıştı, kısa, akıllı, örtülü bir bakış.

"Sağ ol" dedi.

Issetibbeha ona baktı. Moketubbe'nin bir şey görüp görmediğini, bir şeye bakıp bakmadığını kestiremedi. "Ne değişir terlikleri sana verirsem?"

"Sağ ol" dedi Moketubbe. Issetibbeha enfiye kullanıyordu o zamanlar; beyaz bir adam ona tozu nasıl dudağına koyup ince bir sakız dalıyla nasıl dişlerine sürmesi gerektiğini göstermişti.

"Neyse" dedi. "Sürekli yaşayamaz insan." Oğluna baktı; boş bakışı, görmeden, geri döndü; bir an için daldı sonra. Ne düşündüğü kestirilemezdi, yarı yüksek sesle söylediklerinden başka: "Evet. Doom'un amcasının kırmızı topuklu ayakkabıları yoktu ama." Oğluna –şişman, tembel– baktı yeniden. "Bütün bunların dışında, insan bir şey yapmak ister; çok geç olmadan da nedir, bilinemez." İnce ince kıyılmış geyik derisiyle kaplı tahta bir iskemlede oturuyordu. "Ayağına giyemiyor bile; o da ben de, taşıdığı aynı hantal etten bozulmuşuz. Ayağına giyemiyor bile. Ama bu benim suçum mu?"

Beş yıl daha yaşadı, öldü sonra. Bir gece hastalandı; kokarca kürkünden elbise giyen bir doktor geldiği ve çubuklar yaktığı halde, öğleden önce öldü.

Dün oldu bu; mezar kazıldı; halk kızarmış köpek etini, külde pişirilmiş patatesi, bir de mısırı yemek ve cenazeye katılmak için arabalarla, at sırtında, yayan, on iki saattir geliyordu.

III

Öteki Kızılderiliyle birlikte eve dönerken, "Üç gün sürecek" dedi Basket. "Üç gün sürecek, yemek yetmeyecek; daha önce de gördüm."

İkinci Kızılderili'nin adı Louis Berry'ydi. "Bu havada kokar üstelik."

"Evet. Bir dertten, bir beladan başka bir şey değiller."

"Üç gün sürmez belki de."

"Kalabalıklar. Evet. Toprağa girmeden önce bu Adam'ın kokusunu duyacağız. Gör de bak."

Eve yaklaştılar.

"Artık ayakkabıları giyebilir" dedi Berry. "Adam'ın önünde giyebilir artık."

"Bir süre giyemez" dedi Basket. Berry ona baktı. "Avın başında o bulunacak."

"Moketubbe mi?" dedi Berry. "İster mi dersin? Konuşmayı bile yorgunluk sayan bir adam."

"Başka ne yapabilir ki? Yakında kokmaya başlayacak olan kendi babası."

"Doğru" dedi Berry. "Ayakkabılar için borcu da var üstelik. Aslında onları satın aldı. Ne dersin?"

"Sen ne dersin?"

"Sen ne dersin?"

"Bir şey demem."

"Ben de. Issetibbeha'nın artık ayakkabılara ihtiyacı yok. Varsın Moketubbe alsın; Issetibbeha aldırmaz."

"Evet. Adam ölmeli."

"Evet. Varsın ölsün; hâlâ Adam var."

Sundurmanın ağaç kabuğundan çatısı, geminin üstünde, soyulmuş servi direklerle tutturulmuştu; kötü havalarda katırlarla atların bağlandığı çiğnenmiş toprağa döşemesiz bir kaldırım gölgeliyordu. İki kadınla yaşlı bir adam oturuyordu güvertenin burnunda. Kadınlardan biri bir kuşun tüylerini yoluyor, öteki de mısır soyuyordu. Yaşlı adam konuşuyordu. Kunduz derisinden bir şapkayla uzun bir keten cüppenin içinde, yalınayaktı.

"Mahvolup gidecek bu dünya" dedi. "Beyaz adamlar tarafından yıkılacak. Beyazlar Zencileri bize hileyle sürmeden önce, yıllarca, yıllarca ne güzel yaşadık. Eskiden yaşlı adamlar gölgede oturup pişmiş geyik etiyle mısır yer, tütün içer, onurdan, önemli olaylardan konuşurlardı; biz ne yapıyoruz şimdi? Yaşlılar bile kendilerini, o terlemeyi sevenlerle uğraşarak mezara sürüklüyor." Basket'la Berry güverteden geçerlerken durup onlara baktı. Gözleri huysuz, aldatıcıydı; bir sürü buruşuk vardı yüzünde. "O da kaçtı" dedi.

"Öyle" dedi Berry. "Gitti."

"Biliyordum. Söyledim onlara. Doom öldüğünde nasıl olduysa bunda da öyle olacak, üç hafta sürecek tam. Görün de bakın."

"Üç hafta değil, üç gün sürmüştü" dedi Berry.

"Orada mıydın?"

"Hayır" dedi Berry. "Ama öyle duydum."

"Ben oradaydım ama" dedi yaşlı adam. "Tam üç hafta bataklıklardan, çalılardan..." Onu konuşur bırakarak yürüdüler.

Bir zamanlar geminin salonu olan yer, usulca çürüyen bir iskeletti şimdi; cilalı döşeme, pervazlarda saklı ve derin biçimlerle zaman zaman parlayıp solan oymalar; dayanıklı pencereler perdeli gözlere benziyordu. Birkaç çuval tohum ve hiçbir şeyi desteklemeyen iki yayın, dingilinde narin kıvrımlarla paslandığı bir araba

önü duruyordu içinde. Köşedeki söğüt kafeste bir tilki yavrusu durmadan, sessizce koşuyordu; kemikleri çıkmış üç dövüş horozu tozda geziniyorlardı, yer onların kurumuş pislikleriyle dolmuş, çopurlanmıştı.

Tuğla duvarı geçip çatlamış kütüklerden yapılı büyük bir odaya girdiler. Arabanın arkası oradaydı, soyulmuş gövde yatıyordu yanında; arkasında öteki dövüş horozlarının başları, durgun, boncuk gibi gözleri, yıpranmış ibikleri görünen pencere söğüt çubuklarla kaplıydı. Kurumuş balçıkla döşeliydi yer; bir köşede elle yontulmuş iki kayık küreğiyle kaba bir saban duruyordu. Tavandan, Issetibbeha'nın Paris'ten getirdiği yaldızlı karyola, geyik derisinden dört şeritle asılmış, sarkıyordu. Ne döşeği vardı ne de yayları; iskeleti boydan boya deriyle örtülmüştü.

Issetibbeha en son karısını, genç olanı, yatakta uyumaya zorlardı. Doğuştan soluk darlığı vardı onda; gecelerini, yarı uzanmış, tahta iskemlesinde geçirirdi. Yatağa yatırırdı karısını, sonra, her gece üç dört saat yaptığı gibi uyur uyanık karanlıkta oturur, uyur gibi yaparak onun yaldızlı, kurdeleli yataktan usulca sıvışıp şafak sökmeden biraz önceye kadar yerdeki yorganın üstünde yatışını dinlerdi. Sonra sessizce yeniden yatağına girerdi kadın, yanında, karanlıkta Issetibbeha sessizce güler, gülerken, uyur gibi yapardı.

Şamdanlar deriden şeritlerle, on galonluk bir viski fıçısının da bulunduğu köşeye dayalı iki çubuğa bağlanmıştı. Moketubbe'nin oturduğu tahta iskemlenin karşısında balçıktan bir ocak vardı. Bir buçuk metreden belki beş santim daha uzundu Moketubbe, yüz on kilo geliyordu. Çuha bir ceket giymişti, gömleği yoktu; yuvarlak, düzgün, bakır göbeği keten bir donun üstünden, şişkin, çıkıyordu. Kırmızı topuklu terlikler vardı ayağında. İskemlesinin arkasında, elinde püsküllü kâğıttan yapılmış bir yelpaze bulunan bir delikanlı dikiliyordu. Kapalı gözleri, düz burnuyla geniş, sarı yüzü ve kanat gibi açılan uzamış kollarıyla Moketubbe hareketsiz oturuyordu. Derin, acılı, tembel bir hava vardı yüzünde, Basket'la Berry girdiğinde gözlerini açmadı.

"Şafaktan beri giyiyor mu onları?" dedi Basket.

"Şafaktan beri" dedi delikanlı. Yelpaze durmadı. "İşte görüyorsunuz."

"Evet" dedi Basket. "Görüyoruz." Moketubbe kımıldamıyordu. Bir heykel, cüppeli, çamaşırlı, çıplak göğüslü bir Malaya tanrısı gibi görünüyordu, önemsiz, kırmızı topuklu ayakkabılarla.

"Sizin yerinizde olsaydım onu rahatsız etmezdim" dedi delikanlı.

"Bizim yerimizde değilsin" dedi Basket. Berry'yle birlikte çömeldi. Delikanlı yelpazeyi durmadan sallıyordu. "Ey Adam" dedi Basket. "Dinle." Moketubbe kımıldamadı. "Gitmiş" dedi Basket.

"Söylemiştim size" dedi delikanlı. "Kaçacağını biliyordum. Söylemiştim size."

"Evet" dedi Basket. "Önceden bilmemiz gerekeni sonradan söyleyen ilk kişi sen değilsin. Siz parlak zekâlı adamlardan birkaçı bunu önlemek için dün neden hiçbir şey yapmadınız?"

"Ölmek istemiyor" dedi Berry.

"Neden istemesin?" dedi Basket.

"Nasıl olsa bir gün ölecek, ama bu kandırmaz insanı" dedi delikanlı. "Beni de kandıramazdı, babalık."

"Dilini tut" dedi Berry.

"Yirmi yıl," dedi Basket, "kendi soyundan olan ötekiler tarlalarda terlerken, o gölgede Adam'a hizmet etti. Mademki terlemek istemedi, neden ölmek istemesin öyleyse?"

"Çabuk olacak hem" dedi Berry. "Uzun sürmez."

"Öyleyse onu yakalayıp söyleyin" dedi delikanlı.

"Sus" dedi Berry. Moketubbe'nin yüzüne bakarak çömeldiler. Belki ölmüş bile olabilirdi. Sanki etin içine o kadar gömülmüştü ki, soluk alışı bile görünmeyecek kadar derinde oluyor gibiydi.

"Dinle, ey Adam" dedi Basket. "Issetibbeha öldü. Bekliyor. Köpeğiyle atı var. Ama kölesi kaçtı. Ona kabını tutan, onun yemeğinden yiyen, kaçtı. Işsetibbeha bekliyor."

"Evet" dedi Berry.

"İlk kez olmuyor bu" dedi Basket. "Deden Doom toprağın kapısında yatmış beklerken de olmuştu aynısı. Üç gün yatıp bekledi, 'Zencim nerede?' diye sordu. Baban Issetibbeha da, 'Ben onu bulacağım. Sen dinlen; onu sana getireceğim ki sen de yolculuğuna başlayabilesin' diye cevap verdi."

"Evet" dedi Berry.

Moketubbe kımıldamamış, gözlerini açmamıştı.

"Tam üç gün Issetibbeha aşağıları aradı" dedi Basket. "Eve, yemeğe bile gelmedi, ta ki Zenciyi buluncaya kadar. Doom'a, babasına, 'İşte köpeğin, atın, Zencin; dinlen' dedi. Issetibbeha, dünden beri ölü olan dedi bunu. Şimdi de Issetibbeha'nın Zencisi kaçtı. Atıyla köpeği onunla birlikte bekliyor, ama Zencisi kaçtı."

"Evet" dedi Berry.

Moketubbe kımıldamamıştı. Gözleri kapalıydı; miskin, koca biçiminde büyük, ete işlemeyen, etin ötesinde, derin bir durgunluk vardı. Çömeldikleri yerden yüzüne baktılar onun.

"Baban daha yeni Adam'ken oldu bu" dedi Basket. "Babasının toprağa girmek için beklediği yere Zenciyi geri getiren de Issetibbeha'ydı." Moketubbe'nin yüzü kımıldamamıştı, gözleri kımıldamamıştı. Bir süre sonra Basket konuştu: "Ayakkabıları çıkar."

Delikanlı ayakkabıları çıkardı. Sanki sudan, denizden, uçsuz bucaksız etinin ötesinden canlanıyormuş, yükseliyormuş gibi, çıplak göğsü kımıldayarak solumaya başladı Moketubbe. Gözleri açılmamıştı ama.

Berry dedi ki: "Avın başında o bulunacak."

"Evet" dedi Basket. "Adam o. Avın başında o bulunacak."

IV

Issetibbeha'nın uşağı Zenci, bütün gün boyunca ambarda saklandı, Issetibbeha'nın ölüşünü seyretti. Kırk yaşında Gineli bir adamdı. Düz bir burnu, kapanık küçük bir yüzü vardı; gözlerinin iç köşeleri kırmızıydı biraz, çıkık dişetleri de dört köşe geniş dişlerinin üstünde soluk mavimsi bir kırmızılıktaydı. On dört yaşında, daha dişleri sıralanmadan, bir tüccar Kamerun'dan almıştı onu. Yirmi üç yıldır Issetibbeha'nın uşağıydı.

Bir gün önce, Issetibbeha'nın hasta olduğu gün, alacakaranlıkta mahalleye dönmüştü. O telaşsız saatte yemek dumanları sokağı ağır ağır geçiyor, kapıdan kapıya –aynı et ve ekmek kokusunu karşısındakine taşıyarak– savruluyordu. Kadınlar pişiriyordu onları; erkekler yolun başında toplanmış, onun çıplak ayaklarını dikkatli, garip bir alacakaranlığa uzatarak evden, bayırdan inişine bakıyorlardı. Bekleyen adamlara biraz parlak göründü gözbebekleri.

"Issetibbeha ölmedi daha" dedi kölelerin başı.

"Ölmedi" dedi uşak. "Kim ölmedi?"

Yüzleri onunki gibiydi alacakaranlıkta, değişik yaşlar, maymunların ölüm maskeleri gibi olan yüzlerin gerisinde anlaşılmazcasına mühürlenmiş düşünceler. Garip alacakaranlıktan ateşlerin, yemeğin kokusu –başka bir dünyadanmış gibi– yolun, tozdaki çıplak çocukların üstünde keskin ve ağır esiyordu.

"Gün batıncaya kadar yaşarsa şafağa kadar yaşar" dedi biri.

"Kim diyor?"

"Talk[4] diyor."

"Evet. Talk diyor. Bilmediğimiz bir şey var." Aralarında dikilen, gözbebekleri biraz parlak uşağa baktılar. Derin, ağır ağır soluyordu. Çıplaktı göğsü, biraz terliyordu. "Bilir o. Bilir."

"Davulları konuşturalım haydi."

"Evet. Davullar söylesin."

Karanlık basınca davullar başladı. Onları derenin aşağısında saklıyorlardı. Oyulmuş servi gövdelerinden yapılmışlardı; saklı tutuyorlardı Zenciler; neden olduğunu da kimse bilmiyordu. Bir bataklığın kıyısına, çamura gömmüşlerdi; on dört yaşında bir çocuk bekliyordu onları. Ufak tefek biriydi, dilsizdi de; bütün gün, üstünde sivrisineklerden bir bulut, çamurda otururdu; sivrisineklerden korunmak için gövdesini örttüğü çamur ve boynuna asılı, içinde hâlâ kara bir et parçasının yapıştığı bir domuz kemiği olan iplik torbayla bir tele geçirilmiş iki ağaç kabuğunun dışında çıplaktı. Avucundaki dizlerine salyası akardı durmadan; ara sıra arkasındaki çalılardan sessizce Kızılderililer çıkar, orada dikilir, bir süre ona baktıktan sonra çeker giderlerdi; kendi hiç bilmezdi bunu.

Karanlığa, karanlık sonrasına kadar saklandığı ambarın samanlığından davulları duyabiliyordu Zenci. Üç mil ötedelerdi, ama aşağıda, ambarın içindelermiş gibi, sürekli vuruşlarını duyabiliyordu. Ateşi de görür gibiydi; bakır parıltılar içinde alevlere yaklaşan ve alevlerden uzaklaşan kara uzuvları da. Ama ateş yoktu ki. Orada, baltayla yontulmuş ılık, eski kirişler boyunca fısıltıyla çatırdayan sıçan ayaklarıyla birlikte uzandığı o tozlu samanlıktakinden fazla bir ışık yoktu. Tek ateş –davulu unutmuş, dalgın; kocaman, ağır

4 (İng.) Konuşma. (ç. n.)

memelerinin dolgun, düz uçlarını oğlanların ağızlarına veren kadınların çömeldiği yerde– sivrisinekleri kaçırmak için yakılandı, ateş yaşama demekti çünkü.

Gemide, Issetibbeha'nın bağlı şamdanlar ve sarkıtılmış yatak altında, karılarının arasında ölmekte olduğu yerde, bir ateş vardı. Dumanı görebiliyordu; günbatımından hemen önce doktorun kokarca kürkünden ceketiyle çıkıp geldiğini, balçıkla sıvanmış iki çubuğu geminin güvertesinde, pruvada nasıl ateşe verdiğini gördü. Samanlığın fısıltılı karanlığına, kendi kendini cevaplandırarak, "Demek ki ölmedi daha" dedi Zenci; iki sesi duyabiliyordu, kendini ve kendini:

"Kim ölü değil?"

"Sen ölüsün."

"Evet, ben ölüyüm" dedi sessizce. Davulların olduğu yerde olmak istedi. Çıplak, eğri, yağlı, görünmeyen bacaklarıyla çalılardan yaylanıp davulların arasına fırladığını kurdu. Ama yapamazdı bunu, yaşayıştan ölümün olduğu yere fırlamıştı çünkü; ölüme fırlamış, ölmemişti, çünkü ölüm insanı aldığı zaman yaşamanın bu ucundan alıyordu. Daha yaşarken, arkasından gelip yetişiyordu ölüm. Sıçan ayaklarının ince fısıltısı eriyen esintilerle öldü kirişlerde. Bir zamanlar sıçan yemişti. Bir çocuktu o zamanlar; Amerika'ya yeni gelmişti. Bir metre yüksekliğindeki güverte arasında, New Orleans'lı sarhoş kaptanın yukarıdan, on yıl sonrasına kadar Kutsal Kitap olduğunu bilemeyeceği bir kitaptan makamla parçalar okuyuşunu duyarak tropik bölgelerde doksan gün geçirmişlerdi. Öylece ambarda oturarak, insanla arkadaşlık etmekten bacaklarıyla gözünün kurnazlığından olmuş uygar sıçanı gözetlemişti; elinin az görülür bir hareketiyle onu zorluk çekmeden yakalamış, bu kadar zamandır sıçanları nasıl olup da kaçırdığına şaşarak, ağır ağır yemişti onu. O zaman Unitarian kilisesinde bir papaz yardımcısı olan tüccarın verdiği tek, beyaz elbisesini giyiyor, kendi yerli dilini konuşuyordu yalnız.

Kızılderililerin beyazlardan satın aldığı pantolonuyla kalçalarının çevresinde bir deriye asılmış muska sayılmazsa, çıplaktı şimdi. Muska bir engereğin kafatasıyla bir şeytanminaresinden yapılmıştı. Yılanı kendi öldürmüş, zehirli kafasından başka her yerini yemişti. Evi, gemiyi gözetleyerek, davulları dinleyerek, kendini davulların arasında kurarak, samanlıkta yatıyordu.

Bütün gece yattı orada. Ertesi sabah kokarca kürkünden ceketiyle doktorun çıkıp katırına binerek uzaklaştığını gördü; katırın ince ayaklarının altındaki son tozlara, durgun, baktı; hâlâ soluk aldığının farkına vardı sonra, hâlâ soluk alışı, hâlâ hava isteyişi acayip geldi. Sonra yatarak sessizce gözetledi –gidiş zamanını bekleyerek, gözbebekleri sessiz bir ışıkla biraz parlak, soluğu hafif, alışkın–, Louis Berry'nin çıkıp göğe baktığını gördü. Işık iyiydi o zaman, beş Kızılderili pazar elbiseleriyle geminin güvertesine çökmüşlerdi bile; öğleye doğru yirmi beş kişi oldular. O ikindi, etle patatesin pişirileceği çukuru kazdılar; yüz kadar konuk –terbiyeli, sessiz, Avrupa süsleri içinde dik, sabırlı– gelmişti; Berry'nin Issetibbeha'nın kısrağını ahırdan çıkarıp bir ağaca bağlayışını gözetledi, Issetibbeha'nın iskemlesi yanında yatan yaşlı tazının Berry'yle birlikte evden çıkışını gözetledi sonra. Berry onu da ağaca bağladı; yüzlere acıyla bakarak orada oturdu köpek. Sonra havlamaya başladı. Güneş batarken hâlâ havlıyordu; Zenci, ambarın arka duvarından inip daha şimdiden alacakaranlık içindeki derenin kollara ayrıldığı yere geldi. Koşmaya başladı sonra. Tazının, arkasında havlayışını işitiyordu; derenin yanında, hâlâ koşarken, başka bir Zenciyi geçti. İki adam –biri hareketsiz, öteki koşan– bir an sanki iki değişik dünya arasındaki gerçek sınırdan baktılar birbirlerine. Ağzı kapalı, yumrukları sıkılı, geniş burun kanatları durmadan körüklenerek karanlığın içine koştu.

Karanlıkta koştu. İyi biliyordu oraları, çünkü katırının üstünde, Issetibbeha'nın kısrağının yanında tilki ya da kedinin yolunu izleyerek Issetibbeha'yla sık sık avlanmıştı; arkasına düşecek adamlar kadar biliyordu. Onları ilk, ikinci gün güneş batmadan biraz önce gördü. Derenin aşağısında –kıvrımdan önce– otuz mil koşmuştu o zamana kadar; takibi ilk, bir papaya çalılığında yatarken gördü. İki kişiydiler, gömlekli, hasır şapkalı; titizce katlanmış pantolonlarını kollarının altında taşıyorlardı, silahları yoktu. Orta yaşlı, şişmandılar, hızlı hareket edemezlerdi nasıl olsa; onun yatarak kendilerini gözetlediği yere dönmeleri on iki saat alırdı. "Demek ki gece yarısına kadar dinlenebilirim" dedi. Yemek kokularını duyacak kadar yakındı çiftliğe, otuz saattir bir şey yemediği için ne kadar acıkmış olacağını düşündü. Kendi kendine, "Ama dinlenmek daha önemli" dedi. Papaya çalılığında yatarak bunu söyledi kendi ken-

dine, çünkü dinlenme çabası –dinlenmek için acelesi, dinlenmeye olan gereksinmesi– kalbini, koşarken olduğu gibi çarptırıyordu. Dinlenmeyi ve, altı saat hatırlamasına yeter değilmiş gibi, nasıl dinlenmek gerektiğini unutmuştu sanki.

Karanlık basınca harekete geçti yeniden. Gidecek bir yeri olmadığından geceleyin usul usul, sessizce ilerlemeyi düşünmüştü; ama harekete geçer geçmez, soluyan ciğerlerini göğüsleyerek, geniş burun kanatları tıkanmış, kamçılayan geceden alevlenerek, bütün hızıyla koşmaya başladı. Bir saat kadar koştu, ansızın durduğunda yönünü kaybetmişti; bir süre sonra, vuran kalbi davulların sesinden çözüldü. Sesten, iki mil kadar ötede oldukları anlaşılıyordu; sivrisinekleri kaçırmak için yakılan ateşle keskin dumanı duyuncaya kadar sesi takip etti. Aralarında dikildiği zaman durmadı davullar; yalnız kölelerin başı, onun –burun kanatları alevli, çarpıntılı; çamurla bulanmış yüzünde sanki ciğerleri tarafından çalıştırılıyormuş gibi durmayan gözbebeklerinin sönmüş ışığı– sürüklenen ateşte soluyarak dikildiği yere geldi.

"Seni bekledik" dedi kölelerin başı. "Git şimdi."

"Git mi?"

"Ye de git. Ölüler, yaşayanlarla arkadaşlık edemez; bilirsin bunu."

"Evet. Bilirim." Birbirlerine bakmadılar. Davullar durmamıştı.

"Yiyecek misin?" dedi kölelerin başı.

"Aç değilim. Bu ikindi bir tavşan yakalayıp saklanırken yedim."

"Öyleyse biraz pişmiş et al yanına."

Yapraklara sarılı pişmiş eti alarak derenin aşağısına indi yeniden; bir süre sonra davulların sesi kesildi. Şafağa kadar durmadan yürüdü. "On iki saatim var" dedi. "Belki de daha çok, izi geceleyin takip ettiler çünkü." Çömelerek eti yedi; ellerini kalçalarına sildi sonra. Kalkıp pantolonunu çıkardı, bir bataklığın yanına yeniden çömelerek çamurla kapladı kendini –yüzünü, kollarını, gövdesini, ayaklarını–, başı eğik, dizlerini tutarak yeniden çömeldi. Ortalık, gözün görebileceği kadar aydınlanınca bataklığa çekilerek yeniden çömeldi, öylece uyudu. Hiç rüya görmedi. İyi oldu kımıldadığı, çünkü geniş gün ışığı ve yükselmiş güneşte ansızın uyandığında iki Kızılderiliyi gördü. Titizce katlanmış pantolonlarını hâlâ taşıyorlardı; onun saklanmış olduğu yerin karşısında –şişman, yumuşak bakışlı, hasır şapkaları ve gömleklerinin kuyruklarıyla gülünç– durdular.

"Yorucu bir iş bu" dedi biri.

"Evde, gölgede olsaydım daha iyiydi" dedi öteki. "Ama toprağın kapısında bekleyen Adam var."

"Evet." Sessizce çevrelerine baktılar; eğilerek gömleğinin kuyruğundan bir pıtrak demeti ayırdı biri. "Allah kahretsin şu Zenciyi" dedi.

"Evet. Bize bir çileden, bir beladan başka ne oldular ki?"

Öğleden hemen sonra bir ağacın tepesinden çiftliğe baktı Zenci. Atla köpeğin bağlandığı iki ağaç arasına kurulmuş hamaktaki Issetibbeha'nın gövdesini; kadınlar, küçük çocuklar, yaşlı adamlar, kebap olan etten dumanın ağır ve kalın estiği uzun çukurda parlak kümelerle otururlarken geminin çevresindeki alanın arabalar, atlar, katırlarla, yaylı arabalar ve binek atlarıyla dolmuş olduğunu gördü. Adamlarla büyük çocukların hepsi –pazar elbiseleri titizce katlanıp ağaç çatallarına sıkıştırılmış– izinde, derenin aşağısında, arkasında olmalıydılar. Evin, geminin salonunun kapısı yanında bir küme adam vardı, onları gözetledi; bir süre sonra Moketubbe'yi güderiyle incir sırıklarından yapılmış bir tahtırevan içinde çıkardıklarını gördü; yapraklı köşesinde Zenci, yani av, yüzünde Moketubbe'ninki kadar derin bir ifadeyle, değişmez kaderine baktı sessizce. "Evet" dedi sessizce. "Öyleyse gidecek. Gövdesi on beş yıldır ölü olan o adam, o da gidecek."

İkindinin ortasında bir Kızılderiliyle yüz yüze geldi. Ayakta, birer kütük üstünde bataklığı geçiyorlardı ikisi de – Zenci zayıf, kuru, dayanıklı, yorulmaz, umutsuz; Kızılderili şişman, yumuşak bakışlı, en büyük, en yüksek gönülsüzlüğün, durgunluğun gözle görülür belirtisi. Kımıldamadı Kızılderili, ses çıkarmadı; kütükte dikilip Zencinin bataklığa atlayışına, kıyıya yüzerek sazlara dalışına baktı.

Gün batımından hemen önce, devrilmiş bir kütüğün arkasına uzandı. Bir karınca çizgisi, kütüğün üstünde ağır ağır ilerliyordu. Bir çeşit dalgınlıkla onları yakalayıp usulca yemeye başladı, bir konuğun sofrada tuzlu fındık yiyişi gibi. Bütün bütüne oransız, salyalı bir tepki yaratan tuzlu bir tadı vardı onların da. Kırılmayan çizginin kararlı, korkunç bir şaşmazlıkla kütüğe, oradan da habersiz sonlarına tırmanışına bakarak usulca yedi onları. Bütün gün bir şey yememişti; kalıplaşmış çamur maskesinde kızarmış uçlarla kımıldadı gözleri. Gün batımında, derenin kıyısına, bir kurbağa gördüğü

yere doğru sürünürken bileğiyle dirseği arasını bir engerek sert, ağır bir vuruşla soktu ansızın. Kolu koyunca, iki jilet kesiği gibi iki uzun kesik bırakarak hantalca vurdu; hızı ve kızgınlığıyla yarı yayılmış, kendi hantallığı, öfkesiyle bütün bütüne çaresiz görünüyordu o an için. "Ah anam" dedi Zenci. Yılanın kafasına dokundu ve kalın, yatık, hantal vuruşlarla kolunu yeniden, yeniden kamçılayışına baktı. "Ölmek istemiyorum" dedi. Sonra, kelimelerin kendileri ağzından çıkıncaya kadar bilmediğini anladığı bir şeymiş, ya da isteğinin derinliğini, boyunu bilmezmiş gibi, aynı şeyi –"Ölmek istemiyorum"– sessizce, usul, ağır bir şaşkınlıkla söyledi yeniden.

V

Moketubbe terlikleri de aldı yanına. Kımıldadığı zamanlar uzun bir süre giyemiyordu onları, sallanarak dinlendiği tahtırevanda bile; onun için kucağında, karaca derisinden bir karenin üstünde duruyorlardı – ancak canlı, miskin, şişman kalıbın üstünde yatan; suçu ve nesnesini durmadan bütün gün boyunca bir öldürülmüş için taşıyan adamların sallayışlarıyla bataklıklardan, çalılardan geçirilen; pullu, parlak deriden yüzleri, tokasız dilleri, kırmızı topuklarıyla çatlamış, bozulmuş terlikler. Moketubbe'ye, kendisi ölümsüzmüş de, sanki lanetlenmiş canlar –felaketini kuran canlılar ve lanetlenişinin unutkan ortakları olan ölüler– tarafından hızla cehennemden geçiriliyormuş gibi geliyor olmalıydı.

Biraz dinlendikten sonra –tahtırevan, çömelenlerin oluşturduğu çemberin ortasında, Moketubbe de kapalı gözleri, o an için durgun, kaçınılmaz bir önceden bilmeyle dolu olan yüzüyle çemberin içinde hareketsiz– bir süre terlikleri giyebilirdi. Yüzüne hazımsızlık çeken kimselerin o acı, uysal, derincesine dikkatli görünüşü gelirken delikanlı kocaman, yumuşak, su toplamış ayaklarını zorlayarak onları giydirdi. Sonra devam ettiler yollarına. Sallanan tahtırevanın içinde hareketi tükenmişçesine tembel, ya da cesaret, dayanma gibi krallara yakışır değerler yüzünden, hiç kımıldamıyor, hiç ses çıkarmıyordu Moketubbe. Bir süre sonra tahtırevanı indirip ona, tapınılan putlar kadar sarı, terle boncuklanmış yüzüne baktılar. O

zaman Three Basket ya da Had-Two-Fathers[5] diyordu ki: "Çıkarın onları. Onur, yerine getirildi." Ayakkabıları çıkarıyorlardı. Değişmiyordu Moketubbe'nin yüzü; yalnız solgun dudaklarından zayıf bir ah-ah-ah sesiyle girip çıkan soluğu duyulmaya başlıyordu; gözcülerle öncüler gelinceye kadar çömeliyorlardı yeniden.

"Daha değil mi?"

"Daha değil. Doğuya gidiyor. Gün batımına kadar Mouth of Tippah'a varır. Döner sonra. Yarın yakalayabiliriz onu."

"İnşallah. O kadar çabuk olmadı."

"Haa. Üç gün oldu şimdiye kadar."

"Doom öldüğünde yalnız üç gün sürmüştü."

"Ama yaşlı bir adamdı o. Bu genç."

"Evet. İyi bir takip. Yarın yakalanırsa bir at kazanacağım."

"Kazanasın."

"Evet. Bu iş iyi değil."

Çiftlikte yemeğin bittiği gündü o. Konuklar evlerine dönüp ertesi gün bir hafta yetecek kadar yemekle geldiler. O gün Issetibbeha kokmaya başladı; öğle yaklaşıp da rüzgâr esmeye başlayınca aşağılarda kokusunu alabiliyorlardı. Ama Zenciyi o gün de yakalayamadılar, ertesi gün de. Gözcüler tahtırevana geldiklerinde altıncı günün akşamı, alacakaranlığıydı; kan bulmuşlardı. "Kendi kendini yaralamış."

"Kötü değildir inşallah" dedi Basket. "Issetibbeha'yı, kendine yardımı dokunmayacak biriyle gönderemeyiz."

"Üstelik Issetibbeha'nın bakıp yardım edeceği biriyle" dedi Berry.

"Bilmiyoruz" dedi gözcü. "Kendini saklamış. Dönüp bataklığa sokulmuş. Nöbetçiler bıraktık."

Tahtırevanla birlikte koşuyorlardı şimdi. Zencinin bataklığa sokulduğu yer bir saat ötedeydi. Aceleyle, heyecanla, Moketubbe'nin terlikleri hâlâ giydiğini unutmuşlardı; gidecekleri yere vardıklarında Moketubbe bayılmıştı. Terlikleri çıkarıp ayılttılar onu.

Bataklığın çevresinde bir çember kurdular karanlıkla. Tatarcıklarla, sivrisineklerle örtülü, oturdular; akşam yıldızı, alçak, batıya yakın, ışıdı, başlarının üstünde burçlar dönmeye başladı. "Zaman bırakacağız ona" dediler. "Yarın, başka bir adıdır bugünün."

"Evet. Zaman bırakalım." Sonra durup, tek bir kişi gibi, bataklı-

5 (İng.) İki Babası Vardı. (ç. n.)

ğın uzandığı karanlığa diktiler gözlerini. Bir süre sonra ses kesildi, gözcü karanlıktan çıktı.

"Kaçmak istedi."

"Çevirdiniz mi onu?"

"Kendi döndü. Bir an için üçümüz de korktuk. Karanlıkta sürünüşünü koklayabiliyorduk, bilmediğimiz başka bir şeyi de koklayabiliyorduk. Onun için korktuk; kendi söyleyinceye kadar. Onu orada vurmamızı söyledi, karanlık olduğu için yüzü –geldiğinde– görmek zorunda kalmayacağını söyledi. Kokladığımız o değildi ama, ne olduğunu söyledi. Bir yılan sokmuş onu. İki gün önce. Şişmiş kolu; kötü kokuyormuş. Ama o zaman kokladığımız o değildi, şişkinlik inmişti çünkü, kolu bir çocuğunkinden büyük değildi. Gösterdi bize. Kolu elledik, hepimiz; bir çocuğunkinden büyük değildi. Kolunu kesip atabilmesi için ona bir balta vermemizi söyledi. Ama yarın da bugündür."

"Evet. Yarın, bugündür."

"Biraz korktuk. Sonra bataklığa çekildi yeniden."

"Bu iyi."

"Evet. Korktuk. Adam'a söyleyeyim mi?"

"Bana bırak" dedi Basket. Gitti. Gözcü, Zenciye dair anlatarak çömeldi. Basket döndü. "Adam, iyi diyor. Yerine dön."

Usulca uzaklaştı gözcü. Tahtırevanın çevresine çöküp birer birer uyudular. Gece yarısından bir süre sonra Zenci uyandırdı onları. Karanlıktan keskin ve ansızın çıkan sesiyle bağırmaya, kendi kendine konuşmaya başlamıştı; sustu sonra. Şafak söktü; beyaz bir leylek fulya gök boyunca usul usul kanat çırptı. Basket uyanıktı. "Gidelim artık" dedi. "Bugün oldu."

İki Kızılderili gürültülü hareketlerle bataklığa girdi. Zencinin yanına varmadan durdular, şarkı söylemeye başlamıştı çünkü. Onu, çıplak, çamurla kaplı, bir kütüğe oturmuş, şarkı söylerken görebiliyorlardı. Bitirinceye kadar biraz uzakta sessizce oturdular. Yüzü yükselen güneşe kalkmış, kendi dilinde bir şeyler söylüyordu. Yabani, hüzünlü bir nitelikle duru ve dolgundu sesi. Çömelerek, sabırlı, bekleyerek, "Biraz zaman bırakalım ona" dedi Kızılderililer. Zenci sustu, yaklaştılar. Çatlamış çamur maskeden arkaya ve yukarıya, onlara baktı Zenci. Kırmızıydı gözleri, dudakları kısa, dört köşe dişlerinin üstünde çatlamıştı. Çamurdan maske, yüzünde –onu

oraya koydu koyalı zayıflamış gibi– gevşek duruyordu; sol kolunu göğsüne dayamıştı. Dirsekten aşağısı kara çamurla kaplanmış, biçimini kaybetmişti. Kokusunu duyabiliyorlardı onun, ekşi bir koku. Zenci, biri koluna dokununcaya kadar sessizce onlara baktı. "Gel" dedi Kızılderili. "İyi kaçtın. Utanma."

VI

Benekli, parlak sabahta çiftliğe yaklaşırlarken Zencinin gözleri, bir atınkiler gibi, yuvarlanmaya başladı biraz. Yemek pişirilen çukurdan çıkan duman, toprağın üstüne, parlak, dik, katı elbiseli, bekleyen konukların –kadınlar, çocuklar, yaşlı adamlar– arasına esiyordu. Aşağıya gözcüler yollamışlardı; Issetibbeha'nın gövdesi –yaşarken oturduğu evin çevresinde onun ölümünü hâlâ koklayabiliyorlardı– atı ve köpeğiyle, mezarın beklediği yere taşınmıştı. Moketubbe'nin tahtırevanını taşıyanlar bayırı tırmanırlarken, konuklar mezara doğru gitmeye başlamışlardı.

Uzun, kapalı, çamurla kaplı yüzü hepsinin üstünde beliren Zenci en uzunlarıydı. Bırakılmış altı umutsuz günün umutsuz çabası birden üstüne fırlatılmış gibi zorlukla soluk alıyordu; ağır ağır yürüdükleri halde izlerle dolu çıplak göğsü yükselip, gövdesine yakın duran sol kolunun üstüne düşüyordu. Sanki hiç görmüyormuş, sanki bakışlarına yakalanan hiçbir görüntü yokmuş gibi, durmadan bir o yana, bir bu yana bakıyordu. Ağzı, büyük, beyaz dişlerinin üstünde biraz açılmıştı; solumaya başladı. Zenci durmayan, tutulan, yabani gözlerle yüzlerine bakarken, şimdiden yürümeye başlamış olan konuklar, bazıları ellerinde et parçalarıyla, durup onu seyrettiler.

"Yemek yiyecek misin önce?" dedi Basket. İki kere söylemek zorunda kaldı.

"Evet" dedi Zenci. "Doğru. Yemek istiyorum."

Ortaya doğru çekilmeye başlamıştı kalabalık; en kenardakilere kadar uzandı söz: "Önce yemek yiyecek."

Gemiye vardılar. "Otur" dedi Basket. Zenci, güvertenin kenarına oturdu. Soluyordu hâlâ, göğsü yükselip iniyordu; başı, bir yandan bir yana dönen beyaz gözleriyle, durgun değildi. Görememezlik, görme

yoksunluğundan değil de, içten, umutsuzluktan geliyor gibiydi. Yemek getirdiler; yemeye çalışan zenciye baktılar sonra. Yemeği ağzına atıp çiğnedi, ama çiğnerken ağzının köşelerinden çenesine, kurumuş çamurla kaplı göğsüne, dizlerindeki tabağa sızıyordu yemek; ağzı çiğnenmiş yemekle dolu, açık, gözleri geniş, durmayan, soluyarak, soluyarak. Sabırlı, bağışlamaz, bekleyerek baktılar ona.

"Gel" dedi Basket sonunda.

"Su istiyorum" dedi Zenci. "Su istiyorum."

Kuyu, bayırın biraz aşağısında, mahallenin yakınındaydı. Issetibbeha'nın iskemlesinde kestirerek öğle yemeğini ve uyumak için uzun ikindiyi beklediği, Zencinin, uşağın da serbest olduğu o dingin saatlerin, öğle saatlerinin gölgeleriyle beneklenmişti bayır. O zaman mutfak kapısında oturarak, yemek pişiren kadınlarla konuşurdu Zenci. Mutfağın ötesinde, mahalle arasında uzanan yol, karşıdan karşıya konuşan kadınlar ve tozda abanoz oyuncaklara benzeyen çocukların üstüne esen yemek dumanlarıyla sessiz, dingin olurdu.

"Gel" dedi Basket.

Zenci, hepsinden uzun, aralarında yürüdü. Konuklar Issetibbeha'nın, atın, köpeğin beklediği yere doğru gidiyorlardı. Zenci uzun, durmayan yüzü, soluyan göğsüyle ilerledi. "Gel" dedi Basket. "Su istedin."

"Evet" dedi Zenci. "Evet." Arkasına, eve, sonra da bugün hiçbir ateşin yanmadığı, kapılarda hiçbir yüzün, tozlarda hiçbir çocuğun görünmediği mahalleye soluyarak baktı. "Buraya vurdu; bir, iki, üç kere burayı soktu. 'Ah anam' dedim."

"Gel" dedi Basket. Zenci, sanki bir ayak değirmeninin üstündeymiş gibi, dizleri, başı yükseğe kalkarak yürüyüşüne devam ediyordu. Bir atınkiler gibi, parlak, tutulmuş bir ışık vardı gözlerinde. "Su istedin" dedi Basket. "Al, işte."

Kuyuda bir maşrapa vardı. İyice doldurup Zenciye verdiler, içmeye çalışmasını seyrettiler sonra. Maşrapayı kalıplanmış yüzüne eğerken de durmadı gözleri. Boğazının işleyişine, parlak suyun maşrapanın iki yanından çenesine, göğsüne akışına bakıyorlardı. Sonra su bitti. "Gel" dedi Basket.

"Dur" dedi Zenci. Maşrapayı yeniden batırıp yüzüne, durmayan gözlerinin altına eğdi. Yeniden, boğazının işleyişine, yutulmayan

suyun bölünerek çenesini, oradan da yollar yaparak göğsünü kaplayışına baktılar. Sabırlı, üzgün, terbiyeli, bağışlamaz, beklediler; soydaş, konuk, akraba. Boş maşrapanın hâlâ yükselmesine, kara boğazın boş yere, umutsuzca içer gibi yapmasına rağmen su kesildi sonra. Suyun gevşettiği bir parça çamur, göğsünden sürüklenip çamurlu ayaklarında kırıldı; boş maşrapada soluğunu duydular: ah-ah-ah.

Zenciden maşrapayı alıp yeniden kuyuya asarak, "Gel" dedi Basket.

Çeviren: Ülkü Tamer

Bir Adalet

Büyükbabam ölünceye kadar cumartesi ikindileri çiftliğe giderdik. Öğle yemeğinden hemen sonra bir faytonla ayrılırdık evden, ben Roskus'la önde, büyükbabamla Caddy, bir de Jason arkada. Büyükbabamla Roskus konuşurlardı; bir yandan hızla giderdi atlar, çünkü bölgenin en iyi takımıydı. Düzlükte faytonu hızla çekerlerdi, hatta bazı bazı tepelere tırmanırken bile. Ama Kuzey Mississippi'deydi bu, bazı tepelerde Roskus'la ben büyükbabamın purosunun kokusunu duyabilirdik.

Çiftlik dört mil ötedeydi. Boyanmamış, ama mahalleden Sam Fathers adlı becerikli bir marangoz tarafından derli toplu tutulan uzun, alçak bir ev vardı koruda, arkasında ahırlar, ambarlar, daha ötesinde de yine Sam Fathers'ın derli toplu tuttuğu mahalle. Başka bir şey yapmazdı Sam Fathers, yüz yaşında olduğunu söylerlerdi. Zencilerle yaşar, onlar da –yani beyazlar; Zenciler Blue-Gum[1] derlerdi ona– Zenci diye çağırırlardı onu. Zenci değildi ama. Ben de bunu anlatacağım şimdi.

Oraya vardığımızda Mr. Stokes, yani kâhya, Caddy'yle Jason derede balık tutmaya giderken yanlarına bir Zenci çocuk katardı, Caddy kızdı çünkü, Jason da çok küçüktü, ama ben onlarla gitmezdim. Sam Fathers'ın boyunduruk ya da araba tekerleği yaptığı dükkânına giderdim, her keresinde de tütün götürürdüm ona. O zaman çalışmayı bırakarak piposunu –dere balçığıyla kamış köklerinden kendisi yapardı onları– doldurur, eski günleri anlatırdı bana. Zenci gibi konuşurdu –yani kelimeleri Zenciler gibi kullanır, ama Zencilerin kullandığı kelimeleri kullanmazdı–, saçları da Zenci saçlarındandı. Ama derisi açık renkli bir Zencininkine benzemiyordu; burnu, ağzı, çenesi de Zenci burnu, ağzı, çenesi değildi. Gövdesinin biçimi de yaşlı bir Zencinin biçimine uymuyordu üstelik. Sırtı düzdü, uzun boylu değildi, genişti biraz; yüzü, çalıştığı sırada

1 (İng.) Mavi Sakız ya da Mavi Dişeti. (ç. n.)

insanlar–beyazlar bile– onunla ya da o benimle konuşurken başka bir yerdeymişçesine, her zaman durgundu. Sanki yalnız başına bir damda çivi çakarmış gibi, her zaman aynıydı. Bazen bir işi sıranın üstünde yarım bırakır, oturup piposunu içerdi. Mr. Stokes, hatta büyükbabam bile gelse sıçrayarak işine dönmezdi yeniden.

Tütünü verirdim ona, o da çalışmayı bırakarak oturur, benimle konuşurdu.

"Şu Zenciler" dedi. "Blue-Gum Amca diyorlar bana. Beyazlar, onlar da Sam Fathers diyorlar."

"Bu mu adın?" dedim.

"Hayır. Bu değildi eskiden. Hatırlıyorum. Senin yaşında bir çocuk oluncaya kadar bir kişiden başka hiçbir beyaz adam görmediğimi hatırlıyorum; her yaz çiftliğe gelen bir viski tüccarıydı. Bana ad koyan Adam'ın kendisiydi. Beni Sam Fathers diye adlandırmadı ama."

"Adam mı?" dedim.

"Çiftliğin, Zencilerin sahibiydi, annemin de. Büyüyünceye kadar gördüğüm bütün yerlerin sahibiydi. Bir Choctaw reisiydi. Annemi senin büyükbabanın babasına sattı. İstemezsem gitmek zorunda olmadığımı söyledi; o zamanlar bir savaşçıydım çünkü. Beni Had-Two-Fathers[2] diye adlandıran oydu."

"Had-Two-Fathers mı?" dedim. "Bir ad değil bu. Bir şey değil."

"Bir zamanlar benim adımdı. Dinle."

II

Söyleneni anlayacak kadar büyüdüğümde, Herman Basket böyle anlattı bunu. Doom'un New Orleans'dan gelirken bu kadını da birlikte getirdiğini söyledi. Altı kara insan getirmişti; Herman Basket, o zaman çiftlikte işten çok kara insan olduğunu söyledi. Ara sıra bir tilkiyi ya da bir kediyi koşturur gibi, kara adamları köpeklerle yarıştırırlarmış. Doom New Orleans'dan dönünce altı tane daha getirmiş. Gemide kazandığını söylemiş onları, onun için almak zorunda kalmış. Altı kara insan, dedi Herman Basket, içinde canlı

2 (İng.) İki Babası Vardı. (ç. n.)

bir şeyin bulunduğu kocaman bir kutu ve altın bir saat büyüklüğünde altın bir kutu dolusu New Orleans tuzuyla indi gemiden. Doom'un, içinde canlı bir şey olan kutudan nasıl bir köpek yavrusu çıkardığını, ekmek ve altın kutudaki tuzun bir tutamıyla nasıl bir kurşun yaptığını, kurşunu yavrunun içine koyunca da yavrunun nasıl öldüğünü anlattı Herman Basket.

Doom böyle bir adamdı, dedi Herman Basket. Doom'un o gece gemiden çıkarken altınla kaplanmış bir ceket giydiğini, üç altın saati olduğunu anlattı, ama yedi yıl sonra bile Doom'un gözlerinin hiç değişmemiş olduğunu söyledi Herman Basket. Gitmeden önce –adı Doom değilken; o, Herman Basket, bir de babam aynı döşekte uyuyup geceleri, çocukların yaptığı gibi konuşurlarken– olduğu gibiymiş gözleri.

Doom'un adı Ikkemotubbe'ymiş o zamanlar, Adam adayı olarak doğmamış, çünkü dayısı Adam'mış, kardeşinden başka bir de oğlu varmış Adam'ın. O zamanlar bile, Doom daha senden bile büyük değilken, dedi Herman Basket, Adam Doom'un gözlerine bakıp dermiş ki: "Ey kız kardeşimin oğlu, senin gözün kötü bir göz, kötü bir atın gözü gibi."

Onun için, Doom bir delikanlı olup da New Orleans'a gideceğini söylediğinde Adam üzülmedi, dedi Herman Basket. Adam yaşlanıyormuş o zamanlar. Halka oyunuyla at nalı atmaktan hoşlanırmış, ama yalnız halkadan hoşlanıyormuş artık. Doom'u unutmadığı halde, Doom'un gidişine üzülmemiş. Herman Basket, her yaz viski tüccarının gelişinde Adam'ın ona Doom'u sorduğunu söyledi. "Kendine David Callicoat diyor şimdi" dermiş Adam. "Ama onun adı Ikkemotubbe. Big River'da boğulan, ya da New Orleans'da beyaz adamların kavgasında öldürülen David Callicoat'a dair bir şeyler duydun mu?"

Ama Herman Basket'ın dediğine göre, Doom'un gidişinin yedinci yılına kadar bir şey duymamışlar. Sonra bir gün Herman Basket'la babam Doom'dan, onunla Big River'da buluşmalarını bildiren yazılı bir çubuk almışlar. Gemi o zamanlar bizim ırmağa gelmiyormuş çünkü. Gemi bizim ırmaktaymış hâlâ, ama bir yere gitmiyormuş. Herman Basket'ın dediğine göre, Doom'un gidişinden üç yıl sonra gemi yükselen suda gelmiş, kumsaldaki sığlığa tırmanarak ölmüş.

Doom'un ikinci adını, Doom'dan öncekini alışı böyleymiş işte. Herman Basket yılda dört kere bir geminin ırmağımıza nasıl tırmandığını, Halk'ın da ırmağa gidip kamp kurarak geminin geçişini görmek için nasıl beklediklerini anlattı; nereye yüzeceğini gemiye söyleyen beyaz adamın David Callicoat adlı biri olduğunu da anlattı. Doom, Herman Basket'la babama New Orleans'a gideceğini söylerken demişti ki: "Bir şey daha söyleyeyim size. Bundan sonra benim adım Ikkemotubbe değil. David Callicoat. Bir gün benim de bir gemim olacak." Doom işte böyle bir adamdı, dedi Herman Basket.

Yedi yıl sonra onlara yazılı çubuğu gönderince Herman Basket'la babam arabayı alıp Big River'da Doom'la buluşmaya gitmişler; Doom altı kara insanla çıkmış gemiden. "Onları gemide kazandım" demiş Doom. "Seninle Craw-ford (babamın adı Crawfish-ford'du[3], ama çoğu kereler de Craw-ford'du) onları bölüşebilirsiniz."

Herman Basket, babamın "Onları istemiyorum" dediğini anlattı.

"Hepsini Herman alabilir öyleyse" demiş Doom.

"Ben de istemiyorum onları" demiş Herman Basket.

"Peki" demiş Doom. Sonra Herman Basket, Doom'a adının hâlâ David Callicoat olup olmadığını sorduğunu, ama cevap yerine Doom'un kara insanlardan birine beyazların dilinde bir şeyler söylediğini, kara adamın da bir çam yığınını tutuşturduğunu söyledi. Sonra Herman Basket, babam "Herman'la benim bu kara insanları bölüşebileceğimizi söylemiştin galiba" derken, Doom'un kutudan köpek yavrusunu çıkarıp, ekmek ve New Orleans tuzundan bir kurşun yapışına baktıklarını söyledi.

O zaman, kara insanlardan birinin bir kadın olduğunu görmüş Herman Basket.

"Sen de, Herman da istemiyorsunuz onları" demiş Doom.

"Öyle derken düşünmüyordum" demiş babam. "Kadının bulunduğu yarıyı alayım ben. Herman da öteki üçü alsın."

"İstemiyorum onları" demiş Herman Basket.

"Öyleyse dördünü al" demiş babam. "Kadınla bir başkasını alayım ben."

"İstemiyorum onları" demiş Herman Basket.

---

3 Crawfish: Istakozdan küçük bir su hayvanı, kerevides. Ford: Irmağın sığ yeri. (ç. n.)

"Kadını alacağım yalnız" demiş babam. "Sen de öteki beşi al."

"İstemiyorum onları" demiş Herman Basket.

"Sen de istemiyorsun" demiş Doom babama. "Kendin öyle söyledin."

Sonra Herman Basket, köpek yavrusunun öldüğünü söyledi. "Yeni adını söylemedin" demiş Doom'a.

"Adım Doom şimdi" demiş Doom. "New Orleans'da bir Fransız kabile reisi tarafından verildi bana. Fransız konuşmasında, Dü-om; bizim konuşmamızda, Doom."

"Ne demek?" demiş Herman Basket.

Doom'un ona bir süre nasıl baktığını söyledi. "Adam demek" demiş Doom.

Herman Basket, buna dair nasıl düşündüklerini anlattı. Orada, karanlıkta, kutudaki, Doom'un daha kullanmadığı öteki köpekler ağlar gibi sesler çıkararak sürünürken, çam yığınının kara adamların gözbebeklerinde, Doom'un altın elbisesinde, ölen köpek yavrusunun üstünde parlayan ışığında nasıl dikildiklerini anlattı.

"Adam olamazsın sen" demiş Herman Basket. "Sen kız kardeş yanındansın. Adam'ın bir erkek kardeşiyle bir oğlu var."

"Doğru" demiş Doom. "Ama Adam olsaydım Craw-ford'a bu kara insanları verirdim. Herman'a da başka bir şey verirdim. Crawford'a verdiğim her kara adam için Herman'a bir at verirdim, eğer Adam olsaydım."

"Yalnız bu kadını istiyor Craw-ford" demiş Herman Basket.

"Yine de altı at verirdim Herman'a" demiş Doom. "Ama belki Adam, Herman'a bir at vermiştir bile."

"Hayır" demiş Herman Basket. "Ruhum hâlâ yürüyor."

Çiftliğe varmaları üç gün sürmüş. Geceleri yolda konaklıyorlarmış. Herman Basket, konuşmadıklarını söyledi.

Üçüncü gün çiftliğe varmışlar. Herman Basket, Doom Adam'ın oğluna hediye olarak şeker getirdiği halde Adam'ın Doom'u gördüğüne pek sevinmediğini söyledi. Herkese bir şey getirmiş Doom, Adam'ın kardeşine bile. Adam'ın kardeşi, derenin yanındaki bir kulübede yalnız başına otururmuş. Adı Sometimes-Wakeup'mış.[4] Ara sıra Halk ona yiyecek götürürmüş. Başka zamanlar görmez-

4 (İng.) Ara Sıra Uyanık. (ç. n.)

lermiş onu. Herman Basket kendisiyle babamın, Doom'la birlikte Sometimes-Wakeup'ı kulübesinde nasıl ziyaret etmeye gittiklerini anlattı. Geceymiş, Doom, Herman Basket'a kapıyı kapamasını söylemiş. Sonra Doom, babamdan köpek yavrusunu alarak yere koymuş; ekmek ve New Orleans tuzundan Sometimes-Wakeup'ın görmesi için bir kurşun yapmış. Herman Basket, ayrıldıklarında, Sometimes-Wakeup'ın nasıl bir çubuk yakıp başını battaniyeyle örttüğünü anlattı.

Doom'un eve geldiği ilk geceymiş bu. Herman Basket, ertesi gün Adam'ın yemekte acayip davranmaya başladığını, doktor yetişip de çubuk yakmadan öldüğünü söyledi. Willow-Bearer[5] Adam'ın oğlunu Adam olması için getirmeye gidince, onun da acayip davranarak öldüğünü görmüşler.

"Şimdi Sometimes-Wakeup'ın Adam olması gerekir" demiş babam.

Willow-Bearer, Sometimes-Wakeup'ı Adam olması için alıp getirmeye gitmiş. Willow-Bearer hemen dönmüş. "Sometimes-Wakeup Adam olmak istemiyor" demiş Willow-Bearer. "Kafasını battaniyenin altına sokmuş, kulübesinde oturuyor."

"Öyleyse Ikkemotubbe'nin Adam olması gerekir" demiş babam.

Doom, Adam olmuş böylelikle. Ama Herman Basket, babamın ruhunun rahat durmadığını söyledi. Herman Basket babama, Doom'a biraz vakit vermesini nasıl söylediğini anlattı. "Hâlâ yürüyorum ben" demiş Herman Basket.

"Ama bu benim için çok önemli" demiş babam.

Sonunda babamın, Adam'la oğlu toprağa girmeden, şölenle at yarışı bitmeden, Doom'a gittiğini söyledi. "Ne kadını?" demiş Doom.

"Söylemiştin; Adam olduğun zaman" demiş babam. Herman Basket, Doom'un babama baktığını, ama babamın Doom'a bakmadığını söyledi.

"Bana güvenmediğini sanıyorum" demiş Doom. Herman Basket, babamın Doom'a nasıl bakmadığını anlattı. "Hâlâ o köpek yavrusunun hasta olduğuna inandığını sanıyorum" demiş Doom. "Düşün biraz."

---

5 (İng.) Söğüt Taşıyan. (ç. n.)

Herman Basket, babamın düşündüğünü söyledi.

"Şimdi ne düşünüyorsun?" demiş Doom.

Ama Herman Basket, babamın Doom'a hâlâ bakmadığını söyledi. "Onun sağlam bir köpek yavrusu olduğunu düşünüyorum" demiş babam.

III

Sonunda şölen de bitmiş, at yarışı da; Adam'la oğlu toprağa girmişler. O zaman Doom demiş ki: "Yarın gidip gemiyi getireceğiz." Herman Basket, Adam olduğundan beri Doom'un gemi hakkında nasıl konuştuğunu, Ev'in yeteri kadar büyük olmadığından nasıl yakındığını anlattı. Onun için, o akşam Doom demiş ki: "Yarın gidip, ırmakta ölen gemiyi getireceğiz."

Herman Basket, geminin on iki mil ötede olduğunu, suda bile yüzemediğini söyledi. Onun için ertesi sabah Doom'la kara insanlardan başka kimse yokmuş çiftlikte. Doom'un Halk'ı bulmasının bütün gün sürdüğünü anlattı. Köpekleri kullanmış Doom, Halk'tan bazılarını derenin aşağısındaki boş kütüklerin içinde bulmuş. O gece bütün erkekleri Ev'de uyumaya zorlamış. Köpekleri de Ev'in içinde tutmuş.

Herman Basket, Doom'la babamın karanlıkta konuşmalarını nasıl duyduğunu anlattı. "Bana güvendiğini sanmıyorum" demiş Doom.

"Güveniyorum" demiş babam.

"Ben de bunu öğütlerim sana" demiş Doom.

"Bunu ruhuma öğütlemeni isterdim" demiş babam.

Ertesi sabah gemiye gitmişler. Kadınlarla kara insanlar yürüyormuş. Erkekler arabalara binmişler, köpeklerle arkalarından geliyormuş Doom.

Gemi, kumsaldaki sığlıkta yan yatıyormuş. Geldiklerinde, üç beyaz adam varmış üstünde. "Eve dönebiliriz artık" demiş babam.

Ama Doom beyaz adamlara hitaben konuşmuş. "Bu gemi sizin mi?" demiş Doom.

"Sizin değil" demiş beyaz adamlar. Silahları olduğu halde, Herman Basket onların gemi sahibi olacak adamlara benzemediğini söyledi.

"Öldürelim mi onları?" demiş Doom'a. Ama Doom'un hâlâ gemideki adamlarla konuştuğunu söyledi.

"Karşılığında ne istersiniz?" demiş Doom.

"Karşılığında ne verirsin?" demiş beyaz adamlar.

"O ölü" demiş Doom. "Çok etmez."

"On tane kara insan verir misiniz?" demiş beyaz adamlar.

"Peki" demiş Doom. "Benimle birlikte Big River'dan gelen kara insanlar öne çıksın." Öne çıkmışlar, beş adamla o kadın. "Dört kara insan daha öne çıksın." Dört tane daha öne çıkmış. "Oradaki beyaz adamların mısırını yiyeceksiniz artık" demiş Doom. "Onunla besleneceksiniz." Beyaz adamlar arkalarında on kara insanla uzaklaşmışlar. "Şimdi," demiş Doom, "gemiyi kaldırıp yürütelim."

Herman Basket, babamla kendisinin ötekilerle birlikte ırmağa girmediklerini, çünkü babamın bir yana çekilip konuşmak istediğini söyledi. Bir yana çekilmişler. Babam konuşmuş; Herman Basket, beyaz adamları öldürmenin doğru olmadığını anlatmış, ama babam beyaz adamları taşlarla doldurup ırmağa batırabileceklerini, kimsenin de onları bulamayacağını söylemiş. Böylelikle, Herman Basket üç beyaz adamla on kara insana yetiştiklerini, sonra da gemiye doğru döndüklerini söyledi. Gemiye gelmeden hemen önce, babam kara adamlara demiş ki: "Adam'a gidin. Gidin de geminin kalkıp yürümesine yardım edin. Ben bu kadını eve götüreceğim."

"Bu kadın benim karımdır" demiş kara adamlardan biri. "Benimle kalmasını istiyorum."

Kara adama, "Sen de karnında taşlarla ırmağın içine yerleştirilmek mi istiyorsun?" demiş babam.

Babama, "Sen kendin mi ırmağın içine yerleştirilmek istiyorsun?" demiş kara adam. "Siz iki kişisiniz, biz dokuz."

Herman Basket, babamın düşündüğünü söyledi. Sonra babam demiş ki: "Hadi, gemiye gidip Adam'a yardım edelim."

Gemiye gitmişler. Ama Herman Basket'ın dediğine göre, çiftliğe dönme zamanı gelinceye kadar, Doom on kara insanın farkına varmamış. Herman Basket'a göre, Doom kara insanlara, sonra babama bakmış. "Beyaz adamların bu kara insanları istemedikleri anlaşılıyor" demiş Doom.

"Öyle anlaşılıyor" demiş babam.

"Beyaz adamlar gitti mi?" demiş Doom.

"Öyle anlaşılıyor" demiş babam.

Herman Basket, Doom'un her gece bütün erkekleri Ev'de, köpekleri de Ev'de nasıl uyuttuğunu, her sabah arabalarla nasıl gemiye döndüklerini anlattı. Arabalar herkesi almıyormuş; onun için ikinci günden sonra kadınlar evde kalmış. Doom'un, babamın da evde kaldığını anlaması için üç gün geçmesi gerekmiş. Herman Basket'a göre, Doom'a bunu kadının kocası söylemiş olabilirmiş. Herman Basket'ın dediğine göre, adam Doom'a, "Craw-ford gemiyi kaldırırken sırtını incitti" demiş. "Çiftlikte kalıp, sırtındaki hastalığın toprağa dönebilmesi için ayaklarını Sıcak Kaynak'a sokup oturacağını söyledi."

"İyi bir fikir" demiş Doom. "Üç gündür öyle yapıyor, değil mi? Öyleyse hastalığın şimdiye kadar bacaklarına inmiş olması gerekirdi."

O gece çiftliğe döndüklerinde babamı çağırtmış Doom. Hastalığın kımıldayıp kımıldamadığını sormuş. Babam hastalığın çok ağır kımıldadığını söylemiş. "Kaynak'ta daha çok oturmalısın" demiş Doom.

"Ben de öyle düşünüyorum" demiş babam.

"Geceleri de Kaynak'ta otursan" demiş Doom.

"Gece havası daha kötü yapar" demiş babam.

"Orada ateş yakılırsa bir şey olmaz" demiş Doom. "Ateşi yanar halde tutması için kara insanlardan birini de seninle birlikte yolların."

"Kara insanlardan hangisini?" demiş babam.

"Gemide kazandığım kadının kocasını" demiş Doom.

"Sırtım daha iyi galiba" demiş babam.

"Bir kere deneyelim" demiş Doom.

"Biliyorum, daha iyi sırtım" demiş babam.

"N'olursa olsun, deneyelim bir kere" demiş Doom. Karanlık basmadan hemen önce Doom, babamla kara adamı Kaynak'a yerleştirmek için Halk'tan dört kişiyi göndermiş. Halk'ın çabucak döndüğünü söyledi Herman Basket. Onlar Ev'e girerken babamın da girdiğini söyledi.

"Hastalık ansızın yürümeye başladı" demiş babam. "Bugün öğleden beri ayaklarıma indi."

"Sabaha kadar gider mi sanıyorsun?" demiş Doom.

"Öyle sanıyorum" demiş babam.

"Bu gece Kaynak'ta oturup emin olsan daha iyi" demiş Doom. "Sabaha kadar gideceğini biliyorum" demiş babam.

IV

Herman Basket, yaz gelince gemiyi ırmağın aşağılarından çıkardıklarını söyledi. Aşağılardan çıkarmak beş ay sürmüş, ona yol yapmak için ağaçları kesmek gerekiyormuş çünkü. Ama artık geminin kütükler üstünde daha hızlı yürüdüğünü söyledi. Babamın nasıl yardım ettiğini anlattı. Herman Basket'ın dediğine göre, babamın geminin yanında, kimsenin almasına izin verilmeyen belirli bir yeri varmış. Doom'un –yanında onu gölgelemek için elinde bir dalla duran bir çocuk ve uçan hayvanları kovalamak için elinde bir dalla duran başka bir çocukla– iskemlesinde oturduğu ön güvertenin hemen altındaymış yeri. Köpekler de gemide gidiyormuş.

Herman Basket, yazın gemi hâlâ yürümekteyken, kadının kocasının Doom'a yine nasıl geldiğini anlattı. "Senin için yapacağımı yaptım" demiş Doom. "Niye Craw-ford'a gidip bu işi kendin halletmiyorsun?"

Kara adam öyle yaptığını söylemiş. Babamın, bu işin horoz dövüşüyle halledilmesini söylediğini söylemiş – kara adamın horozuna karşı babamın horozu; kazanan kadını alacak, dövüşmek istemeyen de hükmen yenik sayılacakmış. Kara adam, babama horozu olmadığını söylemiş, babam da öyleyse kara adamın hükmen yenik sayıldığını, kadının da kendisine ait olduğunu söylemiş. "Ne yapayım?" demiş kara adam.

Doom düşünmüş. Herman Basket, Doom'un kendisini çağırtıp babamın en iyi horozunun hangisi olduğunu sorunca, Doom'a babamın yalnız bir horozu olduğunu nasıl söylemiş, onu anlattı sonra. "Kara olan mı?" demiş Doom. Herman Basket, Doom'a horozun o olduğunu söylemiş. "Ah" demiş Doom. Herman Basket, gemi yürürken Doom'un ön güvertedeki iskemlesinde, ipleri çekip gemiyi yürüten Halk'a, kara adamlara bakarak nasıl oturduğunu anlattı. Kara adama, "Gidip Craw-ford'a bir horozun olduğunu söyle" demiş Doom. "Dövüş yerinde bir horozun olacağını söyle. Yarın sabah olsun. Gemiyi oturtup dinlendireceğiz." Kara adam

gitmiş. Herman Basket sonra, Doom'un kendisine bakmakta olduğunu, kendisininse Doom'a bakmadığını söyledi. Çünkü çiftlikte babamınkinden daha iyi yalnız bir horoz olduğunu söyledi, o da Doom'unkiymiş. "O yavru köpeğin hastalanmadığını sanıyorum" demiş Doom. "Sen ne dersin?"

Herman Basket, Doom'a bakmadığını söyledi. "Ben de öyle sanıyorum" demiş Herman Basket.

"Ben de bunu öğütlerim sana" demiş Doom.

Herman Basket, ertesi gün geminin nasıl oturup dinlendiğini anlattı. Dövüş yeri ambardaymış. Halk da oradaymış, kara insanlar da. Babamın horozu dövüş yerinde duruyormuş. Sonra, kara adam da horozunu koymuş dövüş yerine. Herman Basket, kara adamın horozuna nasıl baktığını anlattı babamın.

"Bu Ikkemotubbe'nin horozu" demiş babam.

Halk, "Onun" demiş babama. "Ikkemotubbe ona verdi, hepimiz tanığız."

Herman Basket, babamın horozu kaldırıp aldığını söyledi. "Doğru değil bu" demiş babam. "Karısını bir horoz dövüşüne bağlaması doğru değil."

"Öyleyse çekiliyorsun?" demiş kara adam.

"Düşüneyim" demiş babam. Düşünmüş. Halk gözetlemiş. Kara adam hükmen yenilmek konusunda söylediklerini hatırlatmış babama. Babam öyle demek istemediğini, çekildiğini söylemiş. Halk, ona yalnız yenilmiş sayılarak çekilebileceğini söylemiş. Herman Basket, babamın yine düşündüğünü söyledi. Halk gözetlemiş. "Peki" demiş babam. "Ama zayıflığımdan yararlanılıyor."

Horozlar dövüşmüş. Babamın horozu yıkılmış. Babam hemen kaldırıp almış onu. Herman Basket, babamın horozu kaldırıp alabilmek için onun yıkılmasını bekler göründüğünü söyledi. "Dur" demiş babam. Halk'a bakmış. "Dövüştüler artık. Doğru değil mi?" Doğru olduğunu söylemiş Halk. "Çekilmek konusunda söylediklerim suya düşer böylece."

Herman Basket, babamın dövüş yerinden ayrılmak için davrandığını söyledi.

"Dövüşmeyecek misin?" demiş kara adam.

"Bir şeyi halledeceğini sanmıyorum bunun" demiş babam. "Sen sanıyor musun?"

Herman Basket, kara adamın babama nasıl baktığını anlattı. Sonra bırakmış ona bakmayı. Çömelmiş. Herman Basket, Halk'ın, ayakları arasındaki toprağa bakan kara adama baktığını söyledi. Onun bir avuç toprak alışına bakmışlar, kara adamın parmakları arasından çıkan toza bakmışlar sonra. "Bunun bir şeyi halledeceğini sanıyor musun?" demiş babam.

"Hayır" demiş kara adam. Herman Basket, Halk'ın onu iyice duymadığını söyledi. Ama babamın onu duyabildiğini söyledi.

"Ben de" demiş babam. "Karını bir horoz dövüşüne bağlaman doğru olmaz."

Herman Basket, kara adamın, elinin parmakları çevresinde o kuru tozla nasıl yukarıya baktığını anlattı. Karanlık dövüş yerinde kara adamın gözlerinin bir tilkinin gözleri gibi kırmızı kırmızı baktığını söyledi. "Horozunu yeniden dövüştürecek misin?" demiş kara adam.

"Bunun bu işi halletmediğini kabul ediyor musun?" demiş babam.

"Evet" demiş kara adam.

Horozunu yeniden dövüş alanına koymuş babam. Herman Basket, babamın horozunun, acayip davranmaya bile kalmadan öldüğünü söyledi. Kara adamın horozu üstüne çıkmış onun, ötmeye başlamış, ama kara adam canlı horoza vurup kaçırmış, sonra artık horoza benzemeyinceye kadar ölü horozun üstünde sıçramış; öyle dedi Herman Basket.

Sonbahar gelmiş sonra; geminin çiftliğe gelip Ev'in yanında durarak yeniden nasıl öldüğünü anlattı Herman Basket. Son iki aydır gemiyi kütüklerin üstünde yürütürken çiftliği görmekte olduklarını, ama artık geminin Ev'in yanında olduğunu, Ev'in de Doom'u memnun edecek kadar büyük olduğunu söyledi. Bir şölen vermiş Doom. Bir hafta sürmüş. Sona erdiğinde, Herman Basket, kara adamın Doom'a üçüncü kere nasıl geldiğini anlattı. Herman Basket, kara adamın gözlerinin yine bir tilkininkiler gibi kırmızı olduğunu, soluğunu da odada duyabildiklerini söyledi. "Kulübeme gel" demiş Doom'a. "Sana göstereceğim bir şey var."

"Zamanı geldi diyordum ben de" demiş Doom. Odaya göz gezdirmiş, ama Herman Basket, babamın biraz önce dışarı çıktığını söylemiş Doom'a. "Söyle, o da gelsin" demiş Doom. Kara adamın

kulübesine vardıklarında, Doom, babamı yakalayıp getirmeleri için Halk'tan iki kişiyi göndermiş. Kulübeye girmişler sonra. Kara adamın göstermek istediği şey yeni bir adammış.

"Bak" demiş kara adam. "Sen Adam'sın. Adaletin yerine getirilmesini sağlaman gerek."

"Bu adamın nesi var ki?" demiş Doom.

"Rengine bak" demiş kara adam. Kulübeye göz gezdirmeye başlamış. Gözlerinin, bir tilkininkiler gibi kırmızı, sonra kahverengi, sonra yine kırmızı olduğunu söyledi Herman Basket. Kara adamın soluğunu duyabildiklerini söyledi. "Adalet yerini bulacak mı?" demiş kara adam. "Sen Adam'sın."

"Böyle güzel, sarı bir adam kıvanç vermeli sana" demiş Doom. Yeni adama bakmış. "Adalet, rengini koyulaştıramaz onun" demiş Doom. O da kulübeye göz gezdirmiş. "Buraya gel, Craw-ford" demiş. "Bir adam bu, engerek değil; zararı dokunmaz sana." Ama Herman Basket, babamın bir türlü öne çıkmadığını söyledi. Kara adamın gözlerinin kırmızıya, sonra kahverengiye, sonra da soluk alırken kırmızıya döndüğünü söyledi. "Evet" demiş Doom. "Doğru değil bu. Kavun tarlasını ormanın yaban keçilerinden korumaya her adamın hakkı vardır. Ama önce bu adama bir ad verelim." Doom düşünmüş. Herman Basket, kara adamın gözlerinin şimdi daha durgun olduğunu söyledi, soluğu da durgunmuş. "Onu Had-Two-Fathers diye çağıracağız" demiş Doom.

V

Sam Fathers, piposunu yeniden yaktı. Başparmağı ve işaret parmağıyla ocaktan yanık bir kömür parçasını tutup kaldırarak yaptı bunu. Dönüp oturdu sonra. Geç oluyordu. Caddy'yle Jason dereden dönmüşlerdi; büyükbabamla Mr. Stokes'un faytonun yanında konuştuklarını görebiliyordum; o anda, bakışımı sezmiş gibi, dönüp adımı seslendi büyükbabam.

"Baban ne yapmış sonra?" dedim.

"Herman Basket'la birlikte çiti kurmuş" dedi Sam Fathers. "Herman Basket, Doom'un kendilerine, toprağa nasıl –tepelerinde birinden ötekine uzanan bir ağaç gövdesiyle– iki kazık çak-

tırdığını anlattı. Babamla Zenci oradaymış. Doom, çit hakkında bir şey söylememiş onlara. Doom, babam, bir de Herman Basket çocukken, aynı döşekte yatarlarken, Doom birlikte ava gitmeleri ya da karşısında dikilip iş olsun diye yumruklarıyla dövüşmeleri için geceleyin onları uyandırıp kaldırırmış, sonunda da Herman Basket'la babam ondan saklanırmış; Herman Basket o zamanlar gibi olduğunu söyledi bunun.

"İki kazığın üstüne boydan boya ağaç gövdesini yerleştirdikleri zaman Doom Zenciye demiş ki: 'Bu bir çit. Üstünden geçebilir misin?'

"Herman Basket, Zencinin elini ağaç gövdesinin üstüne koyup bir kuş gibi karşıya geçtiğini söyledi.

"Sonra Doom babama demiş ki: 'Bu çitin üstünden geç.'

"'Bu çit geçilemeyecek kadar yüksek' demiş babam.

"'Bu çitin üstünden geç, sana kadını vereyim' demiş Doom.

"Herman Basket, babamın bir süre çite baktığını söyledi. 'Bu çitin altından geçeyim' demiş babam.

"'Olmaz' demiş Doom.

"Herman Basket, babamın nasıl yere oturduğunu anlattı bana. 'Sana güvenmediğimden değil' demiş babam.

"'Çiti bu yükseklikte kuracağız' demiş Doom.

"'Ne çiti?' demiş Herman Basket.

"'Kara adamın kulübesinin çevresindeki çiti' demiş Doom.

"'Tırmanamayacağım çiti kuramam ben' demiş babam.

"'Herman yardım eder sana' demiş Doom.

"Herman Basket, tıpkı Doom'un kendilerini uyandırıp ava götürdüğü zamanlar gibi olduğunu söyledi. Ertesi gün öğle sularında, köpeklerin babamla kendisini bulduğunu söyledi; çite o ikindi başlamışlar. Derenin aşağılarındaki ağaçları kesip nasıl elleriyle sürüklediklerini anlattı, Doom arabayı kullanmalarına izin vermemiş çünkü. Onun için, bir kazığın çakılması üç dört günlerini alıyormuş bazen. 'Zararı yok' demiş Doom. 'Çok vaktiniz var daha. Çalışması da Craw-ford'u geceleri uyutur.'

"Bütün kış ve bütün yaz, viski tüccarı gelip gidinceye kadar çiti kurmaya çalıştıklarını anlattı bana. Sonra bitmiş. Son kazığı çaktıkları gün, Zenci kulübeden çıkıp elini bir kazığın üstüne koymuş (kazıklar baş aşağı, birbirine bitişik olarak çakılmış), bir kuş gibi

üstünden aşmış sonra. "İyi bir çit bu' demiş Zenci. 'Bekleyin' demiş. 'Size göstereceğim bir şey var.' Herman Basket, adamın yeniden çitin öteki tarafına geçtiğini, kulübeye girip yeniden çıktığını söyledi. Herman Basket, yeni bir adam taşıdığını söyledi onun, yeni adamı yukarıda tuttuğu için çitin üstünden görebiliyorlardı. 'Renk olarak bu nasıl?' demiş Zenci."

Büyükbabam yeniden çağırdı beni. Bu keresinde kalktım. Güneş şeftali bahçesinin arkasına inmişti bile. On iki yaşındaydım o zamanlar, bu hikâyeden de ne anlam çıkarılacağını bilmiyordum. Yine de büyükbabamın dediğini yaptım, Sam Fathers'ın konuşmasından bıktığım için değil, çocuklara anlamadıkları bir şeyi geçici olarak bıraktıran o birdenbirelik yüzünden; bunun için, bir de büyükbabamın sözünü –sabırsızlıktan ya da azarlanmak korkusundan değil de, hepimiz onun en iyi şeyleri yaptığına, hayatının bir güzel (biraz da gösterişli) bir resimden bir başkasına geçtiğine inandığımız için– tutarken kullandığımız içgüdüsel çabukluk yüzünden yaptım bunu.

Faytonda beni bekliyorlardı. Çıktım; atlar da, ahıra varmak için sabırsızlanarak, hemen kıpırdadılar. Yonga parçası kadar bir balığı vardı Caddy'nin, beline kadar ıslanmıştı. İlerledik, atlar dörtnala gitmeye başlamışlardı bile. Mr. Stokes'un mutfağını geçerken, pişen domuz etinin kokusunu duyduk. Bahçe kapısına kadar arkamızdan geldi koku. Eve giden yolu kıvrıldığımızda güneş batmak üzereydi. Pişen etin kokusunu duyamıyorduk artık. "Sam'le ne konuşuyordunuz?" dedi büyükbabam.

Bir müzenin koruyucu sularında saklanan bir şey gibi, ağaç kütüğünün üstünde kararlı, bütün, hareketsiz oturan Sam Fathers'ı hâlâ görebildiğime inandığım, havada asılı kalmış o garip, biraz uğursuz alacakaranlıkta ilerledik. Öyleydi işte. Yalnızca on iki yaşındaydım o zamanlar, havada asılı duran alacakaranlığı geçmeyi, onun ötelerine uzanmayı beklemem gerekecekti. İşte o zaman anlayacaktım, biliyordum bunu. Ama Sam Fathers ölmüş olacaktı o zaman.

"Hiç" dedim. "Öyle konuşuyorduk."

Çeviren: Ülkü Tamer

Dikkat!

Başkan, giyinme odasının kapısında kıpırdamadan duruyordu, üstünü tamamen giyinmişti, sadece ayağında çizmeleri yoktu. Saat sabahın altı buçuğuydu, kar yağıyordu ve bir saat boyunca pencerenin önünde durmuş, karın yağışını seyretmişti. Şimdiyse, ayağında çorapları, yüzünde keyfin zerresini barındırmayan –zira keyif onu terk edeli ve gözündeki anlamını yitireli neredeyse üç hafta oluyordu– bir kaygı ifadesiyle, koridora açılan kapının iç tarafında, sanki dışarıyı dinliyormuş gibi, sıska bedeniyle hafifçe öne doğru eğilmiş halde kıpırdamadan duruyordu. Göğüs hizasının hemen aşağısında duran elinde, olağan şartlarda bu şubat sabahının bu saatinde bir hanımefendinin tuvalet masasında duruyor olması gereken Fransız tarzı zarif bir el aynası tutuyordu.

Sonunda tokmağa uzandı ve kapıyı asgari ölçüde araladı; kapı, elinin altında, hiç ses çıkarmadan, birkaç milim sürüklendi; mümkün olduğunca ses çıkarmamaya özen göstererek, gözünü kapının aralığına denk getirdi ve koridoru boylu boyunca kaplayan bir yığına dönüşmüş olan canlı renkli kalın halının üzerinde duran bir kemik gördü. Pişmiş bir kemik, bir pirzola parçasıydı bu; kemiğe yapışık duran et parçalarının üzerinde, yarım ay şeklinde bir sıra insan dişi izi gözüne çarptı. Kapı artık açık olduğundan sesler de geliyordu kulağına. Yine sessizliğini koruyarak ve azami ölçüde özen göstererek aynayı kaldırdı ve ileri doğru uzattı. Aynada bir anlığına kendi yansımasını görünce duraksadı, donuk bir inançsızlıkla kendi yüzünü –o akıllı ve yiğit savaşçının, insanlara ve davranışlarına yön vermesini her daim bilmiş, bir sonraki adımlarını sezmekte hemen hiç yanılmamış olan o üstadın, şimdi bir çocuğun şaşkın çaresizliğine teslim olmuş yüzünü– inceledi. Sonra koridorun yansıması belirinceye kadar aynayı biraz daha öne doğru eğdi. Koridorda, sanki bir akarsuyun başını mesken edinmişçesine, aralarına aldıkları halının iki yanında çömelmiş oturmakta olan iki adam vardı. Adamların yüzleri tanıdık gelmiyordu ama o Yüzü tanıyordu, zira

üç haftadan beri sabahtan akşama kadar o yüze bakıyor, bütün gece rüyasında o yüzü görüyordu. Basık, kavruk renkli, biraz düz, Moğollarınkini çağrıştıran bir yüzdü bu; gizemli, usturuplu, anlaşılmaz ve ciddi. Bu yüzü, kaç defa gördüğünün hesabını tutmaktan, tahmin etmeye çalışmaktan vazgeçene kadar o kadar sık görmüştü ki, şimdi bile, hemen önünde çömelmiş oturan iki adamı görmesine ve cılız seslerini işitmesine rağmen, uykusuzluğun ve gerginliğin de verdiği bir şapşallıkla, karşısında duran bu iki adamı, aynada kendine bakan tek bir adam olarak görüyordu.

Başlarında kastor şapkaları, üzerlerinde yepyeni redingotları vardı; yaka ve yeleklerindeki bazı ayrıntılar haricinde, sabahın bu –biraz fazla– erken saatine göre, baştan bel hizasına kadar kusursuz bir biçimde giyinmişlerdi. Fakat belden aşağısında bu özen kaybolmuş, adap ve zarafet tamamen gözden çıkarılmıştı. İlk bakışta Pickwick İngilteresi'nden çıkıp gelmiş gibi görünen bu adamların o dar, açık renkli poturlarının altında, bırakın uzun boyunlu çizmeleri, pabuç namına hiçbir şey yoktu ve kavruk, çıplak ayakları alenen ortadaydı. Yerde oturan bu iki adamın hemen yanı başında, düzgünce yuvarlanmış koyu renkli kıyafet tomarları, onların yanında ise, sanki başlarında bekleyen iki görünmez nöbetçiye aitmiş gibi yan yana duran birer çift yeni çizme göze çarpıyordu. Tam o sırada, çömelmiş adamlardan birinin hemen yanında duran, ak meşe sazından örülmüş sepetin içinden, yuvarlak, sarı ve öfkeli gözleriyle aynanın solgun aydınlığına yansıyan bir dövüş horozunun yılankavi başı ve boynu dışarı fırladı. Sesler bu adamlardan geliyordu, kulağa hoş gelen, usturuplu, dingin sesler:

"Bu horoz bela oldu başına."

"Doğru diyorsun. Dur bakalım, bakacağız bir çaresine. Evde bırakamazdım neticede, o tembel Kızılderililere emanet etseydim tek bir tüyünü bile bulamazdım döndüğümde. Biliyorsun sen de. Ama bu kafesi mecbur sürüklüyorum böyle peşimden, dediğin doğru, başıma bela oldu."

"Bu iş başlı başına bela zaten bana sorarsan."

"Orası öyle. Bütün gece kapının önünde otur bekle, elimizde ne silah var, ne bir şey. Düşünsene gece vakti kötü adamların içeri girmeye kalkıştığını, ne gelir elimizden? İçeri girmek isteyen olursa tabii. Ben istemem şahsen."

"Kimse istemez. Ama şeref meselesi bu."

"Kimin şerefi? Senin mi? Benim mi? Frank Weddel'in mi?"

"Beyaz adamın şerefi. Sen bu beyazları anlamıyorsun. Çocuk gibidir bu adamlar, dikkatli davranman gerekir, çünkü bir adım sonra ne yapacaklarını asla bilemezsin. Madem kurallara göre misafirlerin geceyi bu adamın kapısının önünde, soğukta çömelip bekleyerek geçirmeleri gerekiyor, öyleyse biz de oturup bekleyeceğiz. Hem burası daha iyi değil mi, yoksa dışarıda, karın ortasında, o uyduruk çadırların birinde olmayı mı tercih ederdin?"

"Orası öyle. Ne biçim iklim bu? Ne biçim ülke? Bedava verseler almam."

"Almazsın tabii. Ama beyaz adam işte bu, zevkler tartışılmaz. O yüzden burada olduğumuz sürece, Kızılderililerden bekledikleri gibi davranmaya çalışmak zorundayız. Çünkü yaptığın hareketin onların gözünde bir hakaret olup olmayacağını ya da onları korkutup korkutmayacağını ancak sonradan öğrenebilirsin. Mesela bütün gün beyazlar gibi konuşmanın..."

Başkan aynayı indirdi ve kapıyı yavaşça kapattı. Odanın ortasına doğru ilerledi, tam ortada başını önüne eğerek durdu, derin düşüncelere daldı, ses çıkarmıyor, hareket etmiyordu, şaşkın bir haldeydi fakat teslim olmamıştı; teslim olmamıştı çünkü tuhaflıklarla ilk defa karşılaşmıyordu, şaşkındı çünkü düşman bu defa karşısına açık arazide çıkmamıştı, Tanrı emriyle olmasa da yasalar gereğince babası olduğu insanlar tarafından, kendi evinde, o erişilmez ve yalnız makamında kuşatılmıştı. Kış şafağının demir sessizliğinde sanki görkemli Eviyle bir olmuş, duvarların ötesini görebiliyor, aynı anda her yerde bulunabiliyor gibiydi. Kimselere görünmeden ve meraklı bir kaygı içinde, başlarında yeni kastor şapkaları, üzerlerinde redingotları ve yünlü içlikleriyle Güneyli misafir topluluğunun –mesela şu çömelmiş oturanların ya da yüzleri, genç Ulus'un şerefinin ilahi niteliğinin vücuda gelmiş hali olan kümbetteki taştan oyulmuş yüzlere benzeyen şu daha kalabalık kümeyi oluşturanların– arasında dolaştığını hissediyordu. Avrupalı diplomatlardan ödünç alınmış şaşkın yüzlerin, altın sarısı saç örgülerinin, kılıçların ve kurdelelerin ve yıldızların altında; kollarının altında düzgünce yuvarlanmış pantolonları ve diğer ellerinde hiç giyilmemiş pabuçlarıyla, kavruk tenli, zamandan bağımsız, usturuplu ve dingin misafirler.

Başkan sesini fazla yükseltmeden "Kahretsin, kahretsin, kahretsin" dedi. Sonra kımıldadı, sandalyenin yanında duran çizmelerini almak için duraklayarak odayı boydan boya geçti ve karşı taraftaki kapıya doğru ilerledi. Kapının başında yine durdu ve bu kapıyı da, ardında yatağında mışıl mışıl uyuyan karısını bulacağını bilmesine rağmen, üç haftanın getirisi olan bir musibet beklentisiyle, büyük bir dikkatle ve ses çıkarmamaya özen göstererek açtı. Odayı elinde çizmeleriyle boydan boya geçerken yine yarı yolda durakladı, el aynasını tuvalet masasındaki yerine, yeni Fransız Cumhuriyeti tarafından önceki başkanlardan birine armağan edilen tuvalet takımındaki parçaların arasına koydu ve parmak uçlarında ilerleyerek, içeride tıpkı kendisi gibi ayağında çorapları, uzunca bir pelerine sarınmış bir adamın olduğu bekleme odasına girdi; adam önce başını kaldırdı, ardından ayağa kalktı. Ciddi bakışlarla birbirlerine baktılar. "Her şey yolunda mı?" diye sordu Başkan alçak bir sesle.

"Evet General."

"Güzel. Şu..." Öteki adam düz renkli, uzun bir pelerin uzattı. "Güzel, güzel" dedi Başkan. Adam kıpırdamaya fırsat bulamadan pelerini elinden alıp sırtına geçirdi. "Bir de..." Bu defa erken davranan diğer adam oldu; Başkan şapkayı başına geçirip yüzüne doğru indirdi. Ellerinde çizmeleriyle, parmak uçlarına basarak odadan çıktılar.

Arka merdiven soğuktu; çoraplı ayak parmakları basamaklardan inerken bükülüyor, buharlaşan solukları başlarını geçerek tavana doğru yükseliyordu. Ses çıkarmadan aşağıya indiler ve en alt basamağa oturup çizmelerini giydiler.

Dışarıda hâlâ kar yağıyordu; kar rengine bürünmüş gökyüzünün ve kar rengine bürünmüş toprağın önünde gözden yiten kar taneleri, ahırın koyu renkli kapısının önünden geçerken, haşin ve sessiz bir keskinlikle görünür oluyorlardı. Çalılar, bodur ağaçlar, koyu renkli ipleri bembeyaz toprağın üzerine hafifçe düşen ve orada hareketsiz kalan beyaz balonları andırıyorlardı. Her birinin arasında, belirli bir sırayla serpiştirilmiş bir düzine kadar çadır şeklinde tümsek vardı ve bu tümseklerden her birinin sırtından, rüzgârsız karın içine doğru, sanki kar içten içe, huzur içinde yanıyormuş gibi, incecik bir duman sütunu yükseliyordu. Başkan bu manzaraya kasvetli bir bakış savurdu. "Yürü" dedi. Öbür adam, başı önde, yüzünü peleriniyle

kapatarak ileri atıldı ve hızlı adımlarla ahıra girdi. Bu tek sözcükten ibaret talimatın bir parti ve bir ulusun başkumandanına söylendiği günü Tanrı göstermesin derlerdi fakat Başkan, önünde yürüyen adama o kadar yakındı ki solukları tek bir bulut oluşturuyordu. Ve Tanrı *kaçış* sözcüğünün yine aynı kişi hakkında kullanıldığı günleri de göstermesin derlerdi, fakat ahıra son sürat girdikleri gibi çıkan iki adam, atlarının sırtlarına çoktan atlamış, dörtnala ilerliyorlardı; düzlüğü geride bırakmışlar, karla kaplı çadırları geçmişlerdi; daha gelişme aşamasında olan, ancak zamanla, her dört yılda bir genç Ulus'un güçlü kuvvetli erkeklerince tam teçhizatla ve gururla yapılacak ve yorgun dünyanın hayranlık, şaşkınlık ve kıskançlıkla izleyeceği bir geçit törenine sahne olacak Cadde'nin kapılarına yaklaşıyorlardı. Fakat şimdi bu kapılar, geleceğin muhteşem olmaktan ziyade zoraki kâhinleri tarafından işgal edilmişti.

"Dikkat" dedi öbür adam, atının dizginlerini çekerek. İki adam atlarıyla kenara çekildiler –Başkan pelerini yüzünden çekti– ve dışarıdan gelen kafilenin içeri girmesine müsaade ettiler: Karın beyazına tezat oluşturan bu kavruk tenli, bodur, kalıplı adamların başlarında kastor şapkaları, üzerlerinde tek tip kabanları ve kalçadan bileğe kadar yünlü içliklerle sarmalanmış güçlü bacakları vardı. Aralarında, sırtlarına altı geyik leşi bağlanmış üç at yürüyordu. İki atlıya göz ucuyla bile bakmadan aralarından geçip gittiler.

"Kahretsin, kahretsin, kahretsin" dedi Başkan; sonra yüksek sesle: "Avınız iyi geçmiş."

Kafileden bir adam ona doğru kısa bir bakış attı. İlerlemeye devam ederek, nazik, kulağa hoş gelen, kendinden emin bir sesle, "Sayılır" dedi.

İki atlı tekrar yola koyuldu. "Hiç silah görmedim" dedi öbür adam.

"Evet" dedi Başkan karamsar bir tavırla. "Bir de bu çıktı, soruşturmam gerekecek. Kesin emir vermiştim..." Sesinde kızgınlık vardı: "Kahretsin. Kahretsin. Ava giderken de pantolonlarını yanlarında mı taşıyor bunlar?"

Bakan kahvaltı masasındaydı fakat yemiyordu. Üzerinde sabahlığı, tıraşı gelmiş sakalıyla, el sürülmemiş yiyeceklerle dolu tabakların

önünde oturuyordu; önündeki boş tabağın üzerinde duran gazeteye göz atarken yüzüne hayli bıkkın bir ifade hâkimdi. Ateşin başında iki adam vardı – henüz erimemiş karlarla kaplı peleriniyle tahta bir taburede oturan bir binici ile görünüşe göre Bakan'ın yaveri olduğu anlaşılan, ayakta duran bir adam. Binici, Başkan'ın ve ona refakat eden adamın içeri girmesi üzerine ayağa kalktı. "Otur, otur" dedi Başkan. Masaya yaklaştı ve pelerinini sırtından çıkardı; yaver ileri atıldı ve pelerini aldı. "Bize kahvaltılık bir şeyler ver" dedi Başkan. "Eve gidilecek gibi değil hava." Masaya oturdu; Bakan, yemeğini bizzat önüne getirdi. "Yine ne olmuş?" dedi Başkan.

"Cidden öğrenmek istiyor musun?" dedi Bakan. Gazeteyi tekrar eline aldı ve gözlerini sayfada gezdirdi. "Bu defa Pennsylvania." Gazeteye vurdu. "Maryland, New York, şimdi de Pennsylvania; anlaşılan bunları durdurabilecek tek şey Potomac Nehri'nin suyunun soğukluğu." Sert, öfkeli bir sesle konuşuyordu. "Şikâyet, şikâyet, şikâyet. Al sana Gettysburg yakınlarından bir çiftçi. Zenci kölesi ahırdaymış, hava karardıktan sonra fener ışığında süt sağıyormuş, birden karanlığın içinden silindir şapkalı, belden aşağısı çıplak, bıçaklı adamlar ortaya çıkmış – çiftçiye sorarsan on, on iki adam diyor ama Zenciye sorarsan en az iki yüz var tabii. Netice: Fenerin tekmelenip yere düşmesiyle birlikte yok olan bir ahır, bir saman ambarı ve bir inek. İlaveten: Olay yerinden son hızla ormana doğru kaçarken görülen, vücut bütünlüğü yerinde bir köle. Tabii şimdiye kadar ya korkudan ölmüştür ya da hayvanlara yem olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'ne çıkan borç: Ahır ve ambar için yüz dolar, inek için on beş dolar, Zenci köle için iki yüz dolar. Adam altın olarak tahsil etmek istiyor."

"Öyle mi?" dedi Başkan, lokmaları hızla ağzına götürürken. "Zenci ve inek, adamları Hessian askerlerinin hayaletleri sanmış olabilirler."

"İneği de geyik sandılarsa şaşırmam" dedi binici.

"Evet" dedi Başkan. "Benim başka bir..."

"Onları görüp de başka bir şey sanmayacak olan mı var?" dedi Bakan. "Potomac Nehri'nin kuzeyi boyunca Atlantik'in bütün kıyısı kastor şapkalı, redingotlu, yünlü içlikli yaratıklarla dolu, kadınları ve çocukları korkutuyorlar, ahırları ateşe veriyorlar, köleleri kaçırtıyorlar, geyikleri öldürüyorlar..."

"Evet" dedi Başkan. "Benim de bununla ilgili söylemek istediğim bir şey var. Ben dışarı çıkarken onlardan oluşan bir kafile dönüş yolundaydı. Altı geyik vardı yanlarında. Silah taşımalarının yasak olduğuna dair kesin emir verdiğimi sanıyordum."

Binici tekrar söze girdi. "Silah kullanmıyorlar."

"Ne?" dedi Başkan. "Kendi gözlerimle gördüm..."

"Hayır Efendim. Bıçak kullanıyorlar. Geyikleri takip ediyor, pusu kurup üzerlerine atlıyor ve boğazlarını kesiyorlar."

"Ne?" dedi Başkan.

"Öyle Efendim. Geyiklerden birini gördüm. Gövdesinde hiç iz yoktu, boğazı boyun kemiğine kadar tek hamlede kesilmişti."

Başkan yine "Kahretsin, kahretsin, kahretsin" dedi. Sonra Başkan durdu ve lanet okumaya onun bıraktığı yerden asker devam etti. Odadakiler, o esnada eline başka bir gazete almış olan Bakan hariç, yüzlerini dikkatlice başka yöne çevirmiş, çıt çıkarmadan onu dinliyorlardı. "Bari şunları pantolon giymeye ikna edebilseydin" dedi Başkan. "En azından Ev'in civarında..."

Bakan, kızgın bir kakadu papağanını andıran, tepeye kıvrılmış saçlarıyla yerinden sıçradı: "Ben mi Efendim? *Ben mi* ikna edebilseymişim?"

"Ne var bunda? Senin Bakanlığına bağlı değil mi bunlar? Ben sadece Başkan'ım. Lanet olsun böyle işe, karın bırak hanım misafirlerini ağırlamayı, yatak odasından çıkmaya cesaret edemeyecek hale geldi. Sen söyle, mesela Fransız Büyükelçisi'ne nasıl izah edeceğim karısının artık karımı ziyaret edemeyecek olduğunu? Koridorlar, hatta Ev'in kapısının önü, yerde uyuyakalmış ya da pişmemiş pirzolaları kemiren yarı çıplak Chickasaw Kızılderilileriyle dolu. Bırak onları, ben, kendi masama oturamayacak, kahvaltı edemeyecek duruma geldim ve bütün bunlar olurken Hükümet'in resmi temsilcisinin tek yapması gereken..."

"... her sabah Hazine'ye izahat vermek" dedi Bakan öfkeli, keskin bir sesle. "Kendisi, Hazine'ye neden her gün Pennsylvania'da ya da New York'taki bir Hollandalı çiftçiye ahırının ve besi hayvanlarının yok olmasından dolayı altın cinsinde üç yüz dolar tazminat ödenmesi gerektiğini izah etmek zorunda, Dışişleri Bakanlığı'nı ülkenin başkentinin cehennemden çıkmış zebaniler tarafından işgal altında olmadığına inandırmak zorunda, Savaş Bakanlığı'na

neden on iki yepyeni askeri çadırın kasap bıçaklarıyla delindiğini izah etmek zorunda..."

"Bunu ben de fark ettim" dedi Başkan usulca. "Unutmuştum."

"Hah. Ekselansları fark etmişler demek" dedi Bakan hışımla. "Ekselansları görmüşler ve unutmuşlar, ne güzel. Ben hem görmüş değilim, hem de görmediğim şeyi unutmak gibi bir hakka sahip değilim. Üstüne bir de Ekselansları adamları neden pantolon giymeye ikna edemediğimi merak ediyorlar."

"Giymemeleri için bir sebep yok" dedi Başkan aksi bir tavırla. "Öteki giysiler epey hoşlarına gitmiş gibi. Ama tabii zevkler tartışılmaz." Yemeğini yemeye devam etti. Bakan ona baktı, konuşacak gibi oldu. Ama konuşmadı. Hiç oralı olmayan Başkan'ı izlerken, yüzüne tuhaf, gizemli bir ifade yerleşti; öfkeyle kabarmış olan kırçıl göğsü, havası boşalmış bir balon gibi usulca indi. Konuşmaya tekrar başladığında sesine uysallık, yumuşaklık hâkimdi; öbür üç adam, yüzlerinde tuhaf, anlaşılmaz ifadelerle Başkan'ı izliyorlardı.

"Evet," dedi Bakan, "zevkler tartışılmaz. Nihayetinde birine, adabı geçtim, hem şeref hem de itibar anlamı taşıyan bir kıyafet armağan edildiği vakit... üstelik bir şey... bir kabile şefi tarafından..."

"Aynen öyle" dedi Başkan masum bir tavırla. Sonra birden çiğnemeyi bıraktı ve "Ha?" dedi birden, gözlerini yukarı kaldırarak. Ast rütbedeki diğer üç adam bakışlarını hızla başka yöne çevirdiler, fakat Bakan, yüzünde o uysal, gizemli ifadeyle Başkan'ı izlemeye devam etti. "Sen ne demek istiyorsun?" dedi Başkan. Bakan'ın ne demek istediğini, tıpkı diğer üç adam gibi kendisi de biliyordu aslında. Misafirlerinin habersizce çıkıp geldikleri günün iki ya da üç gün sonrasında, o ilk ânın şokunun bir şekilde atlatılmasının ardından, Başkan tarafından Yerlilere yönelik yeni bir kıyafet talimatı çıkartılmıştı. Başkan, tüccarların ve şapkacıların parasını, tıpkı savaş zamanı tüfek ve kurşun imalatçılarının parasını ödediği gibi yine kendi cebinden ödemişti, ki bu sayede kaç kişi olduklarını, en azından erkeklerin sayısını hesaplaması mümkün olmuştu ve misafir gelmiş olan o içler acısı, biçimsiz kafileye kırk sekiz saat içinde en azından dışarıdan bakıldığında münasip bir görünüm kazandırmıştı. Bundan iki sabah sonra, sabahın beşinde, Başkan ile karısı henüz yataklarındayken, misafiri –üç haftadır sabah saatlerine ve rahat bir uyku hayallerine uysal bir kaçınılmazlıkla

musallat olan, suratı Gaskonyalı eşkıyaları, tavırları şımarık bir harem ağasının yapmacıklığını andıran, boğazından ve bileklerinden dışarı taşan rengi solmuş dantelleri hemen göze çarpan, bodur, şişman, yarı Chickasaw yarı Fransız adam– beraberinde koca bir bohça taşıyan iki uşağıyla birlikte onu yatak odasında resmen ziyarete gelmişti ve Başkan'a sorarsanız sayıları en az yüz kişiyi bulan erkekler, kadınlar ve çocuklar, bu armağanı bizzat Başkan'ın üzerinde görmek için yatak odasını sessizce doldurmuşlardı. Zira armağan olarak bir kıyafet getirmişlerdi –öyle ki Başkan, o dehşet ânının şokuyla bile, Weddel'in (ya da Vidal'in) bunu nereden bulduğunu deli gibi merak etmekten kendini alamamıştı–, bir altın örgüler tomarı ya da ağı – kopçalar, apoletler, kuşak ve kılıç, tümü parlak yeşil bir kumaşla bağlanmış halde kendisine sunulmuştu. Bakan'ın Başkan'a, arkalarındaki diğer üç adamınsa kıpırdamadan, ciddiyetle ateşe doğru baktıkları esnada bahsi geçen mevzu işte buydu. "Sen geç dalganı" dedi Başkan. "Çabuk ol ama. Tamam mı, bitti mi gülmen?"

"Gülüyor muyum ki?" dedi Bakan. "Gülünecek bir şey mi var?"

"Güzel" dedi Başkan. Tabakları önünden itti. "O halde işimize dönebiliriz. Bakacağın belge var mı?"

Bakan'ın yaveri yanlarına yaklaştı. "Öteki belgeleri getireyim mi Efendim?"

"Belge mi?" diye çıkıştı Bakan, göğsü yeniden yükselmeye başladı. "Belgeye falan ihtiyacım olduğunu mu sanıyorsun bu saatten sonra? Üç haftadan beri başka şey düşündüğüm mü var?"

"Güzel, güzel" dedi Başkan. "Meseleyi özet geçtiğini varsayalım, başka bir şey unutmuş olmam ihtimaline karşın."

"Ekselansları meseleyi unutabilmişse ne mutlu ona, gerçekten şanslı adammış" dedi Bakan. Sabahlığının cebinden çelik çerçeveli bir gözlük çıkardı. Fakat onu yalnızca kakadu papağanı öfkesiyle Başkan'a bir bakış daha fırlatmak için kullandı. "Bu adam, Weddel, Vidal, adı her neyse, o ve ailesi ya da kabilesi ya da her neyseler, Mississippi Nehri'nin batısında kalan arazinin tümüne sahip olduklarını iddia ediyorlar. Ha tabii ellerinde belgesi de mevcutmuş: New Orleans'lı Fransız babası bununla ilgilenmiş. Tesadüfe bakın ki üç yüz millik alan içinde, nehir üzerindeki tek geçit, bunun evinin ya da plantasyonunun tam karşısında bulunuyor."

"Biliyorum bunları" dedi Başkan sabırsızca. "Gerçi şimdi keşke o nehri geçmenin hiçbir yolu olmasaydı diyorum, orası ayrı konu. Öte yandan anlamadığım..."

"Onlar da anlamadılar," dedi Bakan, "ta ki Beyaz Adam gelinceye kadar."

"Ah" dedi Başkan, "şu öldürü..."

Bakan elini kaldırdı. "Orada durun. O adam bir aya yakın bir süre onların yanında kalmış, görünüşte avlanmak niyetiyle gelmiş zira bütün gün boyunca ortalıkta görünmüyormuş, fakat anlaşılan o ki aslında o civarda başka bir geçit olup olmadığını kontrol ediyormuş. Avdan eli dolu döndüğünü gören olmamış; Kızılderililerin tepkisini tahmin edebiliyorum, kesin o sevimli tavırlarıyla, kahkahalarla gülmüşlerdir adamın haline."

"Evet" dedi Başkan. "Weddel bunu oldukça eğlenceli bulmuş olmalı."

ya da Vidal – adı her neyse" dedi Bakan aksi bir tavırla. "Adam kendi adının bile ne olduğunu bilmiyor ya da umursamıyor."

"Devam et" dedi Başkan. "Geçit diyordun."

"Evet. Sonra bir gün, bir ay kadar sonra, Beyaz Adam bir teklifle gelmiş, arazisinin bir bölümünü satın almayı önermiş Weddel'e – Vidal'e – lanet olsun, la..."

"Weddel de şuna" dedi Başkan.

Weddel'e. Söz konusu olan büyük bir arazi değilmiş, bu oda kadar bir yermiş, Weddel ya da V... – ona yaklaşık on katı fiyat vermiş. Kendisi kullanacağından falan değil tabii, anlıyorsunuz; Weddel araziyi adama bedavaya da verirmiş ya da çakı oyununda bahis olarak ortaya koyarmış, ama tabii anlaşılan o ki, o sırada hiçbirisinin, adamın istediği küçük arazinin nehrin iki yakasını birleştiren tek geçidi kapsadığından haberi yokmuş. Alışveriş birkaç gün ya da belki birkaç hafta sürmüş, uzadıkça uzamış, bir oyuna dönüşmüş, günlerini ve gecelerini işsiz güçsüz geçirenlere de bu heyecanlı gösteriyi izleyip, gülüp eğlenme fırsatı doğmuş. Eminim çok gülmüşlerdir, bilhassa adam, Weddel'in istediği parayı ödediği zaman; sonra beyaz adamın güneşin altında, mülkünün etrafına çit çekmesini izlerken de epeyce gülmüşlerdir, ama tabii onlar gülerken, adam nehirdeki tek geçidin önüne çit çekmekle meşgulmüş aslında."

"Evet" dedi Başkan sabırsızca. "Ama hâlâ anlamıyorum..."

Bakan yine elini kibirli bir tavırla, ikaz edercesine kaldırdı. "Onlar da henüz anlamamışlar; ta ki nehrin karşı kıyısına geçmek isteyen ilk kişi gelene kadar. İşte o zaman anlamışlar ki beyaz adam, nehrin başına, geçmek isteyenlerden para alacağı bir gişe kondurmuş."

"Ha" dedi Başkan.

"Evet. Sonrası da eğlenceliymiş herhalde onlar için, beyaz adamı izliyorlarmış, bütün gün gölgede oturuyormuş, bir direğe geyik derisinden bir kese bağlamış, köprüden geçmek isteyenler ücreti içine atıyorlarmış, geçide de öyle bir düzenek kurmuş ki tek odalı evinin verandasında otururken, yerinden bile kalkmasına gerek kalmadan geçidi kapatıp açabiliyormuş ve işte böylece varlık sahibi olmaya başlamış – ki aralarında şu at da varmış."

"Ha" dedi Başkan. "Şimdi anlaşılıyor gibi."

"Evet. Buradan sonrasını onlar da hızla anlamaya başlamışlar. Görünüşe göre beyaz adamın atıyla bu yeğenin atı arasında bir yarış yapılmış, ortaya bahis olarak nehir geçidiyle birlikte gişe ve karşılık olarak dört yüz küsur hektarlık arazi konmuş. Yarışı yeğenin atı kaybetmiş. Ve o gece..."

"Ha" dedi Başkan. "Anladım. Ve o gece beyaz adam cina..."

"Hayatını kaybetti demekle yetinelim," dedi Bakan resmiyetle, "zira müfettişin raporunda bu şekilde geçiyor. Gerçi yaptığımız özel bir görüşmede beyaz adamın ölüm nedeninin büyük ihtimalle kafatasındaki kırık olduğunu söyledi. Fakat bunun konumuzla ilgisi yok."

"Yok" dedi Başkan. "Haydi doğru Ev'e." Başkan, Chickasaw müfettişinin beyaz adamın ölümüyle ilgili soruşturma yapmak için çıkageldiği o sonbahar gününün ertesinde, erkeklerin, kadınların, çocukların ve zenci kölelerin, bin beş yüz mil öteden, ağır ağır ilerleyen kafileler halinde geldikleri, üç haftadan beri de önünde konakladıkları yeri kastediyordu. Bin beş yüz mil öteden, en önde ilerleyen at arabasında, yanında oturan yeğenini nezaret altında tutmak için kirlenmiş dantellerin altından taşan iri elini ve yüzüklü parmaklarını yeğeninin dizinin üzerinden hiç çekmeden yol boyunca uyuklayan uysal, şişman, melez bir despotun ve reisin önderliğinde, kışa teslim olmuş bataklıkları ve nehirleri geçip, kıta-

nın batıda kalan, yoldan mahrum omurgasından geçip gelmişlerdi. "Müfettiş neden durdurmadı onları?" diye sordu Başkan.

"Neden mi durdurmadı?" diye bağırdı Bakan. "Adam, yeğenin orada, bizzat Kızılderililer tarafından yargılanmasına müsaade etmeye varıncaya kadar her türlü tavizde bulundu, yalnızca gişeyi ilga etme hakkını saklı tutacağını söyledi, zaten beyaz adamı tanıyan da yoktu. Ama hayır, kabul etmediler. Yeğen mutlaka senin huzuruna çıkmalıymış, senin huzurunda affedilmeli ya da mahkûm edilmeliymiş."

"Geri kalanlara niye engel olamamış? Bari gerisi çıkıp..."

"Geri kalanlara mı?" diye bağırdı yine Bakan. "Dinle. Müfettiş oraya yerleşmiş ve orada yaşamış – Weddel, Vi – Lanet olsun! Lanet! Evet. Weddel ona evin kendisine ait olduğunu söylemiş, ki çok geçmeden öyle de olmuş. Zira her sabah etrafta önceki geceye göre daha az insan olduğunu nasıl izah edebilirdi? Sen edebilir miydin? Şimdi edebilir misin?"

"Denemezdim" dedi Başkan, "Yurt çapında bir şükran günü ilan ederdim, o kadar. Yani geceleri sıvışmışlar."

"Evet. İlk önce Weddel, bir at arabası ve birkaç yem arabası yola çıkmış; müfettiş her sabah geriye kalanların bir şekilde azaldığını fark edene kadar bir ay geçmiş. Arabalara doluşup gece gidiyorlarmış, ailecek –büyük dedeler, aileler, çocuklar, köleler, eşyalar ve köpekler– ne varsa. Haksızlar mı? Hükümet'in cebinden çıkan bu şenlikten mahrum mu kalsalardı? Kışın ölümcül ayazında, ıssız topraklarda bin beş yüz millik bir yolculuk gibi cüzi bir bedel karşılığında, yepyeni kürkler, pamuklu paltolar ve içlikler içinde, cömert Beyaz Baba'nın evinde birkaç hafta ya da birkaç ay geçirmenin keyfini ve onurunu yaşamaya sırt mı çevirselerdi?"

"Evet" dedi Başkan. "Ona söyledin mi yeğenine karşı herhangi bir suçlama olmadığını?"

"Evet. Ve şayet evlerine dönerlerse, müfettişin bizzat halkının önünde, geleneklerine uygun bir törenle, yeğeninin masum olduğunu ilan edeceğini de söyledim. Ama o dedi ki – dur nasıl demişti bakayım?" Bakan kulağa hoş gelen, melodik bir ses tonuyla, sözlerini tekrar ettiği adamı neredeyse bire bir taklit ederek konuşmaya başladı: "Bizim istediğimiz yalnızca adalet. Eğer bu çılgın çocuk bir beyaz adamı öldürmüşse, bunu bilmemiz gerektiğini düşünüyorum."

"Kahretsin, kahretsin, kahretsin" dedi Başkan. "Pekâlâ. Davayı görelim. Çağır gelsinler buraya, şu işi halledelim artık."

"Buraya mı?" diye sordu Bakan irkilerek. "Benim evime mi?"

"Neden olmasın? Üç haftadır benim evimdeler; bir saat de sen misafir ediver." Kendisine refakat eden adama döndü. "Acele et. Yeğenin davasını görmek için burada beklediğimizi haber ver."

Başkan ve Bakan, tabakların toplanmış olduğu masanın başında oturuyorlar, eşiğinde durduğu kapı tarafından çerçevelenmiş gibi görünen ve taşralı genç bir akrabasını şehirdeki balmumu müzesine gezmeye getirmiş bir amca gibi yeğenini elinden tutan adama bakıyorlardı. Hiç kıpırdamadan, karşılarında duran yumuşak, uysal ve gizemli yüzün sahibi olan –keşişlere layık uzun bir burun, düşük gözkapakları, modası elli yıl önce geçmiş ve tarihten silinmiş bir zarafeti yansıtan kirlenmiş dantellerin üzerine sarkmış sütlü kahve renkli bir gıdı, dolgun, ufak, kıpkırmızı dudaklar– göbekli, mülayim görünüşlü adamı seyrediyorlardı. Adamın yüzündeki zayıflık ve yorgunluğa karışmış hayal kırıklığı ifadesinin ardında bir yerlerde, tıpkı o uysal sesinin ve neredeyse kadınsı yapmacıklıklarının ardında olduğu gibi, bambaşka şeyler gizleniyordu; inatçı, kurnaz, öngörülemez ve ceberut şeyler. Beraberindeki kavruk tenliler, başlarında kastor şapkaları, üzerlerinde pamuklu kabanları ve içlikleri, kollarının altında düzgünce yuvarlanmış pantolonlarıyla, hemen onun arkasında, seslerini çıkarmadan, usturuplu bir ciddiyetle bekliyorlardı.

Bir süre daha olduğu yerde durdu, bakışları nihayet Başkan'ın yüzüne rastlayıncaya dek sırayla odadaki diğer yüzlerin üzerinde gezindi. Sesinde belli belirsiz bir sitemle, "Burası senin evin değil" dedi Başkan'a.

"Değil" dedi Başkan. "Burası benimle Kızılderili halkım arasında adaleti sağlaması için bizzat atadığım bu şefin evi. O size adaleti getirecek."

Amca hafifçe öne doğru eğildi. "Bizim bütün istediğimiz bu."

"Güzel" dedi Başkan. Önündeki masanın üzerinde hokka, tüy kalem, ince kum kutusu ve çok sayıda kurdeleli, altın mühürlü kâğıt duruyordu, fakat karşısında duran adamın derin bakışlarının

bunları fark edip etmediğini anlaması mümkün değildi. Başkan yeğene baktı; sağ bileği, amcasının iri, dantel manşetli eli tarafından kıstırılmış halde ayakta duran genç, cılız yeğen sessizliğini koruyarak, ciddi ve dikkatli bir sakinlikle Başkan'a bakıyordu. Başkan tüy kalemi hokkaya batırdı. "Bu adam mı..."

"Cinayeti işledi?" dedi amca kulağa hoş gelen bir sesle. "Bu uzun kış yolculuğunu bunu öğrenmek için yaptık. Şayet yaptıysa, şayet beyaz adam süratle giden atının sırtından düşmediyse ve belki de başını sivri bir taşa çarpmadıysa, o halde yeğenim olan bu çocuk cezalandırılmalıdır. Bizler baş belası Cherokee'ler ya da Creek'ler gibi, beyaz adamları katletmenin doğru olduğunu düşünmüyoruz." Kusursuz bir gizem, kusursuz bir mülayimlikle, masanın ardında uyduruk kâğıtlardan medet umarak acemice hile yapmaya çalışan iki heybetli adama baktı; Başkan bir anlığına o düşük gözkapaklarının ardındaki bakışlarla karşılaştı ve gözlerini yere indirdi. Fakat Bakan, göğsü hiddetle kabarmış halde, gözlerini kızgınlıkla amcaya dikmişti.

"Bu at yarışını geçidin üzerinde yapsanız daha iyi olurdu" dedi. "Su, beyaz adamın kafatasında o yarığı açmazdı."

Başkan, gözlerini yukarı kaldırınca, o ağır, gizemli yüzdeki bakışların, kem tahminler eşliğinde Bakan'ın üzerinde dolaştığını gördü. Tam o esnada amca konuştu. "Öyle olurdu. Yine de beyaz adam, geçidi kullandığı için yeğenimden para almayı ihmal etmezdi." Bunun üzerine neşeli, hoş, usturuplu bir tavırla güldü. "Belki yeğenimin para vermeden geçmesine müsaade etmesi beyaz adam için daha iyi olurdu. Ama bunun artık önemi yok."

"Yok" dedi Başkan, sesinde öyle bir keskinlik vardı ki bakışlar yeniden ona çevrildi. Tüy kalemi kâğıdın üzerinde tuttu. "İsminin doğru hali ne? Weddel mi Vidal mi?"

O hoş, dümdüz ses bir kez daha karşılık verdi: "Weddel ya da Vidal. Beyaz Şef'in bizi hangi isimle çağırdığının ne önemi var? Bizler yalnızca Kızılderiliyiz; bugün hatırlanır, yarın unutuluruz."

Başkan kâğıda yazdı. Tüy kalem, kâğıdın üzerinde kesintisiz bir gıcırtıyla yol alırken, odadaki sessizliğin içinde bunun haricinde yalnızca tek bir ses daha mevcuttu: Amcayla yeğeninin arkasındaki kavruk tenli, hareketsiz topluluğun arasından yükselen zayıf, kesintisiz, daha cılız bir ses. Başkan yazdıklarını kumladı, kâğıdı

katladı, ayağa kalktı ve bakışlar onu –erkekleri bundan çok daha zor şartlarda kumanda etmiş olan askeri– sessizce izlerken bir süre ayakta durdu. "Yeğenin bu cinayetin faili değildir. Bizler arasında adaleti sağlaması için atadığım şef, yeğeninin evine dönmesini ve bunu bir daha yapmamasını söylüyor, zira tekrarlanırsa bunu hoş karşılamayacakmış."

Sesi şaşkın bir sessizliğin içinde yitip gitti; karşısındaki adamın düşük gözkapaklarının bile kırpışmaktan kendilerini alamadıkları o anda, arka taraftaki kavruk tenli güruhtan gelen, denizin o daimi, ürkek hareketini andıran, sıcağın ve yünlerin sebep olduğu o aralıksız, cılız kaşıntı sesi de bir anlığına kesildi. Amca şaşkın bir inançsızlıkla sordu: "Yeğenim özgür mü?"

"Özgür" dedi Başkan. Amcanın şaşkın bakışları odada gezindi.

"Bu kadar çabuk mu? Ve burada mı? Ben sanmıştım ki... Neyse, önemi yok." Odadakiler onu izliyordu; yüzü yeniden o yumuşak, gizemli ve boş ifadeye büründü. "Bizler yalnızca Kızılderiliyiz; meşgul beyaz adamların bizim kıymetsiz meselelerimize ayıracak fazla zamanı yoktur kuşkusuz. Onları gereğinden fazla rahatsız etmiş bile olabiliriz."

"Hayır, hayır" dedi Başkan derhal söze girerek. "Benim için, Kızılderili halkım ve beyaz halkım arasında fark yoktur." Fakat amcanın bakışı yeniden odada sessizce dolaşmaya başlamıştı; yan yana duran Başkan ve Bakan bir tehlikenin yaklaşmakta olduğu hissini paylaşıyorlardı. Bir süre sonra Başkan söz aldı: "Bu duruşmanın nerede yapılmasını bekliyordun?"

Amca ona baktı. "Söylersem güleceksiniz. Cahilliğime verin ama bizim bu ufak, kıymetsiz meselenin şeyde... neyse önemli değil."

"Nerede?" diye sordu Başkan.

Uysal, ağır yüzün bakışları bir kez daha Başkan'ın üzerinde dolaştı. "Güleceksiniz ama neyse, isteğinize boyun eğeceğim. Altın kartalın altındaki büyük beyaz toplantı evinde."

"Ne?" diye bağırdı Bakan. "Şeyde mi..."

Amca bakışını başka yöne çevirdi. "Güleceğinizi söylemiştim. Ama önemli değil. Nasılsa beklememiz gerekecek."

"Beklemeniz mi gerekecek?" dedi Başkan. "Neyi?"

"Buna gerçekten güleceksiniz" dedi amca ve ardından yine o neşeli, yapmacıksız sesiyle güldü. "Halkımdan başka insanlar da

gelmek üzereler. Onları bekleyebiliriz, zira onlar da görmek ve duymak isteyeceklerdir." Bu defa kimse bağırmadı, Bakan bile. Uysal ses konuşmaya devam ederken ona bakmakla yetindiler: "Anladığımız kadarıyla aralarından bazıları yanlış şehre gitmişler. Beyaz Şef'in başkentinden bahsedildiğini duymuşlardı fakat gelin görün ki ülkemizde aynı adı taşıyan bir başka şehir daha olduğunu bilmiyorlarmış ve yolu sordukları kişiler tarafından yanlış yönlendirilmişler; neticede yanlışlıkla o şehre gitmişler, zavallı cahil Kızılderililer." O gizemli ve uykulu yüzünün ardında gizlenen neşeli ve pervasız bir tahammülle güldü. "Ama bir haberci geldi; bu hafta içinde burada olacaklarmış. Bu inatçı çocuğun cezasını o zaman görüşürüz." Yeğeninin kolunu hafifçe sarstı. Yeğeni kıpırdamadı, ciddi ve dikkatli bakışlarla Başkan'ı izliyordu.

Uzun bir süre boyunca, Kızılderililerden gelen o kesintisiz, cılız kaşıntı sesinden başka bir ses duyulmadı. Sonra Bakan, karşısında bir çocuk varmışçasına sabırla konuşmaya başladı: "Bak. Yeğenin özgür. Bu kâğıt onun beyaz adamı öldürmediğini ve hiç kimsenin onu bu konuda bir daha suçlamayacağını söylüyor, aksi takdirde bu hem beni hem de yanımdaki büyük şefi öfkelendirir. Bir an evvel evine dönebilir. Derhal hepiniz evinize dönün. Hem ne güzel söylemiş atalarımız: '"Evlatları uzaktaysa, bir babaya mezarında bile huzur yoktur.'"

Odaya yeniden sessizlik çöktü. Sonra Başkan, "Ayrıca, altın kartalın altındaki beyaz toplantı evi şu anda, benden çok daha güçlü şeflerden oluşan bir heyet tarafından kullanılıyor" dedi.

Amcanın eli havaya kalktı; kirlenmiş dantel manşetin altından çıkan işaret parmağı sitemkâr bir itirazla iki yana sallandı. "Buna cahil bir Kızılderilinin bile inanmasını beklemeyin" dedi. Hemen ardından sesinde en ufak bir yükselme ya da alçalma olmadan Bakan'a hitaben konuştu; Bakan, amcanın o andaki muhatabının kendisi olduğunu ancak çok sonraları, Başkan kendisine bu ayrıntıyı açıkladığında anladı: "Ve sanıyorum bu şefler beyaz toplantı kulübesini bir süre daha kullanacaklar" dedi amca.

"Evet" dedi Bakan. "Kışın son kar tanesi çiçeklerin ve yeşil çimlerin üzerinde eriyinceye kadar."

"Pekâlâ" dedi amca. "O halde bekleyeceğiz. Bu arada Halkımın kalanı da gelmek için vakit bulacak."

O gün geldiğinde, süvari alayı, yağan karın altında, parlak bir gelecek vaat eden Caddede yol alıyordu; en önde Başkan'ı, amcayı ve yeğeni –amcanın yüzüklü iri eli yine yeğenin dizinin üzerindeydi– taşıyan at arabası, arkalarında Bakanı ve sekreterini taşıyan ikinci bir at arabası ilerliyor, bu iki arabayı, iki sıra askerin arasında yol alan, kavruk tenli, usturuplu, silahlı erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan oluşmuş bir insan bulutu yayan takip ediyordu. Nihayet o an geldi; Başkan ve Bakan, hadiselerin adaletsizliğinden ve insanoğlunun ahmaklığından çok daha üstün olan bir geleceğe yönelik yüce düşlerin büyüdüğü rahmin, Kürsü'nün arkasında yerlerini almışlardı; amca ve yeğeni onların hemen aşağısında, geleceğin yaşayan kurucularınca çevrelenmiş halde ve bu hayali kuranların şanlı ve seyirci hayaletleri arasındaydı; onların arkasında, yünün dokunduğu eti kaşıdıkça, dinmek bilmeyen, kesintisiz bir ses çıkaran kavruk tenli akrabalardan, dostlardan, tanıdıklardan oluşan bir kalabalık vardı. Başkan, Bakan'a doğru eğildi.

"Topu hazırladılar mı?" diye fısıldadı. "Kapıdan kolumu görebileceklerinden emin misin? O kahrolası silahlar ellerinde patlamaz umarım. Washington'dan beri elini süren olmadı, en son Cornwallis'te kullanıldılar. Hesabını benden mi sorarlar?"

"Evet" diye fısıldadı Bakan.

"O halde Tanrı yardımcımız olsun. Kitabı ver." Bakan ona kitabı uzattı: Evden çıkarken masanın üzerinden alıverdiği Petrarca'nın *Soneler*'ini. "Dua et de Hukuk Latincesini unutmamış olayım; ne İngilizceye ne Chickasaw diline benzeyen bir şeyler söylemem lazım" dedi Başkan. Kitabı açtı ve bir kez daha, insanların fatihi, diplomatik, adli ve göğüs göğüse çarpışılan savaşların galibi olan Başkan olarak doğruldu ve gözlerini aşağıya, kıpırdamadan, merakla bekleyen kavruk yüzlere dikti; yeri geldiğinde insanları durduran, yeri geldiğinde harekete geçiren, yeri geldiğinde boyun eğdiren o sesle konuşuyordu: "Francis Weddel, Chickasaw Halkının şefi, ve sen, Francis Weddel'in yeğeni ve geleceğin şefi, sözlerime kulak verin." Sonra okumaya başladı. Kavruk yüzlerin üzerinde yükselen sesi gürdü, ahenkliydi; derin manalı, törensel heceler heybetli yapının içinde yankılanıyordu. On sone okudu. Sonra, kolunu havaya kaldırarak bir nutuk çekti; sesi usulca alçaldı, derinlerde kayboldu ve kolunu indirdi. Bir süre sonra, binanın dışından eğreti bir top

atışı sesi duyuldu. Kavruk güruh işte ilk defa o an kımıldandı; aralarından hoşnut kalmış bir şaşkınlığın sesi, uğultusu yükseldi. Başkan yeniden konuştu: "Francis Weddel'in yeğeni, özgürsün. Evine dön."

Ve sonra amca konuştu; dantelli manşetinden çıkan parmağı yine iki yana sallandı: "Akılsız çocuk" dedi. "Bu meşgul adamların başına açtığın dertlere bak." Hemen ardından Bakan'a doğru döndü; sesinde bir kez daha uysallık, hoşluk, hatta neşe vardı: "Şimdi sıra geldi şu lanetli nehir geçidi meselesine..."

Başkan, sonbahar güneşi tüm sıcaklığı ve güzelliğiyle omuzlarının üzerine düşerken, usulca "İşte bu kadar" dedi ve Bakan'ın gitmesiyle birlikte masasının başına döndü. Güneşin ışıkları, eline aldığı mektubu açtığı sırada, yılın muhteşem bir şekilde sona erdiğini, hasat zamanının yaklaştığını, memleketteki huzur dolu evlerin bacalarından dingin odun dumanlarının –bembeyaz barış bayraklarının– yükseleceğini ilan edercesine elinin ve sayfanın üzerine düştü.

Başkan bir anda yerinden sıçradı. Elinde mektupla ayağa fırladı; şok ve dehşetle karışık bir şaşkınlık içinde mektuba bakarken, uysal sözcükler, tüfeklerden ateşlenen saçmalar gibi infilak ediyorlardı zihninde:

Sevgili Beyefendi, sevgili dost;

Buna gerçekten çok güleceksiniz. Şu benim sinir küpü yeğen –huylarını baba tarafından edinmiş olmalı, zira bizde böyle şeyler yoktur– yine hem size hem bize iş çıkardı. Mesele yine şu lanet olası nehir geçidi. Geçenlerde bir beyaz adam daha geldi aramıza, barış içinde avlanmak için geldi diye düşündük, zira Tanrı'nın ormanı ve onun içine koyduğu geyikler herkese aittir. Fakat anlaşılan, akan suyun öte yanında yaşıyor olmanın, o kişiye, suyun karşı tarafına geçmek isteyenlerin parasını alma hakkı kazandırdığını düşünen bir beyaz adamdan o malum hikâyeyi duymuş olmalı ki, o da bu geçide sahip olma fikrini saplantı haline getirmiş. Dolayısıyla söz konusu olay beyaz adamın istediği gibi gelişti. Belki yanlış yaptığımı söyleyeceksiniz. Fakat nihayetinde –bilmem söylememe gerek var mı?– ben

basit bir adamım ve günün birinde yaşlanacağım ve bu beyaz adamların ısrarla köprüden geçmek, geçenlerden para toplamak istemelerinin anca bir bela olduğunu düşünüyorum. Zira para benim için, kaderinde son yıllarını tanıdık ağaçların gölgesinde geçirmek yazılı olan bir adam için ne ifade edebilir; ki benim sevgili beyaz dostum o gölgelerden ölüm haricinde her düşmanın yüzünü silmiştir. Düşüncem buydu, ama gerisini okuyunca bunun gerçekleşmediğini anlayacaksınız.

Yine şu bizim ihtiyatsız ve kafasız çocuk. Anlaşılan bu yeni gelen beyaz adama meydan okumuş (ya da beyaz adam ona meydan okumuş: Gerçeği ortaya çıkarmayı hikmetinden sual olunmaz bilgeliğinize bırakıyorum). Nehirde yüzme yarışı yapacaklarmış ve ortaya da bahis olarak lanet olası geçidi ve buna karşılık olarak birkaç millik araziyi koymuşlar ki arazi (bakın buna çok güleceksiniz işte) benim çılgın yeğene ait bile değil. Yarış yapılmış fakat maalesef sudan beyaz adamın ölü bedeni çıkartılmış. Müfettişiniz geldi ve bu yüzme yarışının hiç yapılmamış olması gerektiğini düşünüyor gibi bir hali var. Benim elimden maalesef, ihtiyar bedenimi kaldırmaktan ve cezalandırmanız için bu çılgın çocuğu huzurunuza getirmekten başka bir şey gelmez. Yakında yola çıkacağız ve yaklaşık...

Başkan hışımla zile atıldı ve şiddetle çaldı. Sekreteri içeri girdiğinde, onu omuzlarından tuttu ve gerisingeri kapıya doğru döndürdü. "Bana derhal Savaş Bakanı'nı bul ve burayla New Orleans arasındaki topraklara ait ne kadar harita varsa getir!" diye bağırdı. "Çabuk."

Şimdi yeniden görüyoruz onu; Başkan gitmiş, haritalarla dolu masanın başında Savaş Bakanıyla birlikte, bir süvari alayındaki subayların dikkatle izlediği Asker oturuyor yalnızca. Başkan omzunun üzerinden bakarken, Bakan masada hışımla yazı yazıyor. "Büyükçe yaz," diyor Başkan, "Kızılderililer bile yanlış anlayamasın. "*Bu belgeye göre bilinsin ki,*" diye devam ediyor, "*Francis Weddel, kendisi, vârisleri ve torunları adına, kendisinin ve halkından hiç kimsenin, yukarıda belirtilen nehrin doğu tarafına asla geçmeyeceğini taahhüt etmiştir*... Taahhüdü yazdın, değil mi? Güzel. Sıra o lanet olası müfettişe geldi" dedi. "Tabeladan iki tane olacak, geçidin iki tarafına da konulacak: *Birleşik Devletler, bu geçidin öte tarafına*

geçen hiçbir erkek, kadın, çocuk, siyah, beyaz, sarı ya da kızıl derili için sorumluluk kabul etmez. Hiçbir beyaz bu geçidi satın almayacak, kiralamayacak ya da armağan olarak kabul etmeyecektir, aksi takdirde kanunlar karşısında en ağır şekilde cezalandırılacaktır. Bunu yapabilir miyim?"

"Korkarım hayır Ekselans" dedi Bakan.

Başkan düşüncelere daldı. "Kahretsin" dedi. "*Birleşik Devletler*'i çıkar öyleyse." Bakan dediğini yaptı. Başkan iki kâğıdı katladı ve süvari albayına verdi. "Git" dedi. "Sana kesin emir veriyorum: Onları durdur."

"Durmayı reddederlerse," dedi albay, "ateş edeyim mi?"

"Evet" dedi Başkan. "Ne kadar at, eşek, öküz varsa hepsini vur. Yürümeyeceklerini biliyorum. Çıkın şimdi." Subaylar dışarı çıktılar. Başkan haritaların başına döndü – Asker'di yine; sanki bizzat süvari alayının başında at sırtındaymış, keskin zekâsıyla düşmanı haklayacak en uygun mevziyi seçmiş ve oraya ilk olarak varacakmış gibi arzulu ve mutluydu. "Tam burası" dedi. Parmağını haritanın üzerine koydu. "Bir at istiyorum, General, onunla burada buluşacağım, kafilesini yolundan çevirip süreceğim."

"Emredersiniz General" dedi Bakan.

Çeviren: Ayberk Erkay

Şeref

Bekleme odasında durmadım, hızlıca ilerledim. Miss West "İçeride toplantı var" dediyse de devam ettim. Kapıyı da çalmadım. Konuşuyorlardı, ama konuşmayı kesti ve kafasını kaldırıp masanın karşısından bana baktı.

"Benden kurtulmak için ne zaman haber vermemi istersin?" dedim.

"Senden kurtulmak mı?"

"İşi bırakıyorum" dedim. "Bir gün önce haber vermem yeterli mi?"

Pörtlek gözleriyle bana baktı ve "Bizim arabalar seni kesmedi mi?" dedi. Eli masanın üstünde, purosu parmaklarının arasındaydı. Stop lambası büyüklüğünde yakut bir yüzük takıyordu. "Üç haftadır bizimlesin" dedi. "Kapıda yazanı anlamaya bile yetecek bir süre değil."

O bilmiyordu elbette ama üç hafta benim için yine iyiydi, iki gün daha çalışsam yeni rekorum olacaktı. Ve şirketinde birinin üç hafta çalışması onun için de rekor olsaydı eğer, gıkını çıkarmadan yeni rekortmenin elini sıkardı.

Esas sorun hiçbir baltaya sap olmayı öğrenememiş olmamdı. O dönemi hatırlarsınız, üniversite kampüsleri bile İngiliz ve Fransız üniformalarıyla doluydu ve biz, hepimiz orduya katılamadan, pilot koltuğunda kanatlarımızla havamızı atamadan, kendimizi gösteremeden, savaş bitecek diye ölümüne korkuyorduk. Ardından da alınmamak veya en iyi becereceğimiz işi bulamamaktan... anlarsınız ya...

Yine bu hisle, ateşkesten sonra birkaç yıl daha test pilotu olarak devam ettim. Kanat yürüyüşüne de tekdüzelikten kurtulmak için o zamanlar başladım. Waldrip diye bir arkadaşımla beraber yükselir, ben Nine'ın[1] üstüne tırmanana kadar bin metrede saklanırdık.

1 Amerikan ordusu tarafından yalnızca İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılmış USD-9A uçak tipine o dönemin ordu pilotlarının verdikleri isim. (ç. n.)

Çünkü barış zamanı orduda hayat epey sıkıcıydı: Gündüzleri yan gelip yatmaktan, geceleriyse sabaha kadar poker oynamaktan başka yapacak hiçbir şey yoktu. Her şeyden uzak olmak da pokere yaramıyordu. Veresiye girdiğin oyunu kaybedersin ve veresiye oynadığında her daim büyük oynarsın.

White diye bir arkadaş vardı, bir gecede bin kâğıt kaybetmişti. Üst üste kaybediyordu; bırakalım dedim, kazanan da bendim ama o devam etmek istedi. Her ele giriyor, hiçbirinde ortadaki parayı kazanamıyordu. Sonunda bana bir çek yazdı, acelesi yok, boş ver dedim çünkü California'da onu bekleyen bir karısı vardı. Bir sonraki akşam yine oynamak istedi. Vazgeçirmeye çalıştığımda da çileden çıktı. Ödleksin, dedi. Neticede o gece bin beş yüz kâğıt daha kaybetti.

Sonra sadece kart keselim, iki katı ya da hiç olsun ve bitsin, dedim. Kız kesti. Ben de "Baştan kazandın. Kesmeme bile gerek yok bence" dedim. Kestiği kısmı ters çevirip yaydım ve kart yığınının arasında bir sürü renk ve üç as gördük. Yine de ısrar etti, ben de "Ne anlamı var ki? Bütün ihtimaller benim aleyhime, sil baştan tüm desteyi kessem bile" dedim ama yine de ısrar etti. Kestim, hem de as kestim. Kaybetmek için üstüne para bile verebilirdim. Yine çekleri yırtıp atmayı önerdim ama o, oturduğu yerden bana küfürler yağdırmaya başladı. Ben de onu masada bırakıp çıktım, üstünde sadece gömleği vardı, yakası bağrı kaymış, öylece asa bakıyordu.

Ertesi gün birlikte işimiz vardı, hız rekorunu kırmak. Yapabileceğim her şeyi yapmıştım. Ona yine, gel çekleri unutalım diyemezdim. Sinirleri bozulmuş birinin bana küfür etmesine ilk defasında göz yumarım, ama ikinci defa izin vermem. Her neyse işte, işimiz hız rekorunu kırmaktı. Ben hiç karışmayacaktım. Uçağı bin beş yüz metreye yükseltti ve kanatları aşağı çevirip tüm hızıyla altı yüz metreye alçaldı.

En nihayetinde dört yıl sonra yeniden sivil hayata dönmüştüm. Büyük bir boşluğa düşmüştüm –araba satış sektörünü deniyordum– ki Jack'le tanıştım ve bana hava gösterisi sirkinde kanat yürüyüşü yapacak birini arayan bir pilottan bahsetti. O kadınla da bu sayede tanıştım.

II

Jack –bana Rogers'a vermem için bir not verdi– Rogers'ın ne kadar iyi bir pilot olduğundan ve o kadından, kadının Rogers'la ne kadar mutsuz olduğunu söylediklerinden bahsetti.

"Senin adam da öyledir o zaman" dedim.

"Zaten öyle olduğunu söylüyorlar" dedi Jack de. En nihayetinde Rogers'la tanışıp notu ilettiğimde –sıska, sessiz pilotlardandı Rogers– onun savaş yıllarında uçağının kanatlarıyla kaprisli, tutkulu ve güzel ama ilk fırsatta erkeğini dımdızlak ortada bırakacak kadınları avlayanlardan olduğunu düşündüm. O yüzden rahatladım. Bu kadının benim gibi biri gelsin diye üç yıl beklemeyeceğini biliyordum.

Bütün bunlardan sonra karşımda, Rogers'ı dışarıya dilimlenmiş jambon yanında patates salatası almaya yollamış, rengârenk tüyler kuşanmış, Woolworth parfümünü sürünmüş, elinde sigarasıyla josefin koltuğunda oturan uzun boylu, esmer, sinsi bir kadın görmeyi bekliyordum. Yanılmışım. Rengi solmuş, kısa, pejmürde bir elbisenin üstüne taktığı önlüğüyle, elleri kolları un ya da ona benzer bir şeye bulanmış ve bu halinden ötürü özür mözür dilemeden, telaş etmeden içeri girdi. Howard'ın –Rogers'ı kastediyordu– ona benden bahsettiğini söyledi. Ne dediğini sordum ama o, "Davet edildiğin evde yemeğin pişirilmesine yardımcı olmak güzel bir akşam için çok sıkıcı olsa gerek... Birkaç şişe cin üstüne dışarı çıkıp dans etmeyi tercih ederdin tahminimce" dedi.

"Neden böyle düşünüyorsun?" dedim. "Başka bir şey yapamazmış gibi mi görünüyorum?"

"Yapabilir miydin sahi?" dedi.

Bulaşıkları yıkadıktan sonra ışıkları kapadık, şöminenin başında oturuyorduk, o, yerdeki minderde sırtını Rogers'ın dizlerine vermiş, sigarasını içiyor, konuşuyordu, "Sıkıcı bir akşam geçirdiğinin farkındayım," dedi, "Rogers dışarıda yiyip bir yerlere dans etmeye gitmeyi önermişti ama ona, senin bizi bugün de, sonrasında da gerçekten olduğumuz gibi kabul etmen gerektiğini söyledim. Pişman oldun mu?"

Özellikle önlüğü varken, on altı on yedisinde gibi görünürdü. Bana da bir önlük aldığında üçümüz beraber mutfağa gidip yemek

hazırlar olmuştuk. "Bu yemek işinden bizim aldığımızdan daha büyük bir keyif almanı beklemiyoruz, merak etme" dedi. "Bunlar hep parasızlığımızdan. Sonuçta pilotuz biz."

"Ama Howard iki kişiye bakacak kadar iyi uçabiliyor" dedim. "O yüzden sorun yok."

"Bana senin de pilot olduğunu söylediğinde dedim ki, 'Aman Tanrım, kanat yürüyüşü mü yapıyor? Ailemize yeni bir arkadaş getirirken neden yemeğe bir hafta öncesinden davet edebileceğimiz, sadece yanımızda olmasına değil bizi dışarılara çıkaracağına ve çıkardığında bizim için de para harcayacağına güveneceğimiz türden birini seçmiyorsun?' Ama yok, en az bizim kadar yoksul birini bulup getirmek zorunda ya..." Bir kere de Rogers'a, "Hem sonra Buck'a bir kız da bulmamız gerekecek. Ne de olsa gün gelecek bizden bunalacak" dedi. İnsanlar böyle şeyleri nasıl söylerler bilirsiniz: Söylediklerinin sanki bir anlamı varmış gibi gelir, ta ki yüzlerine bakıp gözlerindeki o büyük boşluğu görene kadar; sonunda, hakkında konuştukları kişi ben miydim, hatta benle ilgili bir saniye bile kafa yordular mı diye düşünürsünüz.

Ya da belki onları alıp dışarı çıkarmalı, bir gösteri izlemeye götürmeliydim. "Yalnız, söylediklerimin kulağa nasıl geldiğinin farkındayım ama kastettiğim bu değildi" dedi. "Yani bizi alıp dışarı götürmeni ima etmiyordum."

"Peki bana bir kız bulmak gerektiğini söylerken de mi başka bir şey ima ediyordun?" dedim.

Ardından o boşluğa dikili, masum ve ifadesiz bakışları bana döndü. Onları benim evin yakınlarında bir yere kokteyl içmeye götürdüğüm zamanlardı –Rogers içki içmezdi– ve o gecelerin sonunda eve döndüğümde şifonyerimin üstünde pudra kalıntılarını, mendilini veya ona ait başka bir şeyini görür ve sanki o hâlâ yanımdaymış gibi kokan odada yatağıma girerdim. "Sana birini bulmamızı istiyor musun?" dedi. Bu konu da bir daha açılmadı. Bir süre sonra, yüksek bir basamakla karşılaştığımızda veya bir erkeğin bir kadına dokunmasını gerektiren bu gibi başka ufak şeylerde, kocası o değil de benmişim gibi bana döner oldu; sonra bir gece şehirdeyken fırtınaya yakalandık ve bana gittik. O, Rogers'la beraber benim yatağımda yattı, ben de oturma odasındaki tekli koltukta uyudum.

Bir akşam onlara gitmek için üstümü giyinirken telefon çaldı. Arayan Rogers'tı. "Ben..." dedi ve aniden bir şey sözünü böldü. Sanki biri eliyle ağzını kapamıştı. Fısır fısır bir şeyler konuştuklarını duyabiliyordum: Daha ziyade onun fısırtısını. "Şey, sen..." dedi Rogers. Arkadan onun ahizeye vuran soluğunu duyabiliyordum, adımı söyledi.

"Bu akşam bize geliyorsun, unutmadın değil mi?" dedi.

"Yok unutmadım" dedim. "Ama acaba günleri mi karıştırdım? Yani eğer bu akşam değildiyse..."

"Hadi çık gel" dedi. "Görüşürüz."

Evlerine vardığımda beni Rogers karşıladı. Yüzü her zamanki gibiydi ama yine de içeri girmedim. "Gelsene" dedi.

"Günleri karıştırdım herhalde" dedim. "Yani eğer..."

Rogers kapıyı iyice açtı. "İçeri gelsene" dedi.

O, josefin koltuğuna uzanmış ağlıyordu. Ne olmuştu bilmiyorum; parasal mevzular vardı. "Dayanamıyorum artık" dedi. "Deniyorum, deniyorum ama olmuyor, dayanamıyorum işte."

"Sigorta prim oranımı biliyorsun" dedi Rogers. "Bir terslik olsaydı ne halde olurdun şimdi?"

"Şimdi ne haldeyim ki? Bir gecekondu kadınından halliceyim." Kafasını kaldırmadı, altında kalan önlüğü buruş buruş olmuştu, yüzükoyun yatıyordu. "Niye istifa edip başka erkekler gibi daha iyi prim oranı veren bir şey yapmıyorsun ki?"

"Ben gitsem iyi olacak" dedim. Orada olmamalıydım. Dışarı çıktım. Rogers benimle kapıya kadar geldi, ikimiz de merdivenlerin yukarısından, onun yüzünü koltuğuna gömerek uzandığı odanın kapısına doğru bakıyorduk.

"Evde bir parça biftek var" dedim. "Epeydir sizin mutfağa dadandığımdan olacak, daha yeme fırsatı bulamamıştım. Yani acil bir durum varsa..." Öylece duruyorduk, o kapıyı kapatmıyordu. "Tabii ki beni ilgilendirmeyen bir şeye burnumu sokmaya çalışmam..."

"Yerinde olsam ben de çalışmazdım" dedi. Kapıyı açtı. "Yarın sahada görüşürüz."

"Tabii" dedim. "Sahada görüşürüz."

Sonra neredeyse bir hafta Mildred'ı görmedim, ondan bir haber de almadım. Rogers'ıysa her gün gördüm ve en sonunda "Mildred nasıl bu sıralar?" diye sordum.

"Annesini ziyarete gitti" dedi.

Sonraki iki hafta boyunca her gün Rogers'laydım. Yukarıda kanattayken dönüp gözlüğünün ardındaki yüzüne bakıyordum. Ancak onun adı aramızda bir kere bile geçmedi, ama sonunda bir gün Rogers, döndüğünü ve akşam yemeğe davetli olduğumu söyledi.

Öğleden sonraydı. Bütün gün insanları indirip bindirmekle o meşguldü, yani benim bir işim yoktu, akşamı bekleyip onu düşünerek, sonra biraz başka şeyler düşünerek ama genelde sadece onun döndüğünü, benimle aynı dumanı ve kurumu soluduğunu düşünerek vakit öldürüyordum ki birden kalkıp evine gitmeye karar verdim. Sanki bir ses, "Kalk git yanına. Hemen, şimdi" demişçesine netti. Sonra gittim. Üstümü bile değiştirmekle uğraşmadan gittim. Yalnızdı, şöminenin başında kitap okuyordu. Sanki çatlak bir borudan sızan benzin etrafımızda alev almıştı.

III

Komikti aslında. Kanada çıktığımda, Rogers'ın ön camın arkasından görünen yüzüne bakıp, bilip bilmediğini düşünürdüm. Anlamış olmalıydı. Neden mi, çünkü Mildred hiç ihtiyatlı davranmazdı. Konuşması, davranışları... hani öyle ki: Bana yakın oturmak için ısrar ederdi; bir kadına şemsiye açtığınız ya da paltosunu tuttuğunuz zamankinden farklı, bir erkeğin tek bakışta anlayabileceği şekilde dokunurdu. Bunları kocasının görmeyebileceğini düşündüğü zamanlarda yapıyordu: Kocasının göremeyeceği zamanlarda değil, *bir ihtimal* görmeyebileceğini düşündüğü zamanlarda. Bu yüzden kemerimi açıp kanada çıktığımda, dönüp Rogers'ın yüzüne bakıp ne düşündüğünü, ne kadarını bildiğini veya ne kadar şüphelendiğini merak ederdim.

Ona öğleden sonraları Rogers yoğunken giderdim. Etrafta turlayıp günün sonunu getirecek kadar işi olduğundan emin olunca bir bahane uydurur ve tüyerdim. Bir öğleden sonra, yine çıkıp gitmek için uçağının havalanmasını bekliyordum ki gazı köklerken camdan sarkıp bana işaret etti. "Bir yere kaybolma," dedi, "döndüğümde seni burada göreceğim."

O zaman bildiğini anladım ve son uçuşu bitene, odasına gidip üniformasını çıkarana kadar bekledim. Bana baktı, ben de ona baktım. "Akşam yemeğe gel" dedi.

Gittiğimde beni bekliyorlardı. Mildred'ın üstünde o minik kabarık elbiselerinden biri vardı. Rogers bizi izlerken gelip, kollarını belime dolayıp beni öptü.

"Seninle geliyorum ben" dedi. "Biz aramızda konuştuk ve ikimizin de artık birbirini sevemeyeceğini, yapılabilecek en makul şeyin bu olduğunu düşündük. Böylelikle o da kendine sevebileceği, benim kadar kötü olmayan başka bir kadın bulabilir."

Rogers bana bakıyor, onunsa elleri yüzümde dolaşıyor, boynuma doğru indiğinde inliyormuşçasına sesler çıkarıyor, bense taş kesilmiş gibi duruyordum. Ne düşünüyordum biliyor musunuz? Kesinlikle onu değil. Aklımda yalnızca şöyle bir sahne canlanıyordu: Rogers'la yukarıdayız, ben kanada tırmanmışım ve birden farkına varıyorum ki lövyeyi söküp atmış, uçağı yalnızca sağ sol yön kumandasıyla kontrol ediyor ve benim de lövyenin gittiğini anladığımın farkında, yani artık ne olacaksa olacak, sorun değil. İşte o an, birbirine dayanmış iki tahtadan farksızdık ve Mildred geri çekilip yüzüme baktı.

Yüz ifademe odaklanarak, "Yoksa artık beni sevmiyor musun?" dedi. "Eğer seviyorsan, lütfen söyle. Ona her şeyi anlattım zaten."

Oradan çıkıp gitmek istedim. Koşarak kaçmak istedim. Hayır, korktuğumdan değil. Olayın kızışmışlığından ve çirkinliğinden. Bir süre ondan uzak olmayı istiyordum, en azından Rogers'la dışarı soğuğa, sertliğe ve sessizliğe çıkıp durumu yoluna koyana kadar.

"Ne yapmak istiyorsun?" diye sordum. "Boşayacak mısın onu?"

O, dikkatle yüzüme bakıyordu. Ardından beni bıraktı ve koşarak şöminenin üstündeki rafa dayandı, başını, büktüğü koluna gömerek ağlamaya başladı.

"Yalancısın sen," dedi, "söylediklerinin hiçbiri gerçek değilmiş. Tanrım ben ne yaptım?"

Nasıl bir histir bilirsiniz. Hani her şeyin bir zamanı olduğu gibi. Kimsenin kendi başına bir önemi olmadığı gibi: Bir kadın mesela, o kadına âşık bile olsanız, sadece bazı zamanlar onun kadınlığını görürsünüz ama geri kalan zamanlarda size olaylara bir erkeğin öğrendiği şekilde bakamayan herhangi biri gibi gelir. Neyin münasip

olduğuna, neyin olmadığına dair sizinle aynı fikirleri paylaşmayan biri gibi. Her neyse, ona yaklaştım ve kollarımı doladım, "Lanet olsun, ne vardı en azından bu olayda kendini biraz geri tutabilseydin! İkimiz de senin iyiliğin için elimizden geleni yapıyoruz ki incinmeyesin" diye düşünüyordum.

Çünkü onu seviyordum, anlıyorsunuz değil mi? İki insanı ortak işlenmiş bir günahtan başka hiçbir şey aynı çatı altında böylesine yakınlaştıramaz. Ayrıca Rogers şansını denemişti. Eğer onunla önce ben tanışmış ve evlenmiş olsaydım ve Rogers da benim yerimde olsaydı ben de şansımı denemiş olurdum. Ama şansını deneyen oydu, bu yüzden Mildred "Yalnızken bana söylediklerini ona da söylesene. Dedim ya, ona her şeyi anlattım ben" dediğinde, "Her şeyi mi? Her şeyi mi anlattın?" dedim. Rogers bizi izliyordu. "Her şeyi mi anlattı sana, ha?" diye sordum.

"Bunun bir önemi yok" dedi Rogers. "Sen istiyor musun onu?" Sonra cevaplamama fırsat tanımadan, "Seviyor musun onu? İyi davranacak mısın ona?" dedi.

Yüzü kireç gibi olmuştu, öyle ki, uzun yıllar sonra rastladığınız bir adam hakkında "Aman Tanrım, bu hakikaten Rogers mı?" dedirtircesine... Nihayet evden çıkabildiğimde boşanma konusunda anlaşmışlardı.

IV

Ertesi gün sahaya geldiğimde, uçan sirkin sahibi Harris bana daha önceden söylediği özel işten bahsetti, belli ki ben tamamen unutmuştum. Her neyse, bana önceden bu işten bahsettiğini söyledi işte. Ben de ona Rogers'la uçmayacağımı söyledim.

"Nedenmiş?" dedi Harris.

"Ona sorsana" dedim ben de.

"Peki o senle uçmayı kabul ederse biner misin?"

Ben de tamam dedim. Ardından Rogers geldi; benimle uçabileceğini söyledi. Ben de onun bu özel işi önceden bildiğini ve işi özellikle benim üstüme yıktırarak beni kapana kıstırdığını düşünüyordum. Harris sahadan çıkana kadar bekledik. "Demek dün akşam bu yüzden öyle yumuşak başlı davrandın" dedim. Küfrettim. "Oltaya düşürdün beni işte, istediğin bu değil miydi ha?"

"Lövye sende" dedi. "Gösteriyi ben yapacağım."

"Daha önce hiç yaptın mi ki sen böyle bir şey?"

"Hayır ama bu yapamayacağım anlamına gelmiyor, tabii sen doğru düzgün kullanırsan."

Küfürler yağdırdım. "Tamam mı, rahatladın mı?" dedim. "Düştüm tuzağına işte. Hadi içinden gülmeyi bırak artık, yüzüme sırıt. Hadi!"

Dönüp külüstür uçağın ön koltuğuna yerleşti. Gidip onu omzundan yakaladım ve arka koltuğa doğru ittirdim. Dik dik bakışıyorduk.

"Şimdi vurmayacağım sana," dedi, "istediğin buysa eğer. İnişimizi bekle."

"Hayır," dedim, "istediğim, vuruşuna karşılık vermek."

Tekrar bakıştık; Harris ofisinden bizi izliyordu.

"Neyse" dedi Rogers. "Ayakkabılarını versene, benim lastik tabanlılar burada değil."

"Geç yerine" dedim. "Hoş ne fark eder? Senin yerinde olsam ben de aynı şeyi yapardım herhalde."

Gösteriyi bir lunaparkın, bir karnavalın üstünde yapacaktık. Aşağıda en azından bir yirmi beş bin kişi olmalıydı, rengârenk bir karınca sürüsü gibi görünüyorlardı. O gün daha önce hiç almadığım riskler aldım, aşağıdan göremeyeceğiniz risklerden. Ama uçak her seferinde ayaklarımın altındaydı, yan basınca ve diğer her şeye karşı dengemi sağlıyordu, sanki Rogers'la aynı beyni kullanıyormuşuz gibi hissediyordum. Benimle oynadığını düşünüyordum işte... Gözlerimi suratına kilitliyor ve "Hadisene! Beklediğin an buydu işte, yemiyor mu şimdi ha?" diye bağırıyordum.

Sanıyorum delirmiş gibiydim. İşte ikimizi öyle havada karşılıklı bağrışırken ve aşağıdaki bütün ufak böcekleri de yukarıyı izleyerek büyük gösteriyi, çizeceğimiz daireleri beklerken düşününce... O beni duyabiliyordu ama ben onu duyamıyordum, yalnızca dudaklarının hareket ettiğini görebiliyordum. "Hadi," diye bağırıyordum, "sallasana kanadı biraz, hemencecik düşerim, anlamıyor musun?"

Delirmiş gibiydim. Hani ne olursa olsun başınıza geleceğini bildiğiniz bir fenalık bari çabucak gelsin diye süreci hızlandırmak istersiniz ya; galiba âşıklar ve intihara teşebbüs edenler bu hissi iyi bilirler. Dönüp dönüp bağırıyordum: "Her şey olağan görünsün

istiyorsun değil mi? Uçak dümdüz giderken düşürürsen kötü adam olursun tabii. Öyle değil mi? Tamam öyleyse," dedim, "anladım ben, hadi başlayalım." Kanadın ortasına yürüdüm ve destek dikmesinin etrafına sarılı olan ipi gevşettim, kendimi hazırladım. Dönüp gözüne bakarak sinyali verdim. Delirmiş gibiydim. Hâlâ bağırıyordum, artık ne söylediğimi bile bilmiyordum. Belki de çoktan düştüm, öldüm ve farkında değilim, diye düşünmeye başlamıştım. Pitot tüpü inliyordu, bense aşağıya, küçük renkli noktalara bakıyordum. Sonra pitot tüpünün sesi normalleşti, Rogers hızı kökledi, yer burnun altında akıp gitmeye başladı. Yerin bitmesini, ufkun da burnun altına geçmesini bekledim, artık gök dışında hiçbir şey görmüyordum. Sonra ipi bir taraftan bıraktım, silktim, bağlı olduğu yere doğru fırlattım ve uçak tam çizmekte olduğu daireyi derinleştirmeye başlarken ellerimi iki yana açtım.

Hayır, kendimi öldürmeye çalışmıyordum. Kendimi düşünmüyordum bile, Rogers'ı düşünüyordum. Onun beni utandırdığı gibi ben de onu utandırmak istiyordum. Eline yüzüne bulaştıracağı bir şey veriyordum ona, tıpkı onun bana elime yüzüme bulaştırdığım bir şey verdiği gibi. Onu yıkmaktı amacım.

Rogers kontrolümü kaybettiğinde daireyi tamamlamıştık. Yer, küçük renkli noktalarla birlikte geri gelmişti; ardından tabanımda hissettiğim basınç yok oldu, düşüyordum. Bir yarım takla attım ve yüzüm göğe çevrili, tam ilk düz virile giriyorduk ki sırtımda bir darbe hissettim. Nefesim kesildi, birkaç saniye kendimden geçmiş olmalıyım. Gözlerimi açtığımda üst kanatta yüzükoyun yatıyordum, kafam da kanadın arka köşesinden aşağı sarkıyordu.

Eğim, dizlerimi büküp yukarıdaki kanada doğru ilerleyemeyeceğim kadar fazlaydı. Kanadın altımdan kaydığını hissediyordum. Hareket etmeye cesaret edemiyordum. Pervanenin rüzgârına karşı oturmaya çalışsam geriye doğru gideceğimi biliyordum. Kuyruğa ve ufuk çizgisine bakarak ters ve alçak uçuşta olduğumuzu anladım, Rogers'ın kokpitte ayağa kalktığını, kemerini çözdüğünü görebiliyordum; kafamı biraz daha çevirebildiğimde, eğer geriye doğru gidersem gövdeye denk gelmeyeceğimi, belki ancak omzumu çarpacağımı gördüm.

Bunun üzerine, kanadın altımdan kayışını, omzumun havada serbest kalışını hissederek, köşeden aşağıya doğru çekilirken kanada

sürten omurlarımı sayarak, Rogers'ın gövde boyunca ön koltuğa doğru tırmanışını izleyerek, olduğum yerde öylece durmaya devam ettim. Uzun süre yavaş yavaş basınca karşı ilerleyişini izledim, pantolonunun paçaları dalgalanıyordu. Bir süre sonra, bacaklarının ön kokpite girdiğini görmemle ellerini üstümde hissettim.

Bölüğümüzde biri vardı. Adamı sevmezdim, o ise benden ölesiye nefret ederdi. Her neyse. Bir gün beni feci bir durumdan kurtarmıştı, bizim hattın on beş kilometre ötesinde subabım patlamıştı. Yere indiğimizdeyse "Senin için alçaldığımı düşünme, Alman'ın birinin peşindeydim, indirdim de herifi" demişti. Bana küfürler yağdırıyordu, gözlüğünü kaldırmış, eli belinde gülümsercesine küfrediyordu. Denecek pek bir şey de yoktu. Hepimiz Camel'la uçuyorduk, herkes kendi kaderiyle baş başaydı; eğer uçağından çıkan sensen durum çok kötüydü, çıkan oysa durum gerçekten çok kötüydü. Öyle siz kanadın merkezindeyken başkasının yön kumandasını bırakıp, uçağı saniyelik durdurmasına veya dairenin tepesindeyken aniden lövyeyi kaldırmasına benzemezdi.

Ama o zamanlar gençtim, akıl alır gibi değil, bir zamanlar ben de gençtim!

1918'de ateşkesin ilan edildiği akşamı hatırlıyorum da, ben yanımda o sabah indirdiğimiz Albatross'tan elimize düşen zavallı bir savaş tutsağıyla, Amiens'ın üstünde karış karış, onu yakalamak isteyen Fransız inzibatını kovalıyorduk. İyi bir adamdı, lanet olası piyadeler onu Ordu Hizmet Birimi personeli ve aşçılarla dolu bir hapse tıkmak istiyorlardı. Biçarenin haline, evinden bu kadar uzak düşmüşlüğüne, perişan edilmişliğine üzülmüştüm. Gerçekten gençmişim işte.

Hepimiz genceciktik. Sarıklı, ordusunun en kıdemli apoletlerini taşıyan, Hintli, Oxford'lu bir prensi hatırlıyorum, savaşa katılanlar olarak hepimizin öldüğünü söylemişti. "Farkında değilsiniz ama hepiniz ölüsünüz. Tek bir farkla: Oradakilerin" –koluyla cephenin olduğu yeri işaret ederek– "umurunda değil, siz ise farkında bile değilsiniz." Ama yeterince nefes alıp verdiğimiz hakkında bir şey daha söylemişti; 4 Ağustos 1914'te ölmüş, öldüğünün bilincinde olmayan insanların yürüyen cenazeleri, katafalkları, tabutları, mezar taşları, demişti. Tuhaf ve eksantrikti. İyi de bir adamcağızdı.

Ama ben Standard'ın üst kanadında kıpırdayamaz haldeyken ve bir karınca sürüsü gibi kanadın köşesinden boşluğa kayan omurlarımı sayarken henüz ölmemiştim, ta ki Rogers beni yakalayana dek. O akşam istasyona bana veda etmeye geldiğinde ondan bir mektup getirdi, ondan aldığım ilk mektuptu. El yazısı aynı onunki gibiydi, neredeyse sürdüğü kokuyu alıyor, elleriyle bana dokunduğunu hissediyordum. Zarfı açmadan yırttım, parçalarını yere attım. Ama Rogers eğildi aldı ve bana geri uzattı. "Eşeklik etme" dedi.

İşte hepsi bu kadar. Sonra bir oğulları oldu, şimdi altı yaşında. Rogers bir mektup yazdı, mektup bana altı ay sonra ulaştı. Çocuğun vaftiz babası benim. Sizi hiç görmemiş ve sizin de hiç görmeyeceğiniz bir vaftiz babanızın olması komik, öyle değil mi?

V

Böylece Reinhardt'a, "Bir gün önce haber vermem yeterli mi?" dedim.

"Bir dakika önce yeterli" dedi. Önündeki zile bastı. Miss West içeri girdi. İyi kızdır. Ara sıra içimi dökmem gerektiğinde sokağın karşısındaki mandıraya gider öğle yemeğimizi yerdik, ona onlardan, kadınlardan bahsederdim. Kadınlar en kötü müşterilerdi. Mesela bir test sürüşü yaptırmak için çağırılırsınız. Kapının önünde bir araba dolusu kadın bekler, tıkışıp beraberce alışverişe sürüklerler. Ben sıkışık trafiği atlatıp park edecek bir yer ararken kadınlardan biri "Jim bu arabayı denemem konusunda ısrar etti. Ancak bununla park yeri bulmak gördüğünüz gibi imkânsız, ona bu arabayı almanın aptallık olacağını söyleyeceğim" der.

Diğerleriyse bu sırada olanca şatafatlarıyla, kalpsizlikleri ve şüphecilikleriyle arka koltuktan enseme bakarlar. Kim bilir ne satıyoruz sanıyorlar, belki de şezlong gibi katlanıp yangın musluğuna yaslanabilen bir model... Ne halleri varsa görsünler, zenci kocasını demiryolu kazasında kaybetmiş bir dula saç düzleştirici satacak halim yoktu.

Her neyse, Miss West içeri girdi. İyi kızdır, yalnız biri ona hiçbir işte tutunamadığımı, yılda üç dört iş değiştirdiğimi ve eskiden savaş pilotu olduğumu söylemiş, o da uçmayı neden bıraktığımın

ve o işe neden geri dönmediğimin peşini bırakmadı, hem külüstür uçaklar artık daha yaygın kullanılıyordu ve arabaların veya başka şeylerin satışı konusunda da bir kadın kadar iyi olamayacağım aşikârdı... Kadın gibi derken, bilirsiniz işte, ısrarcı ve cana yakın, hem onların çenesini bir erkeğinki gibi kolaylıkla kapatamazsınız; neyse, içeri girdi, Reinhardt da "Mr. Monaghan'ın istifasını kabul ediyoruz. Onu muhasebeye yönlendir" dedi.

"Hiç zahmet etmeyin," dedim, "o parayla kendinize hulahop alırsınız."

Çeviren: Burcu Uğuz

Dr. Martino

Hubert Jarrod, Louise King'le St. Louis'de, Noel toplantısı yapılan bir evde tanıştı. Oklahoma'daki evine giderken, sınıf arkadaşlarından birinin kızkardeşini petrol kuyularıyla, bir de Yale'de okumuş olmanın verdiği ışıltıyla sevindirmek için orada bir mola vermişti. Yahut kendi kendine öyle düşünmüştü, yahut belki de buna inanıyordu. St. Louis'de iki gün kalmak niyetindeydi, bütün haftayı orada geçirdi. Ancak bir gecesine Tulsa'ya gidip Noel günü annesinin yanında kaldı, sonra da, kendikendine "Bataklık meleğimle biraz daha eğlenmek, oyalanmak için" diyerek döndü. Dönüş yolunda, trende, onu pek çok düşündü: İncecik, gergin, esmer bir kızdı bu. "Mississippi'den böylesi de yetişirmiş demek" diye düşünüyordu. "Var onda çünkü, var bir şeyler: Bir Mississippi bataklığında doğup yetişmiş bir çocuk bu." Cinsel bir çekim demek istemiyordu bunu düşünürken. New Haven'da üç yıldır okuyan, kendine layık kulüplere falan üye olmuş, harcayacak bol parası olan Hubert'ı buncacık bir şey baştan çıkaramazdı. Hem Louise'de erkeklikle dişilik arasında bir hal de vardı biraz. Demek istediği, pek de açıkça kavrayamadığı bir ıraydı: Hubert'taki, Yale'de okumanın, petrol kuyuları sahibi olmanın bağlattığı gergedansal gösteriş kabuğuna önceleri pek işleyememiş bir ötelerde bulunma hali, sürekli bir değişmeye inanış, bir sürekli değişme duygusunu heyecanla duyabilme gibi bir şey vardı bu kızda. En önce farkettiği, bu bekleyiş, bu arayış oldu, hemen de bunlara tutuldu.

Görünüşe göre yanılmamıştı. Onu ilk olarak yemek masasının öte yanında görmüştü. Biribirleriyle daha tanıştırılmamışlardı, gene de yemekten kalktıktan on dakika sonra kız onunla konuşmuştu, bundan da on dakika sonra evden çıkarak bir taksiye binmişlerdi, adresi de kız vermişti.

Düzende dolapta bu denli görgülü olduğu halde bu işlerin nasıl da olup bittiğini kendikendine bile anlatmayı beceremiyordu. Belki kıza çok bakmıştı da bu arada olanların farkına bile varamamıştı.

Belki de bu ötelerde olma halinin, bu gergin bekleyişin kendinin de, yani gençliğinin, yakışıklılığının, petrol kuyularının, Yale'in de ötesinde olduğunu yeni yeni anlamağa başlıyordu. Çünkü kızın verdiği adres, anlaşılan, onları ışıklı, musikili bir yere doğru götürmüyordu; kızsa yanında, biçimini de yitirerek kürklerinin içine gömülmüş oturuyor, soluğu, kararmış bir cigarayı yeniden ateşlemek istermişçesine, hızla buğulaşıp yitiyordu. Jarrod, karanlık evleri, karanlık pis sokakları seyrediyordu. Sordu sonra, "Nereye gidiyoruz?"

Oturduğu yerde öne doğru biraz eğilmiş olan kız cevap vermedi, ona bakmadı bile. "Annem gelmek istemiyordu" dedi.

"Anneniz mi?"

"Toplantıya benimle birlikte geldi. Orada kaldı. Onunla tanışmadınız daha."

"Ha, demek ondan kaçıyorsunuz siz. Ben de kendime pay çıkarıyordum bundan. Benim hatırım için yaptınız sanıyordum." İleriye doğru eğilmiş, küçücük, gerilmiş kız, karanlık evlere bakıp duruyordu. Mahallenin yarısı ev, yarısı da küçük küçük dükkânlarla dolmuştu. "Onun sizi gelip görmesine anneniz engel mi oluyor?"

Cevap vermedi, öne doğru daha da eğildi, birden cama vurdu, "Burası, şoför," dedi, "burası, tamam!" Araba durdu. Köşesine yaslanmış, atkısına gömülmüş, yüzü buz gibi olan Jarrod'a döndü kız. "Özür dilerim. Biliyorum pek pis bir oyundu bu. Ama yapmağa mecburdum."

"Bir şey değil" dedi Jarrod. "Estağfurullah."

"Hayır, pek pis bir oyun olduğunu biliyorum. Ama, dediğim gibi, yapmağa mecburdum bunu. Ah, bir anlasanız."

"Anlarım elbet" dedi Jarrod. "Sonra gene gelip sizi buradan almamı ister misiniz? Toplantıya yalnız başıma dönmesem daha iyi olacak."

"Benimle içeri gireceksiniz."

"İçeri mi gireceğim?"

"Evet, pekâlâ olur. Biliyorum, anlayamıyorsunuz, ama dediğim gibi, pekâlâ olur. Siz de geleceksiniz."

Yüzüne baktı kızın. "Bunu yürekten söylediğinize inanıyorum," dedi, "ama gelmemem daha iyi olur. Sizi öyle bırakmayacağım ama. Bir saat söyleyin, gelir alırım sizi."

"Bana güvenmiyor musunuz?"

"Neden güvenecekmişim? Bana ne bu işlerden. Sizi bu geceden önce görmüşlüğüm yok. Bir işinizi seve seve yaparım. Ne yazık ki, yarın gidiyorum. Ama kullanabileceğiniz bir başkasını bulursunuz sanırım. Haydi girin siz, gelip alacağım sonra."

Kızı orada bıraktı, iki saat sonra gene geldi. Kız kapının hemen arkasında beklemişti anlaşılan, çünkü araba daha kapının önünde durur durmaz kapı açıldı, merdivenlerden koşa koşa indi, Jarrod inip kapıyı açmağa vakit bulamadan arabanın içine atladı. "Teşekkür ederim" dedi kız. "Teşekkür ederim. Çok iyilik ettiniz bana. Öyle büyük bir iyilik ki..."

Araba, şimdi de musiki seslerinin taştığı evin ön kapısı önünde durduğunda hiçbiri yerinden kıpırdamadı. Hiçbiri ilk adımı atmadı ama bir an sonra öpüştüler. Kızın ağzı hareketsiz, soğuktu. "Hoşlandım senden," dedi, "çok hoşlandım."

Hafta sona ermeden, Jarrod kıza aynı yardımda bulunmayı önerdi, ama o tatlılıkla reddetti. "Neden?" diye sordu Jarrod. "Onu bir daha görmek istemiyor musun?" Kız cevap vermek istemedi. Öte yanda Jarrod bu arada Mrs. King'le tanışmış, kendikendine "Kocakarı ardıma düştü, anlaşıldı" demişti. Bunu hemen de sezmişti, ona göre bu da petrol kuyularına, Yale'in şanına şöhretine verilmesi gereken bir ödüldü; New Haven'da futbol maçı kazanmadan, sınıf yönetmeden geçirdiği üç yıl, bütün kız analarının en tabii avı olduğu inancından onu bir parçacık olsun uzaklaştıramamıştı. Fakat bir kaç gece sonra, Louise'e uğrayıp onun hiçbir sebep göstermeden çıkmış olduğunu öğrendiğinde, kızın bu kez başka birini kullanarak o pis sokağın oradaki karanlık eve gittiğini anladığında bile kaçamadı artık. "İşte şimdi," dedi kendi kendine, "şimdi oldum, işim bitti." Gene de kaçmadı ama, belki de kız bu kez bir başkasını kullanmış olduğu için. "Her neyse ne, ona bu denli düşkün demek" dedi kendikendine.

New Haven'a dönerken, bahar eğlentisine geleceğine Louis'e söz verdirdi. Şimdi, Mrs. King'in de geleceğini biliyordu... Buna pek sıkılmıyordu; bir gün, ansızın, sıkılmak şöyle dursun, sevindiğinin farkına vardı. O zaman, Louise'e gözkulak olacak biri gerektiğini bildiği, buna inandığı için sevindiğini anladı. O zamana değin, ne kendine ne de herhangi bir kadına aşktan söz açmamış olduğu halde kendini bir kadına kayıtsız şartsız teslim etmiş olduğunu anladı.

O ötelerde olma halini, St. Louis'deki karanlık, kirli evi hatırlıyor, düşünüyordu: "Evet. O da var, annesi de var." Günün birinde de, cevabı değilse bile sebebi bulduğuna inandı. Sınıftaydı, psikoloji dersinde; dimdik oturuyor, öğretmene bakıyordu. Öğretmen, kadınlardan söz açmıştı, özellikle genç kızlardan, o bir ara yaşadıkları garip, gizli dönemden... "Yarışçı havacıların hızlı bir dönüş yaptıkları zamanlardaki gibi, bir kör nokta... Gördüklerinin ne iyi ne de kötü olduğu, bu yüzden de yaptıklarının ikisinden herhangi biri olabileceği zamanlardaki gibi... Kötü olması da akla daha yakındır, çünkü kötülüğün kötülüğü kendi olgusundan doğar; iyilikse bir olgu eksikliğidir. Başkalarını kurban etmekte kullandıkları aracın kurbanları oldukları bir zaman, bir andır bu."

O gece, çalışmadan, herhangi bir şey yapmadan ateşin karşısına oturdu. "Tez zamanda evlenmeliyiz," dedi, "tez zamanda."

Mrs. King'le Louise bahar eğlentilerine geldiler. Mrs. King kır saçlı, soğuk, sert yüzlü bir kadındı ama çatık suratlı değildi, dikkatliydi, uyanıktı. Jarrod, sanki Louise'i de o gün ilk olarak görüyordu. O güne değin, o ötelerde olma halinin farkına varmış olduğunu anlamamıştı. Şimdi ancak, bu halin daha da gerginleştiğini farkedince anlıyordu bunu; sanki şimdi hem istek hem korku gibi bir şeydi; sanki yazın yaklaşmasıyla kız bir tepe noktasına, bir buhrana yaklaşıyordu. Bu yüzden onun hasta olduğunu düşündü.

Mrs. King'e, "Belki de hemen evlenmemiz gerekiyor" dedi. "Mezun olmayı, derece almayı istediğim yok." Her ne denli, birini bildiği, ötekinden de kuşkulandığı iki St. Louis macerasını ona anlatmamışsa da, anlaşmış durumdaydılar şimdi, henüz düşman değillerdi. Ona bunları anlatmak gerekmiyordu sanki. Kadının bunu bildiğini biliyor gibiydi; kadının bildiğini onun da bildiğini kadın biliyordu sanki.

"Evet," dedi kadın, "hemen."

Ama iş o kadarla kaldı. Bununla birlikte, Louise'le Mrs. King New Haven'dan ayrıldıklarında, Louise'de Hubert'ın vermiş olduğu yüzük vardı. Fakat parmağında durmuyordu yüzük, yüzündeyse o yorgun, gizli, ötelerde olma hali vardı; şimdi Jarrod bu halin, kendinin de ötesinde olduğunu biliyordu, kendinin de, petrol kuyularıyla Yale'in yarattığı biçimin, imgenin de ötesinde... "Temmuza görüşmek üzere o halde" dedi.

"Evet," dedi kız, "ben sana mektup yazarım. Geleceğin zamanı yazar, bildiririm."

Hepsi bu kadardı işte. Kulüplerine, derslerine döndü; özellikle psikoloji dersini dinliyordu. St. Louis'deki karanlık küçük evi, kızın koşa koşa girmiş olduğu karanlık, bomboş kapısını düşünerek, "Psikolojiyi çok gerekseyeceğim anlaşılan" diyordu. Böyleydi işte: Hiç görmediği, adını hiç duymadığı, bir Noel gecesi bir arka sokakta pis bir küçük eve kapanmış bir adam. Huysuz huysuz düşünüyordu: "Bense gencim, param var, Yale'de okumuşum. Üstelik adamın adını bile bilmiyorum."

Haftada bir Louise'e mektup yazıyordu; cevaplarsa ayda iki kez geliyordu ancak – kısa, soğuk mektuplardı bunlar, her kezinde başka bir yerden postaya verilmişlerdi, kalabalık yerler, otellerdi buraları, haziran ortalarına, diploma dağıtımından, mezuniyetinden bir hafta öncesine değin böyle gitti. Sonra bir gün bir telgraf geldi. Mrs. King çekmişti. *Hemen gel* diyordu; Mississippi'de Cranston's Wells adlı bir yerdeydiler. Şimdiye değin duymamıştı bu şehrin adını.

Cuma günü oluyordu bunlar; yarım saat sonra, oda arkadaşı yanına geldiğinde onu eşyasını toplar buldu. "Şehre mi gidiyorsun?" dedi arkadaşı.

Jarrod, "Evet" diye cevap verdi.

"Ben de seninle geleceğim. Dekanın kürsüsüne çıkıp alkışlayan kalabalıkların karşısına geçmeden önce ben de biraz dinlenmek istiyorum."

"Olmaz," dedi Jarrod, "bir iş meselesi bu."

"A elbet," dedi arkadaşı, "ben de New York'ta bir iş kadını bilirim. O şehirde böylesi az değildir hani."

"Olmaz," dedi Jarrod, "bu kez olmaz."

"Peeeki, peeeki" dedi arkadaşı.

Gittiği yer, temiz, ufarak, kır saçlı bir evde kalmış kıza, içindeki konuklardan birkaçıyla birlikte otuz yıl önce babasından kalan bir pansiyondu. Dağınık bir yapısı, bir de çatı altına alınmış bir kaynağı vardı bu pansiyonun. Kurumuş derileri, şiş şiş gözleriyle yaşlı erkekler, yaşadıkları rahat ömür yüzünden sıskalık illetine

tutulmuş yaşlı kadınlar, bu kaynağın demirli sularını içmek için komşu Alabama şehirleriyle Mississippi şehirlerinden kalkıp gelirler, kaynağın başına birikirlerdi. Louise, doğdu doğalı yazları hep burada geçirirdi. Ivırzıvır dolu dergileri, elişleri ellerinde, sırtlarında parlak renkli şallar, işsiz güçsüz yaşlı kadınların oturup, Jarrod'ın yeni yeni öğrenmekte olduğu komediyi her yaz mevsimi seyretmiş oldukları pansiyonun taraçasından Jarrod şimdi, zamanla korkar olduğu, yüzünü bile daha görmediği, onbeş yıldan artık bir süre boyunca her yaz mevsiminin üç ayının her gününü sabahtan akşama değin oturarak geçirmiş olan adamın oturduğu sırayı kapatan mersinliğin uçlarını görüyordu.

Kaynakla pansiyon arasında gidip gelen yaşlı kadınlar onu gizli, meraklı, süzük, parlak bakışlarla gözden geçirirken, Jarrod, merdivenin en üst basamağında, temiz, kır saçlı pansiyon sahibesinin yanında, sabahın ilk ışıklarında duruyordu öylece. "Louise'in delikanlısının, bir ölü ile, bir atla yarışmasını seyrediyorlar" diye düşünüyordu.

Ama yüzünden belli olmuyordu böyle düşündüğü. Yüzü hiçbir şey belli etmiyordu; öteki erkeklerin, ceket giyecekleri tutarsa keten ceket giyecekleri bu Mississippi haziranında bile ayağında yünlü bir pantolon, sırtında *tweed* bir ceket, upuzun, dimdik durup pansiyon sahibesiyle, yüzünü daha görmediği, adını da yeni öğrenmiş olduğu bir adamın sözünü ederken yüzünde bir zekâ parıltısı bile yoktu.

"Kalbi hasta," dedi kadın, "dikkatli olması gerekiyor. Doktorluğunu da, herşeyi de bırakmak zorunda kaldı. Akrabası yok, her yaz gelip günlerini sırasının üzerinde geçirecek kadar da parası var; o sıraya Doktor Martino'nun sırası diyoruz zaten. Her yaz, bunun artık son yazı olacağını, onu bir daha görmeyeceğimizi düşünürüm. Ama sonra her mayıs ayı, yerini ayırmam için gönderdiği mektubunu alırım. Hem ne düşünüyorum biliyor musunuz? Onu sağ tutanın Louise King olduğunu düşünüyorum. O Alvina King de sersemin biri."

"Sersemin biri mi?" dedi Jarrod.

Pansiyon sahibesi ona dikkatle bakıyordu – geldiğinin ertesiydi o gün. Ona bakarken Jarrod önce, "Neler duymuş olduğumu, bana neler anlatmış olduklarını merak ediyor" diye düşündü. Sonra da, "Hayır," diye düşündü, "işine gücüne baktığı için öyle. Ötekiler gibi,

dergilerini karıştırıp duranlar gibi değil o. Onları besleyeceğim diye o denli uğraşmaktadır ki benim kim olduğumu öğrenmeğe, ötekilerin neler düşündüğünü düşünmeğe vakit bulamamıştır."

Kadın onu süzüyordu. "Louise'i ne zamandan beri tanıyorsunuz?"

"Tanışalı pek çok olmadı. Okulun bir danslı toplantısında tanıştık."

"Öyle mi? Vallahi bana sorarsanız, Tanrı Doktor Martino'ya acımış olacak, Louise'in kalbiyle yaşatıyor onu adeta. Bence böyle işte. Gülün isterseniz, ama bence öyle."

"Gülmem" dedi Jarrod. "O adamı bana biraz anlatsanıza..."

Kadın, Jarrod'ın yüzüne baka baka, şen bir kuş gibi, adamın bir haziran günü üzerinde bumburuşuk bir keten elbise, başında bir hasır şapka, nasıl karşılarına çıkıverdiğini, adamın gözlerini anlatmağa başladı. ("Gözleri potin düğmelerine benziyordu. Herhangi bir hareket yaptığı zamanlar da, sanki hareket etmeğe başladıktan sonra bile kendikendine, 'Haydi bakalım, hareketine devam et' diyormuş gibi ağır ağır hareket ediyordu.") Pansiyonun defterine, okunamayacak kadar küçük harflerle, Jules Martino, St. Louis, Missouri diye yazmış olduğunu da anlattı. O yıldan sonra da nasıl her haziran ayında geldiğini, mersinliğin içindeki sıraya bütün gün oturduğunu, mektuplarını da Zenci kapıcının oraya götürüp verdiğini anlattı. Kendisine postadan çıkan şeyler, iki tıp dergisi, St. Louis gazetesi, bir de Louise King'in iki mektubu olurdu. Bu mektupların ilki haziranda gelir, Louise'in ertesi hafta geleceğini bildirirdi, öteki de ağustos sonunda Louise'in evine varmış olduğunu yazan mektuptu. Ama pansiyon sahibesi, günde üç dört kez oralara dek uzanıp, Martino'yu o farkına varmadan yokladığını anlatmadı. O böylece konuşurken Jarrod da düşünüyordu: "Onun yüzünden kimbilir sen ne hallere düştün..."

"Buraya üç yıldır geliyordu," dedi kadın, "kimseleri tanımıyor, kimseleri de tanımak istemiyordu, kalbinden hasta olduğunu bile bilmiyordum daha. Ama gelmeğe devam etti (ha unuttum, Alvina King de, Louise'in doğumundan hemen sonra yaz mevsimlerini burada geçirmeğe başlamıştı), işte o zaman, Louise'i oyun oynarken görebileceği bir yere oturduğunu farkettim, bunu görünce, belki de çocuğu öldü diye düşünmüştüm. Ama bu dediğim, hiç evlenmemiş olduğunu, hiçbir akrabası da olmadığını bana anlatmasından önceydi. Louise'in onu bu yanıyla çektiğini sanmıştım. O bir yandan

Louise'in büyümesini seyrederken ben de onu seyrediyordum. O her yıl, kızı inceden inceye süzerken, onunla konuşurken, ben de kendikendime, 'Evlenmek istiyor,' demiştim, 'Louise'in büyümesini bekliyor.' İşte böyle düşünmüştüm o zamanlar." Kadın şimdi Jarrod'a bakmıyordu. Güldü bir parça. "Tanrım, ben de ne saçmalar geçirmişim aklımdan bir zamanlar."

Jarrod, "Doğrusu ya, pek de saçma olduğunu sanmıyorum bunların" dedi.

"Değildi belki. Louise kimin karısı olursa olsun kocası ondan gurur duyacaktır herhalde. Hem adam da o denli yalnızdı ki, daha çok yaşlandığında kim bakacaktı ona..." Pansiyonun sahibesi elliyi çoktan geçkindi. "Kadınların evlenip evlenmemesinin pek önemli sayıldığı yaşları atlattım sanırım. Hem burasını tek elden yönete yönete, insanların karnı iyice doyduktan, rahat da bir yatak bulduktan sonra bütün öteki işlerinin pek önemli olmadığına inandım." Sustu. Bir yol, gölgelerin leke leke düştüğü bahçeye, kaynağı örten çatının altına sığışmış yaşlı kadınlara bakarak daldı.

"Ona bir şeyler mi yaptırıyordu yoksa?" dedi Jarrod.

"Alvina King'in laflarını dinlemişsiniz siz" dedi kadın. "Ona hiçbir şey yaptırmadı. Hem nasıl yaptırabilirdi? Oturduğu yerden kalkmazdı ki. O sıranın üzerinden hiç kalkmaz. Orada oturup kız büyüyerek topraklarla oynayamayacak yaşa gelinceye değin, oynadığını seyrederdi. Ondan sonra da o sıraya oturup konuşmağa başlardılar. İsteseydi bile, neyi nasıl yaptırabilirdi allahaşkına?"

Jarrod, "Sanırım haklısınız" dedi. "Louise'in ırmakta yüzüşünü anlatsanıza bana."

"Ha, evet. Louise o zamana değin sudan hep korkardı. Ama bir yaz, yüzmesini kendikendine, havuzda öğrendi. Doktor yoktu yanında. Louise yüzdüğünde, o, ırmak kıyısında da yoktu. Bu işi bizler öğreninceye değin onun da bir şeycikten haberi olmadı. Doktor da söyleye söyleye Louise'e yalnız hiçbir şeyden korkmamasını söylemiş. Hem bunun neresi kötü, söylesenize allahaşkına..."

"Hiçbir kötülük yok bunda" dedi Jarrod.

Pansiyon sahibesi onu dinlemiyormuşçasına, onu duymamışçasına, "Hayır" dedi. "Böyle işte, kız içeri geldi, bana yaptığını anlattı. 'Yılandan, böcekten korkmadın mı hiç?' dedim. O da:

"'Evet' dedi, 'korktum. Korktuğum için yaptım ya zaten.'

"'Bunun için mi yaptın?' dedim. O da:

"'Bir şeyi yapmaktan korktuğun zaman yaşadığını bilirsin' dedi. 'Ama korktuğun şeyleri yapmaktan korkarsan, işte o zaman ölmüş sayılırsın.'

"'Bu lafları nereden kaptığını biliyorum' dedim. 'Başımı keserim, doktor yüzmedi o ırmakta.' O da:

"'Neden yüzsündü' dedi. 'Her sabah uyandığında, benim için ırmağı yüzerek geçmek neyse, o da kendince başka bir şey yapıyor. Hem bak, bu işi yapmanın karşılığı olarak ne aldım.' Elbisesinin önünden bir ipe asılı bir şey çıkararak bana gösterdi. Madenden yahut ona benzeyen bir şeyden yapılmış, şu kadarcık bir tavşandı, hani aktar dükkânlarında bulunabilen cinsinden. Kıza bunu doktor vermişti.

"'Nedir bu peki?' dedim.

"'İşte benim korkum bu' dedi. 'Bir tavşan bu, görmüyor musun? Ama pirinçten yapılmış, yani korkunun biçimi hiçbir şeyin parçalayamadığı bir kalıba dökülmüş. Bu yanımda durdukça korkmaktan bile korkmayacağım.'

"'Ya korkarsan,' dedim, 'o zaman ne olacak?'

"'O zaman bunu ona geri vereceğim' dedi. Hem hakçasını söyleyin allahaşkına, kötülük bunun neresinde? Hoş, Alvina King hep sersemin biriydi zaten. Ne oldu? Louis bir saat kadar sonra geldi. Ağlamıştı yavrucak. Tavşanını tutuyordu elinde. 'Bunu benim için saklar mısınız?' dedi. 'Benden başka kimseye vermeyin onu. Hiç kimseye. Söz veriyor musunuz?'

"Ben de söz verdim, tavşanı sakladım onun için. Gitmelerinden biraz önce gelip benden tavşanını istedi. O zaman Alvina, ertesi yaza gelmeyeceklerini söyledi. 'Bu zevzeklikler sona erecek artık' dedi. 'Kızım onun yüzünden ölecek; başımızda bekleyen bir tehlike bu adam.'

"Ertesi yaz gelmediler tabii. Louise'in hastalandığını duydum, neden hastalandığını da anladım. Onu hasta edenin, yatağa düşürenin Alvina olduğunu biliyordum. Doktor Jules haziranda geldi gene. 'Louise hastalanmış' dedim.

"'Evet' dedi; 'Biliyorum.' Ben de bunu duymuş olduğunu, kızın ona mektup yazdığını düşündüm. Sonra da kızcağızın mektup yazmayacak kadar hastalanmış olacağını geçirdim aklımdan, o ser-

sem annesinin de nasıl olsa..." Pansiyon sahibi, Jarrod'ı süzüyordu. "Zaten yazması da gerekli değildi."

"Gerekli değil miydi?"

"Kızın hastalandığını adam biliyordu. Bilmişti işte. Kızın yazması gerekli değildi. Buna gülersiniz herhalde."

"Gülmüyorum, gülmüyorum. Nasıl bilebildi ki?"

"Bildi işte. Bildiğini biliyordum; onun gene St. Louis'ye dönmediğini görünce de kızın geleceğini anladım. Gerçekten de geldiler ağustosta. Louise'in boyu uzamış, incelmişti; o günün ikindisi onları ilk olarak yanyana dururken gördüm. Kız hemen hemen doktorun boyuna erişmişti. Louise'in artık bir kadın olduğunu ilk olarak o gün anladım. Şimdi de Alvina, Louise'in bineceğim diye tutturduğu attan korkuyor."

"Bu at zaten bir kişiyi öldürdü" dedi Jarrod.

"Otomobillerin öldürdüğü insanlar daha çoktur. Ama pekâlâ kendiniz de otomobile biniyorsunuz. Otomobille geldiniz buraya. Irmakta yüzdüğü zaman başına birşey gelmedi nasıl olsa, değil mi?"

"Bu başka ama. Ona birşey olmayacağını nasıl biliyorsunuz?"

"Biliyorum işte."

"Nasıl biliyorsunuz?"

"Oraya, sırayı görebileceğiniz bir yere gidin. Onu tedirgin etmeyin, yalnız gidip bakın. O zaman siz de bileceksiniz."

"İyi ama bundan daha iyi bir teminat isterdim doğrusu" dedi Jarrod.

Mrs. King'in yanına dönmüştü. Louise'le ancak bir kez, kısa, şiddetli, acı bir görüşme yapmıştı. Bir gece önce görüşmüşlerdi; bugün kız ortadan yitmişti. Jarrod, "Ama doktor hâlâ o sıranın üzerinde oturuyor" diye düşündü. "Kız yanında bile değil. Yanyana durmayı gerekli saymıyorlarmış gibi: Kızın Mississippi'de hastalanmış olduğunu ta St. Louis'lerden biliyor. Neyse, kör noktada duranın kim olduğunu biliyorum şimdi."

Mrs. King odasındaydı. Jarrod, "En korkulacak rakibim, anlaşılan, o at" dedi.

"Onu nasıl o yılan dolu ırmakta yüzdürdüyse aynı sebeple o ata bindirdiğini anlayamıyor musun? Gücünü göstermek, beni utandırmak için yapıyor bunu."

"Ne yapabilirim ki?" dedi Jarrod. "Dün gece onunla konuşmağa çalıştım. Ama bu konuşmanın nereye vardığını kendiniz gördünüz."

"Erkek olsaydım, ne yapabilirim diye kimselere sormazdım. Nişanlısı olduğum kızı, bir adamın, herhangi bir adamın, şimdiye değin ne gördüğüm ne de kim olduğunu bildiğim bir adamın kötüye sürüklediğini görmüş olsaydım, yaşlı maşlı dinlemez, kalbi hasta mı değil mi bakmazdım..."

"Gene konuşacağım Louise'le..."

"Konuşmak mı?" dedi Mrs. King. "Konuşmak mı? Sana, hemen gel diye haber vermem, gelip salt konuşman için miydi sanıyorsun?"

"Bekleyin siz" dedi Jarrod. "Şimdi herşey düzene girecek. Yapacağımı biliyorum."

Ama kendi de epey beklemek zorunda kaldı. Oturmakta olduğu bomboş pansiyon salonuna Louise geldiğinde öğle vakti yaklaşmıştı. Yerinden kalktı. "Evet?"

Biribirilerine baktılar. "Evet?"

"Öğleden sonra o ata binmekten vazgeçmiyor musun?" diye sordu Jarrod.

"Bu konuda dün gece anlaşmıştık sanıyordum. Hâlâ işime burnunu sokuyorsun. Buraya gelmeni isteyen ben değilim."

"Buradayım ama. Gene de söylemeliyim yani, buraya bir atla yarışmaya çağırıldığımı bilmiyordum doğrusu." Kız, öfkeli gözlerle bakıyordu ona. "Attan da kötüsüyle yarışacağım üstelik. Allahın belası bir ölüyle. Yirmi yıldan beri ölü olan bir adamla; öyle olduğunu kendi söylüyormuş. Hem o bilmezse kim bilecek, bir doktor, bir kalp uzmanı değil mi o? Onu, striknin gibi, korkutmakla sağ tutuyorsun galiba, seni Florence Nightingale..." Kız, hareketsiz, buz gibi yüzüyle bakıyordu ona. "Kıskanmıyorum onu" dedi Jarrod. "Onu kıskanacak değilim tabii. Ama zaten bir kişiyi öldürmüş olan bir ata seni bindirmek istediğini gördükçe..." Kızın buz gibi yüzüne baktı. "Benimle evlenmek istemiyor musun Louise?"

Kız ona bakmadı artık. "Genciz daha da ondan. O denli vaktimiz var ki; bütün zaman bizim. Belki gelecek yıla, gelecek yıl bugüne, herşey güzel, sıcak yemyeşil iken, o da... Anlamıyorsun bunu. Göğüs cebinde dinamit kapsülleriyle dolu bir kibrit kutusuyla günlerini geçirmenin ne olduğunu ilk anlattığı zaman ben de anlayamamıştım. Sonra bir gün, anlayacak yaşa geldiğimde, dünyada yaşamaktan, canlı olmaktan, canlı olduğunu bilmekten daha başka bir şey olmadığını anlattı. Korkmaksa, canlı olduğunu

bilmektir, ama korku duyulan bir şeyi yapmak, işte insan o zaman *yaşar*. Korkmak bile ölü olmaktan yeğdir, diyor o. Hâlâ korkuyordu bütün bunları bana anlattığı zaman, korkmaktan vazgeçmemişti daha, canlı olduğu halde yaşamadığını biliyordu. Şimdi ondan da vazgeçti, yalnızca korkuyor şimdi. Ne yapabilirim bu durumda?"

"Öyle. Bense, gömleğimin altında bir kibrit kutusu dolusu dinamit kapsülü olmadığı için, bekleyebilirim, değil mi? Dinamit kutusu yerine bir kutu büyülü toz, bir şirinlik muskası da olmadığı için..."

"Seni seyre çağırmadım. Seni buraya çağıran da ben değilim. Bu işe karışmanı istemiyordum ben."

"Ama yüzüğümü kabul ettiğin zaman bunları hiç getirmedin aklına. Hem seni ilk gördüğüm gece zaten beni bu işe karıştırmıştın. Umursamıyordun o zaman. Şimdiyse, önceleri bilmediğim bir sürü şeyi biliyorum. Sırası gelmişken onu da sorayım, o ne diyor bu yüzüğe, ha?" Kız cevap vermedi. Başını başka yana çevirmemişti ama ona da bakmıyordu. Az sonra Jarrod gene konuştu. "Anlıyorum. Yüzükten haberi yok. Onu hiç göstermedin adama." Kız hâlâ cevap vermiyor, ne ona ne de başka bir yana bakıyordu. "Pekâlâ," dedi Jarrod, "sana bir fırsat daha vereceğim."

Louise ona baktı. "Ne için bir fırsat daha verecekmişsin?" Sonra, "Ooo," dedi, "yüzük ha? Onu geri vermemi istiyorsun." Jarrod, kızın dimdik, boş gözlerle, elbisesinin içinden ucuna yüzükle başka bir şeyin asılmış olduğu ince bir ip çekmesine baktı; ipi koparan hafif hareket içinde, bu öteki nesnenin, pansiyon sahibesinin anlatmış olduğu o küçük madeni tavşan olduğunu anladı. Ama tavşan ortadan hemen yitti, kızın eli havayı bir daha çizdi, sonra bir şey, yanağına, olanca sertliği, can yakıcılığıyla vurdu. Kız merdivene doğru koşmağa başlamıştı bile. Jarrod biraz sonra eğilerek yerden yüzüğü aldı. Bakındı. "Hepsi kaynağın başında" diye düşündü, yüzük avucunun içinde duruyordu. "Buraya başka bir şey için değil, su içmeğe geliyor millet."

Oradaydılar, parlak renkli şalları, dergileriyle, kaynağı örten çalının altına birikmişlerdi. Jarrod onlara yaklaşırken, Mrs. King, elinde iri, renkli bir bardak, o kalabalığın arasından hızla sıyrıldı. "Ne oldu?" dedi. "Ne oldu?" Jarrod, yüzüğün durduğu avucunu uzattı. Mrs. King yüzüğe soğuk, sessiz, bozulmuş bir yüzle baktı.

"Şaşıyorum bazan, benim kızım mı bu diye düşünüyorum. Sen ne yapacaksın şimdi?"

Jarrod da yüzüğe baktı, onun da yüzü soğuk, dingindi. "Önceleri, yalnız atla uğraşacağımı düşünmüştüm," dedi, "ama buralarda benim bilmediğim, bana anlatılmayan daha bir sürü işler dönüyor."

"Saçma bunlar" dedi Mrs. King. "Yoksa o sersem Lilly Cranston karısıyla mı konuştun, şuradaki kuşbeyinlilerin laflarına mı kulak verdin?"

"Herhalde, buradakilerin tümünün yıllar yılı bildiği şeylerden fazlasını öğrenmedim. Ama öyle ya, öğreneceğim de ne olacak, ben yalnızca Louise'in evleneceği adam değil miyim?" Yüzüğe baktı gene. "Sizce, şimdi ne yapmam doğru olur acaba?"

"Böyle bir durumda tutup bir kadından akıl danışacak bir erkeksen, iyisi mi Louise'e uy, yüzüğünü al da Nebraska mı Kansas mı, yerin neresiyse işte, git haydi."

Jarrod asık bir suratla, "Oklahoma" dedi. Yüzüğü avucunda sıktı. "O sıranın üzerinde oturuyor olmalı adam" dedi.

"Neden oturmasın?" dedi Mrs. King. "Burada korkacağı bir kimse yok ki."

Jarrod uzaklaşmıştı bile. "Siz Louise'in yanına gidin. Ben gerekeni yaparım."

Mrs. King, Jarrod'ın yoldan inişini seyretti. Sonra döndü, iri, renkli bardağını bir zakkum çalılığının içine fırlattı, hızlı hızlı yürüyerek pansiyona gitti, merdivenlerden çıktı. Louise odasında giyiniyordu. "Demek Hubert'a yüzüğü geri verdin" dedi Mrs. King. "O adam memnun olacak şimdi. Yüzüğü ondan saklamış olduğunu kabul etsek bile artık ondan gizlediğin bir şey kalmadı, değil mi? Madem onun karışmadığı, ondan gizlediğin bir şey yok, kalkıp başka işler ardında..."

"Dur" dedi Louise. "Benimle böyle konuşamazsın."

"Hah. Öğrencisinin böyle konuştuğunu duysaydı, herhalde bundan da pek memnun olurdu."

"Ama o beni kırmazdı. Sense kırıyorsun. O kırmazdı beni." İncecik, gerili yumrukları böğürleri üzerinde sıkılmış, duruyordu. Birden ağlamağa başladı, yüzünü eğmemişti, gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanıyordu. "İçim içimi yiyor, içim içimi yiyor da ne yapacağımı bilemiyorum. Üstelik beni kırıyorsun, sen, öz annem."

Mrs. King yatağa oturdu. Louise iç çamaşırlarıyla duruyordu ortada, çıkardığı elbiseleri yatağın, sandalyelerin üzerinde, şuraya buraya dağılmış seriliyordu. Yatağın yanındaki masanın üzerinde madenden yapılmış küçük tavşan duruyordu. Mrs. King ona bir göz attı. "Hubert'la evlenmek istemiyor musun?" diye sordu.

"Söz vermemiş miydim ona, sana da ona da söz vermemiş miydim? Yüzüğünü kabul etmedim mi? Ama rahat bırakmıyorsunuz ki beni. Bana nefes aldırmıyor, bir fırsat vermiyor Hubert... Şimdi de sen kırıyorsun beni. Doktor Jules'dan başka herkes kalbimi kırıyor."

Mrs. King buz gibi, hareketsiz, kızına bakıyordu. "O Lilly Cranston serseminin hakkı var galiba. O adamın kötü bir gücü var, kapılmışsın ona. Tanrıma şükürler, şimdiye değin bu gücünü kendini öldürmene yol açacak, gülünç olacağın bir şey yaptırmaktan başka bir yerde kullamağa kalkmadı. Yani daha böyle bir şey olmadı ama..."

"Sus," dedi Louise, "sus!" Mrs. King yanına gidip ona dokunana değin bile "Sus, sus" deyip durdu. "Ama kırdın beni. Hubert da kırdı beni şimdi. O atı sana anlatmayacağına bana söz verdiği halde gene gelip anlatmış."

"Ben zaten biliyordum bunu. Onun için çağırdım ya onu buralara. Sana söz geçiremiyordum. Hem o ata binmene engel olmak herkesin hakkı."

"Bana engel olamazsın. Beni bugün odama kitleyebilirsin ama her gün bunu yapamazsın ya. Benden yaşlısın çünkü. Yüz yıl sonra bile olsa benden önce öleceksin. Bin yıl da geçse, ben gene gelip o ata binerim."

"O zaman buralarda olmam belki," dedi Mrs. King, "ama o da olmayacak. Ondan çok yaşarım ben. Hem seni bir günlüğüne bu odaya pekâlâ kitleyebilirim."

Onbeş dakika sonra yaşlı kapıcı kitli kapıya vurdu. Mrs. King gidip açtı. Kapıcı, "Mr. Jarrod aşağıda, sizi görmek istiyor" dedi.

Kadın çıkıp kapıyı arkasından kitledi. Jarrod salondaydı. Kimseler yoktu yörede. "Evet?" dedi Mrs. King. "Ne oldu?"

"Benimle evlenmek istediğini Louise, kendi gidip anlatsınmış. Bir işaret yollayasıymışsınız."

"Bir işaret mi?" İkisi de sakin, biraz heyecanlı da olsa, pek şaşkın, pek ciddi konuşuyorlardı.

"Evet. Ona yüzüğü gösterdim. O ise, sanki bütün yaz elbisesini çıkarmadan yatıp kalkmışmış gibi üstübaşı bumburuşuk, sırasında oturuyor, kızın yüzüğü bir kez olsun görmüş olduğuna inanmıyormuş gibi gözlerini yüzüme dikiyordu. Ondan sonra 'Ha,' dedi, 'yüzük sizde. Delil diye gösterdiğiniz şey sizin elinizde olmamalıydı. Louise'le nişanlandıysanız yüzüğün onda olması gerekirdi. Yoksa pek mi eski kafalıyım?' Ben sersem gibi duruyordum orada; o, yüzüğe, Woolwarth'ten alınmış bir yüzüğe bakar gibi bakıyordu. Bir kez olsun elini bile değdirmeğe kalkmadı."

"Ona yüzüğü gösterdin ha? *Yüzüğü?* Budala seni. Ne..."

"Evet. Bilmiyorum. Oraya oturuşunda bir şey vardı, herhalde Louise'e de bunca şeyi yaptıran bu hali olsa gerek. Benimle alay ediyordu sanki, sanki herşeyi daha önce düşünmüştü, benim yapabileceğim, yapmayı düşünebileceğim başka birşey kalmadığını ta başından biliyor gibiydi; dilediği zaman aramıza girebileceğini biliyordu sanki, tam zamanında..."

"Peki ne oluyormuş, o istediği işaret nasıl birşeymiş?"

"Söylemedi. Yalnızca kızın elinden kendi eline geçecek bir işaret dedi. Yüzüğü elimde görmüş olduğuna göre, daha sağlam, inanabileceği bir delil istiyormuş. İşte o zaman, tam elimi kaldırıp vuracakken tuttum kendimi... Oturuyordu o. Yerinden kıpırdamadı, gözlerini yummuş oturuyordu, terler boncuklaşıyordu yüzünde. Sonra gözlerini açıp 'İşte, bana vursana şimdi' dedi."

"Dur" dedi Mrs. King. Jarrod yerinde duruyordu. Mrs. King boş salona göz gezdirdi, tırnağını dişine vurup duruyordu. "Delil istiyor" dedi. "Bir işaret." Öteye gitti. "Sen burada bekle." Gene yukarı çıktı, cüsseli bir kadındı ama bir lokomotifçesine, boyun eğmeyen bir hızla gidiyordu. Gideli çok olmamıştı, döndü. Jarrod'ın anlamadığı, dinlemiş bile olsaydı anlayamayacağı bir sebeple, nedense "Louise uyuyor" dedi. Yumulu tuttuğu elini uzattı. "Otomobilini yirmi dakika içinde hazır eder misin?"

"Ederim. Ne olacak?"

"Eşyanı da toplarsın. Gerisini bana bırak."

"Ya Louise... Yoksa..."

"Meridian'da evlenirsiniz. Bir saatte varırsınız oraya."

"Evlenir miyiz? Louise..."

"Adamın inanacağı bir delil var elimde, Louise'den aldım. Eşyanı

falan hazır tutarsın, kimselere de nereye gideceğini söylemezsin, e mi?"

"Peki. Peki. Louise mi?.."

"Kimselere. Haydi, işte..." Jarrod'ın eline bir şey verdi. "Önce eşyanı topla da sonra gidip bunu ona ver. Onu görmek isterim diye tutturabilir, ama ben çaresine bakarım. Sen hazır ol yalnız. Belki de birşeyler yazmak ister, her neyse... Benim dediklerimi yap da." Hızla, o iradeli çevikliğiyle döndü, merdivenlere doğru yürüdü, gözden yitti. O zaman Jarrod avucunu açıp kadının vermiş olduğu şeye baktı. Madenden yapılmış tavşandı bu. Bir zamanlar yaldızlı olduğu belliydi ama yıllar geçmişti; şimdi dilsiz, donuk bir kararma içinde duruyordu avucunda. Odadan çıktığında koşmuyordu ama hızlı hızlı yürüyordu.

Fakat onbeş dakika sonra salona bir daha girdiğinde koşuyordu. Mrs. King bekliyordu onu.

"Gerçekten yazdı" dedi Jarrod. "Mektuplardan biri Louise'e, öteki de Miss Cranston'a verilecek. Louise'e yazdığını okuyabileceğimi söyledi." Ama Mrs. King kâğıdı almış, açmıştı bile. "Okuyabileceğimi söyledi" dedi Jarrod. Soluk soluğaydı. "Sırasına oturmuş, kâğıdı okumamı seyrediyordu; daha önce yanına gittiğimden beri ellerini bile kımıldatmamıştı, sonra da 'Mr. Jarrod, oğlum,' dedi, 'siz de benim gibi bir kadına tutuldunuz. Ama aramızda şu fark var: Canınıza kıyıldığını anlamanıza daha çok, çok zaman var.' 'Beni öldürecek olan Louise'se,' dedim ben de, 'ömrüm boyunca, Louise'in ömrü boyunca her gün yeniden ölmeğe razıyım.' O da, 'Ah, Louise,' dedi, 'Louise'den mi bahsediyordunuz?' Ben de 'Ölü' dedim. 'Ölü' dedim. 'Ölü' dedim."

Mrs. King yanında değildi artık. Çoktan merdivenin yarısını bulmuştu. Odaya girdi. Louise yatağında döndü, yüzü uykudan yahut ağlamaktan şişmişti. Mrs. King kızının eline mektubu tutuşturdu. "İşte şekerim. Ne diyordum ben sana? Seninle eğleniyormuş bu adam. Vakit geçirmek için seni kullanıyormuş."

Araba şoseye çıktığı zaman hızla gidiyordu. "Çabuk sür" dedi Louise. Araba hızlandı; bir ara geriye doğru, pansiyona, zakkumlarla mersin ağaçlarının doluştuğu bahçeye baktı, sonra Jarrod'ın yanına daha da büzüldü. "Daha çabuk" dedi.

Jarrod, "Ben de daha çabuk gitmek isterim" dedi. Kıza bir göz

attı, sonra bir daha baktı ona. Ağlıyordu. "O denli memnun musun?" diye sordu.

Louise sessizce ağlayarak, "Bir şey yitirdim" dedi. "Bana çocukluğumda verilmiş, eskiden beri yanımdan ayırmadığım bir şey. Yitirdim şimdi onu. Daha bu sabah yanımdaydı, şimdiyse bulamıyorum."

"Yitirdin mi?" diye sordu Jarrod. "Sana verilmiş bir şey..." Ayağını gazdan çekti, araba yavaşlamağa başladı. "Nasıl, onu sen göndermedin mi?.."

"Hayır, hayır!" dedi Louise. "Durma! Dönme! Yoluna devam et!"

Şimdi araba yavaşlıyordu. Jarrod frenlere basmamıştı daha. "Nasıl, sen... Annen uyuduğunu söylemişti bana..." Frene basacak oldu.

Louise, "Hayır! Hayır!" diye bağırdı. İleriye doğru eğilmiş oturuyordu; Jarrod'ın söylediklerini hiç duymamış gibiydi. "Dönme! Yoluna devam et! Yoluna devam et!"

Jarrod, "Adam biliyordu" diye düşündü. "Sırasına oturmuş olduğu halde biliyordu. Canıma kıyıldığını bilmediğimi söylerken biliyordu o."

Araba durmuştu hemen hemen. Louise bağırdı, "Durma! Yoluna devam et!" Jarrod kıza bakıyordu. Gözleri köre benziyordu; yüzü solgundu, bembeyazdı; aralık ağzı umutsuzluğun can çekişmesiyle, hatta ondan da çok, bir kendini verişle biçimlenmişti; Jarrod biraz daha yaşlı olmuş olsaydı, bu biçimlenişi bir daha hiçbir yüzde göremeyeceğini anlardı. Sonra eli arabayı vitese aldı, ayağı gaza bastı. Düşünüyordu: "Adamın kendi öyle söylemiş, korkmak fakat gene de yapmak. Kendi söylemiş, dünyada yaşamaktan, canlı olduğunu bilerek yaşamaktan başka bir şey yoktur diye."

"Daha çabuk!" diye bağırdı Louise. "Daha çabuk!" Araba ileri atıldı; pansiyon, şu sıra parlak renkli şalların cıvıl cıvıl doluştuğu taraça geride kaldılar.

O bol yazlık elbiselerin; yaşlı, tıslayan solukların; çaçaron kadın seslerinin stakkatolaşlığı o kalabalığın içinde, pansiyon sahibesi elinde ikinci mektup, taraçada duruyordu. "Evlendiler?" diyordu. "Evlendiler ha?" Hareket eden kendi değil de bir başkasıymış gibi, mektubu yeniden açıp okumasını, kendikendini seyretti. Mektup uzun değildi:

Lily:

Beni daha bir müddet merak etme. Akşam yemeğine dek burada kalacağım. Beni hiç merak etme.

J. M.

Beni daha bir müddet merak etme. Akşam ye— Yaşlı Zencinin, elinde bir süpürge, oyalanıp durduğu salona gitti. "Sana bunu Mr. Jarrod verdi, öyle mi?"

"Evet fem. Koşuyordu, bana bunu verdi, bavullarını da arabasına yerleştirmemi istedi; bir bildiğim varsa o da Miss Louise'le birlikte hooop! yoldan şoseye motor gibi çıktıkları..."

"Meridian'a doğru gittiler demek?"

"Evet fem. Doktor Jules'un oturduğu sıranın önünden geçip gittiler."

"Evlendiler" dedi kadın. "Evlendiler ha?" Mektup hâlâ elinde, evden çıktı, beyazlar giymiş hareketsiz bir biçimin oturmakta olduğu sırayı görene değin yoldan indi. Gene durdu, mektubu yeniden okudu; gene başını kaldırıp yola karşı duran sıraya baktı. Eve döndü sonra. Kadınlar, sesleri hâlâ taraçayı cıvıl cıvıl biribirinden ayırdedilmez şekilde doldurduğu halde, şimdi koltuklara, sandalyelere dağılmışlardı. Pansiyon sahibesi yaklaşıp eve girerken sesler bıçakla kesildi sanki. Kadın hızlı hızlı yürüyerek eve girdi. Günün batmasına bir saat kadar vardı.

Mutfağa girdiği zaman ortalık kararıyordu artık. Kapıcı şimdi ocağın yanında bir iskemleye oturmuş, aşçıyla konuşuyordu. Kadın kapıda durdu. "Charley Amca," dedi, "gidip Doktor Jules'a yemeğin yakında hazır olacağını haber ver."

Kapıcı kalktı, mutfağın yan kapısından çıktı dışarı. Taraçanın önünden geçtiğinde ev sahibesi en üst basamakta duruyordu. Kadın onun gidişini, sıraya doğru giden yolda yitişini seyretti. Yanından bir kadın geçti, ona bir şey söyledi, o ise cevap vermedi; Zencinin ardında yittiği çalılıkları gözlerken kadının sözlerini duymamıştı sanki. Zenci yeniden göründüğünde, taraçada oturanlar, kadının çoktan yürümeğe başlamış olduğunu gördüler, daha Zencinin koşmakta olduğunun farkına varmamışlardı ki kadın merdivenlerden inmişti, birden susup ileriye doğru eğilerek oturdular, kadının

duraksamadan Zencinin yanından geçtiğini gördüler, eteklerini kaldırmış, düzgün, okul öğretmenlerininkini andıran bileklerini, ayaklarını ortaya çıkarmıştı; yolun bir yerinde o da gözden yitti, o da koşuyordu. Gene ortaya çıktığında, hâlâ susmuş, eğilmiş oturuyorlardı. Alacakaranlıkta, yüzünde, doğru olduğunu bildiği fakat inanmaya daha hazır olmadığı bir şey görmüşlüğün hali, gelip merdivenlerden çıkışını seyrettiler. Belki de bu yüzden, konuklardan birine, adını çağırarak, "Şekerim" diyerek,

"Doktor Martino az önce ölmüş. Benim yerime siz telefon eder misiniz şehre?" dediğinde sesi sakin, çok sakindi.

Çeviren: Bilge Karasu

Tilki Avı

Gün ağarmadan bir saat önce, üç Zenci seyis ahıra geldi, birinin elinde fener vardı. İçlerinden biri kilidi açıp kapıyı arkaya kaydırırken, feneri taşıyan, kalası kaldırıp geriye, bir çam odunu yığınının padok çitini desteklediği karanlığa doğru döndürdü. Oradan buradan üç çift koca göz karanlığın içinde bir anlığına hafifçe parıldayıp gözden yitti. "Haydiyin" diye bağırdı Zenci. "Lan zerzevat?" Yanıt yoktu, karanlıktan hiç ses çıkmadı. Katır gözleri yeniden görünmedi. Zenciler aralarında mırıldanarak ahıra girdi, içeriden keyifli, anlamsız ve ahmakça bir kahkaha tufanı koptu.

"Kaçını görüyon?" dedi ikinci Zenci.

"Sadece üç katır" dedi feneri taşıyan. "Halbusem bundan daha çoklar. Mose Dayı şu Jup'ter atıyla iki gibi geldi, daha o saatte iki tanesi orada bekliyo dediydi. Burnu boktan çıkmayacasılar. Hey gidi."

Bölmelerin içinde atlar hafiften kişneyip tepinmeye başlamıştı; beyaz badanalı kapıların üzerinden azametli, uzun burunlar havaya savrulan sabırsız gölgelerle deviniyordu; hava yoğun, ılık, amonyak kokulu ve duruydu. Zenciler bölmeden bölmeye maymunların yetenekli çevikliğiyle geçerek kısa, yumuşak, anlamsız bağırışlarla yemliklere ot koymaya başladılar, "Hoop. Dur orda. O tilkiyi bugün yakalayacan."

Çam odunu yığınının padok çitini desteklediği karanlıkta yularlı on bir katırla çevrili on bir adam çömelmişti. Aylardan kasımdı, sabah ayazı vardı ve adamlar ağızlarından tek laf çıkmadan, eğreti, kıpırtısız çömelmişlerdi. Ahırdan atların çiğneme sesi geliyordu; gün ağarmadan hemen önce, on ikinci adam bir katırın üzerinde geldi, katırdan indi, sonra tek bir söz söylemeden diğerlerinin yanına çömeliverdi. Gün ışıyıp ilk eyerli at ahırdan dışarı çıkarıldığında, çimenler sisle bezenmişti ve ahırın çatısı gümüş ışığın altında gümüşe çalıyordu.

O anda, çömelmiş tüm adamların beyaz adamlar olduğunu, hepsinin iş tulumları giydiğini ve ikisi dışındaki tüm katırların eyersiz

olduğunu görebilirdiniz. Çamlığın oralardaki toprak zeminli, tek odalı kulübelerden çıkıp gelmişler ve sıska, çamurla kaplı, gözü çapaklı katırlarının arasında ağırbaşlı, taş gibi ve sabırla çömelmişlerdi, buharla ısıtılan ahırdan tek tek çıkarılıp önünde bir yığın tazının şimdiden patırtı yapıp havladığı ve verandasında kırmızı ceketli ve çizmeli kadınlarla erkeklerin toplanmaya başladığı eve giden çakıl döşeli yola yönelen, soyağaçları sahipleri Harrison Blair'inkinden daha geriye giden, eyerli iyi cins atlarını izliyorlardı.

İş tulumları içinde gevşek, telaşsız, dışarıdan bakıldığında dikkatlerini güçbela verirmiş gibi görünen adamlar, evin, köpeklerin, belki de konukların kimilerinin de sahibi olan Harrison Blair'in büyük, hırçın görünüşlü kara bir ata binmesini ve başka bir adamın önce Harrison Blair'in karısını kestane rengi bir kısrağa binmesi için kaldırıp ardından kendisinin de doru bir ata binmesini izliyordu.

İş tulumlu adamlardan biri yavaş yavaş tütün çiğniyordu. Önünde gençten biri duruyordu, o da iş tulumluydu, sırık gibiydi, tıraşı gelmiş yumuşak bir sakalı vardı. Kafalarını oynatmadan, dudaklarını hafiften kıpırdatarak konuşuyorlardı.

"Bu o mu?" dedi genç olan.

Daha yaşlı olanı kıpırdamadan, dikkatle tükürdü. "Kimi diyon?"

"Karısınınki hani."

"Kimin karısınınki?"

"Blair'in karısınınki."

Öbürü evin önündekilere dalmıştı. En azından öyle görünüyordu. Bakışları anlaşılmaz, boş, telaşsızdı; kimse adamı, kadını ya da herhangi bir şeyi izlediğini söyleyemezdi. "Duyduğun hiçbir şeye inanma" dedi. "Gördüğünün çoğuna da."

Genç olanı, "Sen ne dersin bu işe?" dedi.

Beriki yavaşça ve özenle tükürdü. "Hiçbir şey" dedi. "Benim karımınki değil nasılsa." Ardından yanına gelen başseyise döndüğü halde, sesinin tonunu hiç değiştirip yükseltmeden, "Şu herifin atı yok" dedi.

"Hangi herifin?" diye sordu seyis. Beyaz adam doru atı kestane kısrağın böğrünün yamacında tutan adamı gösterdi. "Ha" dedi seyis. "Mr. Gawtrey. Onun olaydı, ata yazık olurdu."

"Şunun sahip olduğu atlara da yazık ha" dedi beyaz adam. "Hatta her neye sahipse ona yazık."

"Mr. Harrison'ı mı diyon?" dedi seyis. "Aha burdaki atların senin yazıklamana ihtiyacı var gibi mi görünüyo."

"Aynen" dedi beyaz adam. "Doğrudur, şu kara at aynen onun bindiği gibi binilsin ister tahminimce."

"Sen hiçbir Blair atına acımaya kalkma" dedi seyis.

"Aynen" dedi beyaz adam. Buhar ısıtmalı evde yaşayan cins atlara, çizmeli ve pembe ceketli insanlara ve sıçrayıp duran kara atın üzerinde oturan Blair'e dalmış gibi görünüyordu. "O dişi tilkiyi yakalamak için üç yıldır uğraşıyo" dedi. "Ne demeye bırakmadı da senin çocuklardan biri vursun yahut ağulasın?"

"Vurmak mı, ağulamak mı?" dedi seyis. "Sen bilmiyon mu ki tilki yakalamanın yolu bu değildir?"

"Niyeymiş o?"

"Av sporu olmuyo o zaman" dedi seyis. "Beyfendülerin nasıl avlandığını bilecek kadar buralarda dolanmış olman lazım halbusem."

"Aynen" dedi beyaz adam. Seyise bakmıyordu. "Dedikleri kadar zengin bir adam" –hızla Blair'i gösterip geri çekilen bir parmakmışçasına yine tükürdü, edimde yavan bir şeyler vardı ama aşağılama niyeti taşımıyordu– "şuncacık yaşlı bir tilki kancığından nefret edecek kadar bol zamanı nerden bulur, merak ediyom. İtleri yakalasın bile istemiyo. İtlerin bile önüne geçmek istiyo, ki tilkiyi bir yılanmış gibi sopayla kendi öldürebilsin. Her sene her yerlerden buraya tüm milleti toplayıp onları yedirip içirip yatırıyo, benim bir baltaylan bi de keseli sıçan itiylen bir gecede yakalayıvereceğim yaşlı uyuz bir tilkinin peşinde koşsunlar diye."

"Bu da senin beyefendülerle alakalı olaraktan hiç bilemeyeceğin şeylerden biri dahadır" dedi seyis.

"Aynen" dedi beyaz adam.

Bayır uzun çamlarla kaplı ve kumluktu, bir tarafı boşluklarla bölünmüştü; boşluklardan, dikenli çalılara boğulmuş bir su yoluyla biten, neredeyse bir mil genişliğindeki nadasa bırakılmış bir pirinç tarlası görülebiliyordu. Biri yaşlıca, biri genç iki iş tulumlu adam bu boşluklardan birinde, katırlarının üzerinde aşağıdaki tarlayı izliyordu. Bayırın ilerisinde, aşağı yukarı yarım mil ötede, köpekler şaşırmıştı; birbirleriyle boş boş çene çalarcasına bağırışları tepeye kadar geliyordu, şaşkındılar, çıngırakları ötüp duruyordu, ümitsizce telaşlıydılar.

"Sanırsın ki üç yılda, buranın Cal-lina tilkisini şu Yanki şehir itleriyle yakalayamayacağını anlardı" dedi genç olan.

"Onu biliyo" dedi beriki. "Köpeklerin yakalamasını istemiyo ki. Hatta bir saflkan köpeğin önüne geçmesine bilem katlanamaz."

"Şu an onun önündeler amma."

"Öyle mi dersin?"

"Nerde o vakit?"

"Bilemem. Amma bildiğim, adam bu aptal itlerin yakınında değildir, tıpkı tilkinin yaptığınca. Her nerede çömüp gülüyorsa şu itlere o tilki şu an, adamın yöneldiği yer işte orasıdır."

"Yani sen diyosun ki şimdi bana, bu dünyada bir adam bir şehir itinin bile çözemediği bir tilkinin kokusunu alabilir, öyle mi?"

"Oradaki köpekler dümdüz bir izi süremezler, çünkü o tilkiden nefret etmiyorlar. İyi bir tilki ya da rakun ya da keseli sıçan köpeği iyi köpektir, çünkü tilkiden ya da rakundan ya da keseli sıçandan nefret eder, yoksa fazladan iyi burnu olduğundan değil. Ona yön veren burnu değildir; nefretidir. İşte bu yüzden bu arkadaşın at sürdüğü yönü gördüğümde, o tilkinin kaçtığı yönü de söyleyecem sana."

Genç olan boğazından ve burun deliklerinden bir ses çıkardı. "Koca herif, kahrolası küçük uyuz bir tilkiden nefret ediyo. Zengin olmak için amma da çile çekmek gerekiyomuş ha... Amma da çile çekmek gerekiyomuş."

Aşağıya tarlaya baktılar. Aşağıda bayırın ilerisinden köpeklerin sabırsız, şaşkın havlayışları geliyordu. Pembe ceketli ve çizmeli atlıların sonuncusu yukarı çıkıp yanlarından geçip gitti, katırlarıyla adeta bütünleşmiş, derin, esrik ve güneşli bir sessizlik içindeki iki adam, kavruk sarı yüzlerinde birbirine özdeş, kasvetli ve alaycı ifadelerle dinliyordu. Sonra genç olan katırının üzerinde dönüp bayırdan yukarı doğru, atlıların gelmiş olduğu yöne baktı. Aynı anda yaşlıca olan da döndü ve kıpırtısız, tek ses çıkarmadan yukarı doğru gelip geçen iki atlıyı daha izlediler. Bunlar kestane kısraktaki kadınla doru ata binen adamdı. Mitolojik bir yaratıkmışçasına geçtiler, geçen sanki bir çift Kentaur'du ya da çift başlı sekiz bacaklı hermafrodit bir Kentaur'du. Kadının şapkası elindeydi; eğik günışığında uzun saçlarının yumuşak bulutu, kestane kısrağın böğrü gibi, yumuşak bir alevmişçesine ışıldıyordu, saçın kütlesi uzun ince boynunun taşıyamayacağı kadar ağır görünüyordu. Kısrağa narin bir bece-

riksizlikle biniyordu, atı geride bırakmak istercesine öne eğilmişti, kısrağın hızından ayrı, bağımsız, bir firar içinde firar halindeydi.

Adam doru atı kısrağın böğrüne yaslamış dörtnala koşturuyordu. Eli kadının dizginleri tutan elinin üzerinde, iki atı da yavaşlatmak için hafifçe ve düzenli biçimde atları geri çekiyordu. Kadına doğru eğilmişti; katırlardaki iki adam, atlı adamın öne eğilmiş, bir şahininki gibi gaddar ve soğuk mizaçlı, omuzları düşük profilini, eğilip kadınla konuştuğunu görebiliyorlardı. Böylece geçtiler, bir ardıçkuşuyla şahinin havadaki olağanüstü devinimsizliğine benzer, hayaleti andıran bir anilik: Kuru çam iğnelerinde toynakların tatlı koşuşturması işitildi ve ortadan kayboldular, adam omuzları düşük, kadın öne eğilerek, bir kaçma kovalama sahnesindeki gibi, yıldırım hızında geçtiler.

Artık gitmişlerdi. Bir süre sonra genç olan, "Bunun da köpeğe falan ihtiyacı yok gibi" dedi. Kafası hâlâ gözden yiten atlıların yönüne dönüktü. Diğer adam hiçbir şey demedi. "Evet efendim" dedi genç olan. "Aynen bir tilki gibi. Kahrolayım anladıysam şunun şu sıska boynunun... Sankim bi tilkiye bakıp şuncacık mahlukun onca tüyü nasıl taşıdığını merak edersin ya. Bir defasında adamın ona" –bunu derken, tükürürken yaptığından bile daha belirsiz biçimde, bahsettiği adamın doruya değil kara ata binen olduğunu imledi– "bir adamın konuştuğu kadına söylememesi icap eden bir şey dediğini duydumdu, kadının gözleri aynen bi tilkininki gibi kızıla çalıp sonra yine tilki gibi kahveye döndüydü." Yaşlıca olan yanıtlamadı. Genç olan ona baktı.

Yaşlıca olan katırının üzerinde biraz öne doğru eğilmiş, tarlayı izliyordu. "Şu aşağıdaki ne?" dedi. Genç olan da baktı, altlarındaki ağaçlığın yanından toprağa bulanmış toynaklar akın etti, çalılıklar ezildi; sonra ağaçlıktan dörtnala çıkanı gördüler, kara atı üzerinde Blair. Aceleyle pirinç tarlasına girdi ve tarlayı öbür taraftan sınırlayan kanala doğru ancak bir yerölçümcünün çizebileceği dümdüz bir çizgi boyunca, bir kuşun uçuşu gibi yolundan şaşmaz ve kararlı, tarlayı geçmeye başladı. "Ne dedimdi ben sana?" dedi yaşlıca olan. "O tilki aha şurdaki hendeğin kıyısında demedim mi? Eh, birbirleriyle göz göze gelecekleri ilk sefer olmayacak. İki sene önceydi, deri kamçısını savuracak kadar yamacına geldiydi."

"Aynen" dedi genç olan. "Bu heriflerin ite mite ihtiyacı yok."

Bayırın zirvesine uzanan, karşısındaki ağaçların arasından bir pirinç tarlasının kek dilimini andırır bir parçasının göründüğü, av alanına belli bir uzaklıktaki gevşek, kumlu yolda hafif kasalı bir Ford kamyonet duruyordu. Direksiyonun başında üniformalı bir şoför vardı, yanında da siyah bir pardösüye gömülmüş, melon şapkalı bir adam. Yumuşak, zayıf, böyle açık alanlara alışık olmayan bir yüzü vardı ve sigara içiyordu: Alaycı, kendi halinde, yine de o sıra soğuk ya da yağmur gibi doğal bir sertlik karşısında çaresiz kalmış evcil bir köpeğinki, salonlara alışkın bir adamınki gibi az çok bitkin bir yabanıllık taşıyan bir yüz. Konuşuyordu.

"Doğrudur. Bunların hepsi kadının, ev ve geri kalan her şey. New York'a taşınıp zengin olmadan önce Blair'in pederinindi, Blair de burada doğdu. Bunları geri satın alıp kadına düğün hediyesi diye verdi. Tek tuttuğu buydu, her ne ise artık o yakalamaya çalıştığı şey."

"Ve onu da yakalayamıyo" dedi şoför.

"Doğrudur. Her yıl şu bok yiyicilerden ve Zencilerden başka görecek hiçbir şeyin olmadığı bu yere gelip iki ay kalıyor. Eğer her yıl bir Zenci sürüsünün içinde iki ay yaşamak istiyorsa, ne demeye gidip Lenox Caddesi'nde vakit geçirmiyor? İlla başını derde sokmak zorunda değilsin ya. Ama o burayı alıp ona hediye diye vermek zorundaydı, çünkü kadın sıla hasreti ya da her neyse onu çeken şu Güneylilerden birisi. Yani, bunda bir şey yok, bence. Ama On Dördüncü Cadde benim için yeterince güneyde. Yine de, orası değilse Avrupa ya da başka bir yer de olabilir. Bilmiyorum hangisi daha kötü."

"Ne demeye onunla evlendi ki adam?" dedi şoför.

"Ne demeye onunla evlendiğini mi soruyon? Mangır meselesi değildi, gerçi onunla dolu bir çanakları vardı, şu Oklahoma Kızılderili petrolünden..."

"Kızılderili petrolü mü?"

"Doğrudur. Hükümet bu Oklahoma'yı Kızılderililere verdi, çünkü başka kimse sahiplenmemişti burayı, sonra ilk Kızılderili buraya gelip burayı görüp de düşüp ölünce, adamı gömmeye çalışmışlar, küreği toprağa daldırdıklarında petrol fışkırıp adamın elindeki küreği fırlatmış, eh sonra da beyaz arkadaşlar gelmişler. Yeni bir Ford'la ve onu süren bir tamirciyle birlikte gelip, Kızılderili'nin

birine gidip şöyle diyorlarmış: 'Eh, John, ön bahçende ne kadar çürümüş su çıktı?' Kızılderili diyormuş ki üç kuyu ya da on üç kuyu veya her ne kadarsa işte, beyaz adam da diyormuş ki, 'Çok fena. Beyaz Baba'nın siz çocuklarını böyle kazıklaması çok fena. Neyse, hiç takma kafana. Şuradaki yepisyeni arabayı görüyo musun? Onu sana vereceğim, böylece seninkileri arabaya doldurup yerden çürümüş su çıkmayan bir yere gidebilirsin ve böylece Beyaz Baba bir daha seni asla kazıklayamaz.' Böylece Kızılderili ailesini arabaya dolduruyormuş, sanırsam tamirci arabanın burnunu batıya çeviriyormuş ve Kızılderili'ye depoda ne kadar benzin kaldığını gösterip arabayı dosdoğru geldiği kasabaya sürüyormuş. Gördün mü olayı?"

"Vay be" dedi şoför.

"Ya, öyle işte. Bir keresinde İngiltere'deydik, işimize bakıyorduk, bu yaşlı bayan ve kızıl saçlı kızı Avrupa'dan ya da kızın liseye gittiği bilmem her nerelerdense gelip oraya kazık çakmaya yeltendiler; bir hafta geçmedi, Blair gelip 'Ee Ernie, biz evleneceğiz. Ne dersin buna ha?' dedi. İşte tüm gece boyunca içip tüm gün boyunca ölümüne at binmek için hayatı boyunca eteklilerden uzak duran bu adam, bir haftadan kısa zamanda evleniyordu. Ama kısa süre sonra bu yaşlı bayanı gördüğümde, karı kocadan hangisinin Kızılderililerden petrol kuyularını aldığını şıppadanak anlıycaktım."

"Blair'i böyle kazıklamak için bayağı iyi olmalı hatun, bırak bu kadar çabuk olmasını" dedi şoför. "Kadının işi zor gerçi. Kızımın o adama ait olmasını istemezdim. Adamın aleyhinde bi şey demiyorum tabii ki."

"Ben köpeğimin bile o adama ait olmasını istemezdim. Bir keresinde onu takmadığı için bir köpeği öldürdüğünü gördümdü. Bastonla öldürdü iti, tek vuruşta. Dedi ki, 'İşte. Andrews'u buraya yolla da şunu atsın.'"

"Onunla nasıl duruyosun anlamıyom" dedi şoför. "Arabalarını sürmek, tamam bir şey. Ama sen, evde gece gündüz onunlasın..."

"Oturttuk o işi. İçtiği zaman benimle kafa bulurdu. Bir gün bana şöyle bir elini uzatmaya kalktı, ben de ona dedim ki seni öldürürüm. 'Ne zaman?' dedi. 'Hastaneden döndükten sonra mı?' 'Belki daha oraya gitmeden önce' dedim. Elim cebimdeydi. 'İnanırım, yaparsın' dedi. Sonra işte şimdi anlaşıyoruz. Ben sopayı bir kenara bıraktım, o da bana dokunmuyor artık ve idare ediyoruz işte."

"Niye bırakmadın işi?"

"Bilmem ki. İyi bir iş, kimi zaman nerede kalacağımı bilmesem de öyle. Vayy be anam! Çoğu zaman bir sonraki tren Ty Juana'ya mı yoksa İtalya'ya mı gidiyor bilmem; çoğu zaman da neredeyim ya da ertesi sabahın gazetesini bile okuyabilecem mi bilemem. Ben onu severim, o da beni sever."

"Belki seninle uğraşmayı bırakmıştır, çünkü uğraşacak başka bir şey bulmuştur" dedi şoför.

"Belki de. Her neyse, evlendiklerinde kadın hayatında at binmemişti, ta ki adam ona saçına da uyduğu için şu kestane rengi atı alana kadar. Ta Kentucky'ye gittik onun için, sonra adam aynı arabayla getirdi onu. Ben yapmazdım; onun için mantıklı her şeyi yaparım ama ben boş at vagonunu bile hayatta sürmem, hele ki içinde atla asla. O yüzden de ben arabayla geldim arkadan.

"Ahıra koyana kadar kadına attan söz etmedi. 'Ama ben at binmek istemiyorum' dedi kadın.

"'Karının at binmesi beklenir' dedi Blair. 'Artık Oklahoma'da değilsin.'

"'Ama binemem ki' dedi kadın da.

"'En azından atın üstünde oturabilirsin, insanlar da at binebildiğini düşünür' dedi adam.

"O zaman hatun da Callaghan'a gitti, adamın Brooklyn ya da New Jersey'nin izbelerinden çıkıp Drive ya da Central Park'ta at binmeye seçilme hayali kuran çocukları ve koro kızlarını eğitmek için kullandığı yaşlı atlara. Atlardan sanki yılanmışlarcasına nefret etmesine gelince, küçükken atlıkarıncaya bindiğinde kusmuşmuş, işte o zamandan beri nefret edermiş."

"Bunların hepsini nasıl biliyon?" dedi şoför.

"Oradaydım. Arada sırada öğleden sonraları oraya at binmede nasıl ilerlediğini görmeye giderdik. Bazen orada olduğumuzu bile bilmezdi, belki de bilirdi. Her neyse, bizden tarafa bakmaksızın, daireler çizerek çocukların Zigfield'in ödüllük atlarının arasına dalardı ve Blair oracıkta metro tüneli gibi kara suratıyla dikilirdi, sanki ta başından beri at falan binemeyeceğini, atlıkarıncaya bile binemeyeceğini bilirmiş, öğrenip öğrenmeyeceği umurunda da değilmiş gibi, orada uğraşıp da yapamamasını dikkatle izlerdi. Sonunda Callaghan gelip de faydası yok dediydi. 'Pekâlâ' dedi Blair.

'Callaghan diyor ki, ancak oyuncak bir atın üzerinde oturabilirmişsin, öyleyse ben de ıskartaya çıkmış bir atlıkarıncanın atını alacağım sana, sonra da verandanın önüne çakacağım, en azından biz geldiğimizde tepesinde oturabilirsin.'

"'Annemlere gideceğim' dedi hatun.

"'Keşke' dedi Blair. 'Peder bey tüm yaşamı boyunca benden banker yapmaya uğraştı, ama senin yaşlı anan iki ayda becerdi.'"

"Sen kendi mangırları var dedin sandımdı" dedi şoför. "Kadın niye birazını harcamadı?"

"Bilmem ki. Belki New York'ta Kızılderili parası geçmiyordur. Her neyse, sanırdın ki hatun bir Broadway tramvayında kondüktör. Bazen, para tırtıklamak için benim kahvaltıdan önce Blair'i duşa sokup ayıltmamı bile beklemezdi. Sonra hatun yaşlı anasına gitti (Park Caddesi'nde yaşıyor kendisi) ve hatun..."

"Sen de orada mıydın?" dedi şoför.

"Ağladı... Ne? Ah. Bir kız vardı, Burke adında küçük bir İrlandalı; onunla ara sıra çıkardım. Bana bu diğer arkadaştan bahseden odur, şu Yale'li çocuktan, Kızılderili sevgiliden."

"Kızılderili sevgili mi?"

"Oklahoma'da aynı semt okuluna mı gitmişler ne. Masonik yüzük değiştokuşu yapmışlar ya da kızın babası kümeste üç petrol kuyusu bulup da ardından öldüğünde yaşlı anası kızı alıp Avrupa'ya götürmüş orada okula gitsin diye. Sonra bu çocuk da Yale Koleji'ne gitmiş, geçen yıl da kasabaya gelen su gösterisinden bir kızla evlenmiş. İşte Callaghan'ın kendisinden umudu kestiğini anlayınca, hatun Park Caddesi'ndeki anasının yanına gidiyor. Ona ağlıyor. 'Arkadaşlarına komik gelmemeye başlamışımdır belki diye düşünmeye başlıyorum, sonra o gelip beni izliyor. Hiçbir şey söylemeden,' diyor, 'yalnızca durup izliyor beni.'

"'Senin için yaptığım onca şeyden sonra' diyor anası. 'New York'taki her kızın üzerine atlayacağı bir koca buldum. Senden bütün istediği bir atın üzerinde oturmayı öğrenmen ve havalı arkadaşlarının önünde onu utandırmaman. Senin için yaptığım onca şeyden sonra' diyor yaşlı hanım.

"'Ben istemedim' diyor kız. 'Ben onunla evlenmek istemedim.'

"'Kimle evlenmek istiyordun?' diyor yaşlı hanım.

"'Kimseyle evlenmek istemedim' diyor kız.

"Artık yaşlı hanım şu çocukla ilgili ağzını arıyo, şu Allen denen, hani kızın..."

"Çocuğun ismi Yale dedin sandımdı" dedi şoför.

"Yok, Allen. Yale gittiği şu kolejin adı."

"Yani Columbia diyon."

"Yok. Yale. Orası başka kolej."

"Ben öbürünün adı Cornell ya da öyle bi şey sanıyodum" dedi şoför.

"Yok, o dediğin başka bir tanesi. Hani şu kolej bebelerinin masum kızları tuzağa düşürdükleri partileri basılmıştı da hepsini bir polis arabasıyla kent merkezine götürdülerdi. Hiç gazete okumuyon mu sen?"

"Pek değil" dedi şoför. "Siyasetle ilgili hiçbir şeyi umursamam."

"Pekâlâ. İşte bu Yale bebesinin babacığı da bir petrol kuyusu bulmuştu ve o da petrol içinde yüzüyordu, hem üstelik yaşlı hanım delirmişti çünkü Blair onlarla birlikte yaşamasına izin vermemişti ve onu gittiğimiz hiçbir yere götürmüyordu. Böylece yaşlı hanım, hatun atılıp artık bir ata bineceğini, yoksa çatlayacağını söyleyene kadar bunların üçünü de –hatun, Blair ve şu kolej bebesi– canından bezdirdi, Blair de eğer ta Kentucky'den getirdiğimiz kestane rengi ata binmek istiyorsa çatlamasının daha iyi olacağını söyledi. 'Bu iyi atı senin uğruna mahvetmeye niyetim yok' dedi Blair. 'Sana binmeni söylediğim ata bineceksin.'

"Böylece sessizce geri dönüp gizlice bu ata binmeye uğraştı, iyi olana, şu Kentucky'li ata hani, önce öğrenip sonra Blair'i şaşırtmak için. İlkinde bir yerini incitmedi, ama ikincide köprücük kemiğini kırdı. Ata bindiğini tüm bu zaman zarfında zaten bildiğini anlayana dek, Blair öğrenecek diye çok korktu. Biz o yıl buraya ilk kez gelip de Blair şu arslanı ya da her ne haltsa onu kovalamaya başladığında—"

"Tilki" dedi şoför.

"Pekâlâ. Ben de öyle dedim. İşte o zaman—"

"Sen arslan dedin" dedi şoför.

"Pekâlâ. Bırak arslan olsun. Her neyse, kız bu kestane rengi ata biniyordu, binmeye uğraşıyordu ve Blair çoktan köpekleri falan, her şeyi koşturmaya başlamıştı, bu dediğim iki yıl önce falan, köpeklerin peşini bırakıp şu arslana kamçısıyla vuracak kadar yaklaştığı zamandı—"

"Tilki demek istiyon" dedi şoför. "Tilki, arslan değil. Söylesene..." Diğer adam, uşak, sekreter ya da her ne ise, yukarı kaldırdığı yakasının içine büzüşmüş, melon şapkası yüzüne doğru yatık, bir sigara daha yakıyordu.

"Neyi söyleyim?" dedi.

"Merak ediyodum da" dedi şoför.

"Neyi merak ediyodun?"

"Eğer atını sürüp kızı ardında bırakmak düşündüğü gibi zorsa. Şu güzel Kentucky atını mahvettiğini görmemek için yani. Eğer sürebildiği kadar hızlı sürmesi gerektiğini düşünüyosa."

"Ne olmuş?"

"Merak ediyodum da."

"Ne merakı?"

"Bu yıl, o kadar da hızlı sürmesi gerekmediğini biliyo mu acaba diye."

"Ah. Gawtrey'yi demek istiyosun."

"Adı Gawtrey, ha?"

"Aynen öyle. Steve Gawtrey."

"Onun hakkında ne diyecen?"

"İyidir. Yemeğini yer, içkini içer, kadınlarınla eğlenir ve vakti gelince bunları konuşmana da izin verir."

"Yani ne diyon?"

"Hiç. Dedim ya, iyidir. Benimle arası iyidir."

"Nasıl iyidir?"

"Gayet iyi, anlarsın ya? Bir keresinde ona küçük bir iyilik yapmıştım, o da bana küçük bir iyilik yaptı, anladın?"

"Ha" dedi şoför. Adama bakmıyordu. "Ne zamandır tanıyo kadın onu?"

"Altı aydır, belki bir hafta daha. Biz Connecticut'tayken o da oradaydı. Kadın atlardan ne kadar nefret ediyorsa, o da atlardan o kadar nefret eder, ama benim Callaghan'la da aram iyidir; bir zamanlar Callaghan'a da küçük bir iyiliğim dokunmuştu, işte Connecticut'tan dönmemizden bir hafta kadar sonra, Callaghan'ın Blair'e şu diğer gösterişli hayvandan bahsetmesini sağladım, sahibinin kim olduğunu söylemeden. İşte o gece Blair'e dedim ki, 'Mr. Van Dyming de Mr. Gawtrey'den bu atı almak istiyomuş duyduğuma göre.' 'Hangi atı alacakmış?' dedi Blair. 'Bilemem,' dedim, 'kapının önünde ait

olduğu yerde durduğu sürece bütün atlar bana aynı geliyor' dedim. 'Gawtrey'ye de aynen öyle geliyor' dedi Blair. 'Hangi attan bahsediyorsun?' 'Şu Callaghan'ın size dediği attan' dedim. İşte O zaman Callaghan'a küfretmeye başladı. 'Bu atı bana alacağını söyledi' dedi. 'At Callaghan'ın değil,' dedim, 'Mr. Gawtrey'nin atı o.' İşte iki gün sonra Gawtrey'yi alıp getirdi akşam yemeğine. O gece ben dedim ki, 'Sanırım atı aldınız.' Epeydir içiyodu, Gawtrey'ye de Callaghan'a da sövüyodu. 'Satılmıyor' dedi. 'Peşini bırakmayın' dedim. 'İnsan her şeyi satar.' 'Nasıl peşini bırakmayayım, adam hiçbir fiyatı dinlemek istemiyorken?' dedi. Ben de 'Bırakın konuşmayı karınız yapsın' dedim. 'Adam onu dinleyecektir.' İşte o zaman bana vurdu..."

"Şöyle bir elini uzatmaya kalktı dediydin sanki" dedi şoför.

"Yani konuşurken elini şöyle bir savurdu, ben de tam aynı anda yüzümü ona doğru döndüydüm. Bana vurma niyeti yoktu hiçbir şekilde, çünkü vurursa onu indireceğimi biliyordu. Ona söyledim. Sopa ceketimin içindeydi, elim de hep onda.

"İşte ondan sonra Gawtrey, dur bakayım, haftada bir falan geldi, çünkü ona iyi bir işim var ve kendim hariç hiç kimse için işimden olmaya niyetim yok dediydim. Haftada bir geldi. İlk defasında hatun içeri almadı onu. Sonra bi gün gazete okuyordum (arada sırada gazete okuman gerekir. En azından ne olup bittiğinden azıcık haberdar olman gerekir) ve şu Yale'li Allen'ın bir gösteri kızıyla kaçtığını okudum, kolejden de kovmuşlar, beyefendi duruşunu korumadığı için sanırım. Sanırım bu onu deliye çevirdi, sonuçta koleje kapağı atmıştı. İşte haberi kestim ve Burke denen şu küçük kız (kızla da aram iyiydi) kahvaltı tepsisine koydu o sabah. O öğleden sonra Gawtrey geldiğinde içeri aldı onu hatun ve bu Burke denen kız aniden odaya girdi bir şeyle –ne olduğunu bilmiyorum– ve işte, Gawtrey ve hatun tuhaf bir haller içinde."

"Yani Blair atını aldı" dedi şoför.

"Ne atı?"

"Gawtrey'nin satmadığı atı."

"Benim ne kadar atım varsa Gawtrey'nin de o kadar var, sahip olmadığı atı nasıl satsın ki, anca geçen yıl Pimlico Satışlarında en sona kalan yaşlı bir atı falan varsa bilemem. Üstüne üstlük, Gawtrey daha Blair'e at borçlu falan da değil."

"Daha değil derken?"

"Adamdan hoşlanmadı hatun, anlarsın ya. Eve yalnız geldiği ilk defasında adamı ön kapıdan bile geçirmedi. Sonrakinde de almazdı, eğer şu Burke denen kız kolejli çocukla ilgili gazete haberini kahvaltı tepsisine koymayaydı. İşte ondan sonra geldiğinde onu yine içeri almazdı; sanki adam atmış gibi, hatta köpekmiş gibi, çünkü kadın üzerine binmek zorunda olmadığı halde köpeklerden daha fena nefret ediyodu. Köpek olaydı Blair hatunu binmeye zorlamazdı bile. İşte ben de gidip sanki ben şu Rus droşkilerinden biri ya da onun gibi bir şeymişimcesine Callaghan'ın tepesini attırmak zorunda kaldım yine."

"Rus neyi?"

"Durmadan eloğlu için göbeğini çatlatan heriflerden biri. Ne zaman evden çıksam şu çöplüklerden birinde Gawtrey'yle buluşmam gerekiyodu, sonra da gidip Callaghan'a yaltaklanıyodum, çünkü bilirsin, onun aklında bayağı bir fikir olur."

"Ne tür fikirler?"

"Fikirler işte. Kilisenin pazar gazetesinden çıkma. Bunların doğru olmadığı, çünkü hatunun iyi bir hatun olduğu, onun için üzüldüğü, Blair'e gidip Gawtrey'nin ona yalan söylediğini, atı matı olmadığını diyeceği falan. Çünkü suratının ortasına fırlatılan kuruşu almayacak bir adam, hiç kimseye, tüm o parlak kuralların durması gerektiği yerde, yani kilisenin pazar gazetesinde durması gerektiğini bilecek kadar akıl izan sahibi bir adama geldiği kadar aptal gelmez. Eğer Tanrı bir adamın kendi çimlerini biçmesini istemiyoduysa, ne demeye pazarı pazar gününe koydu? Ha, söyle bana."

"Haklısın sanırsam" dedi şoför.

"Haklıyım tabii" dedi adam. "Hey Allaam! Callaghan'a dedim ki, her hassas adam gibi Blair de bir Rockefeller Quarter atı için hem onun hem de benim boğazımı keser. Sonra rica ettim, şu kız neye yol açtıysa açtı, Blair'in karısı meselesini bırak; sanki böyle kızların yol açtığı ilk vaka mı bu?"

"Öyleyse gidip demedi..." dedi şoför. Durdu; sonra "Şuraya bak" dedi.

Diğer adam baktı. Ağaçların arasındaki boşluktan, uzaktaki pirinç tarlası parçasının tam ortasında, küçücük pembe-siyah bir nokta görebiliyorlardı. Hemen hemen bir buçuk kilometre uzaklıktaydı, çok hızlı devinir gibi değildi.

"Bu da ne?" dedi diğeri. "Tilki mi?"

"Blair bu" dedi şoför. "Hızlı gidiyor. Ötekiler nerede acaba?" Pembe-siyah noktanın uzaklaşıp gözden yitmesini izlediler.

"Eğer azcık akılları varsa eve dönmüşlerdir" dedi diğeri. "Biz de dönebiliriz böylece."

"Öyle sanırsam" dedi şoför. "Eh, yani Gawtrey'de hâlâ Blair'in atı yok."

"Daha değil. Hatun ondan hoşlanmıyor. O günden sonra eve tekrar almadı onu, Burke dedi ki bir gece bir partiden sırf Gawtrey orada diye eve dönmüş. Eğer ben olmayaydım Gawtrey buraya davet mavet edilmezdi, çünkü hatun Blair'e demiş ki, o gelirse kendi gelmezmiş. O sebeple tekrar Callaghan üzerine çalışmam gerekti, böylece günde bir defa gelip atla ilgili Blair'i coşturabilecekti ki Gawtrey'yi davet ettirebilelim, çünkü Blair hatunu zorla getirebilirdi." Şoför arabadan çıkıp ön tarafa, çalıştırma kolunun yanına gitti. Diğer adam bir sigara yaktı. "Ama Blair hâlâ atına kavuşmadı. Onun gibi uzun saçlı bir kadın alırsan, saçını toplu tuttuğu sürece sorun yok. Ama saçlarını açmış yakalamayagör, her şey çok fena olur."

Şoför motorun çalıştırma kolunu kavradı. Sonra duraksadı, kafasını çevirdi. "Dinle" dedi.

"Ne?"

"Boruyu." Gümüşi ses yine duyuldu, soluk, uzak, uzatılmış.

"Bu da nedir?" dedi diğeri. "Burada askerler mi var?"

"Av borusu bu" dedi şoför. "Demek ki tilkiyi yakaladılar."

"Amanın!" dedi diğeri. "Belki de yarın kente geri döneriz artık."

Katırların üzerindeki iki adam yeniden pirinç tarlasını geçip çamlıktaki tepeye doğru sürdüler.

"Şey," dedi genç olan, "zannımca artık tatmin olmuştur."

"Zannınca öyle, he?" dedi diğeri. Genç olanın biraz daha önünden gidiyordu. Konuşurken kafasını geriye çevirmiyordu.

"Üç yıldır bu tilkinin peşinden koşuyodu" dedi genç olan. "Şimdi de öldürdü işte. Nasıl oluyo da tatmin olmuyo?"

Yaşlıca olan adam arkasına bakmadı, kuru, sefil katırının üzerinde, çökkün biçimde oturuyordu, tulumun içindeki bacakları sarkıyordu. Miskin ve alaycı bir tonda konuştu. "Zannımca beyfendülerle ilgili bir şeyi sen hiç öğrenemeyecen."

"Bana göre tilki tilkidir" dedi genç olan. "Yenmez. Ağulayabilirsin de, böylece atları yormazsın."

"Aynen" dedi diğeri. "İşte bu da hiç öğrenemeyeceğin şeylerden biri."

"Neylen alakalı?"

"Beyfendülerlen." Tepeyi tırmanıp gevşek, kumlu yola döndüler. "Yani," dedi yaşlıca olan, "beyfendü ya da değil, zannımca Cal-ina'da kendini bu şekil öldürten ilk tilki budur. Belki de kuzeyde tilkileri bu şekil öldürüyorlardır."

"Öyleyse, orada yaşamıyom diye memnun değilsem kahrolayım" dedi genç olan.

"Zannımca öyle" dedi diğeri. "Ben kendim de burada epeydir iyi idare ediyom."

"Yine de bir kerecik görmek isterdim" dedi genç olan.

"Ben isteyeceğimi zannetmem" dedi diğeri. "Hele ki oralarda yaşamak, bi tilkiyi öldürmek için adamı bunca derde sokuyosa."

Çamların, çobanpüskülü çalılarının, yaban mersinlerinin ve süpürgeotlarının arasından bayırı tırmanıyorlardı. Aniden, yaşlıca olan katırının dizginlerini çekti ve elini arkaya uzattı.

"Ne var?" dedi genç olan. "Ne oldu?"

Tam bir duraksama sayılmazdı; yaşlıca olan yine yola koyuldu, bu kez ıslık çalmaya başlamıştı, melodik ve belirgin bir tonda, ama yüksek sesli olmayan, acıklı, ilahiye benzer bir ezgi tutturmuştu; tam önlerindeki yolu sınırlayan çalıların ötesinden bir atın homurtusu duyuldu. "Kim o?" dedi genç olan. Diğeri hiçbir şey demedi. İki katır tek sıra halinde ilerliyordu. Genç olan sessizce, "Saçlarını açmış. Sanki bahar dalında güneş gibi" dedi. Katırlar ince tabakalı, hışırdayan toprakta yürüyor, kulakları sallanıyordu, iki adam üzengisiz, sallanan ayaklarıyla gevşekçe oturuyordu.

Kadın kısrağın üzerindeydi, saçları parlak bir bulut, güneşte bakırdan bir çağlayan, omuzlarında; kollarını kaldırmış, saçlarıyla meşgul elleri. Doru attaki adam kısa bir mesafe ötede. Bir sigara yakıyordu. İki katır geldi, yorulmak bilmez, badi badi yürüyüşleri, düşmüş kafaları ve eğilip duran kulaklarıyla. Genç olanı kadına bir defada cesur ve açıkça gözünü dikti; yaşlıca olan yumuşak, yavaş, ahenksiz ıslığını kesmemişti; onlardan yana bakmıyor gibiydi. Hiç bir şey imlemeden geçip gidecek gibi görünürken, doru attaki adam ona hitaben konuştu.

"Yakaladılar, değil mi?" dedi. "Boruyu duyduk."

"Hee" dedi işçi tulumlu adam kuru, ağır aksak bir tınıyla. "Hee, yakalandı. Yakalanmaktan başka bişey yapacağı da yoktu."

Genç olan, yaşlıca adama bakan kadını izliyordu, elleri bir anlığına saçlarında takılı kalmıştı.

"Ne demek istiyorsun?" dedi doru attaki adam.

"O siyah atla izini sürüp alt etti onu" dedi iş tulumlu adam.

"Yani köpekler yok muydu diyorsun?"

"Zannımca yoktu" dedi beriki. "Köpeklerin sürecek kara atları olmaz hiçbir zaman." İki katır durmuştu; yaşlıca olan adam, biçimsiz şapkasının ardında yiten yüzünü bir parça doru attaki adama döndü. "Tilki eski tarlayı geçip hendeğin kenarına geldi ve gizlendi, avcının hendeği atlamasına izin verdi, zannımca aynı yoldan geri gitmekti gayesi. Zannımca köpeklerden korkmuyodu. Zannımca onları o kadar çok kandırdı ki artık ona endişe vermiyolardı. Zannımca onu endişelendiren adamdı. Zannımca onunla adam üç yılın ardından biri diğerini belki de senin ananı ya da karını bileceğin kadar iyi biliyodu, gerçi sen daha önce hiç evlenmedindi yeri gelmişken. Her neyse, hendeğin kenarındaydı, orada olduğunu biliyodu adam, tilkiye nefes alacak kadar bile zaman bırakmadan dosdoğru tarlayı geçti. Zannımca, tarlayı sanki bir şahin gibi görebilirmiş, köpek gibi koku alabilirmişçesine geçerken belki siz de gördünüz onu. Ve tilki ordaydı, köpekleri kandırdığı yerde. Ama nefes alacak zamanı kalmamıştı ve yine koşup hendek kenarından atlamak zorunda kaldığında çalılıklara düştü zannımca ve artık oradan çıkıp koşamayacak kadar yorgun düşmüştü. Ve adam gelip hendeği atladı, aynen tilkinin yapmasını istediği gibi. Ama tilki hâlâ çalılıklardaydı ve adam havada süzülürken aşağı bakıp tilkiyi gördü ve atından atlayıp tıpkı tilkinin daldığı gibi daldı çalılıklara. Belki ani bir hileyle kurtulmak istedi tilki, bilemiyom. Dediğine göre çevresinde fır dolanıp yüzüne atladı ve o da yumruğuyla yere serdi hayvanı, çizmelerinin topuğuyla ölene kadar tekmeledi. Köpekler daha varmamıştı oraya. Onlara hiç ihtiyacı kalmadı zaten." Konuşmayı bıraktı, sıska, sabırlı katırının üzerinde bir süre daha uyuşukça, gevşekçe oturdu, yüzü şapkasıyla gölgelenmişti. "Yani," dedi, "zannımca ben devam ediyom, daha bir lokma bile kahvaltı et-

medim. Size eyi günler dilerim." Katırını harekete geçirdi, ikinci katır onu izlemeye başladı. Geriye bakmadı.

Ama genç olan baktı. Dönüp doru atta oturan adama baktı, elindeki sigara yanıyordu, duman bulutu güneşli sessizlikte solgun ve esintisizdi, ve kestane rengi atta oturan kadına baktı, kolları kalkmıştı ve elleri parlak, bulutsu saçlarıyla meşguldü; genç adam, gençlerin yapacağı gibi, kendini o uzak ve erişilmez kadının yanında hayal etti, etmeye çalıştı, o beyhude ve dilsiz ânı, ayrılık ve umutsuzluk ânını kuşatıp aşmaya çalıştı; genç olduğundan, umutsuzluğu öfkeye çok benziyordu: Öfkesi, yitik kadına, umutsuzluğu ise trajik ve kaçılması imkânsız dünyada kadının mahvının cisimleşmiş hali olan adama yönelikti. "Ağlıyordu" dedi ve şiddetle sövmeye başladı, herhangi bir konusu ya da öznesi olmaksızın.

"Hadisene" dedi yaşlıca olan. Geriye bakmadı. "Zannımca biz eve varana kadar av kahvaltısı gözlemeleri neredeyse hazır olur."

Çeviren: Aysun Arslan

Bir Kraliçe Vardı

Elnora kulübesinden çıkıp arka bahçeye girdi. Uzun ikindi boyunca, koskocaman kare şekilli ev, evin çevresindeki yapılar, neredeyse bir asırdır, John Sartoris'in Carolina'dan gelip bütün bunları inşa ettiği günden bu yana uyuklarcasına, huzur içinde duruyorlardı. John Sartoris bu evde ölmüştü, oğlu Bayard da. Bayard'ın oğlu John ve John'un oğlu olan Bayard da bu evden ebediyete intikal etmiş, ama son Bayard bu evde ölmemişti.

Yani sessizlik, artık kadınların sessizliğiydi. Elnora arka bahçede mutfak kapısına doğru yürürken, on yıl önce bu saatte yaşlı Bayard'ın, arka verandayı bir aşağı bir yukarı arşınladığını, Zenci hizmetkârlara ve kısrağını hazırlaması için seyis çırağına seslendiğini hatırladı. O zamanlar her ikisi de, olasılıkla kendi babaları da bilmiyordu ama Bayard onun erkek kardeşiydi. Çoktan ölmüştü. Torunu olan Bayard da yirmi altısında hayatını kaybetmişti. Zenci hizmetkârlar da, Simon ve Elnora'nın annesinin kocası da mezardaydılar. Elnora'nın eşi Caspey hırsızlıktan hapse düşmüştü. Oğlu Joby ise güzel kıyafetler giyip Beale Caddesi'nde dolaşabilmek için Memphis'e gitmişti. Böylece evde yalnızca, ilk John Sartoris'in kız kardeşi olan, tekerlekli sandalyeye bağlı ve çiçek bahçesine bakan pencerenin yanından ayrılmayan doksan yaşındaki Virginia ve genç Bayard'ın dul eşi Narcissa ile oğlu kalmıştı. Carolina ailesinin son bireyi olan Virginia Du Pre, Mississippi'ye 69'da gelmişti. Gelirken sadece üzerindeki giysiler ve içinde Carolina'daki bir pencereden çıkartılmış renkli cam parçalarının, koparılmış bir iki çiçeğin ve iki şişe porto şarabının bulunduğu bir sepet vardı yanında. Erkek kardeşinin öldüğünü görmüştü, sonra yeğeninin, sonra yeğeninin oğlunun ve yeğeninin oğlunun iki oğlunun öldüğünü de görmüştü. Ve şu anda erkeklerini kaybetmiş bu evde, yeğeninin torununun karısı ve onun oğlu Benbow'la birlikte yaşıyordu. Benbow'a Fransa'da öldürülen amcasının adıyla, Johnny diye seslenmekte ısrar etmişti. Zenciler için de yemeği pişiren Elnora, tarlayı süren

oğlu Isom ve Virginia Du Pre'nin yatağının yanı başındaki portatif karyolada uyuyan ve ona bir çocuğa bakar gibi bakan Elnora'nın kızı Saddie vardı.

Yine de her şey yolundaydı. "Ben ona bakabilirim" diye düşünüyordu Elnora, arka bahçeden geçerken. "Kimsenin yardımına ihtiyacım yok" dedi kendi kendine yüksek sesle – küçük, dik ve güzel başıyla, uzun, kahverengi tenli bir kadındı. "Çünkü bunu ancak bir Sartoris yapabilir. Albay öldüğünde bunu biliyordu, bu yüzden ona bakmamı söyledi. Bana dedi ki, şehirden kimseyi içeri alma." Gerekenden bir saat önce eve gelmesine neden olan şeyi düşünüyordu. Şöyle olmuştu: Kulübesinde işlerini yaparken genç Bayard'ın karısı Narcissa'yla on yaşındaki oğlunu ikindi ortası otlağın önünden geçerlerken görmüştü. Kapıya çıkıp onları izlemişti, oğluyla beyaz giysili iri genç kadın ikindi sıcağında otlağın önünden dereye doğru yürüyorlardı. Nereye gittiklerini ya da –beyaz bir kadının merak edeceği gibi– niye gittiklerini merak etmemişti. Ama o da melezdi ve beyaz kadına sessiz ve ağırbaşlı bir küçümsemeyle bakmıştı. Bu, evin vârisi hayattayken bile, hanımından aldığı emirleri dinlerken ya da onları kafasında tartarken takındığı ifadenin aynısıydı. Aynen iki gün önce, Narcissa'nın ona bir iki günlüğüne Memphis'e gideceğini ve Elnora'nın yaşlı halaya tek başına bakması gerektiğini söylediğinde olduğu gibi. "Sanki hiç yapmadığım şey" diye düşünmüştü Elnora. "Buraya geldiğinden beri çok da bir şey yapmadın. Sana hiç ihtiyacımız yoktu. Bunu hiç düşündün mü?" Ama bunları söylememişti. Bunları sadece düşünmüş ve hazırlanması için Narcissa'ya yardım etmişti. Sonra da arabanın kasabaya ve istasyona doğru gidişini seyretmişti tek kelime etmeden. "Geri gelmesen de olur" diye geçirmişti içinden araba gözden kaybolurken. Ama Narcissa bu sabah geri gelmişti. Ne ani gidişini ne de ani dönüşünü açıklama ihtiyacı duymuştu. Ve erken ikindi vakti, Elnora kulübesinin kapısında durmuş, sıcak haziran güneşinde kadınla oğlanın otlağın önünden geçişlerini izlemişti.

"Tamam, nereye gittiği kendisini ilgilendirir" dedi Elnora yüksek sesle. O sırada mutfak merdivenlerini çıkıyordu. "Miss Jenny'yi tekerlekli sandalyesinde Zencilere emanet edip, durup dururken Memphis'e niye gittiği de öyle" diye ekledi. Ses tonundaki düşünceli tutarsızlıkla, yine yüksek sesle söylemişti. "Gittiğine şaşırmadım,

sadece geri dönmesine şaşırdım. Yoo, aslında ona bile şaşırmadım. Burayı bırakıp gidecek hali yok. İşte şimdi de geri geldi." Sonra daha sessiz ama duyulabilir şekilde, ses tonunda hiç kin ve öfke olmaksızın, "Süprüntü" dedi. "Kasaba süprüntüsü."

Mutfağa girdi. Kızı Saddie masada oturmuş, bir yandan önündeki tabaktan turp yapraklarından yapılmış bir yemek yiyor, bir yandan da sayfa köşeleri kıvrılmış, sayfaları kirlenmiş bir moda dergisine bakıyordu. "Niye geldin?" diye sordu annesi. "Bir şey isterse Miss Jenny'yi yukarıdan daha iyi duyarsın."

"Miss Jenny'nin bir şeye ihtiyacı yok" dedi Saddie. "Camın kenarında öylece oturuyor."

"Miss Narcissa nereye gitti?"

"Bilmiyorum" dedi Saddie. "Bory'yi de alıp bir yere gitti. Daha gelmedi."

Elnora homurdandı. Ayakkabılarını bağlamamıştı ve iki hamlede onları ayağından çıkarıverdi. Mutfaktan çıkıp, bahçeden gelen mis gibi havayla ve bir haziran öğleden sonrasının türlü uyutucu sesleriyle dolu, yüksek tavanlı, sessiz salona çıktı. Kütüphanenin açık kapısına doğru gitti. Pencerenin yanında yaşlı bir kadın tekerlekli sandalyesinde oturmaktaydı (kışları sanki asılı bir portre gibi başını çerçeveleyen Carolina camından yapılma dar kenarlı sürmeli pencere bu kez yukarı kaldırılmıştı). Dimdik oturuyordu; zayıf, dik duruşlu, narin burunlu bir kadındı. Saçları kireç badanalı duvar rengindeydi. Omzunda beyaz, yün bir şal vardı. Siyah elbisesinin üstünde, şalı saçından daha beyaz değildi. Pencereden dışarı bakıyordu. Profilden yüzü yukarı kalkık ve hareketsiz duruyordu. Elnora içeri girdiğinde başını çevirip, doğrudan, sorgulayıcı bir ifadeyle Zenci kadına baktı.

"Arka taraftan gelmediler, değil mi?" dedi.

"Yok" dedi Elnora. Sandalyeye yaklaştı.

Yaşlı kadın yeniden pencereden dışarı baktı. "Bütün bu olup bitenden hiçbir şey anlamadığımı söylemeliyim. Miss Narcissa ortalarda fazla dolanır oldu birdenbire. Başını alıp öylece..."

Elnora sandalyenin yanındaydı. "Onun gibi tembel bir kadın için bu kadarı fazla" dedi soğuk, alçak ses tonuyla.

"Başını alıp öylece..." dedi yaşlı kadın. Durdu. "Onun hakkında bu şekilde konuşmamalısın."

"Ben sadece doğruyu söyledim" dedi Elnora.

"O zaman gerçeği kendine sakla. O, Bayard'ın karısı. Yani artık Sartoris ailesinden bir kadın."

"Hiçbir zaman bir Sartoris kadını olmayacak" dedi Elnora.

Öteki, pencereden dışarı bakıyordu. "İki gün önce alıp başını öylece Memphis'e gidip iki gece kalsın. Doğduğundan beri o çocuktan ayrı bir gece geçirmiş değildi. Tam iki gece onu yalnız bıraksın, hem de hiçbir sebep söylemeden; sonra eve gelip çocuğu alıp güpegündüz ormanda yürüyüşe çıksın! Sanki oğlan da onu özledi. Sence gittiğinde onu özledi mi?"

"Yoo" dedi Elnora. "Bir Sartoris erkeği kimseyi özlemez."

"Elbette özlemedi." Yaşlı kadın dışarı bakıyordu. Elnora sandalyenin biraz arkasında duruyordu. "Otlağın karşı tarafına mı gittiler?"

"Bilmem. Gidiyorlardı, gözden kayboldular. Dereye doğru."

"Dereye doğru mu? Ne yapacaklarmış ki orada?"

Elnora cevap vermedi. Sandalyenin biraz arkasında duruyordu, bir Kızılderili gibi, dimdik, kıpırdamadan. Öğleden sonra geçiyordu. Güneşin ışıkları pencerenin aşağısındaki bahçeye yatay düşüyordu ve çok geçmeden bahçedeki yaseminler akşamla birlikte kokularını salmaya başlayacaktı. Neredeyse açıkça hissedilir halde yavaş yavaş dalgalar halinde odaya dolacaktı kokuları, keskin, tatlı, çok tatlı. İki kadın pencerede hareketsiz duruyordu: Biri tekerlekli sandalyede biraz öne eğilmiş, Zenci kadınsa sandalyenin az arkasında, bir karyatid gibi dik ve hareketsiz.

Kadın ve çocuk bahçeden içeri girip eve yaklaştıklarında bahçedeki ışık bakır rengine dönmeye başlamıştı. Sandalyedeki yaşlı kadın aniden öne eğildi. Yaşlı kadın bu hareketi yaparken, Elnora'ya, ruhu kötürüm bedenini adeta bir kuş gibi terk edip çocuğu karşılamak için bahçeyi bir boydan bir boya geçiyormuş gibi geldi. Elnora kendisi de bir parça öne eğildiğinden, yaşlı kadının yüzündeki sevecen, dolaysız, habersiz ifadeyi görebiliyordu. Yaşlı kadın birdenbire sertçe arkasına yaslandığında, o iki kişi bahçeyi geçip neredeyse eve varmıştı. "Niye ıslaklar?" diye sordu kadın. "Elbiselerine bak. Elbiseleriyle dereye girmişler!"

"Gidip akşam yemeğini hazırlamaya başlasam iyi olacak sanırım" dedi Elnora.

II

Mutfakta, Elnora marul ve domatesleri hazırladı, ekmeği dilimledi (saf mısır ekmeği değildi, hatta çörek bile sayılmazdı). Gerçekten gerekli olmadıkça adını anmadığı o kadın öğretmişti bu ekmeği pişirmeyi ona. Isom ve Saddie duvara dayanmış sandalyelerde oturuyorlardı. "Ona karşı değilim" dedi Elnora. "Ben Zenciyim, o beyaz. Ama benim siyah çocuklarımda onda olduğundan daha çok kan var. Nasıl davranacaklarını biliyorlar."

"Sen de Miss Jenny de, sanki Miss Jenny'den sonra kimse doğmamış gibi davranıyorsunuz" dedi Isom.

"Doğdu mu?" dedi Elnora.

"Miss Jenny, Miss Narcissa'yla anlaşıyor" dedi Isom. "Bir şey söylemesi gereken o. Bu konuyla ilgili hiçbir şey söylediğini duymadım."

"Miss Jenny'nin kalitesinden" dedi Elnora. "Bu yüzden. Ve bu, sizin bilmediğiniz bir şey, çünkü siz bunu göremeyecek kadar geç doğdunuz."

"Bana göre Miss Narcissa da herkes kadar kaliteli" dedi Isom. "Ben bir fark göremiyorum."

Elnora aniden masadan uzaklaştı. Isom da aynı anda ayağa fırladı ve sandalyesini annesinin yolundan çekti. Ama o sadece mutfak dolabına gidip bir tabak aldı ve masaya, domateslere geri döndü. "Bir Sartoris olarak ya da herhangi kaliteli biri olarak doğduğunda, o kalite kendini gösterir" dedi Elnora, çevik kahverengi, becerikli elleri üzerinden, düz, değişmeyen bir ses tonuyla. Bu iki kadından bahsederken "o" zamirini ayrım yapmaksızın kullanırdı. Ses tonu en az Miss Jenny'den bahsederken değişirdi. "O ta buralara kadar tek başına gelmiş, hem de şehir hâlâ Yankilerle doluyken. İhtiyar Marse John dışında, ki o da yüzlerce kilometre uzakta Mississippi'deymiş, tüm akrabaları katledilmiş, öldürülmüşken ta Cal-lina'dan buralara gelmiş."

"Burayla Cal-lina arası iki yüz milden fazla" dedi Isom. "Okulda öğrendim. Neredeyse iki bin."

Elnora'nın elleri çalışmayı sürdürdü. Onu duymuşa benzemiyordu. "Yankiler babasını ve kocasını öldürüp, Cal-lina'daki evini yakıp, onun ve annesinin başına yıkmışlar. Bir başına kalmış ve

Mississippi'den buraya, kalan tek hısmının yanına bir başına gelmiş. O kış kıyamette, yanına bir sepetten başka bir şey almadan buraya gelmiş. İçinde çiçek tohumları, iki şişe şarap ve ihtiyar Marse John'un kütüphane penceresine koyduğu renkli cam parçaları varmış sadece. O camların içinden bakınca Cal-lina'ya bakıyormuş gibi hissedecekmiş. Buraya bir Noel'de, alacakaranlıkta gelmiş. İhtiyar Marse John, çocuklar ve annem kapıda bekliyorlarmış. Kapalı at arabasının içinde dimdik oturuyormuş, ihtiyar Marse John'un onu indirmesini bekliyormuş. Dışarıda insanlar onları görebilir diye o zaman bile öpüşmemişler. İhtiyar Marse John sadece "Hoş geldin Jenny" demiş, o da "Hoş bulduk" diye karşılık vermiş. Onu eliyle yönlendirmiş ve birlikte ahalinin onları gözetleyemeyeceği evin içine doğru yürümüşler. Sonra ağlamaya başlamış. İhtiyar Marse onu tutuyormuş. Dört bin millik yoldan sonra..."

"Burayla Cal-lina arası dört bin mil değil" dedi Isom. "İki bin. Okulda, kitapta öyle diyor."

Elnora onun söylediklerini hiç umursamadı; elleri durmadan çalışıyordu. "Ağlamak onun için zormuş. 'Çünkü ağlamaya alışık değilim' demiş. 'Bunu yapmaktan vazgeçeli çok oldu. Hiç vaktim olmadı. O Yankilerin Allah belasını versin' demiş. 'Yankilerin Allah belasını versin.'" Elnora mutfak dolabına doğru hareket etmişti yine. Sanki, çıplak ayakları üzerinde sessizce kendi sesinden uzaklaşmıştı, sesin kendisi susmuş olsa bile mutfağın sessizliğini doldurması için onu geride bırakmış gibiydi. Bir tabak daha alıp masaya geri döndü. Elleri yine domates ve marullarla meşguldü. Kendisinin yiyemediği bir yemekti bu. "İşte bu yüzden, toplanıp Memphis'e gidebileceğini (Narcissa'dan bahsediyordu, iki Zenci onun kimden bahsettiğini biliyordu), gülüp eğlenebileceğini ve Zencilerden başka bakacak kimsesinin olmadığı bu evde Miss Jenny'yi iki gece boyunca yapayalnız bırakabileceğini sanıyor. Sartoris'in çatısı altına gir, on yıl boyunca Sartoris ekmeği ye, sonra da sanki gezintiye çıkmış Zenci gibi, kimseye niye gittiğini bile söylemeden toplan git."

"Miss Jenny'nin ona bakması için senden başka kimseye ihtiyacı olmadığını söylememiş miydin?" dedi Isom. "Dün onun dönüp dönmemesinin umurunda olmadığını söylediğini hatırlıyorum."

Elnora sert, küçümseyici, fakat gürültüsüz bir ses çıkardı. "Dönmemesinin mi? Beş yıl boyunca Bayard onunla evlensin diye uğraş-

madı mı? Bayard savaştayken o durmadan Miss Jenny'yi işlemeye uğraşmadı mı? Onu izledim ben. Haftada iki ya da üç kez buraya geliyordu, Miss Jenny de usul erkan gereği öyle yaptığını sanıyordu. Ama ben biliyordum. Her zaman neyin peşinde olduğunu biliyordum. Çünkü ben süprüntüyü tanırım. Süprüntülerin kaliteli insanları ele alma yollarını bilirim. Kaliteli insan kendi kalitesinden dolayı bunu göremez. Ama ben görürüm."

"O zaman Bory de süprüntü olmalı" dedi Isom.

Elnora bu kez döndü. Ama Isom o daha konuşmadan sandalyesinden kalkmıştı. "Kapa çeneni de akşam yemeğini servis etmek için hazırlan." Isom lavaboya yürüyüp ellerini yıkamaya hazırlanırken onu izledi. Sonra masaya geri döndü. Kırmızı domatesler ve marulun açık turkuvaz yeşili arasında, ellerinin uzun parmakları kahverengi ve marifetliydi. "İhtiyaçlar" dedi. "Bory'nin ihtiyaçları değil mesele, Miss Jenny'ninkiler de değil. Söz konusu olan ölmüş olanların ihtiyaçları. Ölmüş olan ve bu konuda hiçbir şey yapamayacak İhtiyar Marse John'un, Albay'ın, Mr. John'un ve Bayard'ın ihtiyaçları. İşte ihtiyaç burada. İşte benim bahsettiğim bu. Ve bunu orada o sandalyede oturan kişiden ve burada, bu mutfaktaki Zenci olan benden başka kimse göremez. Diğerine karşı bir tavrım yok. Sadece kaliteye kalite eşlik eder diyorum ve kalitesizliğe de aynı şekilde kalitesizlik. Üstüne o ceketi giyiyorsun şimdi. Yemeklerin hepsi hazır."

III

Ona anlatan, oğlandı. Tekerlekli sandalyesinin üzerinde öne eğilip, pencereden çocukla kadının bahçeyi geçip evin köşesinde gözden kayboluşlarını izlemişti. Hâlâ öne doğru eğilmiş aşağıya, bahçeye bakıyorken, eve girdiklerini, kütüphanenin kapısından geçtiklerini ve merdivenleri çıktıklarını duymuştu. Aşağıya, bahçeye, şimdi irileşmiş olan ağaççıklara bakmayı sürdürmüştü. Daha kibrit çöpünden büyük değillerken, onları Carolina'dan getirmişti. Yeğeniyle evlenip, onun çocuğunu taşıyacak olan genç kadınla tanıştıkları yer bu bahçeydi. Sene 1918'di ve Genç Bayard'la erkek kardeşi hâlâ Fransa'dalardı. John öldürülmeden önceydi ve Narcissa haftada

bir iki kez kasabadan çıkıp buraya onu ziyarete gelirdi. Çiçeklerle uğraşıyor olurdu. "Bayard'la çoktan nişanlıydı ve bunu bana söylemedi" diye düşündü yaşlı kadın. "Ama zaten bana o kadar az şey söylerdi ki" diye düşündü. Akşamın sönen ışıklarının aydınlattığı ve beş yıldır hiç girmediği bahçeye bakıyordu. "Her şeyle ilgili yeteri kadar konuşurdu. Bazen bu kadar az konuştuğu halde kendini Bayard'a nasıl yamayabildi merak ediyorum. Belki de sadece var olarak, boşlukta yer kaplayarak yapmıştır bunu. O mektubu aldığında olduğu gibi." Bayard'ın eve dönmesinden bir gün önceydi. Narcissa uğrayıp iki saat kalmış, gitmeden hemen önce de mektubu göstermişti. Gönderenin kim olduğu belli değildi ve ağza alınmaz laflarla doluydu; yazanlar deli saçmasıydı. Narcissa'yı, mektubu Bayard'ın büyükbabasına göstermesi, onun da uğraşıp adamı bulmasını ve cezalandırmasını sağlaması için ikna etmeye çalıştığında Narcissa bunu reddetmişti. "Yakıp unutacağım" demişti. "Pekâlâ, sen bilirsin" demişti yaşça büyük olan kadın. "Ama buna müsaade edilmemeli. Bir hanımefendi böyle bir adamın insafına kalmış olmamalı, mektupla bile olsa. Her beyefendi buna inanır ve böyle düşünerek hareket eder. Ayrıca, sen bu konuyla ilgili bir şey yapmazsan sana yine yazar." "O zaman Albay Sartoris'e gösteririm" demişti Narcissa. Narcissa yetimdi, erkek kardeşi de Fransa'daydı. "Ama, anlamıyor musunuz, başka birinin, bir erkeğin hakkımda böyle şeyler düşündüğünü bilmesine izin veremem" demişti. "Eh, ben birinin benim hakkımda hiç cezalandırılmadan bu şekilde düşünmesine müsaade etmektense, o kişinin hakkımda bir kere böyle düşündüğünü ve bunun için at kırbacıyla dövüldüğünü bütün dünyanın bilmesini isterdim. Ama bu senin sorunun." "Yakıp unutacağım" demişti Narcissa. Sonra Bayard dönmüş ve hemen ardından da evlenmişlerdi ve Narcissa bu evde yaşamaya başlamıştı. Sonrasında hamile kalmıştı, ama çocuk daha doğmadan Bayard bir uçak kazasında ölmüştü, sonra onun büyükbabası ihtiyar Bayard da ölmüş, ardından çocuk doğmuştu. Yeğenine başka mektup gelip gelmediğini sormak işte bundan iki yıl sonra aklına gelmiş, Narcissa gelmediğini söylemişti.

O zamandan beri böylece sessiz sakin yaşamışlardı, erkekleri olmadan bu büyük evdeki kadınca hayatları böyleydi. Zaman zaman Narcissa'yı yeniden evlenmesi için sıkıştırmıştı. Ama diğeri

bunu sessizce reddetmiş ve yıllarca, ikisi ve Miss Jenny'nin ölmüş amcasının adıyla çağırmakta ısrar ettiği çocukla birlikte böylece yaşamışlardı. Derken bir hafta önce bir akşam, Narcissa'nın akşam yemeğine bir misafiri gelecekti. Misafirinin erkek olduğunu öğrenince, bir süre sandalyesinde kıpırdamadan oturmuştu Miss Jenny. "Eh" diye düşünmüştü içinden. "Zamanı geldi. Yani. Olması lazım, daha genç. Bir de burada yatalak bir kadınla yalnız yaşamak... İyi. Zaten benim yaptığımı yaptırmazdım ona. Ondan bunu bekleyemezdim. Sonuçta o bir Sartoris değil. Onlarla, o budala ve gururlu hortlaklarla bir kan bağı yok." Misafiri gelmişti. Tekerlekli sandalyesinde yemek masasına götürülene kadar adamı görmemişti. Sonra, kel, zeki bakışlı, gençten bir adam olduğunu gördü. Saat zincirinden bir Phi Beta Kappa anahtarı sarkıyordu. Anahtara dikkat etmemişti, ama daha ilk bakışta adamın Yahudi olduğunu anladı. Adam onunla konuştuğunda kızgınlığı öfkeye dönüştü ve adeta zıplayıp yere vuran bir yılan gibi sandalyesinde geriye çekildi. Bu hareketi tekerlekli sandalyeyi masadan geri itecek kadar kuvvetliydi. "Narcissa," dedi, "bu Yanki'nin burada işi ne?"

Orada, mumlarla aydınlatılmış yemek masasında, üçü de kaskatı kesildi. "Hanımefendi," dedi adam, "eğer sizin cinsiniz bize karşı savaşmış olsaydı dünyada hiç Yanki kalmazdı."

"Bunu bana söylemek zorunda değilsin genç adam" diye karşılık verdi Miss Jenny. "Şansına şükret ki büyükbabanın savaştığı kişiler yalnızca erkeklerdi." Daha sonra Isom'u çağırıp yemeğini yemeden sandalyesini masadan uzaklaştırdı. Ve odasında ışıkların yakılmasına bile müsaade etmedi, Narcissa'nın yukarı gönderdiği tepsiyi de reddetti. Yabancı gidene kadar karanlık penceresinin yanı başında oturdu.

Üç gün sonra, Narcissa gizemli bir şekilde Memphis'e gidip iki gece kaldı. Doğduğundan beri oğlundan bir gece bile ayrı kalmamıştı. Giderken de, geri dönerken de hiçbir açıklama yapmadı. Yaşlı kadın daha şimdi o ve oğlunun üstü başı ıslak bir halde bahçeden geçişini izlemişti. Sanki dereye girmiş gibiydiler.

Ona anlatan, oğlandı. Odaya temiz kıyafetleriyle girdi, saçları düzgün bir şekilde taranmış ama hâlâ ıslaktı. İçeri girip sandalyesine yaklaştığında hiç sesini çıkarmadı. "Deredeydik" dedi çocuk. "Yüzmedik. Sadece suyun içinde oturduk. Benden ona yüzme çu-

kurunu göstermemi istedi. Ama yüzmedik. Yüzebileceğini sanmıyorum. Üstümüzdeki kıyafetlerle suyun içinde oturduk sadece. Tüm akşamüstü. Böyle yapmak istedi."

"Eh" dedi yaşlı kadın. "Hıh. İyi. Eğlendiniz herhalde. Aşağı gelecek mi?"

"Evet efendim. Üstünü giyince."

"Peki... yemekten önce dışarı çıkmak için biraz zamanın var istersen."

"O zamana kadar burada sizinle kalabilirim, eğer isterseniz."

"Hayır. Dışarı git. Saddie gelene kadar beklerim."

"Tamam" deyip odadan çıktı çocuk.

Günbatımı sona erdiğinde, oda yavaşça karanlığa gömüldü. Yaşlı kadının gümüş rengi saçları da karanlıktaydı; büfenin camında hareketsiz bir nesne gibi karanlıktı başı. Pencereyi çerçeveleyen, aralıklı boyanmış cam panel bir hayalde gibi canlı ve dingindi. Orada öylece oturuyor ve şimdi yeğeninin karısının merdivenleri indiğini duyuyordu. Genç kadın içeri girene kadar sessizce oturup kapıya baktı.

Beyaz giymişti: Otuzlu yaşlarında iri bir kadındı. Alacakaranlıkta, heykellerdeki o kahramanca duruş vardı üstünde. "Işık ister misiniz?" dedi.

"Hayır" dedi yaşlı kadın. "Hayır, henüz değil." Tekerlekli sandalyede dimdik, hareketsiz oturuyordu. Genç kadının odada dolaşmasını izliyordu. Beyaz elbisesi, sanki bir tapınağın ön cephesinde duran bir karyatid heykeli canlanmışçasına, kahramanca bir edayla salınıyordu. Oturdu. "O mek..." diye başladı.

"Bekle" dedi yaşlı kadın. "Sen başlamadan... Yaseminler. Kokuyu alıyor musun?"

"Evet. O mek..."

"Bekle. Her zaman günün bu saatinde başlar. Elli yedi senedir bu zamanlarda, haziranda başlıyor. Onları Carolina'dan bir sepetin içinde getirdim. Hatırlıyorum, o ilk yılın mart ayında bütün bir gece oturup, kökleri sardığım gazete kâğıtlarını yakmıştım. Kokuyu alıyor musun?"

"Evet."

"Eğer konu evlilikse, sana söylemiştim. Sana beş yıl önce, seni bu yüzden suçlamayacağımı söylemiştim. Genç bir kadınsın. Genç

bir dulsun. Çocuğun olsa da, bir tek çocuk yetmez, demiştim. Sana, benim yaptığımı yapmıyorsun diye seni suçlamam, dedim. Değil mi?"

"Evet. Ama o kadar da kötü değil."

"Değil mi? Ne kadar kötü değil?" Yaşlı kadın dimdik oturuyordu, başını biraz geriye atmıştı. İnce yüzü keskin bir ifadeyle alacakaranlığın içinde kaybolmaya başlamıştı. "Seni suçlamayacağım. Bunu sana söyledim. Beni düşünmek zorunda değilsin. Benim hayatım bitti; çok az şeye ihtiyacım var; onlar da Zencilerin yapamayacağı şeyler değil. Beni düşünme, duyuyor musun?" Diğeri hiçbir şey söylemiyordu. O da hareketsizdi, sakindi; sesleri akşam karanlığında aralarında katılaşmış gibiydi. Sözler iki ağızdan da çıkmamış gibiydi sanki, ikisi de durgun ve karanlıkta kaybolmakta olan iki yüze de ait değildi. "Bana söylemen lazım o halde" dedi yaşlı kadın.

"O mektuplar yüzünden. On üç yıl önceki. Hatırlamıyor musunuz? Bayard Fransa'dan gelmeden önce, sizin bizim nişanlandığımızdan henüz haberiniz yokken. Size onlardan birini göstermiştim ve siz de onu Albay Sartoris'e vermeyi ve onun mektubu yazanın kim olduğunu bulmasını istemiştiniz. Bunu yapmayacaktım. Hiçbir hanımefendinin, bunu ne kadar çok isterse istesin, kimden geldiği belli olmayan aşk mektuplarını kabul edemeyeceğini söylemiştiniz."

"Evet. Gizli gizli böyle şeyler düşünen bir adamın cezasız kalmasındansa, bir hanımefendinin böyle bir mektup aldığını dünya bilse daha iyidir, demiştim. Bana yaktığını söylemiştin."

"Yalan söyledim. Sakladım. Ve on tane daha mektup aldım. Hanımefendiler hakkında söylediklerinize yüzünden size bundan bahsetmedim."

"Ha" dedi yaşlı kadın.

"Evet. Hepsini sakladım. Onları hiç kimsenin bulamayacağı bir yere gizledim."

"Ve onları tekrar okudun. Bazen oradan çıkarıp tekrar okudun."

"Onları gizlediğimi sanıyordum. Sonra, hatırlıyor musunuz, Bayard'la evlendiğimiz gecenin hemen ertesi gece şehirdeki evimize hırsız girdi; aynı gece, Albay Sartoris'in bankasındaki şu muhasebeci, Bayard'ın bankadaki parasını çalıp kaçtı hani? Ertesi

sabah, mektuplar yok oldu. O zaman onları kimin gönderdiğini anladım."

"Evet" dedi yaşlı kadın. Hareket etmiyordu. Karanlıkta kaybolan başı sanki gümüşten cansız bir şeydi.

"Yani dışarıda, dünyada bir yerdeydiler. Bir yerlerdeydiler. Deliye döndüm bir süre. Onları okuyan insanları, erkekleri düşündüm. Yalnızca adımı görmüyorlardı onların üstünde, onları tekrar tekrar okuyan gözlerimin izleri de oradaydı. Çıldırmıştım. Bayard'la balayındayken çılgına dönmüştüm. Onu tek, herkesten ayrı düşünemiyordum.. Sanki dünyadaki bütün erkeklerle aynı anda yatmak zorundaymışım gibi geliyordu.

"Sonra, yaklaşık on iki yıl önce Bory doğdu ve ben artık bunu atlattığımı düşündüm. Mektupların dışarıda bir yerde olması fikrine alışmıştım. Belki de gittiklerini, yok olduklarını ve güvende olduğumu düşünmeye başlamıştım. Arada bir aklıma gelirlerdi, ama sanki Bory ve siz beni koruyor gibiydiniz, mektuplar Bory'yi aşıp bana ulaşamazlardı sanki. Ve sonra bir sabah, on iki yıl sonra, o adam beni görmek için çıkageldi. O Yahudi. O akşam yemeğe kalan Yahudi."

"Ha" dedi yaşlı kadın. "Evet."

"Adam bir Federal ajandı. Hâlâ bankayı soyan adamı arıyorlardı ve mektuplarım o ajanın elindeydi. Onları muhasebecinin o gece kaçarken düşürdüğü ya da attığı yerde bulmuşlardı ve bu ajan, dava üzerinde çalışırken onları on iki yıl boyunca saklamıştı. Sonunda beni görmeye gelmişti. Adamın nereye gittiğini öğrenmeye çalışıyormuş. Adam bana o şekilde mektuplar yazdığından, benim biliyor olabileceğimi düşünmüş. Onu hatırlıyorsunuzdur. Ona nasıl da bakmış ve "Narcissa," demiştiniz, "kim bu Yanki?"

"Evet. Hatırlıyorum."

"Mektuplarım o adamın elindeydi. On iki yıldır onun elindeydi. O..."

"Elinde miymiş?" dedi yaşlı kadın. "Elinde miymiş?"

"Evet. Şimdi bendeler. Onları henüz Washington'a göndermemişti, yani ondan başka kimse okumamış. Ve artık kimse okumayacak." Durdu; sessiz, huzurla içini çekti. "Hâlâ anlamıyorsunuz değil mi? Mektuplardan edinebileceği tüm bilgilere sahipti, ama her halükârda hepsini şubeye teslim etmek zorunda kalacaktı.

Ondan mektupları istedim ama o, geri vermesi gerektiğini söyledi. Son kararını Memphis'te vermesini istedim. Neden Memphis diye sordu, ben de ona nedenini söyledim. Mektupları ondan parayla alamayacağımı biliyordum, anlıyor musunuz? İşte bu yüzden Memphis'e gitmek zorundaydım. Sizi ve Bory'yi o kadar önemsiyordum ki başka bir yere gittim. Hepsi bu. Erkeklerin hepsi aynı. Neyin iyi neyin kötü olduğu hakkındaki fikirleri de. Aptallar." Yavaşça içini çekti. Sonra esnedi, derin derin, tam bir rahatlamayla. Sonra esnemeyi bıraktı. Tekrar önündeki karanlığın içinde kaybolmakta olan sabit gümüş rengi başa baktı. "Hâlâ anlamadınız mı?" dedi. "Bunu yapmak zorundaydım. Onlar benimdi; onları geri almak zorundaydım. Tek yolu buydu. Ama bundan fazlasını da yapardım. Sonuçta aldım onları. Artık yanıp kül oldular. Onları kimse görmeyecek. Çünkü o, bundan bahsedemez. Mektupların var olduğunu söylemek bile onu mahveder. Hatta onu hapse bile atabilirler. Artık yanıp kül oldular."

"Evet" dedi yaşlı kadın. "Ve sen de eve geldin, Johnny'yi de yanına aldın, böylece o da seninle birlikte derenin içinde, akan suda oturdu. Jordan'da. Evet, Jordan'daki köy otlağında, Mississippi'de."

"Onları geri almam gerekiyordu. Anlamıyor musunuz?"

"Evet" dedi yaşlı kadın. "Evet." Tekerlekli sandalyesinde dimdik oturuyordu. "Ah, Tanrım. Biz zavallı, aptal kadınlar – Johnny!" Sesi sert ve emrediciydi.

"Ne?" dedi genç kadın. "Bir şey mi istiyorsunuz?"

"Hayır" dedi öteki. "Johnny'yi çağır. Şapkamı istiyorum." Genç kadın ayağa kalktı. "Ben getiririm."

"Hayır. Ben Johnny'nin getirmesini istiyorum."

Genç kadın aşağı doğru, ötekine bakarak dikiliyordu. Yaşlı kadın tekerlekli sandalyesinde, karanlıkta kaybolan gümüş saçlarının tacı altında dimdikti. Sonra genç olan odadan çıktı. Yaşlı kadın hareket etmedi. Çocuk, eski model küçük siyah bir başlıkla içeri girene kadar orada, akşam karanlığında oturdu. Eskiden beri, yaşlı kadının sinirleri bozulduğunda ona şapkasını getirirlerdi. O da şapkayı başının tam üstüne yerleştirir, pencerenin yanında oturur dururdu. Başlığı ona çocuk getirdi. Annesi yanındaydı. Şimdi tamamen karanlık olmuştu. Yaşlı kadın, saçları dışında tamamıyla karanlığa gömülmüştü. "Işık ister misiniz?" diye sordu genç kadın.

Yaşlı kadın "Hayır" dedi. Başlığı kafasının üstüne yerleştirdi. "Hepiniz gidip akşam yemeğinizi yiyin, beni de yalnız bırakın, dinleneceğim. Hadi. Hepiniz." Söylediği gibi yaptılar ve onu orada bıraktılar. Aralıklı yerleştirilmiş kasvetli Carolina camıyla çerçeveli pencerenin yanında, tekerlekli sandalyesinde, sadece saçlarının parıltısından seçilebilen ince, dimdik bir suretti.

IV

Sekizinci doğum gününden beri çocuk masada büyükbabasının yerini almıştı. Ama bu gece annesi bazı şeyleri yeniden düzenledi. "Yalnızca ikimiz varız" dedi. "Gel yanımda otur." Çocuk tereddüt etti. "Lütfen, gelir misin? Dün Memphis'te seni çok özledim. Sen beni özlemedin mi?"

"Jenny Halamla uyudum" dedi çocuk. "İyi vakit geçirdik."

"Lütfen."

"Peki" dedi çocuk. Annesinin yanındaki sandalyeye oturdu.

"Daha yakına gel" dedi annesi. Sandalyeyi biraz daha yaklaştırdı. "Bir daha asla ama asla. Değil mi?" Çocuğun elini eline alıp, ona doğru yaklaştı.

"Asla ne? Derede oturmayacak mıyız?"

"Bir daha asla birbirimizden ayrılmayacağız."

"Ben özlemedim. İyi vakit geçirdik."

"Söz ver. Söz ver, Bory." Adı Benbow'du, kadının evlenmeden önceki soyadıydı bu.

"Peki."

Kuyruklu bir frak giymiş olan Isom onlara akşam yemeğini servis ettikten sonra mutfağa geri döndü.

"Yemeğe inmeyecek miymiş?" dedi Elnora.

"Yok" dedi Isom. "Pencerenin yanında karanlıkta oturuyor. 'Yemek yemeyeceğim' diyor."

Elnora, Saddie'ye bakıyordu. "En son kütüphaneye gittiğinde ne yapıyorlardı?"

"Miss Narcissa'yla konuşuyorlardı."

"Ben akşam yemeğini haber vermek için çıktığımda hâlâ konuşuyorlardı" dedi Isom. "Sana söylemiştim bunu."

"Biliyorum" dedi Elnora. Ses tonu sert değildi. Nazik de değildi. Sadece buyurgan, yumuşak ve soğuktu. "Ne hakkında konuşuyorlardı?"

"Ne bileyim ben" dedi Isom. "Beyazların konuşmalarını dinlememeyi bana öğreten sendin."

"Ne hakkında konuşuyorlardı Isom?" dedi Elnora. Ona vakur, kararlı ve hükmeder bir edayla bakıyordu.

"Birinin evlenmesiyle ilgili. Miss Jenny ona, 'Sana uzun zaman önce seni suçlamayacağımı söylemiştim. Senin gibi genç bir kadın... Evlenmeni istiyorum. Benim yaptığımı yapma' falan diyordu."

"Bahse girerim kendisi de evlenmek istiyordur" dedi Saddie.

"Kim evlenecek?" dedi Elnora. "O mu evlenecek? Ne için? Burada sahip olduklarını bırakacak mı? Bu değildir. Keşke geçen haftadan beri burada neler olup bittiğini bilseydim..." Sustu; bir şey dinliyormuş gibi başını kapıya çevirdi. Yemek odasından genç kadının sesi geliyordu. Ama Elnora bundan başka bir şeye kulak vermiş gibiydi. Sonra odadan çıktı. Giderken acele etmedi, ama yine de uzun sessiz adımları, onu sahneden tekerlekler üstünde uzaklaştırılan cansız bir şeymiş gibi bir ivedilikle gözlerden uzağa taşımıştı.

Yemek odasının kapısından, içeride yemek yiyen iki kişi tarafından fark edilmeden geçip, sessizce karanlık salona gitti. Masada birbirlerine yakın oturuyorlardı. Kadın çocuğa eğilmiş bir şeyler anlatıyordu. Elnora ses çıkarmadan devam etti: Yüzüne düşen gölgeler sayesinde rengi açılan yüzü, sanki bedeni yokmuşçasına boşlukta süzülüyordu; göz yuvarları soluk beyazdı. Sonra aniden durdu. Kütüphanenin kapısına gelmemişti ama yine de durdu: Görünmez ve sessizdi. Neredeyse yok olmuş yüzünde, gözleri birden ışıldadı ve ansızın mırıldanmaya başladı: "Ah Tanrım; ah Tanrım," sesi yüksek değildi. Sonra devam etti, çabucak kütüphanenin kapısına vardı ve içeri baktı. Yaşlı kadın, karanlık pencerenin yanında hareketsiz oturmaktaydı. Sadece beyaz saçlarının belli belirsiz ışıltısı seçilebiliyordu. Sanki doksan yıllık yaşamı boş, dimdik gövdesinde yavaşça sönmüştü de, hayatın kendisi durmuş olsa bile, yaşamı onu terk etmeden önce, başının etrafında akşam alacasının aydınlattığı bir anda kalmıştı. Elnora odaya sadece bir anlığına baktı. Sonra arkasını dönüp hızlı, sessiz adımlarla yemek odasının kapısına doğru ilerledi.

Kadın hâlâ eğilmiş çocukla konuşmaktaydı. Elnora'yı hemen fark etmediler. Kapının eşiğinde, her iki yandaki kapı pervazına değmeden, upuzun dikiliyordu. Yüzünde boş bir ifade vardı; hiç kimseyle konuşmuyor, hiç kimseye bakmıyor gibiydi.

"Sanırım gelseniz iyi olacak!" dedi o yumuşak, soğuk, buyurgan sesiyle.

Çeviren: Gül Ülker Gül

Dağdaki Zafer

Kulübenin penceresinden o beş kişi, atlıları çamur içindeki patikayı güçbela tırmanarak bahçe kapısında duruncaya kadar izlediler. İlkin atını dizginlerinden tutmuş yürüyen bir adam geldi. Başında, yüzüne kadar inen geniş kenarlı bir şapka vardı; bedenini biçimsiz bir şekilde saran iyice yıpranmış gri kaputunun altından dizginleri tutan sol eli görünüyordu. Sıskası çıkmış, her yanı çamur içindeki safkan doru atının gemi gümüş kakmalıydı; eyeryerine sırtına kalın bir ip parçasıyla koyu mavi bir asker battaniyesi bağlanmıştı. İkinci at, kısa boylu, koca kafalı, bodur bir kızıl doruydu ve onun da her yanına çamur sıçramıştı. Kalın ip ve telden yapılma bir gemi ve ordu malı bir eyeri vardı; iki yanından aşağıya sallanan üzengilerin iyice tepesinde kalan bu eyere bir çocuktan daha büyük, biçimsiz bir yaratık tünemişti; o mesafeden bakılınca, üstüne hiçbir şey –ya da insanların bildiği türden herhangi bir giysi– giymişe benzemiyordu.

Kulübenin penceresindeki üç erkekten biri hızla oradan ayrıldı. Ötekiler, başlarını hiç çevirmeden, onun acele odadan çıktığını işittiler; sonra da elinde uzun bir tüfekle döndüğünü gördüler.

Aralarından daha yaşlı olanı, "Hayır, yapma" dedi.

Daha genç olanı, "Kaputunu görmüyor musun?" dedi. "O lanet isyancıların kaputu işte?"

Yaşlı adam, "Yapma, diyorum sana. Teslim oldular ya. Köteği yediklerini söylediler ya" dedi.

Şimdi bahçe kapısında duran atları izliyorlardı. Kapı, ceviz ağacından yapılma, bel vermiş, harap bir kapıydı; vadiyle onun da ilerisine, ta ufuk çizgisine kadar uzanıp gözden kaybolan dağlar yüzünden çıplaklığı iyice göze çarpan bir bayırdan aşağıya doğru dizilmiş kaya parçalarının oluşturduğu bir çitin giriş yeriydi bu.

Penceredekiler ikinci atın sırtındaki ucubenin atından inerek dizginleri gri kaputlu adamın o safkan dorusunun dizginlerini de tutan sol eline verdiğini gördüler. Sonra bahçe kapısından içeri girişini, yolu tırmanışını izlediler; pencerenin görüş alanından

çıkınca da, verandayı geçip kapıyı çaldığını işittiler. Kapı bir daha çalınıncaya kadar kulak kabartıp beklediler.

Kısa bir sürenin ardından daha yaşlı olan adam başını çevirmeden, "Gidin bir bakın" dedi.

Kadınlardan biri –daha yaşlısı– pencereden ayrıldı; ayakları çıplak olduğu için tahta döşemede hiç ses çıkarmadan yürüyordu. Gidip kapıyı açar açmaz, her yanı nisan ayı akşamüstünün ölgün, nemli, soğuk ışığıyla aydınlandı: Biçimsiz gri giysili, ifadesiz bitkin yüzlü, ufak tefek bir kadındı bu. Kapının eşiğinde ise, ABD Federal ordusunun koyu mavi, koskoca bir er kaputunun içinde iri bir maymundan biraz daha büyük bir yaratık duruyordu; başının tepesine, belki bir seyyar satıcının araba tentesinden kesilmiş bir muşamba parçası bağlamıştı; kare şeklindeki muşamba, bir çadır gibi omuzlarından aşağıya sarkıyordu. Kadın muşambanın dar aralığından, içeride bir an hayalet gibi bir çift gözakından başka bir şey göremedi; oysa Zenci, üstünde solmuş basma giysisiyle yalın ayak karşısında duran kadını tek bir bakışta tepeden tırnağa süzmüş, kulübenin holünün karanlık ve çıplak oluşuna dikkat etmişti.

Gösterişli, papağan gibi bir sesle, "Komtan Binbaşı Soshay Weddel size saygılarını gönderiyo ve kendi ve uşağı ve de iki at eçin yatcak bi yir istiyo" dedi. Kadın yıpranmış bir maskeyi andıran yüzüyle ona baktı. "Uzak yirlerde, şu Yankilerle savaştığımız yirlerdeydik de" dedi Zenci. "O işi bıraktık şimdik. Eve dönüyoz."

Kadın, sanki yüzünün arkasından bir yerden –bir heykelin ya da boyalı bir tahta perdenin ardından– konuşurmuş gibi, "Bizim adama bir sorayım" dedi.

"Parası neyse öderik" dedi Zenci.

"Ödemek mi?" Kadın durakladı; ona bakıp düşünüyor gibiydi. "Bu dağ yerinde otel filan yok."

Zenci çalımlı bir tavırla, "Heç fark itmez. Bundan daha bilem kötü yirlerde geceledik biz. Siz onnara Binbaşı Soshay Weddel'miş diyin yeter" dedi. Sonra kadının kendisinden daha geriye doğru baktığını gördü. Başını çevirince, bahçe kapısından eve gelen yolun yarı yerinde eski püskü kaputlu adamı gördü. Adam yürümeye devam etti ve Güney Eyaletleri Federasyonu'nun binbaşı arması kararmış, geniş kenarlı, öne eğik şapkasını sol eliyle başından çıkararak merdivenden verandaya tırmandı. Esmer bir yüzü,

koyu renk gözleri vardı; saçları siyahtı; yüzü iri yapılı, ama aynı zamanda zayıf ve mağrurdu. Uzun boylu değilse de, Zenci'den on dört, on beş santim daha uzundu. Kaputu iyice yıpranmış, güneş ışığının en çok düştüğü omuz kısımları solmuş, tiftik tiftik olmuş etekleri ıslanıp kirlenmiş, çamurlanmıştı; tekrar tekrar yamandığı, tekrar tekrar fırçalandığı, kumaşın havının tamamen döküldüğü belliydi.

"İyi günler, hanımefendi" dedi. "Bu gece için atlarıma ahır, benimle uşağıma da barınacak yeriniz var mı acaba?"

Kadın onu sanki bir hayalet görmüş ama gene de korkmamış gibi durgun ve düşünceli bir tavırla süzerek, "Bir bakmam gerekiyor" dedi.

"Ücretini öderim. Biliyorum, zor günlerden geçiyoruz" dedi adam.

Kadın, "Kocama sormam gerekiyor" dedi. Arkasını döndü, sonra durdu. Erkeklerden daha yaşlısı, kadının ardından hole gelmişti. Kaba pamuklu kumaştan yapılmış giysisi içinde iriyarı bir adamdı; taranmamış, kabarık, demir kırı saçları ve renksiz, soluk gözleri vardı.

Gri kaputlu adam, "Adım, Saucier Weddel" dedi. "Virginia'dan Mississippi'ye, evime gidiyorum. Tennessee'de miyim ben şimdi?"

"Tennessee'desiniz. İçeri gelin" dedi öteki adam.

Weddel, Zenciye doğru döndü. "Sen atları ahıra götür" dedi.

Zenci yeniden bahçe kapısına gitti; muşambadan peleriniyle koca kaputu içinde biçimsiz bir görünüşü vardı, ama kadının yalın ayaklarını ve o daracık kulübenin çıplak halini görür görmez, çalımlı, mağrur bir havaya girmişti. Dizginlerin ikisini de eline aldı ve kendini göstermek istercesine, gereksiz yere atlara bağırmaya başladı; ama uzun zamandır buna alışıklarmış gibi, hayvanların ikisi de ona hiç aldırmadı. Bağrış çağrışlarını Zencinin kendisi de önemsemiyor gibiydi; bağırıp çağırmak, sırf atları kapıdan alıp götürme işinin bir parçası, hayvanların da, Zencinin kendisinin de benimseyip anında unuttukları hafif bir kötü kokuydu sanki.

II

Kız, mutfak duvarının öte yanından, yabancı eve yaklaşırken babasının kendisini uzaklaştırdığı odadan gelen erkek seslerini işitebiliyordu. Yirmi yaşlarında, iriyarı bir kızdı; saçları düz ve süssüz, elleri büyük ve pürüzsüzdü; üstünde un çuvallarından yapılma tek parça bir giysi vardı; ayakları çıplaktı. Duvara iyice yaklaşmış, başını biraz öne eğmiş, uyurgezer birinin açık, hareketsiz ve boş gözleriyle kımıldamadan durarak, odaya giren babasıyla konuğu dinliyordu.

Mutfak, bir duvarı kütüklerden yapılma asıl kulübenin duvarıyla ortak, dikdörtgen şeklinde ahşap bir barakaydı. Kızın yakınındaki kütüklerin aralarındaki balçık dolgular, ocağın sıcağıyla kupkuru kesilip yer yer dökülmüştü. Kız, ağır, cansız ve çıplak ayaklarının yerde çıkardığı tıpırtılar kadar sessiz bir hareketle eğilerek gözünü bu yarıklardan birine dayadı. Üstünde toprak bir testiyle *ABD Ordusu* yazılı bir fişek kutusu duran örtüsüz bir masayı görebiliyordu. Masanın çevresindeki hasır iskemlelerde ağabeyi ve erkek kardeşi oturuyordu, ama onlardan yalnızca genç olanı –çocuk yaştaki kardeşi– kapıya doğru bakıyordu; oysa kız yabancının odada olduğunu biliyor ve şimdi de sesini işitiyordu. Ağabeyi ise, fişekleri teker teker kutudan alıyor, onları düzelterek, açık avucunda geçit törenindeki oyuncak askerler gibi dikine diziyordu; o sırada sırtı, kızın yabancının orada ayakta durduğunu bildiği kapıya dönüktü. Kız sessizce soluk alıp veriyordu. Eğilirken kendi kendine fısıldarcasına, "Vatch çoktan vururdu onu. Gene de vuracaktır" dedi.

Sonra yeniden ayak sesleri işitti; annesi kapıya doğru yürüyüp mutfağa geldi; yanından geçerken bir an yarığın önünü kapadı. Gene de o, annesi mutfağa girdikten sonra bile yerinden kımıldamadı. Arkasında annesinin ocak kapaklarını takırdattığını işitiyordu; yarığa doğru eğildi; soluk alış verişleri düzgün ve sakindi. Derken yabancıyı ilk kez gördü; şimdi sessizce nefesini tutuyordu, ama soluk almadığının farkında bile değildi. Adamın, sol elinde şapkası, eski püskü kaputuyla masanın yanında ayakta durduğunu gördü. Vatch başını kaldırıp ona bakmadı bile.

Yabancı, "Adım, Saucier Weddel" dedi.

Kız, kurumuş, ufalanıp toza bulanmış yarığın içine doğru, "Soshay Weddel" diye fısıldadı. Kirlenmiş, yamanmış, fırçalanmış

kaputunun içinde tepeden tırnağa görebiliyordu onu; başı biraz havadaydı, neredeyse bir deri bir kemik kalmış bitkin yüzünde sonsuz bir bezginlik ifadesi vardı; ama gene de o mağrur tavrıyla, başka bir dünyadan gelmiş, başka bir hava soluyan, damarları başka tür bir kanla ısınan bir canlıydı sanki. "Soshay Weddel" diye fısıldadı.

Vatch yerinden kımıldamadan, "Biraz viski iç" dedi.

Sonra birden, soluğunun kesildiği zamanki gibi, söylenenleri dinlemez oldu kız; çünkü artık bir şey duymasına gerek kalmamıştı sanki; yabancı adamın yaşadığı ortamda –masanın yanında ayakta durup Vatch'e bakan yabancıyı izlediği ve elinde bir fişekle Vatch'in şimdi iskemlesinde o yana dönerek yabancıya baktığını gördüğü sırada kızın kendisinin de yaşadığı o ortamda– meraka hiç yer yoktu sanki. Yarığın içine hafif hafif solurken, erkeklerin yüreklerinde için için sürüp giden o karanlık, saldırgan ve çocukça boş gururdan kulağına şimdi duygusuz, heyecansız ya da anlamsız sesler geliyordu:

"Öyleyse, bunları görünce tanıyorsundur herhalde?"

"Neden tanımayayım? Biz de onları kullandık. Her zaman durup kendi fişeklerimizi yapacak ne vaktimiz, ne de barutumuz oluyordu. Bu yüzden ara sıra sizinkileri de kullanmak zorunda kaldık. Özellikle de son zamanlarda."

"Bunlardan biri yüzünde patlarsa daha iyi tanırsın belki."

"Vatch." Kız şimdi babasına baktı, çünkü Vatch diyen oydu. Küçük kardeşi, ağzı hafifçe açık, hafifçe öne eğilip iskemlesinde hafifçe doğrulmuştu. On yedi yaşındaydı. Ama yabancı, şapkasını eski püskü kaputuna sıkıca bastırarak ayakta duruyor, yüzündeki o mağrur, bitkin ve biraz da alaycı ifadeyle sakin sakin Vatch'e bakıyordu.

Vatch, "Öbür elini de gösterebilirsin. Tabancanı elinden bırakmaya korkma" dedi.

"Hayır" dedi yabancı. "Elimi göstermekten korkmuyorum."

Vatch küçümser ve kibirli bir tavırla testiyi ona doğru iterek, "Öyleyse biraz viski iç" dedi.

Yabancı, "Hayır, çok teşekkür ederim" dedi. "Midem yüzünden. Savaş sırasında üç yıl midemden özür dilemek zorunda kaldım ben; şimdi, barış zamanında, onun adına özür dilemem gerekiyor.

Ama uşağım için bir bardak alabilir miyim? Dört yıldan sonra bile soğuğa hâlâ dayanamıyor."

Kız, seslerin geldiği tozlu yarığın içine doğru "Soshay Weddel" diye fısıldadı; sesler henüz yükseltilmiş değildi; ama gene de bunlar, kör bir kurban ile kör bir celladın asla uzlaşamayacak olan, kötü sonuçlanmaya mahkûm sesleriydi:

"Ya da sırtından yersen daha iyi tanırsın belki."

"Bana bak, Vatch."

"Bırakın konuşsun efendim. Eğer bir yıl kadar orduda savaştıysa, kendisi de en az bir kez kaçmıştır. Kuzey Virginia Ordusu'yla karşılaştıysa, daha fazla kaçmıştır belki de."

Kız yarığa doğru eğilerek, "Soshay Weddel" diye fısıldadı. Şimdi, anlaşılan tam kendisine doğru yürüyen Weddel'i gördü; sol elinde büyük bir bardak vardı; şapkasını aynı kolunun altına sıkıştırmıştı.

Vatch, "O tarafa değil" diye seslendi. Yabancı durup Vatch'e baktı. "Nereye gitmek istiyorsun?"

"Bunu uşağıma götürmek için, dışarı çıkıp ahıra" dedi yabancı. "Bu kapının belki—" Zayıf, mağrur, bitkin yüzü şimdi yandan görünüyordu; kaşlarını, sorgulayıp tepeden bakan alaycı bir tavırla kaldırmıştı. Vatch ayağa kalkmadan, başını birden geriye atıp yana çevirdi. "O kapıdan uzaklaş" dedi. Ama yabancı yerinden kımıldamadı. Sanki sırf gözlerinin baktığı yönü değiştirmiş gibi, başını biraz oynatmıştı, o kadar.

Kız, "Babama bakıyor" diye fısıldadı. "Babamın söylemesini bekliyor. Vatch'ten korktuğu filan yok. Korkmadığını biliyordum."

"O kapıdan uzaklaş, kahrolası zenci" dedi Vatch.

Yabancı, "Demek üniformam değil, yüzümmüş" dedi. "Oysa anladığım kadarıyla, bizlere özgürlük getirmek uğruna dört yıl savaştınız siz."

Sonra babasının yeniden konuştuğunu duydu: "Ön taraftan çıkıp evin etrafından dolaş, yabancı."

"Soshay Weddel" dedi kız. Arkasında annesi ocağı takırdatıyordu. "Soshay Weddel" dedi. Yüksek sesle söylemedi bunu. Derinden, sessizce ve ağır ağır, bir kez daha fısıldadı: "Müzik gibi sanki. Şarkı gibi."

III

Zenci, ahırın kapı aralığına çömelmişti; atların bağlandığı, tahtaları kırılmış ya da bel vermiş bölmelerin ikisi dışında tamamı boştu. Zencinin yanında iyice eski, açık bir sırt çantası vardı. Kendisi, elinde bir bez ve bir teneke kutu cila, bir çift dans ayakkabısını boyuyordu; yuvarlak kutunun dibinde ince bir tabaka cila kalmıştı, o kadar. Zencinin öbür yanındaki bir tahta parçasının üstünde, boyanmış bir ayakkabı teki duruyordu. Ayakkabının yüzü çatlak çatlaktı; kaba saba tabanı, son zamanlarda beceriksiz bir el tarafından o yüze beceriksizce çivilenmişti.

"Tanya şükür kim insanlar ayaklarnızın altnı göremiyo" dedi. "Tanya şükür kim bi tek dağdaki bu sefiller görüyo. Yankiler bilem sizi ayağnızda bunlarla görseler, gahrımdan ölürdüm ben." Gözlerini kısıp, boyadığı ayakkabıya şöyle bir baktı; üstüne doğru hohladı ve pantolonunun yan tarafına sürterek yeniden parlattı.

Weddel bardağı ona uzattı; "Al bakalım" dedi. Bardaktaki sıvı, su kadar renksizdi.

Zenci durdu; elindeki ayakkabı ve bez havada asılı kalmıştı. "Neyi alcam?" dedi. Bardağa baktı. "Bu neymiş kim?"

"Al, iç" dedi Weddel.

"Su bu. Niye su getiriyonuz kim bağa?"

"Al" dedi Weddel. "Su değil."

Zenci bardağı dikkatle aldı; içinde sanki nitrogliserin varmış gibi tutuyordu. Gözlerini kırpıştırarak bardağa baktı; ağır ağır burnuna götürdü. Gözlerini kırpıştırdı. "Nirden buldnuz bunu?" Weddel karşılık vermedi; boyanan ayakkabıyı almış ona bakıyordu. Zenci bardağı burnunun altında tuttu. "Gokmasına gerektiği gibi kokuyo sankim. Emme heç bi şiye benziyoğsa, canım çıksın. Bu adamlar sizi zihirleycek herhal" dedi. Bardağı eğip dikkatle bir yudum aldı ve gözlerini kırpıştırarak geri indirdi.

"Ben hiç içmedim" dedi Weddel. Ayakkabıyı yere bıraktı.

Zenci, "Eyi itmişiniz" dedi. "Ben yıllarca size göz kulak olim deyi uğraşayım, şimdik de hanımımın istediği gibi eve götürmeye çalışayım da, siz serseriler gibi, evsiz barksız bir zenci gibi, böğle insanların ahırlarında yatasınız..." Bardağı birden dudaklarına götürüp başına dikti. Elini indirdiğinde, gözleri kapalı ve bardak

boştu; tüyleri ürpererek başını sert bir hareketle salladı; "Vuf! Kokusu da, tesri de dosdoğru" dedi. "Ama canım çıksın kim görnüşü doğru değel. Başta yaptığnız gibi, siz elinizi sürmeyin buğa daha eyi. Size içirmeye galktılar mı, bağa yollayın. Bugüne gadar çok şiye dayandım ben, hanımımın hatrına biraz daha dayanabilrim."

Ayakkabıyı ve bezi yeniden eline aldı. Weddel onun tepesinden sırt çantasına eğilirken, "Tabancamı istiyorum" dedi.

Zenci, elinde ayakkabı ve bezle gene durdu. "Niye ki?" Başını eğip çamurlu yamaçtan kulübeye doğru bir göz attı. Fısıltıyla, "Bu insanlar Yanki mi ki?" dedi.

Weddel bir yandan sol eliyle sırt çantasını karıştırırken, "Hayır" dedi. Zenci onu duymuşa benzemiyordu.

"Tennessee mi bura? Bağa bu inişli yokuşlu yirler hep Memphis iyaletinde dimediniz emme, Memphis'in de içinde olduğu Tennessee'deyik dimiştiniz. Biliyom, babanızla Memphis'e gettiğimde heç böğle adamlar görmediydim ben. Emme siz var diyonuz. Şimdi de bağa Memphis halkının Yanki olduğnu mu söğliyonuz yani?"

"Tabanca nerede?" dedi Weddel.

"Söğledim size" dedi Zenci. "Böğle hariket idilmez; Caesar yorulmuştur deyi atınızdan enip, bu adamların sizi yolu yayan çıkarken görmesine izin veryonuz; ben kırk, siz yirmi sekiz yaşında olsak bilem, her zaman sizden daha çok yol yürüyebildiğimi bile bile beni ata bindiriyonuz ve kendiniz yayan yürüyonuz. Annenze söğlicem. Söğlicem hep bunnarı."

Weddel doğruldu; elinde ağır bir altıpatlar tabanca vardı. Tabancayı tek eliyle beceriksizce yokladı, horozunu kaldırıp yeniden indirdi. Zenci, Kuzey'in hükümete bağlı ordusunun mavi kaputu içinde bir maymun gibi çömeldiği yerden onu izliyordu. "Onu yirine geri koyun. Zavaş bitti. Ferginny'deyken zavaşın bittiğni söğlediler bize. Dabancaya ehtiyacınız yok şimdik. Yirine geri koyun, duyuyonuz mu beni?" dedi.

Weddel, "Yıkanacağım ben" dedi. "Gömleğim—"

"Nirde yıkanacağnız? Neyin içinde? Bu insanlar heç küvit filan görmemiştir kim."

"Su kuyusunda yıkanacağım. Gömleğim hazır mı?"

"Hazır olsa n'olcak... O dabancayı yirine koyun, efendim. Annenze söğlicem sizi. Söğlicem. Keşkem babanız burda olsaydı şimdik."

Weddel, "Mutfağa git ve onlara kuyunun barakasında yıkanmak istediğimi söyle. O taraftaki pencerenin perdesini kapasınlar" dedi. Tabancayı gri kaputunun altına sokmuştu. Safkan dorunun bağlı olduğu bölmeye gitti. At, gözlerini çılgınca, tatlı tatlı devirerek, ağzını burnunu hafifçe onun üzerinde dolaştırdı. Weddel sol eliyle atının burnunu okşadı. At hafifçe kişnedi, soluğu tatlı ve sıcaktı.

IV

Zenci mutfağa arka taraftan girdi. Muşambadan çadırını çıkarmış, başına, kaputu gibi kendisine çok büyük gelen koyu mavi bir subay şapkası giymişti; şapka kafasının tepesinde öyle eğreti duruyordu ki, kendisi herhangi bir hareket yaptığında, şapkanın havada kalan kenarları sanki bağımsız bir hayatları varmışçasına hafif hafif dalgalanıyordu. Şapkayla yakası arasında, Dyak'ların bir kurukafa ganimetiymiş gibi duran ve neredeyse onun kadar ufak ve soğuktan sanki üstüne incecik odun külleri serpilmişe benzeyen solgun yüzü dışında hiçbir yeri görünmüyordu. Kadınlardan daha yaşlısı, şimdi üstünde cızırdayıp yağlar sıçratarak et kızarttığı ocağın başındaydı; Zenci içeri girdiğinde kadın başını kaldırıp ona bakmadı. Kız hiçbir şey yapmadan odanın ortasında ayakta duruyordu. Zenciye baktı ve onu, gülünç bir şekilde kasıla kasıla yürüyerek ocağın yanındaki bir kütüğü dikip üstüne oturuncaya kadar gözlerini kırpmadan, ağır, ciddi ve gizli bakışlarla izledi.

Zenci, "Burda hava hep böğleyse, bu melmeket Yankilerin olsa bilem heç aldırmam ben" dedi. Kaputunu açınca, ayaklarıyla bacaklarının biçimsiz, çamur içinde, anlaşılmaz, koskoca bir şeye sarılı oldukları ortaya çıktı; kürkü andırdıklarından, yere uzanmış yatan, yarı yetişkin köpek büyüklüğünde iki hayvana benziyorlardı. Kendisine doğru biraz yaklaştığı sırada kız, içinden, *Kürk bu. Ayaklarına sarmak için tutup bir kürk paltoyu kesmiş,* diye düşündü. Zenci, "Evet, öğle. Bıraksınlar ben evime dönim, yiter bağa; geriye galan her yir Yankilerin olbilir" dedi.

Kız, "Siz nerde yaşıyonuz ki?" diye sordu.

Zenci ona baktı. "Miss'ippi'de. Domain dinen yirde. County-maison diye bi çiflik duymadın mı sen heç?"

"Countymaison mu?"

"Evet, öğle. Dedesi orya Countymaison adını virdiydi; çünküm atla dolaşsan, bi ilçeden bilem daha böyük. Gatırla bi ucundan ötekine sabağtan ağşama gadar gidemen. Böğle işte." Elleriyle ağır ağır uyluklarını sıvazladı. Yüzünü şimdi ocağa dönmüştü; yüksek sesle burnunu çekti. Cildindeki kül rengi tabaka kaybolmuş, yüzünün karalığı, pörsümüşlüğü tam anlamıyla ortaya çıkmış; ağzı, çiğneme kaslarının değil de konuşma kaslarının fazla kullanılması nedeniyle, lastik gibi gevşemişçesine, bir parça sarkmıştı. "Gine de, evmize yaklaşıyoz herhal. Heç değelse şu domuz eti, doğru dürst insanların yaşadığı yirlerdekim gibi gokyo."

Kız gözlerini kırpmadan, Zenciye ciddi ciddi bakarak, kendinden geçmiş gibi dalgın ve şaşkın bir tavırla, "Countymaison" dedi. Sonra başını çevirip derin düşüncelere dalmış gözlerle ağır ağır duvara baktı; hiç sır vermeyen yüzü tam bir sükûnet içindeydi.

Zenci, "Aynin" dedi. "Yankiler bilem Weddel'lerin Countymaison'undan ve baba Francis Weddel'den söz edildiğni duymuşdur. Belkim Washn'ton'a gittiği zaman arabasıynan burdan geçerken hepniz gördünüz onu; sizin başgana halkına kötü davrandığnı söğlemeye getmişti de. Ta Washn'ton'a gadar arabayla gettiydi; iki zenci arabayı süryo ve bizim efendinin ayakları üşümesin deyi tuğlalar ısıtıyordu; önden de yük arabası ve de yidek atlarla giden bir adam vağdı. O adam sizin başgana hedaye olrak içleri temizlenmiş iki ayıyla tütsülenmiş sekiz parça geyik eti götüryordu. Arabası tam sizin evin önünden geçmiş olmalı. Senin baban ya da deden geçtiğni gördüydü belkim." Çenesi düşmüştü, uyutucu, cansız bir sesle konuşuyordu; yüzü terlemeye, ateşin bol sıcağıyla biraz parıldamaya başlamıştı; bu sırada kadın sobanın üzerine eğilmiş bekliyor; kızı ise, yumuşak, çıplak ayaklarını kaba kalaslara basmış, iriyarı, pürüzsüz, dişilik dolu, narin, körpe vücudunu saran kaba giysisi içinde, ağzı biraz açık, gözlerini kırpmadan o tarifsiz bakışıyla sakin sakin Zenciyi izliyordu.

Zenci, gözleri kapalı, sanki hâlâ evindeymiş, savaş diye bir şey olmamış, sanki zencilere özgürlük hakkında, ardından gelecek değişiklikler hakkında huzur kaçırıcı söylentiler duymamış ve (evdeki yeri sırf seyislik olan) kendisi o akşamı sanki çiftliğin ırgatları arasında geçiriyormuş gibi hiç susmadan, aylak aylak, hoşgörüsüz,

çalımlı bir tavırla, ta kadın pişen etleri tabağa alarak mutfaktan çıkıp kapıyı kapayıncaya kadar konuşmaya devam etti. Kapının sesini duyunca gözlerini açtı, oraya doğru baktı, sonra gözlerini yeniden kıza çevirdi. Kız duvara, annesinin çıkıp gittiği kapalı kapıya bakıyordu. Zenci, "Masada gendileriyle yemek yimene izin yok mu senin?" dedi.

Kız gözlerini kırpmadan ona baktı. "Countymaison" dedi. "Vatch onun da zenci olduğunu söylüyor."

"Kimin? Onun mu? Zenci ha? Güççük bey Soshay Weddel zenciymiş ha? Onnardan hangisi Vatch kim?" Kız ona baktı. "O heç bi yire getmemiş, heç bi şey görmemiş de ondan. Duman bile göremediğniz böğle cılbak bi tepede yaşayınca. O mu zenciymiş? Annesi bu dediğnizi bi duysa keşkem." Buruşuk yüzünde göz yuvarları durmadan beyaz beyaz dönerek, mutfağın orasına burasına bakıyordu.

Kız onu izliyordu. "Ordaki kızlar her zaman ayakkabı giyerler mi?" dedi.

Zenci çevreye bakarken, "Tennessee gaynak suynu nireye koyuyonuz siz? Burda bir şeyin arkasına mı?"

"Gaynak suyunu mu?"

Zenci gözlerini ağır ağır kırpıştırdı. "Hani içilen şu açık renkli kariseni diyom."

"Kariseni mi?"

"İçtiğniz şu açık renk lamba yağnı yani. Ondan burda bi yirde sakladığnız yok mu biraz?"

"Ha, viski demek istiyon sen" dedi kız. Bir köşeye gidip döşemedeki gevşek bir tahtayı kaldırdı ve başka bir toprak testi çıkardı. Zenci onu izliyordu. Kız koca bir bardak doldurup Zenciye verdi ve onun gözlerini kapayıp bardağı birden başına dikişini seyretti. Zenci gene "Vuf!" dedi ve elinin tersiyle ağzını sildi.

"Ne sorduydun sen bağa?"

"Countymaison'daki kızlar ayakkabı giyerler mi?"

"Hanımlar geyer. Eğer ayakkabıları yoksa, Güççük Bey Soshay, yüz zenci satıp da onnara gine de ayakkabı alığ... Güççük Bey Soshay eçin hangisi zenci diyoğmuş bakim?"

Kız gözlerini dikmiş ona bakıyordu. "Evli mi o?"

"Kim evli mi? Güççük Bey mi?" Kız hâlâ ona bakıyordu. "Dört

yıldır Yankilerle savaşıyoz biz; evlencek vakti nirden bulsun. Dört yıldır evden uzaktık – evlencek hanımların olmadığı yirlerde." Kıza baktı; gözlerinin akları kanlanmıştı; ölgün ışıkta siyah cildi iyice parıldıyordu. Isınıp rahatladıktan sonra tüm bedeni biraz büyümüş gibiydi. "Evli ya da değel, bundan sağa ne kim?"

Birbirlerine baktılar. Zenci onun soluk alış verişini işitiyordu. Sonra, kız başını çevirmediği, hatta gözlerini bile kırpmadığı halde, Zenciye bakmıyordu artık. "Hiç ayakkabısı olmayan bir kızla ilgilenmez herhal" dedi. Duvara yaklaştı ve yeniden yarığa doğru eğildi. Zenci onu izliyordu. Bu sırada kadın mutfağa girdi, ocaktan başka bir yemek aldı ve ikisine de bakmadan çıkıp gitti.

V

Yemek masasında üçü yetişkin, biri çocuk dört erkek oturuyordu. Yemek kalın tabaklara konmuştu. Çatallar ve bıçaklar demirdendi. İçki testisi hâlâ masadaydı. Weddel şimdi kaputsuzdu. Tıraş olmuş, hâlâ ıslak olan saçlarını geriye taramıştı. Gömleğinin önündeki fırfırlar lamba ışığında köpük köpük görünüyordu; gömleğin boş sağ kolu, ince, altın bir iğneyle göğsünün üstünden öteki yana tutturulmuştu. Onarılmış o cılız dans ayakkabıları masanın altında, öteki iki adamın postallarıyla oğlan çocuğunun taraklı çıplak ayakları arasındaydı.

Baba, "Vatch senin zenci olduğunu söylüyor" dedi.

Weddel iskemlesinde biraz geriye yaslanarak oturuyordu. "Öylese durumu açıklıyor bu" dedi. "Ben onun sırf doğuştan kötü huylu olduğunu düşünüyor, işin içinde zafer kazanmış olmak da var, diyordum.".

"Zenci misin sen?" dedi baba.

Weddel, "Hayır" dedi. O sırada oğlana bakıyordu; yıpranmış zayıf yüzünde alaycı bir ifade vardı. Ensesindeki uzun saçlar bir bıçak ya da süngüyle kaba saba kesilmiş gibiydi. Çocuk da kendinden geçmiş gibi hiç kımıldamadan ona bakmaktaydı. *Sanki bir hayaletmişim gibi*, diye düşündü Weddel. *Bir hortlakmışım gibi. Belki de öyleyim.* "Hayır, zenci değilim" dedi.

"Kimsin sen peki?" dedi baba.

Weddel iskemlesinde biraz yana kaydı; eli masanın üstündeydi. "Tennessee'de siz konuklarınıza soy sop mu sorarsınız?" dedi. Vatch testiden kalın bir bardağa içki dolduruyordu. Yüzünü öne eğmişti; elleri iri ve sertti. Yüzü de sertti. Weddel ona baktı ve, "Ne hissettiğinizi biliyorum sanırım" dedi. "Bir zamanlar ben de aynı şeyi hissediyordum herhalde. Ama bir şeyi dört yıl boyunca hissedip durmak zor bir iştir. Hatta bir şey hissetmek bile."

Vatch aniden sert bir şey söyledi. Bardağını, içkinin bir kısmını dışarı sıçratarak tak diye masaya indirdi. İçki, sert ve keskin kokulu bir suya benziyordu. İçinde sanki buhar olup uçabilen bir güç vardı ve bu güç, suyun bir parçasını masanın öteki yanına, Weddel'in yıpranmış ama tertemiz gömleğinin köpük köpük duran fırfırlarına sıçratmış ve gömleğin altına geçip tenini birden buz gibi üşütmüştü.

"Vatch!" dedi babası.

Weddel hiç kımıldamadı; yüzündeki mağrur, alaycı ve bezgin ifade değişmemişti. "İsteyerek yapmadı bunu" dedi baba.

Vatch, "Bile bile yaptığım zaman, hiç de kaza gibi görünmeyecektir" dedi.

Weddel, Vatch'e bakıyordu. "Sanırım daha önce söylemiştim size" dedi. "Adım, Saucier Weddel. Mississippi'liyim ben. Contalmaison denen bir yerde yaşıyorum. Oradaki evi babam yaptı ve adını da o koydu. Babam, Francis Weddel adında Kızılderili bir Choctaw reisiydi; sizler belki hakkında bir şey duymadınız. Kendisi, Choctaw aşiretinden bir kadınla Napolyon'un generallerinden biri olup Şeref Nişanıyla taltif edilmiş New Orleans'lı bir Fransız göçmenin oğluydu. Dedemin adı, François Vidal'di. Babam bir zamanlar arabasıyla Washington'a gitmiş, yönetimi halka kötü davranıyor diye Başkan Jackson'a şikâyette bulunmuş; ama önden babamın kuzeni ve tam bir Choctaw olan 'Adam'ın –yerli bir kâhyanın– nezaretinde, bir yük arabası dolusu hayvan yemi, hediyeler ve araba için yedek atlar göndermişti. 'Adam' bizim kabile reisimizin babadan oğula geçen unvanıydı; biz beyaz insanlar gibi Avrupalılaşınca arazilerimizi ve kölelerimizi muhafaza etmiş, ama unvanımızı aşiretin bu tür bir yozlaşmaya karşı çıkan koluna bırakmıştık. Aşiret reisimiz 'Adam' şimdi üst düzey bir uşak olarak, Zenci kulübelerinden biraz daha büyük bir evde yaşıyor. Babam annemle Washington'da tanışıp evlenmiş. Kendisi Meksika Savaşı'nda öldü. Annem iki yıl

önce, 1863'te, Federal askerler o bölgeye girdiğinde, yağmurlu bir gece bir miktar gümüşü gömerken tutulduğu zatürreeden ve kötü beslenme yüzünden ölmüş; ama benim zenci uşağım onun öldüğüne inanmamakta ısrar ediyor. Ona göre bölge halkı, annemin, her pazar öğle vakti ve her çarşamba akşamı ithal Martinique kahvesiyle yediği dövülmüş bisküvilerden Kuzeyli askerlerce mahrum bırakılmasına kesinlikle izin vermiş olamazmış. Öyle bir durum olsa, tüm bölge halkı silaha sarılıp direnirmiş. Ama bir Zenci işte o – baskı altına alınıp sırtlarına özgürlük yükü vurulmuş bir ırkın üyesi. Benim yaptığım kötülüklerin günlük listesi var elinde; eve döndüğümüz zaman bunları anneme söyleyecekmiş. Ben Fransa'da okudum, ama pek çalışkan bir öğrenci değildim. İki hafta önceye kadar Mississippi piyade birliklerinde, Longstreet adında bir adamın birliğinde binbaşıydım; Longstreet adını duymuş olabilirsiniz."

"Binbaşıydın sen demek" dedi Vatch.

"Evet, binbaşıydım. Suçlanma nedenim buymuş anlaşılan."

Vatch, "Daha önce de isyancı bir binbaşı görmüştüm ben" dedi. "Nerde gördüğümü söyleyim ister misin?"

"Söyleyin" dedi Weddel.

"Bir ağacın altında yatıyordu. Bizim orda durup yere yatmamız gerekmişti; o da ağacın altında yatıyor, su istiyordu. 'Hiç suyun var mı, arkadaş?' dedi bana. 'Evet. Suyum var. Çok suyum var' dedim. Sürünmek zorundaydım; ayağa kalkamazdım. Sürünerek yanına kadar gittim ve onu kaldırıp başını ağacın gövdesine dayadım; yüzünü öne doğru çevirdim."

Weddel, "Süngünüz yok muydu?" dedi. "Ama unuttum; ayağa kalkamıyordunuz."

"Sonra sürüne sürüne geri gittim. Yüz metre kadar geri sürünmek zorunda kaldım; orda—"

"Geri geri mi?"

"Mesafe çok kısaydı. O kadar yakından kim doğru dürüst bir atış yapabilir ki? Daha geriye çekildim, ama sonra, o lanet tüfek—"

"Lanet tüfek mi?" Weddel iskemlesinde bir parça yana kaydı; eli masanın üstünde; yüzü alaycı, acı ve sabırlıydı.

"İlk atışı ıskaladım. Yüzünü öne çevirmiştim; gözlerini açmış bana bakıyordu; gene ıskaladım. Bu sefer gırtlağından vurmuştum; lanet tüfek yüzünden bir atış daha yapmak zorunda kaldım."

Babası, "Vatch" dedi.

Vatch'in elleri masanın üstündeydi. Başı, yüzü, babasının başına, yüzüne benziyordu, ama onda babasının düşünceliliği yoktu. Yüzü öfkeli, durgun, niyetini belli etmeyen bir yüzdü. "Şu lanet tüfekten dolayı üç atış yapmam gerekti. Derken adamın üç gözü oldu; sanki bana üç gözle bakıyormuş gibi; üçü de açıktı. Daha iyi görsün diye bir göz daha açtım ona. Ama lanet tüfek yüzünden iki atış daha yapmak zorunda kalarak."

Babası, "Kes şunu, Vatch" dedi. Şimdi elleri masanın üstünde, masayı sıska bedenine destek ederek ayakta duruyordu. "Sen Vatch'e aldırma, yabancı. Savaş bitti artık."

Weddel, "Aldırmıyorum" dedi. O dikkatli, alaycı, acı bakışıyla Vatch'i sürekli izlerken, göğsüne soktuğu eli gömleğinin köpük köpük fırfırları içinde gözden kayboldu. "Onun benzerlerini o kadar uzun bir süre, o kadar çok gördüm ki, onlara hiç aldırdığım yok artık."

Vatch, "Biraz viski iç" dedi.

"Bir şey mi ima ediyorsunuz bununla?"

"Boş ver tabancayı" dedi Vatch. "Biraz viski iç hadi."

Weddel elini yeniden masanın üstüne koydu. Ama Vatch içki koymadan testiyi bardağın tepesinde tutuyor, Weddel'in omzunun üstünden bir yere bakıyordu. Weddel o yana döndü. Kız odaya gelmiş, arkasında annesiyle birlikte kapı eşiğinde durmuştu. Anne ayaklarının altındaki döşemeye sesleniyormuş gibi, "Dediğini yapıp onu engellemeye çalıştım. Ama erkek kadar güçlü bu kız; erkek kadar da inatçı" dedi.

Baba, "Çık dışarı sen" dedi.

Anne döşemeye doğru, "Ben mi?" diye sordu.

Baba bir isim söyledi; Weddel kızın adını duymadı, hatta duymadığının farkına bile varmadı. "Dışarı çık sen."

Kız kımıldandı. Oradakilerin hiçbirine bakmıyordu. Weddel'in eskimiş, yamanmış kaputunu koyduğu iskemleye kadar yürüdü; kaputun içini açınca, samur kürk astarında sanki bir bıçakla kesilmiş gibi duran dört kaba kesik çizgisi ortaya çıktı. Vatch omzuna yapıştığında kaputa bakıyordu; ama şimdi gözlerini ona değil, Weddel'e çevirdi. "Orasını kesmişin de, ayaklarına sarsın diye o zenciye vermişin" dedi. Sonra baba da gelip Vatch'i tuttu. Weddel'in yüzü

hâlâ o yana dönüktü, ama yerinden kımıldamamıştı; yanındaki çocuk, kollarıyla masaya abanarak iskemlesinde biraz doğrulmuş ve genç, zayıf yüzünü eğip neredeyse lambanın içine sokmuştu. Odada, Vatch'le babasının soluk alıp verişleri dışında çıt çıkmıyordu.

Baba, "Ben hâlâ senden daha güçlü kuvvetliyim" dedi. "Hâlâ senden daha iyi bir erkeğim ben – ya da senin kadar iyi."

"Ama hep öyle kalmayacaksın" dedi Vatch.

Baba omzunun üstünden dönüp kıza baktı. "Dışarı çık" dedi. Kız ayakları lastiktenmiş gibi sessiz adımlarla koridora doğru yürüdü. Baba, Weddel'in daha önce yakalayamadığı o adla kıza bir kez daha seslendi; Weddel adı gene kaçırdı ve kaçırdığını gene fark etmedi. Kız odadan çıktı. Baba, Weddel'e baktı. Weddel hiç istifini bozmamış, yalnızca eli bir kez daha göğsünün içinde kaybolmuştu. Karşılıklı durup, biri Kuzey ülkelerinin soğuk yüzüyle; öteki, zayıf, bitkin, tunçtan dökülmüşe benzeyen yarı Fransız, yarı Moğol yağız yüzünde ölmüş kimselerin gözleri gibi sırf bakan ama görmeyen gözlerle, birbirlerine baktılar. "Siz de atlarınızı alıp gidin burdan" dedi baba.

VI

Hol karanlık ve soğuktu; nisan ayının döşeme tahtalarından içeri giren o karanlık dağ havası, kızın çıplak bacaklarını ve tek parça kaba giysisi içindeki vücudunu üşütüyordu. "Zencisi ayaklarına sarsın deyi kaputunun astarını kesmiş" dedi. "Sırf bir zenci için yapmış bunu." Arkasındaki kapı açıldı. Lambanın ışığında hayalet gibi bir adam belirdi. "Vatch mi, yoksa babam mı bu?" dedi. Ardından sırtına bir şey, bir kayış darbesi indi. "Vatch zannedip korkmuştum" dedi. Bir darbe daha geldi.

Baba, "Doğru yatağına hadi" dedi.

"Beni gırbaçlayabilin, amma onu gırbaçlayaman" dedi kız.

Çuval bezinden yapılma kaba giysisinin hemen altındaki etinde kalın, donuk, yumuşak bir ses çıkaran o kayış sırtına bir kez daha indi.

VII

Herkesin terk ettiği mutfakta Zenci, dikine koyduğu kütüğün üstünde, gözlerini kapıdan ayırmadan, kısa bir süre daha oturdu. Sonra bir eliyle duvara tutunup dikkatle ayağa kalktı.

"Vuf!" dedi. "Domain'de bizim de böğle su çıkan bi pınarmız olsaydı keşkem. Çiflik hayvanları birbirini ezerdi valla." Gözlerini kısıp kapıya baktı, etrafa kulak kabarttı, sonra tutuna tutuna duvar boyunca dikkatle ilerledi; kapıya bakmak ve etrafı dinlemek için ara sıra duruyordu; kurnaz, sarsak ve tetikte duran bir hali vardı. Köşeye ulaştı ve duvara dayanıp dikkatle eğilerek o gevşek döşeme tahtasını kaldırdı. Testiyi çıkarıp havaya kaldırınca dengesini kaybedip yüz üstü yere düştü; şaşkınlık içindeki yüzü gülünç ve ciddiydi. Doğrulup yere yapışırcasına dikkatle oturdu, iki dizinin arasına koyduğu testiyi kaldırıp başına dikti ve uzun uzun içti.

"Vuf!" dedi. "Domain'de biz bunu domuzlara virirdik. Ama burdaki gara cahil dağlılar..." Bir daha içti; ardından, testi hâlâ havadayken, yüzünde bir kaygı, sonra da bir şaşkınlık ifadesi belirdi. Testiyi yere koydu ve ayağa kalkmaya çalıştı; testinin tepesinde sendeleyerek doğruldu; derken, yüzünde o öfkeli şaşkınlık ifadesi, ağzından salyalar akıtarak yalpalayıp öne eğildi. Ardından, testiyi devirerek boylu boyunca yere yığıldı.

VIII

Zencinin tepesinde durup ona doğru eğilmişler –göğsü köpük köpük gömleğiyle Weddel, baba ve oğlan– alçak sesle birbirleriyle konuşuyorlardı.

"Taşımamız gerekecek onu" dedi baba.

Zenciyi yerden kaldırdılar. Weddel tek eliyle sarsarak başını doğrulttu ve "Jubal" diye seslendi.

Zenci bir koluyla vurup çırpınarak, "Rahat bırak beni. Bırak" diye homurdandı.

"Jubal!" dedi Weddel.

Zenci aniden şiddetli yumruklar savurdu. "Bırak beni, bırak. Adam'a söğlicem. Söğlicem oğa" dedi. Ardından, "Irgatlar. Irgat Zenciler" diye homurdanıp sustu.

"Taşımamız gerekecek" dedi baba.

Weddel, "Evet" dedi. "Bundan dolayı özür dilerim. Sizi uyarmam gerekirdi. Ama erişebileceği ikinci bir testi olduğu hiç aklıma gelmedi." Eğilip tek koluyla Zenciyi omuzlarının altından tuttu.

"Sen çekil" dedi baba ona. "Hule'la ben hallederiz." Bu ikisi Zenciyi yerden kaldırdılar. Weddel kapıyı açtı. Dışarının karanlık soğuğuna çıktılar. Ahır binası aşağılarında koca bir hayalet gibi duruyordu. Zenciyi bayır aşağı oraya taşıdılar. Baba, "Atları dışarı çıkar Hule" dedi.

"Atları mı?" dedi Weddel. "Bu halde ata binemez. Atın üstünde duramaz."

Soğukta, buz gibi sessizlikte, birbirlerine doğru –birbirlerinin sesine doğru– baktılar.

Baba, "Şimdi gitmeyeceksiniz, öyle mi?" dedi.

"Özür dilerim. Görüyorsunuz, şimdi yola çıkamam. Güneş doğana kadar –o ayılıncaya kadar– burada kalmak zorundayım. O zaman gideriz."

"Onu atlardan biriyle burada bırak, sen yoluna devam et. Alt tarafı bir zenci bu."

"Özür dilerim. Dört yıldan sonra olmaz, bırakamam" dedi Weddel. Sesinde alay, neredeyse küçümseme, ama aynı zamanda güçlü bir bezginlik havası vardı. "Şimdiye kadar sıkıntıları birlikte çektik; niyetim, yanımda onu da eve götürmek."

"Seni uyardım işte" dedi baba.

"Teşekkür ederim. Gün ışıyınca yola koyuluruz. Hule lütfedip onu çatı arasına çıkarmakta bana yardım ederse."

Baba biraz geri çekilmişti. "O Zenciyi yere bırak Hule" dedi.

Weddel, "Burada soğuktan donar. Çatı arasına çıkarmam gerekiyor onu" dedi. Zenciyi çekerek duvara dayadı ve eğilip onun gevşek vücudunu omzuna aldı. Kolayca kaldırmıştı, ama baba yeniden konuşana kadar bunun nedenini anlamadı:

"Hule, çabuk buraya gel."

Weddel ona sakin sakin, "Evet, sen git. Merdivenden yukarı ben çıkarabilirim" dedi. Çocuğun hızla, gençlik heyecanı yüzünden belki de telaş içinde, soluk alıp verdiğini işitebiliyordu. Ama durup bunları düşünmedi; çocuğun sesindeki hafif öfke üzerinde de durmadı:

"Yardım edecem sana."

Weddel bu kez de itiraz etmedi. Zenciyi hafifçe tokatlayıp uyandırdı; birlikte ayaklarını merdivenin basamaklarına koydular ve Zenciyi yukarıya ittiler. Zenci yarı yolda durdu ve gene onlara yumruklar savurmaya başladı. "Söğlicem ona. Adam'a söğlicem. Hanımıma söğlicem. Irgatlar. Irgat zenciler."

IX

Tavan arasında kaputla iki eyer battaniyesini üstlerine örtüp yan yana yattılar. Altlarında kuru ot yoktu. Zenci horluyor, nefesi keskin ve ağır kokuyordu. Aşağıda, atların bağlı olduğu yerde, safkan doru arada bir eşiniyordu. Weddel, sol kolu göğsünün çaprazında, o eliyle öteki kolun küt ucunu tutarak sırtüstü yatmıştı. Tavandaki yarıkların arasından gökyüzü görünüyordu; buz gibi soğuk hava ve kapkara gök, yağmurun yarın gene yağacağının, kendileri dağları geride bırakıncaya kadar her gün yağacağının işaretiydi. Weddel, horlayan Zencinin yanında kımıldamadan sırtüstü sessizce yattığı yerde gözlerini havaya dikmiş bakarken, "Dağları geride bırakabilirsem eğer" dedi. "Kaygılıydım. Artık korku diye bir şey hissetmediğimi, korkma melekemi yitirdiğimi sanmıştım. Ama yitirmemişim ve çok mutluyum. Gerçekten çok mutlu." Soğuk karanlıkta sırtüstü kaskatı yatıyor, evini düşünüyordu. "Contalmaison. Hayatlarımız seslerle özetlenip seslerle anlam kazanıyor. Zafer. Yenilgi. Barış. Eve dönüş. Seslere anlamlar icat etmek için işte bu yüzden çok uğraşmak, canımız çıkıncaya kadar uğraşmak zorundayız. Özellikle de zaferi kazanmak bahtsızlığına uğramışsak eğer. Yenilen taraf olmak, dayağı yiyip sesini çıkarmamak hoş bir şeydir. O dayaktan sonra insanın delik deşik bir çatı altında yatması ve evini düşünmesi hoş bir şey." Zenci horluyordu. "Bıkana kadar düşünmesi"; karanlıkta, ağzının biraz tepesinde, sözcüklerin sessizce şekillendiklerini izliyordu sanki. "Diyelim ki, adamın biri Memphis'te, Gayoso'nun lobisinde yüksek sesle birden gülse ne olurdu. Ama çok mutluyum ben—" O sırada sesi duydu. Çıt çıkarmadan yatmaya devam etti; merdiveni tırmanan birinin çıkardığı bu son derece hafif sesi dinlerken, sol eliyle sağ kolunun küt ucunun altındaki tabancasının

sıcak kabzasını kavradı sıkıca. Ama çatı arasına açılan kapının kararduğını fark edinceye kadar bir şey yapmadı. Sonra, "Olduğun yerde dur" dedi.

Ses, "Benim, ben" dedi; çocuğun o aynı soluk soluğa, telaşlı sesiydi bu; Weddel şimdi bile durup da heyecanlı diye tanımlamadı bu sesi; hatta heyecanlı oluşuna dikkat bile etmedi. Çocuk yerdeki kuru saman parçalarını hışırdatarak emekleye emekleye yaklaştı. "Durma, ateş et hadi" dedi. Elleri ve dizleri üzerinde soluk soluğa, birden Weddel'in tepesinde belirmişti. "Keşke öleydim. Çok isterdim bunu. Keşke ikimiz de öleydik. Ben de Vatch'le aynı şeyi yapmak isteyebilirdim. Neden ikiniz gelip burda durdunuz ki?"

Weddel yerinden kımıldamamıştı. "Vatch neden benim ölmemi istiyor?"

"Çünkü hâlâ sizin çığlıklarınızı duyuyormuş. Eskiden onun yanında yatardım ben; gece uyanırdı; bir keresinde uykusunda nerdeyse beni boğyordu da babam kurtardı; uyandığında terliyor, hâlâ sizin çığlıklarınızı duyuyordu. 'Ellerinde boş tüfeklerden başka bir şey olmadan çığlıklar atıyor, bir mısır tarlasının içinde korkuluklar gibi koşuyorlardı' dedi Vatch." Çocuk şimdi sessizce ağlıyordu. "Lanet olsun size! Cehennemde yanasınız!"

"Evet, o çığlıkları ben kendim de işittim" dedi Weddel. "Ama neden keşke ölseydim dedin sen?"

"Çünkü yalnız kendisi gelmeye çalışıyordu o. Ama odadan—"

"Kim? Kız kardeşin mi?"

"—odadan geçmek zorundaydı. Babam uyumuyordu. 'Eğer o kapıdan çıkarsan, bi daha burya heç gelme" dedi ona. O da 'Heç niyetim yok zati' dedi. Vatch de uyanıktı ve 'Adamla hemen evlenmeye bak, çünkü gün ağardığında dul kalacaksın' dedi. O da geri gelip bana söyledi. Ben de uyanıktım. Benden sana söylememi istedi."

"Ne söylemeni?" dedi Weddel. Oğlan bir tür sabır ve büyük bir keder içinde sessizce ağlıyordu.

"Söğledim ona, eğer sen zenciysen ve kendisi bu işi yaparsa – dedim ki ona—"

"Hangi işi? Neyi yaparsa? Bana ne söylemeni istiyor senden?"

"Onunla ikimizin yattığı tavan arası odasının penceresini. Oraya dayalı bir merdiven var; geceleri avdan döndüğümde kullanmak için yapmıştım; oradan içeri girebilirmişsin, öyle dedi

bana. Ama dedim ona, sen zenciysen eğer ve o bunu yaparsa, o zaman ben—"

Weddel sert sert, "Tamam öyleyse" dedi. "Kendine gel şimdi. Sen hatırlamıyor musun? Ben kız kardeşini yalnız bir kez gördüm, o da yemek yerken odaya geldiğinde; baban da odadan çıkardı onu."

"Ama o zaman gördün ya. O da seni gördü."

"Hayır" dedi Weddel.

Oğlan ağlamayı kesti. Weddel'in tepesinde kımıldamadan duruyordu. "Hayır, ne?" dedi.

"Yapmam ben. O merdivenden çıkmam."

Oğlan bir süre hareketsiz durdu; düşünüyor gibiydi; soluğu yavaşlayıp sessizleşmişti; şimdi düşünceli, neredeyse hülyalı bir sesle konuştu: "Kolayca öldürebilirdim seni. Benden büyük olsan bile, bi tek kolun var senin sade..." Birden, neredeyse inanılmaz bir hızla hareketlendi; Weddel ancak, oğlanın sert, aşırı derecede büyük elleri boğazına sarılınca farkına vardı bunun. Hiç kımıldamadı. Oğlan, "Kolayca öldürebilirdim seni. Heç kimse de aldırmazdı" dedi.

"Şşşşşşş. Biraz sessiz ol" dedi Weddel.

"Heç kimse aldırmazdı." Weddel'in boğazını sıkmamak için kendini zor tutuyordu. Weddel, sanki beyinle eller arasındaki iletişim kopmuş gibi, boğma arzusunun ve titremenin, daha oğlanın ellerine ulaşmadan, dirseklerinin oralarda bir yerde tükenip kesildiğini hissetti. "Heç kimse aldırmazdı. Bi tek Vatch çok kızardı."

"Tabancam var" dedi Weddel.

"Öyleyse çek vur beni. Hadi durma."

"Hayır."

"Hayır ne?"

"Daha önce söyledim."

"Çıkmayacağna yemin eden mi? Yemin ediyon mu?"

Weddel, "Sus, dinle bir dakika" dedi. Küçük bir çocukla tek heceli sözcüklerle konuşur gibi, yatıştırıcı bir sabırla konuşuyordu şimdi: "Benim tek istediğim, evime dönmek. Dört yıldır evimden uzaktayım. Evime dönmek dışında hiçbir şey istediğim yok. Anlamıyor musun? Dört yıl sonra geride ne kalmış, onu görmek istiyorum."

"Evinde ne yaparsın sen?" Weddel'in boğazını saran elleri sert ve gevşek, kolları hareketsiz ve katıydı. "Bütün gün, hatta istersen

bütün gece ata biner, sana hizmet eden, ayakkabılarını boyayan, atını eyerleyen zenci uşaklarınla ava çıkar, bir sonraki ava kadar balkonunda oturup yer, içer misin?"

"Umarım öyle olur. Dediğim gibi, dört yıldır evimdem uzaktayım. Bu yüzden bilemiyorum artık."

"Beni de yanında götür."

"Orada durum nedir, bilmiyorum. Geride hiçbir şey kalmamış olabilir – ne binecek atlar, ne de avlanacak bir şey. Yankiler gelmiş, hemen ardından da annem ölmüş; gidip kendim görmeden, orada ne buluruz bilmiyorum."

"Çalışırım ben. İkimiz de çalışırız. Mayesfield'de evlenebilirsiniz. Mayesfield buraya uzak değil."

"Evlenmek mi? Ha, senin... Anlıyorum. Benim evli olmadığımı nereden biliyorsun ki?" Oğlanın elleri şimdi boğazını sıkıp sarsmaya başladı. "Kes şunu!" dedi Weddel.

"Eğer ben evliyim dersen, öldürürüm seni" dedi oğlan.

"Hayır" dedi Weddel. "Evli değilim."

"O merdivenden çıkmak niyetinde de değilsin, öyle mi?"

"Hayır. Senin kız kardeşini ancak bir kez gördüm ben. Bir daha görsem tanımam bile belki."

"O böyle demiyor. İnanmıyorum sana. Yalan söylüyorsun."

"Hayır" dedi Weddel.

"Korkuyorsun da ondan mı?"

"Evet, öyle."

"Vatch'ten mi?"

"Vatch'ten değil. Sırf korku benimkisi. Şansım tükendi artık. Beklediğimden çok uzun bir süre iyi gitti, biliyorum; bir gün gelir de korku nedir unutmuş olduğumu görürüm diye korkuyorum ben. Dolayısıyla, bu tehlikeyi, gerçeklerle bağımın kopmuş bulunduğunu anlama tehlikesini göze alamam. Jubal'ın durumuna düşmeyi yani. Benim hâlâ kendisine ait olduğumu sanıyor o; özgürlüğüme kavuştuğuma inanmak istemiyor. Bunu kendisine söylememe bile izin vermiyor. Gerçeklere aldırdığı yok yani."

"Senin yanında çalışırdık. Ablam her zaman ayakkabı giyen Miss'ippi'li kadınlara benzemeyebilir. Ama ikimiz de öğrenebiliriz. Onların önünde utandırmayız seni."

"Hayır" dedi Weddel. "Bunu yapamam."

"Öyleyse gidin burdan. Şimdi."

"Nasıl gidebilirim? Görüyorsun, ata binemez o, atın sırtında duramaz." Oğlan hemen yanıt vermedi; ama birkaç saniye sonra, kendisi herhangi bir ses duymadığı halde, Weddel ondaki gerginliği, onun hiç kımıldamadan durduğunu sanki seziyor, çömelip soluğunu tutarak merdivene doğru baktığını biliyordu. "Hangisi bu?" diye fısıldadı.

"Babam."

"Ben aşağı iniyorum. Sen burada kal. Dönünceye kadar tabancam sende dursun."

X

Hava karanlık, ağır ve çok soğuktu. Vadi, hiçbir şeyin görünmediği bu uçsuz bucaksız karanlığa gömülmüş, karşıdaki soğuk dağlar kapkara gökyüzüne karışıp seçilmez olmuştu. Weddel görünmeyen kolunun küt ucunu göğsünün yan tarafında sımsıkı tutuyor; sürekli, hafif hafif titriyordu.

Baba, "Gidin hadi" dedi.

"Savaş bitti" dedi Weddel. "Vatch'in zaferini dert ettiğim yok benim."

"Atlarını da, zencini de al ve yoluna devam et."

"Eğer kızınız yüzündense, ben onu ancak tek bir kere gördüm ve bir daha da asla göreceğimi sanmıyorum."

"Yoluna devam et" dedi baba. "Neyin varsa al ve atına binip yoluna devam et."

"Bunu yapamam." Karanlıkta yüz yüzeydiler. "Dört yıldan sonra kaçmaya karşı bağışıklık kazandım ben artık."

"Gün ağarana kadar vaktin var."

"Dört yıl boyunca Virginia'da o kadar bile vaktim olmadı benim. Ayrıca, burası Tennessee daha." Ama adam arkasını dönmüştü; derken bayırın karanlığına karıştı. Weddel ahıra girdi, merdiveni tırmandı. Oğlan horlayan Zencinin baş ucunda çömelmiş kımıldamadan duruyordu.

"Onu burda bırak" dedi. "Sırf bir zenci parçası işte. Onu bırak ve sen git."

"Olmaz" dedi Weddel.

Oğlan horlayan Zencinin başucunda çömelmişti. Weddel'e bakmıyordu; gene de aralarında, o sakin ve sessiz ağaçlık, keskin kuru silah sesi, şahlanan atın aniden kopardığı çılgın gök gürültüsü ve yükselen ince duman vardı. "Vadiye inen kestirme bir yol gösterebilirim sana. İki saatte dağları aşar gidersin. Gün ağardığında burdan on mil uzakta olursun."

"Yapamam. O da eve dönmek istiyor. Onu da eve götürmem gerek." Eğildi, tek eliyle kaputu beceriksizce yayıp sıkıca Zencinin üstüne örttü. Oğlanın usulca uzaklaştığını işitti, ama dönüp o yana bakmadı. Bir süre sonra Zenciyi sarstı. "Jubal" dedi. Zenci inledi; ağır ağır döndü ve yeniden uyudu. Weddel oğlanın yaptığı gibi, onun başında çömeldi. "Sonsuza kadar yitirdim artık diye düşünüyordum – rahatı, huzuru, bir daha korkabilme gücümü" dedi.

XI

Şafak vaktinin şiddetli soğuğunda Zenci safkan dorunun, Weddel kızıl dorunun sırtında, o harap bahçe kapısından çamurları çiğnenmiş yola çıktıkları sırada, kulübenin çıplak, kasvetli bir görünüşü vardı. Zenci soğuktan tir tir titriyor; atın tepesinde, dizlerini karnına çekerek büzüşmüş oturuyordu; yüzü, muşamba başlığın altında neredeyse kaybolmuştu.

"Söğledim size; o berbat şeyle bizi zihirlemeye çalışıyolardı" dedi. "Didim ya, gara cahal orman köğlüsü bunnar. Siz beni zihirlemelerine müsade itmekle kalmadınız, bi de zihri gendi elnizle virdiniz bağa. Tanrım, Tanrım! Biz eve essahtan bi varırsak eğer."

Weddel dönüp kulübeye, herhangi bir hayat işareti –duman bile– görülmeyen o harap, boş eve baktı. Düşüncelere dalıp yüksek, alaycı bir sesle, "Kızın genç bir sevgilisi vardır herhalde" dedi. "Ve o çocuk. Hule. Yolun gözden kaybolduğu yerde bir defne koruluğu görününce, sola dönen yoldan gitmemi söyledi. O koruluğu geçmememiz gerekiyormuş."

"Kim ne söğlediğse söğlesin" dedi Zenci. "Ben heç bi yire gitmiyom. O tavan arsına dönüp yatcam ben."

Weddel, "Olur. Hadi in attan" dedi.

"İncek miyim?"

"İki ata da ihtiyacım olacak benim. Uykunu alınca, yola yaya devam edersin sen."

"Annenize söğleycem sizi" dedi Zenci. "Söğleycem ona. Dört yıldan sonra bilem bi Yankiyi görünce tanıycak gadar akıl sahabı olamadığnızı söğleycem. Sen tut geceyi Yankilerlen geçir ve de Hamfendinin zencilerinden birni zihirlemelerine müsade it. Söğleycem ona."

"Burada kalacağını sanıyordum ben senin" dedi Weddel. O da soğuktan titriyordu. "Üşümüyorum ben daha" dedi. "Üşümüyorum."

"Kim burda kalacağmış? Ben mi? Ben olmadan eve nasıl gidebilirsiniz kim siz? Soğra sizsiz eve gider de, Hamfendi bağa nirde galdığnızı sorarsa, ben ne dirim oğa?"

Weddel, "Hadi gel" dedi. Kızıl doruyu hızlandırdı. Geride kalan eve sessizce baktı ve yola devam etti. Onun peşinden safkan dorunun sırtında Zenci, cansız, kederli bir sesle kendi kendine mırıldanıp homurdanıyordu. Dünkü yol ve binbir güçlükle tırmandıkları upuzun bayır, şimdi aşağı iniyordu. Çamurla, yer yer kaya parçalarıyla kaplı bu yol, o çıplak kayalık arazide, eriyip kaybolan bir gökyüzünün altında bata çıka, aşağıda çam ağaçlarıyla defnelerin başladığı yere kadar bir yara izi gibi uzayıp gidiyordu. Bir süre sonra kulübe görünmez oldu.

"Ve ben böyle kaçıyorum işte" dedi Weddel. "Eve vardığımda bundan pek gurur duyacak değilim elbette. Ama hayır, duyacağım. Benim hâlâ canlı olduğumu gösterir bu. Hâlâ canlı, çünkü hâlâ korku nedir, arzu nedir unutmamışım demek. Çünkü hayat geçmiş için bir onay, gelecek için bir ümittir. Bu yüzden hâlâ canlıyım ben – Ah." Defne korusu oradaydı işte. Üç yüz metre kadar ileride, neredeyse sırf suya kesmiş olan havada, hareketsiz, karanlık bir sır perdesi gibi aniden karşılarında belirmişti. Weddel dizginlere asıldı. Yüzü hiç görünmeden büzüşmüş oturan, inleyip duran Zencinin bindiği safkan doru at, Weddel'in yanından geçip gitti ve biraz ileride kendiliğinden durdu. "Ama herhangi bir yol göremiyorum ben—" dedi Weddel; tam o sırada, yüzünü seçemediği biri koruluktan onlara doğru koşuyordu. Weddel dizginleri kasığının altına sokup elini kaputunun içine götürdü. Sonra gelenin oğlan

olduğunu gördü. Çocuk koşarak yanına geldi. Yüzü beyaz ve gergin, gözleri son derece ciddiydi.

"Tam karşısı" dedi.

"Teşekkür ederim" dedi Weddel. "Zahmet edip buraya kadar gelerek bize göstermen büyük nezaket, ama biz kendimiz de bulabilirdik sanırım."

Oğlan onu duymamış gibi, "Evet" dedi. Bu sırada kızıl dorunun gemini tutmuştu. "Tam çalıların yanında. Defne korusu olduğu anca içine girince anlaşılır."

"Neyin içne girince?" dedi Zenci. "Söğleycem ona. Dört yıldan soğra bilem akıl sahabı olamadığnızı—"

"Sus" dedi Weddel. Oğlana doğru döndü ve ona, "Sana minnettarım. Daha iyi bir şey veremediğim için bu kadarla yetineceksin artık. Şimdi sen evine dön. Yolu kendimiz bulabiliriz. Bundan sonrası sorun olmaz" dedi.

"O yolu onlar da biliyor" dedi oğlan. Kızıl doruyu çekip ilerletti. "Gidelim hadi."

Weddel dizginlere asıldı ve "Dur bekle" dedi. Oğlan ilerideki koruluğa doğru bakıyor ve atı hâlâ geminden çekiyordu. "Demek bizim tahminimizle onların tahmini aynı. Öyle mi yani?"

Oğlan çılgın gibi bir tavırla, "Kahrolası adam, gidelim hadi işte! Bıktım artık. Bıktım" dedi.

"Pekâlâ" dedi Weddel. Alaycı, acı, zayıf, yorgun, bitkin bir yüzle etrafına bakındı. "Ama ilerlemek zorundayım. Burada kalamam; bir evim, başımı sokacak bir damım bile olsa, kalamam. Dolayısıyla, üç şey arasından birini seçmem gerekiyor. İnsanı yanlış yola saptıran da o fazladan seçenektir zaten. Tam da hayatın iki şey arasında yanlış seçim yapmaktan başka bir şey olmadığını anlamışken, seçimi üç şey arasından yapmak zorunda kalmak yani. Sen evine dön artık."

Oğlan başını çevirip ona baktı. "Yanında çalışırdık. Eve geri gidebiliriz şimdi, babamla Vatch orda olmadıklarına göre... Atlarla dağdan aşağı ineriz – iki kişi bir atta, iki kişi de ötekinde. Vadiye geri gideriz; siz Mayesfield'de evlenirsiniz. Utandırmayız seni."

"Ama onun bir sevgilisi vardır, öyle değil mi? Pazar günleri kendisini kilisede bekleyen, sonra birlikte evinize kadar yürüyüp pazar yemeği yediğiniz, uğruna başka gençlerle kavgaya tutuşan bir sevgilisi?"

"Bizi götürmeyeceksin öyleyse, ha?"

"Hayır. Sen evine dön artık."

Oğlan, elinde atın gemi, yüzünü yere eğip bir süre durdu. Ardından başını çevirdi ve usulca, "Hadi öyleyse. Acele etmemiz gerek" dedi.

Weddel, "Bekle" dedi. "Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Bir parça sizinle birlikte gidecem. Gelin hadi." Kızıl doruyu çekip yola doğru ilerledi.

"Bana bak," dedi Weddel, "evine dön. Savaş bitti artık. Vatch de biliyor bunu."

Oğlan sesini çıkarmadı. Atı çekip çalılığın içine götürdü. Safkan doru durakladı. Zenci, "Deh, Caesar, deh!" dedi. "Bekleyin, Güççük Bey Soshay. Ben atı böğle bi yire sürcek değel—"

Oğlan yürümeyi kesmeden, omzunun üstünden başını çevirip ona baktı. "Sen orda, geride kal. Olduğun yerde dur" dedi.

Çalıların arasında kıvrılıp dolanan dar yol, belli belirsiz bir yara izi gibiydi. "Şimdi görüyorum yolu" dedi Weddel. "Hadi sen dön şimdi."

"Bir parça sizinle birlikte gidecem" dedi oğlan; bunu öyle sessizce söylemişti ki, Weddel şimdi kendisinin bir süredir tetikte durup sıkı, gergin bir dikkatle soluğunu tuttuğunu fark etti. Kızıl dorunun sırtında sarsıla sarsıla dimdik aşağı inerken yeniden nefes almaya başladı. "Saçmalık bu" diye düşündü. "Beş dakika sonra tutup bana Kızılderililicilik de oynatacak bu çocuk. Korkabilme gücümü yeniden kazanmak istemiştim, ama o arzumun fazla ötesine gitmiş gibiyim şimdi." Yol genişlemişti; safkan doru yanı başına geldi; iki atın arasında yürüyen oğlan, Zenciye bir kez daha baktı.

"Geride kalmanı söyledim sana" dedi.

"Neden geride?" dedi Weddel. Oğlanın gerilmiş solgun yüzüne baktı; hızla, "Şu anda Kızılderililicilik oynuyor muyum, oynamıyor muyum, bildiğim yok" diye düşündü. Ardından yüksek sesle, "Neden onun geride kalması gerekiyor?" dedi.

Oğlan, Weddel'e baktı; atı durdurarak, "Yanında çalışırdık. Seni utandırmazdık" dedi.

Weddel'in yüzü şimdi oğlanınki kadar ciddi ve düşünceliydi. Karşılıklı bakıştılar. "Tahminimizde yanıldık mı sence? Bir karar vermek zorundaydık. Üç şeyden birini seçmek zorundaydık."

Oğlan sanki onu gene duymamış gibiydi. "Bunu benim yaptığımı düşünmeyeceksin, değil mi? Yemin eder misin?"

"Evet. Yemin ediyorum." Oğlana dikkatle bakarak, alçak sesle söyledi bunu; şimdi iki erkek ya da iki çocuk olarak konuşuyorlardı. "Sence ne yapmamız gerekiyor?"

"Geri dön. Artık gitmişlerdir. Biz dönüp—" Atın gemini geriye çekti; safkan doru gene onlara yetişerek ileri atıldı.

Weddel, "Burada yakınlarda olabilirler mi demek istiyorsun?" diye sordu. Kızıl doruyu birden mahmuzladı, gemine yapışan oğlanı da sürüklüyordu. "Atı bırak" dedi. Oğlan gemi bırakmadı ve iki at yeniden aynı hizaya gelinceye kadar sürüklendi. Zenci safkan dorunun sırtında, havaya kalkık dizleri üzerine abanıp büzülmüş, söylenip duruyordu; ağzı konuşa konuşa, sanki yürümekten bollaşmış eski bir ayakkabı gibi, yıpranarak sarkmıştı.

"Söğledim gendisne, kaç kerrem söğledim" dedi Zenci.

Weddel, "Atı bırak!" diye bağırdı; kızıl doruyu mahmuzluyor, atın omzuyla oğlanı itmeye çalışıyordu. "Bırak atı!"

"Geri dönmeycek misin?" dedi oğlan. "Dönmeyceksin, ha?"

"Bırak şunu!" dedi Weddel. Bıyığının altından bir an dişleri göründü; kızıl doruyu mahmuzlayıp şaha kaldırdı. Oğlan gemi bırakıp eğilerek safkan dorunun boynunun altına sığındı; kızıl doru ileri atılırken, Weddel arkasına baktı ve oğlanın hızla safkan dorunun boynuna sıçradığını ve Zenciyi gözden kaybolunca kadar hayvanın sırtından geriye ittiğini gördü.

Oğlan cılız bir sesle soluk soluğa, "Onlar senin atların iyi olanına bineceğini düşünüyorlar" dedi. "Ben onlara senin bineceğin atı—" birden, "Dağdan aşağıya!" diye bağırdı; safkan dorunun sırtında süratle Weddel'in yanından geçti; "o at yapabilir bunu! Yoldan uzaklaş! Uzaklaş çabuk—" Weddel atı mahmuzladı; iki at, yolun kıvrılıp "u" şeklinde geriye döndüğü noktaya neredeyse aynı anda yan yana ulaştılar; dönen yol, defne ve zakkumlarla kaplı bir tepeye çıkıyordu. Oğlan omzunun üstünden arkaya baktı. "Geride kal sen!" diye bağırdı. "Yoldan uzaklaş çabuk!" Weddel kızıl doruyu mahmuzladı. Yüzünde neredeyse tebessümü andıran, hafif ekşi bir bezginlik ve öfke belirtisi vardı.

Cesedi, bir ayağı hâlâ üzengiye takılı olarak yere çarptığında, bu ifade hâlâ yüzündeydi. Kızıl doru o sesi duyunca havaya sıçradı,

Weddel'i yolun kenarına sürükleyerek durdu; bir kez kişnedi, ardından otlamaya başladı. Ama safkan doru ileri atılıp dönemeci hızla geçti, aynı hızla geri kıvrıldı; battaniye karnının altına kaymıştı, gözleri yuvalarında dönüyordu; yolun ortasında başı bükülüp yanağı bir taşa gelmiş, eteklerini kaldırıp bir su birikintisinin üstünde atlayan bir kadın gibi avuçları açık, kolları geriye uzanmış yatan oğlanın üstünden atladı. Sonra birden geri döndü ve Weddel'in cesedinin tepesinde durdu; başını geriye savurup, defne korusuna ve dağılmakta olan kara barut dumanına bakarak uzun uzun kişnedi.

İki adam koruluktan çıktığı sırada Zenci, elleriyle dizleri üzerinde duruyordu. Adamlardan biri koşuyordu. Zenci onun uzaklaşırken tekdüze bir sesle, "Lanet budala! Lanet budala! Lanet budala!" diye bağırdığını, sonra da birden durup tüfeği elinden bıraktığını gördü; Zenci çömeldi; düşen tüfeğinin tepesinde taş kesilmişçesine hiç kımıldamadan dinelip, yüzünde sanki bir düşten uyanmış gibi büyük bir şaşkınlık ve keder ifadesiyle oğlanın cesedine bakan adamı izledi. Derken, öteki adamı da gördü. İkinci adam durur durmaz tüfeğini kaldırıp yeniden doldurmaya başladı. Zenci yerinden kımıldamadı. Elleriyle dizleri üzerinde durup iki beyaz adamı seyretti; gözlerinin irisleri, kan çanağına dönmüş aklarının içinde çılgınlar gibi fır fır dönüyordu. Sonra o da harekete geçti ve hâlâ elleriyle dizleri üzerinde, arkasına dönüp hızla Weddel'in kızıl dorunun altında asılı durduğu yere gitti, Weddel'in baş ucuna çömeldi ve yeniden ikinci adama baktı; onun ağır ağır yolun gerisine çekildiğini, tüfeği doldurup durduğunu gördü; gözlerini ne kapadı, ne de başka başka bir yere çevirdi. Tüfeğin uzadığını, sonra havaya kalkarken yavaş yavaş kısaldığını ve Vatch'in beyaz yüzünün önünde bir kitap sayfasındaki noktaya benzer yuvarlak bir lekeye dönüştüğünü gördü. Zencinin çömeldiği yerden oraya diktiği, köşeye sıkıştırılmış bir hayvanın gözlerini andıran gözleri, yuvalarından kıpkırmızı fırlamış, çılgınlar gibi bakıyordu.

Çeviren: Ünal Aytür

Carcassonne

Bense gözleri mavi elektrik gibi, yelesi dolaşık düğüm düğüm ateş gibi olan, tepenin üzerinden aşıp dörtnala dünyanın ulu göğüne dalan bir güderi midilliye binmişim

İskeleti kıpırdamadan yatıyordu. Belki de bunları düşünüyordu. Her neyse, az sonra inledi. Ama bir şey söylemedi. *sana benzemediği muhakkak*, diye düşündü, *sen kendi kendine benzemiyorsun. ancak biraz dinginliğin de hoş olmadığını söyleyemem doğrusu*

Bir şerit çatı gereci katranlı kâğıdın açılmamış tomarı altında yatıyordu. Tümü yatıyordu o tomarın altında, yani, böceklerden olsun ısıdan olsun etkilenmeyen, ereksiz midilliye binmiş, gevşetmediği bir dörtnalla hiçbir nalın yankılanmadığı yahut izini bırakmadığı yığılı kümülüslerin gümüş tepesini aşarak hiçbir zaman erişilmeyen mavi uçuruma doğru giden parçası dışında tümü o tomarın altında yatıyordu. Bu parçası ten de değildi, tenden başka bir şey de, ruh da değildi, katranlı kâğıt çarşafların altında yatarken de bu parçasının eksiklerle dolu görünümü ona biraz da hoşlandığı bir sızı veriyordu.

Böylece uyku sanatı, geceyi rahat geçirmek üzere bir yere çekiliş sanatı epey yalınçlaşıyordu. Her sabah bütün yatak bir tomar haline dönüp köşede dimdik duruyordu. Yaşlı hanımların okumak için taktıkları gözlükler, tuğrasız altından yapılmış düzgün bir kılıfın içinde bir iğe sarılan bir ipin ucuna bağlanmış gözlükler gibi bir şeydi bu; uyku ana'nın derin bağrına bağlı bir iğ, bir kılıf.

Bunun tadına vara vara yatıyordu, kıpırdamadan. Altında Rincon, sokakların koyu, kıpırdamayan karanlığının üzerinde aydınlanmış pencerelerle kapıların geniş, boyaya fazla belenmiş fırçaların yağlı vuruşları gibi durduğu yerde, her geceki öldürücü, gizli kovuşturmalarını sürdürüyordu. Doklardan bir gemi düdüğü sesi boşandı. Bir an için bir sesti bu, sonra da sessizliği, havayı kuşatarak kulak zarlarının üstüne içinde hiçbir şeyin, sessizliğin bile yer almadığı bir boşluk getirip yerleştirdi. Durdu sonra, geri çekildi, söndü, sessizlik bir maden levhanın üzerinde hıtırdayan kumlara

benzer bir ses çıkararak, tokuşan saçaklı hurma yapraklarının bir çarpışmasıyla yeniden solunur gibi oldu.

İskeleti hâlâ hareketsiz yatıyordu. Belki de bunları düşünüyordu iskeleti; o ise, katranlı kâğıt yatağını, her gece ardından düşlerin dokusunu incelediği bir gözlük olarak düşündü:

Gözlüğün ikiz saydamlığı içinden, at, düğüm düğüm dolaşık çalkalanan dalga dalga kabarıp yuvarlanan yalımlarıyla, hâlâ dörtnala koşuyor. Karnının gergin yuvarlaklığına karşı bir ileri bir geri süzülen ayakları düzenle ileri atılıyor, toynakları biribirine değiyor, her tepici değiş de nallanmış toynakların fiske halinde bir eğilip bükülmesiyle noktalanıyordu. Kolanı, binicinin üzengilere geçmiş ayaklarının tabanını görebiliyor o. Kolan tam kürek kemiklerinin arkasından atı ikiye bölüyor, at gene de düzenli, gevşemeyen bir öfkeyle dörtnala gidiyor, ilerlemiyordu; o ise, Arap Emirine karşı koyan o binicisiz Norman atını düşünüyor. Arap Emirinin gözü öyle keskin, palayı sallayan bileği öyle ince, öyle güçlüydü ki dörtnala giden hayvanı bir vuruşta ortasından ayırmıştı; atın yarıları, Bouillon'a Tancred'e bağlı olan onun da şakırtılar içinde, somurtkan somurtkan geri çekildiği o kutsal tozlar içinde, gökgürültüleri gibi yollarına devam ettiler; öldüğünü bilmeden, hâlâ hücumun öfkesiyle gururuna sarınmış at alçakgönüllü Efendimizin biraraya gelmiş düşmanları içinden gürüldeyerek geçti.

Çatı arasının tavanı, harap olmuş ziftleriyle alçacık saçaklara doğru eğimliydi. Karanlıktı ortalık; vücut bilinçliliği de, görümün yerini tutarak, doğum gününde içine yerleşmiş olan o şaşmaz çürümeyle fosforlulaşmış hareketsiz vücudunu biçimlendirdi aklında. *ten ölüdür kendi yağıyla kavrulur kıt kanaat geçinir kendi yenilenmesinde kendini gür bir tutumla bitiren ten hiç ölmeyecektir çünkü ben Ölümden sonra Dirilmeyim, Dirim'im ben* Bir erkeğin kurdu canlı, incecik olmalı. Kadınlarınki, dinlenen âhenkli bir musiki gibi ince kızlarınki, tatlı bir biçime sokulmuş olmalı, güzelliklerle beslenen, güzelliklere dadanan. *bununla birlikte Ölümden sonra Dirilme olan, Dirim olan benim için, bir yeni süt pınarından başka bir şey değil*

Karanlıktı ortalık. Bu enlem dereceleri tahtaların can çekişmesini yatıştırıyordu; boş odalar çıtırdamıyor, çatırdamıyordu. Belki de tahta, bir zaman sonra, bütün eski yükümlerin tepkeleri kendilerini bir bir tükettikten sonra, herhangi bir başka iskelete benzerdi.

Kemikler denizlerin altında, deniz mağaralarında, dalgaların ölen yankılarıyla birbirlerine çarparak yatabilirdi. Sırtlarına binen beceriksiz binicilere ilenen, usta bir binicinin altında neler neler yapabileceklerini söyleyerek biribirilerine övünen atların kemikleri gibi. Ama her zaman biri çıkar, usta binicileri haça gererdi. O zaman da, denizin büyük mağaralarında, küçük mağaralarında, çekilen suların bitik hareketlerine uyarak biribirine çarpan kemikler olmak yeğdi.

Bouillon'la Tancred'e bağlı olan onun da yattığı

İskeleti inledi gene. Camsı döşemenin ikiz saydamlıkları içinden at hâlâ dörtnala, gevşemeden, gücü kesilmeden, ilerlemeden koşuyordu; uykunun da ağıla sokulduğu ahırdı ereği. Karanlıktı ortalık. Alt kattaki kantini işleten Luis, tavan arasında yatmasına izin vermişti. Ancak tavan arasının da, çatılık kâğıdın da sahibi olan Standard Oil Şirketi, karanlığın da sahibiydi. İçinde uyumak üzere kullandığı karanlık Mrs. Widdrington'ın, Standard Oil Şirketi'nin karısının karanlığıydı. Hiçbir yerde çalışmıyor idiyseniz sizi de bir şair yapar çıkardı bu kadın. Solunmak için göstereceğiniz sebep onca kabul edilmeyecek bir sebepse, solunmanız için bir sebep olmadığına inanırdı. Ona göre beyaz olup çalışmıyor idiyseniz ya serserinin biriydiniz, ya da bir şair. Belki de öyleydiniz. Kadınlar öyle bilmiş şeylerdir ki... Gerçeklik karşısında şaşırmadan, gerçekliğe aldırmadan yaşamayı öğrenmişlerdir. Karanlıktı ortalık.

kemiklerimi biribirilerine çarpıp durarak Karanlıktı ortalık, sinsi, dikkatli, ufacık ayakların peri pıtırtısıyla dolu bir karanlık. Geceleri arasıra bunların soğuk pıtırtısını yüzünde duyarak uyanırdı, kımıldandığında da göze görünmeksizin, rüzgâra tutularak ansızın dağılan kuru yapraklar gibi telaşla kaçıyorlardı, incecik seslerin fısıltılı arpejleri içinde, artlarında ince ama belirli bir sinsilik ile bir açgözlülük kokusu bırakarak. Arasıra, saçakları harap olmuş zift kaplaması boyunca gün ışığı boz bir renkle kaykılırken, yatağında şimdiki gibi yatıyor, bunların gölgeli lekelerinin karanlıktan karanlığa geçişini seyrediyordu; kediler gibi iriydiler, gölgeliydiler; durgun sessizlikler boyunca o peri ayaklarının fısıldayan ani esişlerini bırakarak...

Mrs. Widdrington farelerin de sahibiydi. Ama varlıklı insanlar bir sürü şeyin sahibi olmalıdır. Ancak, farelerin, kullanmış oldukları karanlığıyla sessizliğini, şiir yazarak ödemelerini beklemiyordu.

Şiir yazamayacaklarından değil, belki de bayağı güzel şiirler yazabilirlerdi. Byron üzerine farenin bir yazısı: gizlilik dolu açgözlülük söylevleri; kanlı bir duvar kiliminin ardında ufacık ayakların peri pıtırtısı, şeyin düştüğü yerde *düştüğü yerde benim Krallar Kralı olduğum yerde ama o kadın o köpek gözleriyle o kadın kemiklerimi biribirilerine biribirilerine çarpmak üzere.*

Karanlığın içinde dudaklarını sessizce biçimlendirerek, "Bir şeyler yapmak isterdim" dedi; dörtnala giden at da aklını yeniden sessiz gök gürültüleriyle doldurdu: Binicinin kolanıyla üzengili ayaklarının tabanını görebiliyordu; o Norman atını düşünüyordu, İngiltere'nin ağır, nemli, yeşil vadilerinde demir zırhlar taşımak için birçok atadan babadan üretilmiş, sıcaktan, susuzluktan, donuk donuk parıldayan bir hiçlikle dolu umutsuz ufuklardan çılgına dönen, iki yarım halinde gürüldeyip durduğu halde bunun farkında olmayan, artan hızının düzenliliği içinde donakalıp erimiş olan atı düşünüyordu. Başı öylesine zırhlanmıştı ki ilerisini hiç göremiyordu, levhaların ortasından da ileriye doğru fışkıran bir – fışkıran bir –

"Chamfron" dedi iskeleti.

"Chamfron." Bir yol daldı; o ara ölmüş olduğunu bilmeyen hayvan, Tanrı Kuzusu'nun düşmanlarının safları kutsal tozun içinde yarılarak onu aralarına bırakırlarken, gürüldeyip duruyordu. "Chamfron" dedi bir daha. Böylesine, dünyadan el etek çekmiş bir ömür süren iskeleti, dünya üzerine hemen hiçbir şey bilmezdi. Bununla birlikte, aklından nasılsa çıkmış, önemsiz birtakım bilgi kırıntılarını kendisine hatırlatmakta, şaşırtıcı, kızdırıcı bir ustalığı vardı. "Bildiklerin, hep de sana benim söylemiş olduklarım" dedi.

"Her zaman öyle değil" dedi iskeleti. "Hayatın ereğinin kıpırtısız yatmak olduğunu biliyorum. Sen öğrenmedin bunu daha. Hiç değilse, bana hiçbir zaman böyle bir söz etmedin."

"Oo, öğrendim bunu" dedi. "Yeter ölçüde kafama soktular bunu. Ama mesele o değil. Ben bunun doğru olduğuna inanmıyorum işte."

İskelet inledi.

"İnanmıyorum diyorum sana" dedi bir daha.

"Peki öyle olsun" diye ters ters söylendi iskelet. "Çekişmeyeceğim seninle. Çekişmem zaten. Ben sana yalnızca öğüt veriyorum."

"Evet, birinin öğüt vermesi gerekiyor galiba" dedi isteksizce. "Hiç değilse, öyle gibi görünüyor." Katranlı kâğıdın altında, peri

pıtırtılarıyla dolu bir sessizliğin içinde kıpırdamadan yatıyordu. Vücudu gene, yukarıya doğru yükseldikçe silinip eriyen ölgün gün ışığı kaburgalarının kemer kemer kesiştiği opale benzer dehlizlerin içinden gitgide daha aşağılara doğru kayıyor, kaykılıyordu; sonunda da denizin rüzgâr tutmayan bahçelerinde durdu kaldı. Çevresinde irili ufaklı mağaralar dalgalanıyordu, vücudu, dalgacıkların süzüldüğü tabanın üzerinde, kabarıp inen denizlerin yankılarına uyup erinç içinde yuvarlanarak yatıyordu.

Bir şeyler yapmak istiyorum, dedi bir daha, *yiğit işi müthiş süssüz püssüz bir şey*, sessiz kelimeleri pıtırtılı sessizlikte biçimlendirerek, *ben gözleri mavi elektrik gibi, yelesi dolaşık düğüm düğüm ateş gibi olan, tepenin üzerinden aşıp dörtnala dünyanın ulu göğüne dalan bir güderi midilliye binmişim* Hâlâ dörtnala giderek, dış acuna, yücelere ağıyor at; hâlâ dörtnala, dalgalanan yelesi ateş gibi altın anaforlar içinde, göğün yüksek mavi tepesinden yukarıya doğru gürüldeyerek tırmanıyor. Atla binicisi gürül gürül gidiyorlar, ufalıp gözden yiterek gürüldüyorlar: İçinde, anası Toprağın karanlık, müthiş biçiminin, değişmez, solan, engin göğüslü, koyu böğürlü haliyle dalgın dalgın durduğu, karanlığın, sessizliğin sonsuzluğunda tükenen bir yıldız gibi.

Çeviren: Bilge Karasu

Çevirmen Biyografileri

Aysun Arslan İnşaat mühendisi. Fırsat buldukça yazın ve bilim alanında çeviriler yapıyor.

Necla Aytür DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nı bitirdi. Bu dalda doktora yaptı. Minnesota ve Yale üniversitelerinde Amerikan edebiyatı üzerine çalıştı. Doçentlik tezini William Faulkner üzerine hazırladı. ABD'de Louisiana Üniversitesi'nde Amerikan edebiyatı dersleri verdi. Uzun süre Ankara Üniversitesi Amerikan Kültür ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı ve oradan emekli oldu. 2017'de Ankara'da vefat etti.
Amerikan Romanında Gerçekçilik (1987) adlı bir kitabı olan Aytür, çeşitli Amerikan yazarları, şiir dili ve çeviri sorunları üstüne yazılar yazdı. Çağdaş kadın yazarların öykülerini derleyip çevirdiği bir seçkiyi *Başka Bir Amerika* başlığı altında yayımladı. Başlıca çevirileri: Kate Chopin, *Uyanış* (1990); Henry James, *Yürek Burgusu* (2006) ve *Bir Kadının Portresi* (2006, Ünal Aytür'le); Faulkner, *Kurtar Halkımı Musa* (2002), *Tapınak* (2007) ve *Çılgın Palmiyeler* (Ünal Aytür'le).

Ünal Aytür Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu ve 1960'ta aynı bölüme asistan atandı. Burada başladığı doktora çalışmalarına 1962'de Londra Üniversitesi, University College'ın İngilizce bölümünde devam etti. 1965'te davet edildiği Louisiana Üniversitesi İngilizce Bölümü'nde İngiliz romanı, öykü ve hiciv dersleri verdi; 18. yüzyıl İngiliz düşünce tarihi ve romanı konularında araştırmalar yaptı. 1968'de Henry Fielding'in romanlarını inceleyen teziyle doçent oldu. Çalışmalarını çağdaş İngiliz ve Amerikan romanı, roman kuramı ve eleştirisi alanlarında sürdürdü; bu amaçla İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde araştırmalar yaptı. 1977'de *Henry James ve Roman Sanatı*'nı yayımladı ve profesör oldu. E. M. Forster, Henry James, Hermann Melville ve Joseph Conrad'dan çeviriler yaptı. Levent Yılmaz'ın "Son Ülke" adlı kitabındaki şiirleri İngilizceye çevirdi ve bu şiirler ABD'de "Saturn" başlığıyla yayımlandı. Kendisi, ayrıca, 1980'den beri Başkent Oda Orkestrası'nda keman ve viyola çalmaktadır.

Ayberk Erkay Fransız edebiyatı, çağdaş felsefe ve tiyatro kuramları eğitimi aldıktan sonra bu alanlarda uzmanlaştı, akademik ve sanatsal çalışmalarını bu alanlarda sürdürdü. Başta Fransızca olmak üzere, farklı Batı dillerinden çok sayıda edebi eseri Türkçeye çevirdi. Türkçeye kazandırdığı yüzden fazla tiyatro oyunu, yüze yakın düzyazı ve poetik metnin büyük bir kısmı farklı yayınevleri tarafından yayımlandı, oyun çevirilerinden birçoğu profesyonel ve amatör topluluklar tarafından sahneye taşındı. Yurtiçi ve yurtdışında sanat ve edebiyat odaklı birçok yayına, koleksiyona ve repertuvara, araştırmaları, yazıları ve çevirileriyle katkı sağladı, farklı yayınevlerinin bünyesinde çeşitli sanat ve edebiyat dizilerinin yönetimini üstlendi. Rimbaud, Stendhal, Mallarmé, Apollinaire, Valéry, T.S. Eliot, Jarry, Tzara, Artaud, Vian, Céline, Camus, Genet, Perec, Koltès gibi Batı edebiyatının farklı mecralarında eserler vermiş ve öncülük etmiş isimlerden yaptığı çevirilerin yanı sıra kıyıda kalmış metinler üzerine yaptığı araştırmalar, yazınsal çalışmalar, çeviriler ve hazırladığı edebi ve sanatsal metin koleksiyonlarıyla alana katkıda bulundu.

Gül Ülker Gül Lisans eğitimini İstanbul Kültür Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladıktan sonra, bir süre reklam yazarlığı ve müşteri ilişkileri yönetmenliği yaptı. Bu arada roman ve şiir çevirileri yaptı. Çeviriye olan ilgisi sebebiyle, yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans tezinde, T.S. Eliot'ın *Çorak Ülke* şiirinin, kendi çevirisi dahil Türkçedeki çevirilerini ve bu çevirilerde T.S. Eliot'ın Kutsal Kitap'a yaptığı göndermelerin Türkçeye nasıl aktarıldığını inceledi. Çeşitli üniversitelerde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Koç Üniversitesi İngilizce Eğitim Merkezi'nde (ELC) öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Bilge Karasu (1930-1995) Şişli Terakki Lisesi'nde ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde, Ankara Radyosu Dış Yayınlar Bölümü'nde çalıştı. 1963-64'te Rockefeller Bursu'yla Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bulundu. 1974'te Hacettepe Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. İlk yazısı 1950'de, ilk öyküsü de 1952'de *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*'nde yayımlanan Bilge Karasu, 1963 yılında D.H. Lawrence'ın *The Man Who Died* (Ölen Adam) kitabının çevirisiyle Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü'nü, 1971'de *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1991'de *Gece* kitabı ile Pegasus Ödülü'nü ve 1994'te *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*'le Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü aldı. Karasu'nun 1950'ler ve 1960'larda yaptığı şiir çevirileri Tunç Tayanç tarafından derlenerek 2014 yılında kitap halinde yayımlandı.

Ülkü Tamer 1937'de Gaziantep'te doğdu. İstanbul'da Robert Koleji'i bitirdi (1958). Gazetecilik Enstitüsü'nde okudu, oyunculuk ve çevirmenlik yaptı. Milliyet, Karacan Yayınları'nı yönetti.
Şiirlerini *Yanardağın Üstündeki Kuş* adıyla, hikâyelerini *Alleben Öyküleri* adıyla bir araya topladı. Anılarının bir bölümü *Yaşamak Hatırlamaktır* adıyla kitaplaştı (YKY, 1998). Ülkü Tamer ayrıca yetmişin üstünde kitap çevirdi; şiir antolojileri hazırladı. Edith Hamilton'dan *Mitologya* çevirisiyle TDK 1965 Çeviri Ödülü'nü kazandı.

Güven Turan 1943'te Sinop, Gerze'de doğdu. Ortaöğrenimini Samsun'da Maarif Koleji'nde tamamladı. DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1968). Aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı (1973) ve İngilizce okutmanlığı yaptı. 1976-1995 yıllarında İstanbul'da reklamcılık alanında çalıştı. 1996'dan beri Yapı Kredi Yayınları'nda görev yapıyor.
Dalyan ile 1979 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Düş Günler* ile 1990 Yunus Nadi Yayımlanmış Öykü Kitabı Ödülü'nü, *Bir Albümde Dört Mevsim* ile 1991 Yunus Nadi Yayımlanmamış Şiir Kitabı Ödülü'nü, *Cendere* ile 2004 Altın Portakal Şiir Ödülü'nü, *Süregelen* ile 2005 Memet Fuat Deneme Ödülü'nü; 2016 PEN Türkiye Şiir Ödülü'nü kazandı. International Writing Program (ABD, 1980), British Council Cambridge Seminars (İngiltere, 1998), Voix de la Méditerranée (Fransa, 2002) gibi uluslararası etkinliklere katıldı. Louise Glück ve William Carlos Williams gibi şairlerden çeviriler yaptı. En son Marina Warner'dan *Bir Zamanlar Bir Ülkede...* adlı kitabı çevirdi.

Burcu Uğuz 1992 doğumlu, Ankaralı. Çevirmenlik yapıyor.

ÖYKÜ

William Faulkner, Amerikan Güneyi'ni romanlarında destanlaştırmakla kalmadı, yarattığı zengin dünyaya öyküleriyle yeni halkalar ekledi. Elinizdeki seçki, "Emily'ye Bir Gül", "Ambar Kundakçısı" ve "O Akşam Güneşi" gibi en ünlülerinin de yer aldığı on yedi Faulkner öyküsünü bir araya getiriyor. Aralarında edebiyatımızın usta isimlerinin de bulunduğu, farklı kuşaklara mensup çevirmenlerin elinden çıkan bu çeviriler, Faulkner'ın romancılığına oranla gölgede kalmış öykücü yanını ortaya çıkarmalarının yanı sıra, bu büyük yazarın Türkçede ne kadar uzun zamandır ağırlandığının da kanıtı niteliğinde.

Yirminci yüzyıl dünya edebiyatının tartışmasız en büyük yaratıcılarından biri olan Faulkner'dan, her biri roman derinliğinde, akıldan çıkmayacak öyküler.

Ben başarısız bir şairim. Belki her romancı önce şiir yazmak ister, yazamadığını anlayınca da şiirden sonra en zor tür olan öyküyü dener. Ancak onda da başarısız olduktan sonra roman yazmaya başlar.

William Faulkner

Faulkner'dan başka hiç kimse yazıya yüreğinden ve ruhundan bu kadar çok şey katmamıştır.

Eudora Welty

Çevirenler: Aysun Arslan, Necla Aytür, Ünal Aytür, Ayberk Erkay, Gül Ülker Gül, Bilge Karasu, Ülkü Tamer, Güven Turan, Burcu Uğuz

ISBN 978-975-08-4614-4

yapikrediyayinlari.com.tr

32 TL KDV'den muaftır.